

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YOKSULLUK NAFKASININ KUSUR, SÜRE VE YOKSULLUK
KAVRAMLARI IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hüseyin BULUT

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Haziran 2021**

YOKSULLUK NAFKASININ KUSUR, SÜRE VE YOKSULLUK KAVRAMLARI
IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hüseyin BULUT

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı
Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Mahmut KIZIR

Konya
Haziran 2021

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.^{3,4}

08 Haziran 2021

Hüseyin BULUT

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğretim Üyesi Mahmut KIZIR danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

08 Haziran 2021

Hüseyin BULUT

*Aileme
Ve
Nişanlıma*

TEŐEKKÖR

Yoksulluk Nafakasının Kusur, Süre ve Yoksulluk Kavramları Işığında Değerlendirilmesi isimli bu alıőma, KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans programı kapsamında hazırlanmış ve 08.06.2021 tarihinde Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Kızır, Dr. Öğr. Üyesi Aytekin elik ve Dr. Öğr. Üyesi Hakkı Mert Doğu'dan oluşan jüri önünde savunularak oybirliğiyle başarılı bulunmuştur.

Tezin yazılması sürecinde fikirlerinden yararlandığım ve bana yol gösteren başta danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Kızır olmak üzere, Dr. Öğr. Üyesi Aytekin elik'e ve Dr. Öğr. Üyesi Hakkı Mert Doğu'ya teşekkürü borç bilirim. Ayrıca bu süreçte iş yükünü paylaştığımız kürsü arkadaşım, hocam Arş. Gör. Bedia Güleş'e teşekkür ederim.

08 Haziran 2021

Hüseyin BULUT

ÖZET

Hüseyin BULUT

Yoksulluk Nafakasının Kusur, Süre ve Yoksulluk Kavramları Işığında
Değerlendirilmesi

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2021

Çalışmanın amacı boşanmanın mali sonuçlarından biri olan yoksulluk nafakasının değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme kanun, doktrin ve uygulamadaki sorunlar üzerine yapılmaktadır. Özellikle kusur, süre ve yoksulluk kavramları incelenmekte ve bu kavramlardan faydalanılmaktadır. Tespit edilen sorunlara bu kavramlar ışığında çözümler getirilmeye çalışılmaktadır.

Yoksulluk nafakası 7421 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 175'te düzenlenmiştir. Bu konunun seçilme nedeni, düzenlemenin birtakım sorunlar ihtiva etmesidir. 743 sayılı Medeni Kanun'da yoksulluk nafakasına bir yıl süreyle hükmedilebilmektedir. Bu düzenleme 1988 yılında değiştirilmiştir. O zamandan itibaren nafakaya süresiz olarak hükmedilebilmektedir. Süresiz nafaka günümüzde bir sorun haline gelmiştir. Çalışmada yoksulluk nafakasının süresi detaylı olarak incelenmektedir.

Yoksulluk nafakasının amacı boşanma sonrasında yoksulluğa düşen tarafı yoksulluktan kurtarma değildir. Nafakanın amacı boşanmadan sonra yoksulluğa düşen tarafa yardım etmektir. Bu değerlendirme sonucu yoksulluk nafakası kavramının yenilenmesi gerekmektedir. Zira yoksulluk nafakası kavramı nafakanın amacıyla bağdaşmamaktadır.

Çalışmada yoksulluk nafakasındaki sorunların çözülmesi amacıyla öneriler sunulmaktadır. Nafakanın ödenmesi ve tahsili sürecini idare etmek için bir birim kurulmalıdır. Boşanmadan sonra yoksulluğun ortaya çıkmasına yalnızca nafaka yükümlüsü sebep olmamıştır. Yoksulluğun ortadan kaldırılması nafaka yükümlüsünün görevi değildir. Başta devlet olmak üzere ailelerin de katkısı bulunmaktadır. Bu sebeple yoksulluğun ortadan kaldırılması için devlet, nafaka alacaklısının ailesi ve nafaka yükümlüsü iş birliği yapmalıdırlar. Tezde mehir müessesesi incelenmektedir. Zira mehrin boşanma sonrası yoksulluğun giderilmesinde etkili bir araç olması mümkündür.

Araştırma yapılırken doktrinden, bu konuda yazılmış makalelerden yararlanılmıştır. Özellikle uygulamadaki yansımaları tespit etmek amacıyla yargı kararları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Nafaka, Yoksulluk, Kusur, Süresizlik Unsuru, Takdir Yetkisi.

ABSTRACT

Hüseyin BULUT

Evaluation of Poverty Alimony in the Light of Defect, Duration and Poverty Concepts

Master's Thesis

Konya, 2021

The aim of the study is to evaluate poverty alimony, which is one of the financial consequences of divorce. This assessment is made on problems in law, doctrine and practice. Especially the concepts of defect, duration and poverty are examined and utilized. It is tried to find solutions to the identified problems in the light of these concepts.

Poverty alimony is regulated in article 175 of the Turkish Civil Code numbered 7421. The reason for choosing this subject is that the regulation has some problems. In the Civil Code numbered 743, poverty alimony can be ruled for a year. This regulation was changed in 1988. Since then, alimony can be ruled indefinitely. Permanent alimony has become a problem nowadays. In the study, the duration of poverty alimony is examined in detail.

The purpose of poverty alimony is not to save from poverty the person who after divorcing fell into poverty. The purpose of alimony is to help the side that fell into poverty after divorce. As a result of this evaluation, the concept of poverty alimony needs to be revised. Because the concept of "poverty alimony" is incompatible with the purpose of alimony.

In the study, suggestions are presented to solve the problems in poverty alimony. A unit should be set up to manage the process of payment and collection of alimony. The emergence of poverty after divorce was not only caused by the alimony obligator. The elimination of poverty is not the duty of the alimony obligator. Families and especially the state, also contribute to this situation. For this reason, the state, the family of the alimony creditor and the alimony obligator should cooperate in order to eliminate poverty. In the thesis, the mehir institution is examined. It is possible that mehir's can be an effective tool in alleviating poverty after divorce. While doing the research, the doctrine and the articles whit written on this subject were used. Judicial decisions have been examined in order to determine the reflections in practice.

Keywords

Alimony, Poverty, Defect, Factor of Indenifiniteness, Judicial Discretion.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xv
1. GİRİŞ	1
2. NAFKA KAVRAMI.....	4
2.1. Sözlük Anlamı Olarak Nafaka	4
2.2. Hukuki Terim Olarak Nafaka.....	4
3. YOKSULLUK NAFKASININ TARİHSEL GELİŞİMİ	6
3.1. 743 Sayılı Medeni Kanun'a Kadar Olan Dönem	6
3.2. 743 Sayılı Medeni Kanun Dönemi.....	6
3.3. 1988 Tarihli Değişiklikten Sonraki Dönem	9
4. NAFKA TÜRLERİ	12
4.1. Bakım Nafakaları	14
4.1.1. Tedbir Nafakası	14
4.1.2. İştirak Nafakası	21
4.1.3. Eğitim Nafakası.....	23
4.2. Yardım Nafakaları.....	24
4.2.1. Yardım Nafakası	24
4.2.2. Yoksulluk Nafakası.....	29

5. YOKSULLUK NAFKASININ HUKUKİ NİTELİĞİ, ÖZELLİKLERİ VE AMACI	31
5.1. Nafakanın Hukuki Niteliği.....	31
5.2. Nafaka Alacağının Özellikleri.....	32
5.2.1. Nafaka Alacağının Devredilmesinin Mümkün Olmaması.....	32
5.2.2. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Edilememesi	33
5.2.3. Nafaka Alacağının Haczedilememesi	34
5.2.4. Nafaka Alacağında Feragat ve İbra.....	36
5.2.5. Nafaka Alacağı Alacaklının Rızası Olmadan Takas Edilememesi	38
5.2.6. Nafaka Alacağı Miras Yoluyla Geçmemesi.....	39
5.3. Yoksulluk Nafkasının Amacı	39
5.3.1. Genel Olarak Yoksulluk Nafkasının Amacı.....	40
5.3.2. Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi	44
5.3.3. Clean Break İlkesi	45
6. DİĞER HUKUK SİSTEMLERİNDE YOKSULLUK NAFKASI.....	47
6.1. İsviçre Hukuku	47
6.2. Alman Hukuku	53
6.3. Avrupa Aile Hukuku Komisyonu Prensipleri	55
6.4. İslam Hukuku.....	58
6.4.1. İslam Hukuku'nda Boşanma Sonrası Nafaka	58
6.4.2. İslam Hukuku'nda Mehir	62
7. YOKSULLUK NAFKASININ GENEL HÜKÜMLERİ.....	66
7.1. Yoksulluk Nafkasının Şartları	66
7.2. Yoksulluk Nafkasının Başlangıcı.....	67
7.3. Yoksulluk Nafkasının Miktarı.....	68

7.3.1. Nafaka Miktarının Belirlenmesi.....	68
7.3.2. Nafaka Miktarının Uyarlanması.....	71
7.4. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi	73
7.4.1. Nafakanın İrat Biçiminde veya Toptan Ödenmesi.....	73
7.4.2. Nafakanın Yabancı Para ile Ödenmesi	75
8. YOKSULLUK NAFAKASININ KUSUR AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	76
8.1. Boşanma Hukukunda Kusur İlkesi.....	76
8.2. Yoksulluk Nafakasında Kusur Şartı.....	77
8.2.1. Eşlerin Kusurunun Görünümleri	77
8.2.2. Nafakanın Takdirinde Esas Alınacak Kusurun Boşanma Sebepleri Açısından İncelenmesi	79
8.2.3. Kusur Şartı Bağlamında TMK m. 175 İkinci Fıkranın Gerekliliğinin Değerlendirilmesi.....	88
9. YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRE AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	90
9.1. Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakasının Süresi	90
9.1.1. Genel Olarak	90
9.1.2. Süresiz Nafaka Meselesinde Hâkimin Takdir Yetkisi Sorunu.....	92
9.1.3. Süresiz Nafakaya İlişkin Anayasa Mahkemesinin Tutumu	99
9.1.4. Yoksulluk Nafakasında Süreye İlişkin Güncel Gelişmeler.....	107
9.2. Yoksulluk Nafakasının Süresinin Belirlenmesi	112
10. YOKSULLUK NAFAKASININ YOKSULLUK KAVRAMI AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	115
10.1. Yoksulluk Kavramı	115
10.1.1. Sözlük Anlamı Olarak Yoksulluk	115
10.1.2. Hukukta Yoksulluk Kavramı	116
10.1.3. Diğer Sosyal Bilimlerde Yoksulluk Kavramı	117

10.2. Nafaka Talep Eden Eşin Yoksulluğa Düşmüş Ya Da Düşecek Olması.....	119
10.2.1. Genel Olarak	119
10.2.2. Yoksulluk Koşulunu Engelleyebilecek Bazı Durumlar	121
10.3. Yoksulluğa Düşecek Olan Eşin Nafaka Talebinde Bulunması.....	128
10.3.1. Genel Olarak	128
10.3.2. Taleple Bağlılık.....	131
10.4. YOKSULLUKLA BOŞANMA ARASINDA İLLİYET BAĞININ BULUNMASI.....	132
11. YOKSULLUK NAFKASININ SONA ERMESİ	134
11.1. Kendiliğinden Ortadan Kalkma	134
11.1.1. Taraflardan Birinin Ölmesi Halinde.....	135
11.1.2. Süreli Nafakada Sürenin Sona Ermesi	136
11.1.3. Nafaka Alacaklısı Tarafın Yeniden Evlenmesi.....	137
11.1.4. Nafaka Borçlusunun Yeniden Evlenmesi Sorunu.....	138
11.2. Mahkeme Kararıyla Ortadan Kalkma	139
11.2.1. Alacaklı Tarafın Evlenme Olmaksızın Fiilen Evliymiş Gibi Yaşamması ...	140
11.2.2. Alacaklı Tarafın Haysiyetsiz Hayat Sürmesi	142
11.2.3. Alacaklı Tarafın Yoksulluğunun Ortadan Kalkması.....	144
12. YOKSULLUK NAFKASINDA USUL HÜKÜMLERİ.....	146
12.1. Yoksulluk Nafkasında Taraflar	146
12.1.1. Davacı	146
12.1.2. Davalı	147
12.2. Yoksulluk Nafkasında Görevli Mahkeme.....	147
12.3. Yoksulluk Nafkasında Yetkili Mahkeme	149
12.4. Yoksulluk Nafkasında İspat Yükü	150

12.5. Yoksulluk Nafakasında Zamanaşımı	151
12.6. Yoksulluk Nafakasında Yargılama Giderleri ve Vekalet Ücreti.....	152
12.7. Yoksulluk Nafakasının Tahsili.....	154
12.7.1. Genel Olarak	154
12.7.2. Yoksulluk Nafakasının Ödenmemesi Halinde Tazyik Hapsi.....	154
12.7.3. Yoksulluk Nafakasının Haciz Sırasında Önceliği.....	156
12.7.4. Maaş ve Ücret Haczinin Mümkün Olması.....	158
13. BOŞANMA SONRASI YOKSULLUĞU ÖNLEMENE YÖNELİK ALTERNATİF YÖNTEMLER	160
13.1. Boşanma Sonrası Yoksulluğun Yardım Nafakası ile Önlenmesi	160
13.1.1. Genel Olarak	160
13.1.2. Yardım Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması	164
13.2. Boşanma Sonrası Yoksulluk Fonu.....	165
13.2.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Bünyesinde Boşanma Sonrası Destek Birimi Oluşturulması veya Mevcut Birimlerin Bu Husus Çerçevesinde Yenilenmesi.....	165
13.2.2. Boşanma Sonrası Yoksulluk Fonu Oluşturulması	166
13.2.3. Boşanma Sonrası Yoksulluğa Düşecek Olan Tarafa Meslek Edindirilmesi ve Çalışma Kolaylığı Sağlanması	168
13.3. Boşanma Sonrası Yoksulluğun Giderilmesinde Karma Yöntem: Toplum Ve Devlet İş Birliği.....	169
13.4. Boşanma Sonrası Yoksulluğu Önlemede Mehir.....	171
14. SONUÇ	175
KAYNAKLAR	185
ÖZGEÇMİŞ	195

KISALTMALAR

AAÜT	: Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Art.	: Artikel (paragraf)
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B.	: Baskı
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medeni Kanunu)
bkz.	: Bakınız
BODEM	: Boşanma Sonrası Destek Merkezi
C.	: Cilt
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CEFL	: Commission on European Family Law (Avrupa Birliği Aile Hukuku Komisyonu)
E.T.	: Erişim Tarihi
eMK	: 742 sayılı Medeni Kanun
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBGK	: İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
İİK	: 2004 sayılı İcra İflas Kanunu
m.	: Madde
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SS.	: Sıra sayısı
SSGSSK	: 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vd.	: Ve devamı

Y. : Yıl
YD : Yasama Dönemi
YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
ZGB : Schweizerisches Zivilgesetzbuch (İsviçre Medeni Kanunu)

1. GİRİŞ

Aile geçmişten günümüze kadar tüm toplumlarda kıymetli bir yer tutmuştur. Aile toplumun en küçük parçasıdır. Aslında aile toplumun bir özeti, ön gösterimidir. Aile bozulursa toplum bozulur; aile sağlam olursa toplum sağlam olur. Bu sebeple devletler de her zaman gereken özeni göstermişlerdir. Kanunlarla aileyi ve ailenin unsurlarını korumaya çalışmışlardır. Nitekim anayasamızda da aileyi korumaya yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Bundan başka kanunlarla da aile kurumu korunmaya çalışılmaktadır.

Aile olmakla beraber, aile bireylerine bazı yükümlülükler yüklenmektedir. Bu yükümlülükler aile olmanın doğasında bulunurlar. Bununla birlikte kanun koyucu aile kurumuna verdiği öneme binaen bu yükümlülükleri kanuni koruma altına almaktadır. Aile olmanın taraflara getirdiği yükümlülüklerden biri, ailenin geçiminin sağlanması için gerekenleri yani ailenin nafakasını temin etmektir. 743 sayılı Medeni Kanun'da ailenin nafakasını temin etme yükümlülüğü erkeğe yüklenmiş bir yükümlülük iken 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda bu yükümlülük tarafların her ikisine de yüklenmiştir.

Nafaka aile hukukunun genel özelliklerini yansıtan kendine has bir müessesedir. Borcun kaynakları içinde kendisine yer bulamayan nafaka, aile hukukundan kaynaklanan, doğrudan kanundan doğan, kişiye bağlı bir borçtur. Nafaka, nafaka yükümlüsü için bir borç iken nafaka alacaklısı için bir alacaktır. Nafaka alacağı diğer alacaklara nazaran daha önemlidir. Nitekim bu öneme binaen nafaka alacağının kendine has birtakım özellikleri bulunmaktadır. Tezde bu özellikler genel anlamda nafakanın özellikleri olarak ele alınmakta ve bu nedenle ortaya çıkan bazı durumlar değerlendirilmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nda genel olarak bir nafaka düzenlemesi bulunmamaktadır. Bu anlamda kanunda nafakalar için bir sınıflandırma yapılmamıştır. Doktrinde nafakalar genel olarak, bakım nafakaları ve yardım nafakası olarak ikiye ayrılmaktadır. Yoksulluk nafakası bakım nafakaları başlığı altında incelenmektedir. Fakat çalışmada yoksulluk nafakası bakım nafakaları değil yardım nafakaları başlığı altında incelenmiştir. Bakım nafakaları ve yardım nafakası ayrımı kanunun yaptığı bir ayrım değildir. Yoksulluk nafakasının bakım nafakası olarak değerlendirilmesi konusunda kanunun emredici bir düzenlemesi bulunmamaktadır. Yoksulluk nafakasının yardım nafakası başlığı altında

incelenmesi, tezde yoksulluk nafakasının amacı için yapılan değerlendirmenin de bir sonucudur.

Yoksulluk nafakasının amacının boşanmadan sonra, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen veya düşecek olan eşin yoksulluğunu önlemek olduğu ifade edilmektedir. Fakat yoksulluk nafakasının amacı yoksulluğu önlemek değil belli bir süre de olsa beraber geçirilen bir hayatın sonucu olarak diğer eşe yardım etmek olmalıdır. “*Yoksulluk nafakası*” kavramı da bu anlamda yerinde bir kavram değildir. İsviçre Hukuku’nda isabetli olarak “*boşanma sonrası katkı*” ifadesi kullanılmaktadır.

Son dönemde İsviçre ve Alman Hukuku’nda clean break ve evlilik sonrası dayanışma ilkeleri çerçevesinde kişilerin boşanmadan sonra kendi ayakları üzerinde durmaları gerektiği esası benimsenmektedir. Bu durum nafakanın amacıyla da alakalıdır. Zira nafaka esasen bir kişiyi yoksulluktan kurtarmak için değil o kişinin kendi geçimini sağlamasına yardım etmektir. Evlilik sonrası dayanışma ilkesi gereği boşanmadan sonra tarafların birbirine yardım etmesi makul bir durumdur. Bununla beraber clean break ilkesiyle evlilik sonrası dayanışma ilkesi sınırlandırılarak nafakanın gerçek amacı doğrultusunda bir durum benimsenmiş olmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri için tavsiye niteliğinde hazırlanan CEFL prensipleri de bu esaslar çerçevesinde belirlenmiştir. Modern hukuk sistemleri kişilerin kendi ayakları üzerinde durdukları bir düzen inşa etmektedirler.

Yoksulluk nafakası talep edilebilmesi TMK m. 175 ile bazı şartlara bağlanmıştır. Buna göre yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep edecek olan kişinin boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olması gerekir. Yoksulluğun olup olmadığı hâkim tarafından somut olaya göre değerlendirilir. Yoksulluk olması gerektiği gibi bu yoksulluğun boşanma sebebiyle ortaya çıkması gerekir. Boşanmayla yoksulluk arasında bir illiyet bağı bulunmalıdır. Yoksulluk nafakasına hâkim tarafından re’sen hükmedilmesi mümkün değildir. Bunun için nafakanın talep edilmesi gerekir. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesinin bir diğer şartı ise kusur şartıdır. Kusur son dönemde etkisini giderek kaybetmektedir. Türk Nafaka Hukuku’nda kusur ilkesi halen geçerliliğini korumaktadır. Buna göre kusuru karşı taraftan daha ağır olan kişinin yoksulluk nafakası talep etmesi mümkün değildir. Nafakaya hükmedilebilmesi için nafaka talep edenin kusuru karşı

tarafın kusuruna eşit ya da ondan daha az olmalıdır. Nafaka talep eden kusursuz dahi olsa nafakaya hükmedilebilir.

TMK m. 175 uyarınca yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilebilmesi mümkündür. Yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilebileceği gibi süreli olarak nafaka talep edilmesinin önünde engel bulunmamaktadır. Bununla birlikte süresiz olarak nafaka talep etme imkânı varken süreli yoksulluk nafakası talep edilmesi pek olası değildir. Tezde yoksulluk nafakasının süresi detaylı olarak incelenmiştir. Yoksulluk nafakasının süresiz olup olmadığı ve olması gerekip gerekmediğiyle ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

Uygulamada yoksulluk nafakasıyla ilgili en büyük problem nafakanın süresiyle alakalıdır. Süresiz yoksulluk nafakası çokça eleştirilen bir konudur. Yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili problemlerin ortaya çıkmasında, nafakanın süresiz olması kadar yoksulluk nafakasında hâkimin takdir yetkisi olup olmadığı meselesi de etkilidir. Yargıtay'ın bu husustaki genel kanaati süre konusunda hâkimin takdir yetkisinin bulunmadığı yönünde olduğundan uygulama da bu yönde şekillenmiştir.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, günümüzde tartışılan bazı meselelere ışık tutması bakımından yoksulluk nafakasının gelişimi, toplumumuzda sıklıkla görülen İslam Hukuku uygulamaları, TMK'ya kaynak teşkil eden diğer hukuk sistemlerindeki nafaka düzenlemeleri incelenmiştir. İkinci bölümde yoksulluk nafakası kusur, süre ve yoksulluk kavramları ışığında incelenmiştir. Nafakaya hükmedilebilmesi veya miktarının tayin edilebilmesi için ortaya konulması gereken yoksulluk durumu incelenmiştir. Bunun asgari ücretle ilişkisi değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde yoksulluk nafakasının sona ermesi ve bununla ilgili bazı sorunlar incelenmiştir. Yoksulluk nafakasında usul hükümleri ve nafakaya has birtakım durumlar ifade edilmiştir. Nihayet, yoksulluk nafakasında ve yoksulluk nafakası sebebiyle ortaya çıkan sorunların çözümü için birtakım öneriler ortaya konulmuştur.

2. NAFKA KAVRAMI

2.1. Sözlük Anlamı Olarak Nafaka

Nafaka kelimesi Arapça kökenli bir kelimedir. İnfak kelimesinden türeyen nafaka¹, kelime anlamı olarak “Geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, geçimlik; birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylık.”², “Taîş için lazım olan akçe, ihtiyacatı zaruriye masrafı. Yetimlere veya tadlık olunmuş bir kadına ve sair eşhasa taîşleri cenabı şer’i şeriften tahsis olunan ve verdirilen akçe.”³, “Yiyecek parası. Geçim için lüzumlu olan şey. Geçindirmeğe mecbur olduğu kimselere veya çocuklarına mahkeme kararıyla verilen iâşe parası.”⁴, “bir şeyin, azalması, harcama, gider, geçim masrafı, aile reisinin ev ehli için bulundurması gereken yiyecek, giyecek; geçinmek için lazım olan para, aile ve çocuklarını geçindirecek iâşe”⁵ gibi anlamlara gelmektedir. Netice olarak nafaka, bir kimsenin kendisi ve ailesinin geçimi ve zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması için düzenli olarak gerekli olan para veya şey, olarak tanımlanabilir.

2.2. Hukuki Terim Olarak Nafaka

Nafaka geçinmek için gerekli olan temel ihtiyaçların bütünüdür. Hukuki terim olarak nafaka ise geçinmek için gerekli olan şeylerin bazı kimseler lehine hukuki koruma altına alınması, mahkeme hükmüne bağlanmasıdır. Bir topluluk halinde yaşamının sonucu

¹ **ABAY BAKIRCAN**, Sariye, “İslam-Osmanlı Hukukunda Nafaka: İstanbul Bab Mahkemesi Örneği (1249-1253/1833-1837)”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s. 6; **ATEŞ**, Üveys, “İslâm Hukukunda ve Türk Medeni Hukukunda Ergin Akrabaya Karşı Nafaka Yükümlülüğü”, (İslam Hukukunda Nafaka), FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Y. 2019, S. 13, s. 4; **ÖCAL**, Mesut, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, On İki Levha Yayıncılık, B. 1, İstanbul 2019, s. 5; **KÖSEOĞLU**, Zahit, “İslam Aile Hukukunda Kocanın Nafaka Yükümlülüğü”, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2010, s. 4.

² TDK Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 21.07.2020).

³ **SAMİ**, Şemseddin, *Kamus-ı Türki*, İkdam Matbaası, İstanbul 1901, s. 1467; Cümleyi şu şekilde açıklayabiliriz: Geçim için gereken para, zaruri ihtiyaçlar için gereken masraflar. Yetimlere veya boşanmış bir kadına ve diğer kişilere geçimleri için hukuk tarafından verdirilen para.

⁴ **YEĞİN**, Abdullah, *İslami İlmî Edebi Felsefi Yeni Lûgat*, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 758.

⁵ **BOYALI GÜRPINAR**, Hatice, “İslam Hukukunda İddet Bekleyen Kadının Nafaka ve Süknâ Hakkı”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2011, s. 9.

olarak kanun koyucu ahlâki ve sosyal nedenlerle⁶ birbirine bakması gereken insanlardan korunması takdire şayan olanlar lehine, nafaka borcunu kanuni bir güvence haline getirmiştir.

Kanun koyucu durumun gereğine göre çeşitli nafakalar ihdas etmiştir. Bunlardan biri olan, tezin de konusunu oluşturan, yoksulluk nafakası TMK m. 175’te düzenlenmiştir. Buna göre boşanma yüzünden taraflardan biri yoksulluğa düşmüş veya düşecek ise diğer taraf için belirli şartlar altında nafaka verme yükümlülüğü yüklenmiştir⁷.

⁶ **ARKAN SERİM**, Azra, “*Yoksulluk Nafakası*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y. 2007, C. 65, S. 1, s. 286; **AŞIK**, Gülşah, “*Türk Medeni Kanunu ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yardım Nafakası*”, On İki Levha Yayıncılık, B. 1, İstanbul 2020, s. 3; **BOZDAĞ**, Gonca Gülfem, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Yetkin Yayınları, Ankara 2015, s. 29; **ERDEM**, Sibel, “*Yoksulluk Nafakası*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992, s. 3; **ÖZTAN**, Bilge, *Aile Hukuku*, (2015), Turhan Kitabevi, B. 6, Ankara 2015, s. 833; **RUHİ**, Ahmet Cemal, *Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku*, (İçtihatlarla Nafaka), Seçkin Yayıncılık, B. 3, Ankara 2010, s. 18; **TARAKCIOĞLU**, İhsan, *Türk Medeni Hukuku*, Emel Matbaacılık, Ankara 1974, s. 246; **TEKİNAY**, Selahattin Sulhi, *Türk Aile Hukuku*, Sulhi Garan Matbaası, B. 3, İstanbul 1978, s. 548.

⁷ **ŞEREN DEMİREL**, Esra, “*Yoksulluk Nafakası*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medeni Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 3.

3. YOKSULLUK NAFKASININ TARİHSEL GELİŞİMİ

3.1. 743 Sayılı Medeni Kanun’a Kadar Olan Dönem

743 sayılı Medeni Kanun yürürlüğe girmeden önce medeni hukuk alanındaki uyuşmazlıkların çözümü için Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye uygulanmıştır. Fakat Mecelle’de aile hukukuna ilişkin hükümler bulunmamaktadır⁸. Bu nedenle yazılı kaynak ihdas edilinceye dek aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda yazılı olmayan hukuk kuralları uygulanmıştır⁹.

1917 tarihinde aile hukukuna ilişkin hükümler Hukuk-ı Aile Kararnamesi adıyla kanun haline getirilmiştir. Fakat burada da nafaka ile ilgili hüküm bulunmamaktadır. Bu eksiliği gidermek maksadıyla nafaka hükümleri şeyhülislamlık tarafından Kitâbü’n-Nafakât adıyla bir kanun taslağı olarak hazırlanmış ve incelenmesi için hâkimlere gönderilmiş ancak kanunlaşması mümkün olmamıştır. Hukuk-ı Aile Kararnamesi ise yaklaşık bir buçuk yıl yürürlükte kalmış ve 1919 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır¹⁰.

Kararname yürürlükten kaldırılmış ve Kitâbü’n-Nafakât kanunlaşmamış olması sebebiyle 743 sayılı Medeni Kanun yürürlüğe girinceye dek hangi hükümlerin uygulandığı konusunda bir açıklık bulunmamaktadır. Bu husustaki kanaatimiz, 743 sayılı Medeni Kanun yürürlüğe girinceye kadar Hukuk-ı Aile Kararnamesi ve Kitâbü’n-Nafakât ile ortaya konan esaslar çerçevesinde uyuşmazlıklar çözüme kavuşturulmuştur¹¹.

3.2. 743 Sayılı Medeni Kanun Dönemi

Yoksulluk nafakası 17.02.1926 tarihli 743 Sayılı Medeni Kanun’un “Nafaka” başlıklı 144. maddesiyle düzenlenmiş idi. Buna göre “*Kabahatsiz olan karı yahut koca boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa*

⁸ BOZDAĞ, s. 21.

⁹ <https://islamansiklopedisi.org.tr/mecelle-i-ahkam-i-adliyye>, (E.T. 05.08.2020)

¹⁰ HATEMİ, Hüseyin, *Aile Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, B. 8, İstanbul 2020, s. 3; KALELİ, Şakir, “Nafaka ve Nafaka Davaları”, *Yargıtay Dergisi*, Y. 1978, C. 4, S. 1-2, s. 116; <https://islamansiklopedisi.org.tr/hukuk-i-aile-kararnamesi>, (E.T. 05.08.2020).

¹¹ GÜNCAN, Hilal Nur, “*Türk Hukukunda Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası*”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 9.

dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir.”

743 sayılı Medeni Kanun'un ilk halinde dikkat çeken hususlar, yoksulluğa düşecek olan tarafın düştüğü yoksulluğun büyük bir yoksulluk olması şartı, nafaka talep edecek olan kişinin kabahatsiz olması gerekliliği ve nafakaya en fazla bir sene müddetle hükmedilebilecek olmasıdır.

743 sayılı Medeni Kanun'da yoksulluğun tanımı bulunmamaktadır. Aynı şekilde 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu m. 175'te de yoksulluk kavramının tanımı kanunda yapılmamıştır¹². Esasen yoksulluk kavramı genel geçer bir tanımının yapılması pek mümkün olmayan bir kavramdır. Kanun koyucunun yoksulluğun ne olduğuna kanunda yer vermemesi amaçsız değildir. Böylelikle yoksulluğa ilişkin değerlendirme mahkemeler ve doktrin tarafından durumun ve çağın gereklerine uygun olarak belirlenecektir.

Türk Medeni Kanunu yoksulluk kavramını kullanmışken, 743 sayılı Medeni Kanun'da büyük yoksulluk kavramı kullanılmıştır. Öztan'a göre büyük yoksulluk, *“Yoksulluğa düşme, eşin kendi serveti ve çalışması ile kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak hale gelmesi veya kısa süre sonra bu hale düşecek olması demektir.”*¹³ Tekinay'a göre büyük yoksulluk, *“Geçimini kendi malî kaynakları ve çalışma gücüyle sağlamak imkânından yoksun olan eşin, büyük yoksulluğa düşeceği kabul edilir.”*¹⁴ Bu tanımlar yoksullukla büyük yoksulluk arasında herhangi bir farka işaret etmemektedir. Yapılan tanımlar aynen yoksulluk kavramı için de kullanılabilir. Yoksulluk, büyük yoksulluk gibi kavramlar nisbî kavramlardır. Bu çerçevede bir kimse yoksul bir kişi için, bu kişi yoksulluk içindedir, diyebilir. Başka bir kimsenin de aynı kişi için, bu kişi büyük yoksulluk içindedir, demesi mümkündür. Somut olayda bu ikisinin iddialarını ispatlaması söz konusu olamaz. Her iki iddia da nispeten doğru kabul edilmelidir.

Yoksulluk kavramının ne olduğu belirsizken 743 sayılı Medeni Kanun'da büyük yoksulluk kavramı kullanılması ayrı bir muamma meydana getirmiştir¹⁵, şeklinde bir

¹² **KAÇAK**, Nazif, *Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası*, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2006, s. 146.

¹³ **ÖZTAN**, Bilge, *Aile Hukuku*, (1983), Çağ Matbaası, B. 2, Ankara 1983, s. 296.

¹⁴ **TEKİNAY**, s. 247.

¹⁵ **MEDAR**, Arzu Ahsen, *“Yargı Kararları Işığında Türk Ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası”*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı

düşünce ortaya çıkabilir. Haklı olunmakla birlikte, bu husus büyük bir sorun teşkil etmemektedir. Büyük yoksulluk kavramının yoksulluk kavramıyla değiştirilmesi olsa olsa gereksiz bir kelimenin çıkarılması bağlamında anlam ifade edebilir. Sadece bu yönüyle, 4721 sayılı TMK’da büyük yoksulluk kavramı yerine yoksulluk kavramının tercih edilmiş olmasının daha isabetli olduğu söylenebilir. Zira her halde bu durumlar somut olaya hâkim tarafından takdir yetkisi çerçevesinde tespit edilmektedir.

İkinci husus 743 sayılı Medeni Kanun’da kusursuz olma şartının aranmasıdır. “*Kabahatsiz olan karı yahut koca*” demek suretiyle bu durum ortaya konulmuştur. Buna göre nafaka talebinde bulunacak eş boşanmaya kendi kusuruyla sebep olmuşsa, düştüğü yahut düşeceği yoksulluğun büyüklüğü hiçbir önem arz etmeksizin, nafaka talebinde bulunması söz konusu olmaz¹⁶. Talepte bulunacak eş kusursuz olmalıdır. Fakat Öztan’a göre bu kusursuzluk mutlak bir kusursuzluk değil; talepte bulunacak eşin kusurunun boşanmanın nedenini oluşturmaması yahut boşanmaya etkisinin çok az bulunmasıdır¹⁷. Bununla birlikte nafaka talep edilecek eşin kusurlu olması aranmaz. Kusursuz eş aleyhine dahi nafaka mükellefiyeti doğabilir. Bu durumun altında yatan sebep ise nafakanın bir tazminat yahut ceza niteliğinde olmamasıdır¹⁸.

Üçüncü ve belki de en önemli husus 743 sayılı Medeni Kanun’da nafakanın en fazla bir yıl için verilebilmesidir. Hükmedilecek olan nafakanın süresi bir yıldan fazla olamayacağı gibi bir yıldan az bir süre de olamaz¹⁹. Bu husus doktrinde çokça eleştiriye maruz kalmıştır. Nafakanın bir yıllık süreyle kısıtlanmasının, yoksulluk nafakasının amacıyla bağdaşmayacağı, nafakanın süresiz olması gerektiği belirtilmiştir²⁰. Yoksulluk

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2018, s. 21; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, Ayşe Gül, “*Boşanma Davalarında Nafakalar*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2019, s. 58; **UZUN**, Mine, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, Vedat Kitapçılık, B. 1, İstanbul 2013, s. 12.

¹⁶ **AKINTÜRK**, Turgut, *Aile Hukuku Dersleri (Dersler)*, Sevinç Matbaası, Ankara 1967, s. 231; **ARSEBÜK**, Esat, *Medeni Hukuk Cilt 2*, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1940, s. 794; **GÖKTÜRK**, Hüseyin Avni, *Türk Medeni Hukuku İkinci Kitap Aile Hukuku*, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, B. 3, Ankara 1955, s. 318; **TEKİNAY**, s. 247.

¹⁷ **ÖZTAN**, 1983, s. 296.

¹⁸ **AKINTÜRK**, *Dersler*, Sevinç Matbaası, Ankara 1967, s. 231; **ÇİTAK**, Burçak, “*Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016, s. 25; **ÖZTAN**, 1983, s. 297; **TEKİNAY**, s. 247.

¹⁹ **ÖZTAN**, 1983, s. 298.

²⁰ **AKINTÜRK**, Turgut / **ATEŞ**, Derya, *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt, (Aile Hukuku)*, B. 22, Beta Basım Yayım Dağıtım, Ankara 2020, s. 302; **ATEŞ**, Mustafa, “*Medeni Kanunda Yapılan Son Değişiklikler Işığında Yoksulluk Nafakası*”, (*Yoksulluk Nafakası*), Yargıtay Dergisi, Y. Ekim 1998, C. 24, S. 4, s. 562; **BOZOVALI**, Haluk, *Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğreti ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları*, Kazancı Kitap Ticaret, İstanbul 1990, s. 72; **DURAL**,

nafakasının süre sorunu 743 sayılı Medeni Kanun döneminden günümüze kadar tartışılmalıdır. Halen de tartışılmaya devam etmektedir. 743 sayılı Medeni Kanun döneminde yoksulluk nafakasının süresiz hale getirilmesi gerektiği konusunda eleştiri yapılırken, günümüzde nafakanın süre ile sınırlandırılması gerektiği konusunda eleştiri yapılmaktadır²¹.

3.3. 1988 Tarihli Değişiklikten Sonraki Dönem

04.05.1988 tarihinde kabul edilen 3444 Sayılı Kanun'un 6. maddesi ile, 743 sayılı 743 sayılı Medeni Kanun'un 144. maddesi değiştirilmiştir. “Yoksulluk Nafakası” başlığı altında düzenlenen 144. maddenin değişiklikten sonraki hali şöyledir:

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

3444 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikte göze ilk çarpan; 743 sayılı Medeni Kanun 144. maddenin “Nafaka” şeklinde olan başlığın, değişiklikle beraber “Yoksulluk nafakası” olarak düzenlenmiş olmasıdır. Böylelikle doktrinde zaten “yoksulluk nafakası” olarak isimlendirilen nafaka, doktrin ve uygulamaya paralel hale getirilmiştir²².

Eski Medeni Kanun'a göre eşlerden birinin nafaka talep edebilmesi için kusursuz olması gerekmektedir. Yapılan değişiklikle beraber bu şart ortadan kaldırılmıştır. Buna göre artık kusuru eşinin kusurundan daha ağır olmayan eş yoksulluk nafakası talep edebilmektedir. Yani iki tarafın da kusurlu olduğu hallerde bile eşlerin yoksulluk nafakası

Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku C. 3 Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, B. 15, İstanbul 2020, s. 158; GÜRKAN, Ülker, “Medeni Kanun Eleştirileri I : Karının İktisaden Korunması”, (Medeni), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1973, C. 30, S. 1, s. 339; ÖZTAN, 1983, s. 297; TEKİNAY, s. 248; UZUN, s. 14; Aksi görüş için bkz. ARBEK, Ömer, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2005, C. 54, S. 1, s. 145; DEMİR, Mecit, *Türk Medeni Hukuk Öğretisi ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası*, (Yoksulluk Nafakası), Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2018, s. 66; ARKAN SERİM, s. 294; “Kanaatimizce yoksulluk nafakasının süresiz olarak ödenmesi ile ilgili düzenleme adaletli bir düzenleme değildir. Boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre hâkimin takdirine bağlı olarak ve tarafların evli olarak kaldıkları süre dikkate alınarak bir yıldan üç yıla kadar sınırlandırılması uygun olacaktır.”, RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 46.

²¹ Süre konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 9.

²² AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 302.

talep etme imkânı doğmuştur. Bu çerçevede kusuru daha ağır olan eşin yoksulluk nafakası talep etmesi mümkün değildir²³.

Değişiklikle beraber kanunun ilk halinde bulunmayan bir şart getirilmiştir. Maddeye göre, eğer nafaka isteyen eş erkekse nafakaya hükmedilebilmesi için kadının refah halinde bulunması gerekmektedir. Kadından yoksulluk nafakası talep edebilmek için getirilen hali refahta bulunma şartı doktrinde eleştirilmiştir. Eleştiriler neticesinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanun'da bu hükme yer verilmemiştir²⁴. Bu yeni düzenleme, kadın aleyhine olsa bile, kadın erkek eşitliğini sağlamaya matuf olduğu gerekçesiyle takdir görmüştür. Fakat Hatemi olması gereken hukuk bakımından bu hususu eleştirmiştir. Yazar kadından nafaka talep edilememesi, kadının ancak ahlâki bir vazife olarak ve kendi rızası varsa nafaka ödemesi gerektiği, görüşünü savunmaktadır²⁵.

Ülkemizdeki somut vakıalar göstermektedir ki; boşanma sonrasında genel olarak kadın yoksulluğa düşmekte veya düşme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır²⁶. Bu çerçevede kadının hali refahta bulunma şartının mantıksız olmadığı söylenebilir.

Nihayet en çarpıcı değişiklik süreye ilişkindir. eMK'da yalnızca bir yıl için talep edilebilen ve bu yönüyle eleştirilerin hedefinde olan yoksulluk nafakasının, değişiklikle beraber süresiz olarak talep edilmesi mümkün hale gelmiştir²⁷.

1988 tarihli değişiklikle hükme “*Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*” şeklinde bir hüküm ilâve edilmiştir. Bu hükmün gerekliliği konusunda bazı tartışmalar bulunmaktadır²⁸.

Netice olarak 4712 sayılı Türk Medeni Kanunu'yla düzenlenen son hali şöyledir: “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha az olmak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*”

²³ **BOZOVALI**, s. 68.

²⁴ **BAŞPINAR**, Veysel, “*Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2003, C. 52, S. 3, s. 86; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 60; **UZUN**, s. 17.

²⁵ **HATEMİ**, s. 134.

²⁶ **UZUN**, s. 19.

²⁷ **CAN**, Harun, “*Nafaka Bağlamında Aile Hukukunda Yapılması Gerekli Değişiklikler ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar ile Çözüm Önerileri*”, (Ed. Akın Ünal / Arif Kalkan), Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 88; **ATEŞ**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 562; **BOZOVALI**, s. 67; **MEDAR**, s. 17; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 59.

²⁸ Bu hükümle ilgili detaylı değerlendirme için bkz. § 7, II, C.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

4. NAFKA TÜRLERİ

Aile her toplulukta toplumun temel yapıtaşlarından biri olarak kabul edilmektedir²⁹. Zira bir toplumun kaderini belirleyecek olan gençler öncelikle aile içinde yetişmekte, daha sonra toplumun müstakil bir parçasını oluşturmaktadırlar³⁰. Türk Hukuk Sisteminde de aileye hak ettiği önem gösterilmiştir. Anayasamız m. 41’de “*Aile, Türk toplumunun temelidir*” demek suretiyle aileye verdiği önemi gözler önüne sermiştir.

Ailenin mahiyetinde bulundurduğu önemden dolayı aile ilişkileri çoğu zaman devletin koruyucu müdahalelerine uğramıştır. Bunun en iyi örneklerinden biri nafaka hükümleridir. Temeli ahlâki ve sosyal nedenlere dayanan nafaka, yardıma muhtaç bulunan aile bireylerine yahut akrabalara belli koşullar altında verilmektedir. Kanun koyucu nafaka düzenlemeleriyle, ahlâki ve sosyal nedenlere birbirine yardım etme yükümlülüğü altında bulunan kimseler için şartları bulunması halinde nafaka ödemeyi bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu çerçevede yardıma muhtaç kimseler için de kanuni bir güvence oluşturulmuştur.

Türk Medeni Kanunu’nda genel bir nafaka düzenlemesi bulunmamaktadır. Nafaka hükümleri ilgili hükümlerle birlikte mevzuatta yerini bulmuştur. Mesela yoksulluk nafakası ve iştirak nafakası Medeni Kanun’un boşanma hükümleriyle birlikte düzenlemiştir. Yardım nafakası Medeni Kanun hısımlıkla ilgili kısmında, “*Nafaka Yükümlülüğü*” başlığı altında kendine yer bulmuştur. Evliliğin sonuçlarından olan bakım yükümlülüğü “*Evliliğin Genel Hükümleri*” başlığı altında düzenlenmiştir. Tedbir nafakası kanunda çeşitli yerlerde kendine yer bulmuştur. Mesela boşanma ve ayrılık davasında tedbir nafakasına hükmedilmesi mümkündür; eşlerin birlikte yaşamaya ara vermesi halinde tedbir nafakasına hükmedilebilir; 6284 sayılı kanun kapsamında önleyici tedbir olarak nafakaya hükmedilmesi söz konusu olabilir.

Kanun koyucu nafakaları belli şekilde gruplandırmamıştır. Doktrinde genellikle yapılan ayrıma göre nafaka bakım nafakası ve yardım nafakası olarak ikiye ayrılmaktadır. Bakım nafakası da tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakası olarak üçe ayrılmaktadır³¹. Bozovalı’ya göre nafaka, bakım nafakaları ve yardım nafakası olarak ikiye ayrılır. Bakım nafakaları

²⁹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 2.

³⁰ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 3; HATEMİ, s. 2.

³¹ BOZDAĞ, s. 29; ÖCAL, s. 16; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 22; SERİN OF, s. 76.

ise tedbir nafakası, ana babadan istenecek bakım nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası olarak dörde ayrılır³².

Tezde nafaka türleri incelenirken şu şekilde bir tasnif yapılmıştır: Nafaka, bakım nafakaları ve yardım nafakaları olarak ikiye ayrılmış; bakım nafakaları, aile birliğinden doğan bakım nafakası, tedbir nafakası, iştirak nafakası ve 6284 sayılı kanun çerçevesinde tedbir nafakası olarak dörde ayrılmış; yardım nafakaları, yardım nafakası ve yoksulluk nafakası olarak ikiye ayrılmıştır. Yapılan ayrımın, nafaka hükümlerinin doğasına uygun olduğu düşünülerek böyle bir tasnif tercih edilmiştir. Nitekim TMK’da söz konusu tasnife engel olacak bir düzenleme bulunmamaktadır. Erdem’e göre de nafakaların tasnifi bu şekilde yapılmıştır. Nafaka öncelikle bakım ve yardım nafakaları şeklinde ikiye ayrılmıştır. Bakım nafakaları tedbir nafakası, ana babadan istenebilecek bakım nafakası, iştirak nafakası olarak üçe ayrılmıştır. Yardım nafakaları ise hısımlar arasındaki yardım nafakası ve yoksulluk nafakası olarak ikiye ayrılmaktadır³³.

Tezde nafakanın türleri bakımından yapılmış olan tasnifin temelinde yatan düşünce, bakım nafakaları grubunda nafakanın, ilişkinin doğası gereği bulunuyor olması, yardım nafakaları grubunda ise nafakanın ağırlıklı olarak ahlâki ve vicdani hislerden doğmuş olmasıdır³⁴. Bakım nafakalarının kanuni bir zorunluluk olmasa dahi aile olmanın tabiatıyla bu yükümlülük bulunmaktadır. Fakat yoksulluk nafakasındaki ilişki bu kadar yoğun değildir. Bu yönüyle daha çok yardım nafakasına yaklaşmaktadır.

Yoksulluk nafakasının bakım nafakaları başlığı altında incelenmemesinin bir diğer sebebi ise yoksulluk nafakasının amacıyla alakalıdır³⁵. Yoksulluk nafakasının amacı nafaka talep edenin geçimini sağlamak ya da onu yoksulluktan kurtarmak olmamalıdır. Yoksulluk nafakasının amacı boşanma sonrasında eşlerin birbirine desteğini ve yardım etmesini temin etmek olmalıdır. Yoksulluk nafakasının amacının bu şekilde değerlendirilmesi, yoksulluk nafakasının bakım nafakaları arasında değil yardım nafakaları şeklindeki başlık altında değerlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

³² **BOZOVALI**, s. 5-6.

³³ **ERDEM**, *Yoksulluk*, s. 10 vd.

³⁴ **SONAT**, K. Ali, “*Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 1, s. 239.

³⁵ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 5.3.

4.1. Bakım Nafakaları

Bakım nafakaları kavram olarak incelendiğinde yoğun bir ilişkiyi içerisinde barındırmaktadır. Zira birine “bakmak” “bakımından sorumlu olmak” ancak böyle bir ilişkinin sonucu ortaya çıkabilir. Nitekim bakım nafakalarına bakıldığında söz konusu yoğun ilişkinin bulunduğu görülmektedir.

Tedbir nafakalarında her ne kadar boşanma veya ayrılık davası açılmış bulunmaktaysa da evlilik birliği ve evlilik birliğinden doğan yükümlülükler devam etmektedir. Aynı şekilde çocuğa ödenecek olan tedbir nafakası da ilişkinin yoğun olması ve doğası gereğidir. Boşanma gerçekleşse dahi annelik ve babalık sıfatlarının ortadan kalkması söz konusu değildir. Bu sebeple iştirak ve eğitim nafakasında da nafaka ilişkideki yoğunluğun ve ilişkinin doğası gereğidir.

Yapılan tasnif uyarınca bakım nafakaları başlığı altında tedbir nafakası ve iştirak nafakası incelenmiştir.

4.1.1. Tedbir Nafakası

743 Sayılı Medeni Kanun’un 152’inci maddesine göre “*Evin inhitabı karı ve çocukların münasip veçhile iaşesi ona aittir.*” Bu maddeye göre evi geçindirme yükümlülüğü, tabiri caizse eşin ve çocukların nafakasını temin yükümlülüğü, kocaya aittir³⁶.

Türk Medeni Kanunu evlilik birliğinin giderleri ve ailenin geçinmesi için gerekenlerin sağlanması yükümlülüğünü yalnızca kocanın üzerinde bırakmamıştır. Madde 186’ya göre eşler evlilik birliğini beraber yönetirler. Eşitlik ilkesi çerçevesinde her iki eş evlilik birliğine güçleri oranında emek veya malvarlıkları ile katkıda bulunurlar³⁷.

Eşlere, evlilik birliğine emek ile katkı sağlama imkânı sunmak oldukça isabetlidir. Zira ülkemizde kadınların çalışma oranlarının, yani evlilik birliğine malvarlığı ile katkı sunma imkanının yüksek olduğu söylenemez. Bu sebeple evde yahut tarlada evlilik birliği için emek sarf eden kadınların emeklerine hukuki olarak bir anlam atfedilmiş olması oldukça önemlidir³⁸.

³⁶ ARSEBÜK, s. 669; BOZOVALI, s. 11; ÖZTAN, 1983, s. 120; TEKİNAY, s. 286.

³⁷ BOZDAĞ, s. 29; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 170; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 22.

³⁸ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 115.

Eşlerden biri, diğer eşin evlilik birliğinin kendisine yüklediği yükümlülükleri yerine getirmemesi sebebiyle TMK m. 195 uyarınca hâkimden talepte bulunabilir. Hâkim evlilik birliğinin devamının sağlanması için tarafları uzlaştırmaya çalışır. Bu çerçevede gerekli tedbirleri alabilir.

Türk Medeni Kanunu m. 186 uyarınca evlilik birliğinin giderlerini yani ailenin nafakasını eşler birlikte sağlamış; kadın veya erkek bu giderlerin karşılanması için emek veya malvarlığıyla birliğe katkıda bulunmuş olmaktadır. Taraflardan biri bu yükümlülüğünü yerine getirmekten imtina ederse TMK m. 195 hükmü çerçevesinde hâkim tarafından tedbir nafakasına hükmedilebilir³⁹.

Türk Medeni Kanunu m. 196'ya göre hâkim eşlerden her birinin ailenin geçimi için üzerine düşen katkıyı tespit eder. Hâkim bunu yaparken taraflardan birinin, ki bu ülkemiz koşullarında genelde kadın olmaktadır, ev işlerinin görülmesi, çocukların bakımı gibi malvarlıksal olmayan davranışları da göz önünde bulundurur. Belirlenen katkı çerçevesinde hâkim yükümlülüklerini yerine getirmeyen eşin diğer tarafa tedbir nafakası ödemesine karar verebilir⁴⁰.

Evlilik birliğinin taraflara yüklediği yükümlülük çerçevesinde tarafların yapacağı katkının nasıl bölüşüleceği konusunda uyuşmazlık çıkması halinde de TMK m. 196 uyarınca eşlerin yapacakları parasal katkının hâkim tarafından belirlenmesi mümkündür⁴¹.

Türk Medeni Kanunu m. 327'ye göre “Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır.” Çocuğun bakımı ve giderlerini karşılama yükümlülüğünün ana ve baba üzerinde olması çok da ilginç bir durum değildir. Gerekçede de belirtildiği üzere esasen bu hüküm tabii hukuk kuralının pozitif hukuk kuralı haline getirilmesidir. TMK m. 185'e göre de “Eşler, bu birliğin mutluluğunu el birliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler.” Bu yükümlülük mahiyeti icabı velayet hakkından bağımsızdır.

³⁹ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 133; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 26.

⁴⁰ KILIÇOĞLU, Ahmet, *Aile Hukuku (Aile)*, Turhan Kitabevi, B. 4, Ankara 2019, s. 169; ÖZDEMİR KOL, Pembe, “*Türk Hukukunda Tedbir Nafakası*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Medenî Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s. 34.

⁴¹ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 115; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 190.

Velayetin kaldırılması halinde dahi ana ve babanın bakım yükümlülüğü devam eder⁴². Nitekim TMK m. 350'ye göre “*Velayetin kaldırılması halinde ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğü devam eder.*” demek suretiyle bu husus ifade edilmiştir.

Ana ve baba kural olarak çocuk ergin oluncaya kadar bakım ve eğitim giderlerini üstlenmek zorundadır. Fakat TMK m. 328/2'ye göre çocuk ergin olmasına rağmen eğitimi devam ediyorsa ailenin bakım mükellefiyeti devam etmektedir. Bu hususun bakım mı yoksa yardım nafakası mı olduğu hususunda tartışma bulunmaktadır. Bu sebeple eğitim nafakası başlığı altında ayrıca incelenmiştir.

Ana ve baba bu bakım ve giderlere katılma yükümlülüğünü yerine getirmediği zaman çocuğun nafaka davası açması mümkündür. Çocuğun dava hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan, çocuk davayı kendisi açabilir. Çocuğun ayırt etme gücü bulunmuyorsa fiilen bakımını üstlenen eş, kayyım veya vasi tarafından açılması da mümkündür⁴³.

Söz konusu dava ana veya babadan herhangi biri tarafından, bakım ve giderlere katılma yükümlülüğünü yerine getirmeyen ana veya babaya karşı çocuk adına açılabilir⁴⁴. TMK m. 329'da bu husus “*Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir.*” denilmek suretiyle açıkça ifade edilmiştir.

Türk Medeni Kanunu m. 330'da nafaka miktarı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Çocuğa ödenecek nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları, ana babanın ekonomik durumu, hayat şartları, dikkate alınarak belirlenir. Nafaka irat şeklinde her ay peşin olarak ödenir. Hâkim, istem halinde, nafakanın diğer yıllar için nafakanın ne miktarda ödeneceğine de hükmedilebilir⁴⁵.

Türk Medeni Kanunu m. 169'a göre “*Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin*

⁴² **KARTAL**, Nagihan, “*Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakası*”, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 27; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 356; **SONAT**, s. 240.

⁴³ **AKINTÜRK / ATEŞ**, *Aile Hukuku*, s. 401; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 356; **ÖZDEMİR KOL**, s. 42.

⁴⁴ **AKINTÜRK / ATEŞ**, *Aile Hukuku*, s. 401.

⁴⁵ **AKINTÜRK / ATEŞ**, *Aile Hukuku*, s. 402; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 358.

mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır.” Bu önlemler geçici nitelikte olup karar kesinleşinceye kadar devam etmektedir⁴⁶.

Hem çocuklar hem de eşler açısından mahkemece hükmedilen ve karar kesinleşinceye kadar verilecek olan nafaka tedbir nafakasıdır. Kararın kesinleşmesinden sonra nafakanın mahiyeti de durumun gereklerine göre değişmektedir. Şöyle ki eşler bakımından hüküm kesinleşinceye dek alınan nafakanın mahiyeti tedbir nafakasıdır. Fakat hüküm kesinleştikten sonra alınan nafaka artık tedbir değil yoksulluk nafakasıdır. Zaten uygulamada genellikle, bir miktar tedbir nafakasına hükmedilmesi, hüküm kesinleştikten sonra bunun yoksulluk nafakası olarak devamına karar verilmesi talep edilmektedir. Çocuk açısından da yine hüküm kesinleşinceye kadar alınan nafaka tedbir nafakasıdır. Hüküm kesinleştikten sonra alınan nafaka iştirak nafakasıdır. Bu hususlar kendi bölümlerinde ayrıca değerlendirilmiştir.

Boşanma davasıyla birlikte eşler arasında vuku bulan uyuşmazlığın daha da şiddetlenmesi mümkündür. Gerginliğin had safhada olduğu bu ortamda eşlerin ve çocukların zarar görmesinin engellenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede hâkim söz konusu zararları önlemek amacıyla birtakım tedbirler almak durumundadır⁴⁷.

Hâkim TMK m. 169 çerçevesinde eşlerin ve varsa çocukların menfaati için gerekli önlemleri almaya yetkilidir. Fakat bu önlemler kanunda sayılmamıştır. Hâkim durumun gereğine, somut olayın özelliklerine göre gerekli tedbirleri alır⁴⁸.

Eşlerin ayrı yaşamasına karar verilmesi bu önlemlerden biri olarak gösterilebilir. Boşanma ya da ayrılık davası açılmasıyla beraber eşlerin artık ortak konutta birlikte yaşamaya devam etmeleri oldukça güçleşir. Bu çerçevede eşlerin ayrı yaşama hakkı ortaya çıkar⁴⁹. Ortak konutta kimin kalacağı taraflarca, taraflar bu konuda anlaşamazsa hâkim tarafından belirlenir. Eşler ayrı yaşama hakkı kapsamında artık birlikte yaşamıyor

⁴⁶ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 134; **TEKİNAY**, s. 234.

⁴⁷ **KURT**, Ekrem, “Boşanma Davasında Hakimin Alacağı Geçici Önlemler (MK m. 169)”, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2013, C. 1, S. 1, 98; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 30; **TEKİNAY**, s. 234.

⁴⁸ **GENÇCAN**, Ömer Uğur, *Nafaka Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 210; **AKINTÜRK / ATEŞ**, *Aile Hukuku*, s. 283; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 30; **ÖZDEMİR KOL**, s. 39; **ÖZTAN**, 1983, s. 267.

⁴⁹ **ORHAN**, Şafak, “Boşanma Davasında Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri”, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2016, s. 110; **AKINTÜRK / ATEŞ**, *Aile Hukuku*, s. 283; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 135; **KURT**, s. 98; **ÖZTAN**, 1983, s. 267.

olsalar bile evlilik birliği devam etmektedir. Bu sebeple eşlerin birbirine ve çocuklara bakım borcu da devam etmektedir⁵⁰.

Boşanma ve ayrılık davası kapsamında söz konusu olan ayrı yaşama hakkı TMK m. 169 uyarınca hâkimin alacağı geçici önlemler kapsamındadır⁵¹. Yani TMK m. 197’de düzenlenen “*Birlikte yaşamaya ara verilmesi*” hükmü uyarınca sahip olunan ayrı yaşama hakkı ile aynı şey değildir. Boşanma veya ayrılık davası kapsamında ayrı yaşama hakkının kullanılabilmesi için TMK m. 197’de sayılan hallerden birinin gerçekteşmesi şart deđildir⁵².

Bu süreçte özellikle kadın ve çocuğun yoksulluğa düşmesi, geçim sıkıntısı çekmesi muhtemeldir. İşte bu kapsamda alınacak tedbirlerden bir diğeri de hâkimin yoksulluğa düşecek olan eş ve çocuk lehine bir miktar nafaka tayin etmesidir ki buna uygulamada tedbir nafakası denilmektedir⁵³.

Boşanma veya ayrılık davası esnasında hükmedilecek olan tedbir nafakası için kusur değerlendirmesi yapılmamaktadır⁵⁴. Yani yoksulluğa düşecek olan eş kusurlu dahi olsa lehine tedbir nafakasına hükmedilebilmektedir. Zira maddede kusura ilişkin bir ibare bulunmamaktadır.

Tedbir nafakasının miktarı belirlenirken öncelikle eşlerin ekonomik ve sosyal durumlarının belirlenmesi için araştırma yapılır. Aynı şekilde yoksulluğa düşecek olan eşin ve çocuğun ihtiyaçları da belirlenir. Bu çerçevede uygun miktarda nafakaya hükmedilir⁵⁵.

⁵⁰ **GEDİKLİ**, Halük, “*Boşanma ve Ayrılık Davalarında Alınacak Geçici Önlemler ve Tedbir Nafakası*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Ana Bilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 21; **GENÇCAN**, s. 210; **ORHAN**, s. 112; **ÖZTAN**, 1983, s. 257.

⁵¹ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 135.

⁵² **ORHAN**, s. 110.

⁵³ **AKINTÜRK / ATEŞ**, *Aile Hukuku*, s. 285; **TEKİNAY**, s. 236.

⁵⁴ **GENÇCAN**, s. 214; **ÖZDEMİR KOL**, s. 41; **ÖZTAN**, 1983, s. 269; **YHGK.**, 2011/2-533 Esas, 2011/670 Karar, 02.11.2011 Tarihli kararı, “Tedbir nafakası takdirine ilişkin kararın, davanın açıldığı tarih itibariyle tarafların ekonomik sosyal durumlarına ilişkin araştırma sonuçlarının dosyaya gelişini takiben hemen verilmesi gerekir. Bu aşamada tarafların kusur durumu belirlenmediğine göre verilecek kararda kusur bir ölçüt olarak alınamayacağı gibi, sonuçta nihai karar verilirken kusur durumunun belirlenmiş olması da tedbir nafakasının kaldırılmasını ya da ödenenlerin geri istenmesini gerektirmez. Zira, tarafların ‘kusur durumu’ hiçbir şekilde tedbir nafakasının takdirine etkili bir unsur değildir.”, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html>, (E.T. 02.02.2021).

⁵⁵ **GEDİKLİ**, s. 22; **GÜNCAN**, s. 39.

Tarafların bu konuda herhangi bir talebi olmasa dahi hâkim gerekli görürse re'sen tedbir nafakasına hükmedebilir⁵⁶. Fakat tarafların, genellikle, tedbir nafakası talep etmiş olmaları mümkündür. Hâkim nafakayı re'sen takdir ettiği zaman uygun bir nafaka belirler. Taraflar nafaka talep etmişlerse artık hâkim bu nafaka miktarından fazlasına hükmedemez. Nafaka talep etme hakkı olan eş bu hakkından feragat ettiğini belirtir yahut bu anlama gelecek herhangi bir ifade kullanırsa tedbir nafakasına hükmedilmez⁵⁷.

Tedbir nafakası istek tarihinden değil davanın açıldığı tarihten başlar⁵⁸. Hüküm kesinleşmesine kadar devam eder. Hüküm kesinleşince sona erer⁵⁹.

Boşanma davası açılmış fakat hâkim ayrılığa karar vermişse yahut ayrılık davası açılmış ve ayrılık kararı verilmişse, eşler belli bir süre ayrı yaşarlar. Boşanma veya ayrılık davası sonucu verilen ayrılık kararı ile evlilik birliği sona ermez. Bu çerçevede eşlerin birbirine ve çocuğa bakım mükellefiyeti de devam etmektedir. Hükmedilen nafaka ayrılık kararı kesinleşinceye kadar TMK m. 169 kapsamında tedbir nafakasıdır. Ayrılık kararının kesinleşmesi sonrasında ayrılık süresince ödenen nafaka, aile birliğinden doğan bakım nafakasıdır.

Birlikte yaşamaya ara verilmesi evlilik birliğinin korunması için alınabilecek tedbirlerden biridir. TMK m. 197/1'e göre "*Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir.*" Bu düzenlemenin temelinde yatan düşünce sıkıntılı bir süreç içinde bulunan eşlere sükunet, öfkeyle karar vermek yerine sağlıklı bir karar alabilme imkanının tanınmasıdır⁶⁰.

Eşlerden birinin, diğer eşin davranışları yüzünden kişiliği, ekonomik güvenliği, ailenin huzuru ciddi şekilde tehlikeye düşmesi halinde, eşin ayrı yaşama hakkı bulunmaktadır. Doktrinde tartışma bulunmakla beraber eşin ayrı yaşama hakkını kullanabilmesi için

⁵⁶ **DOĞAN**, İzzet, "*Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası*", (Nafaka), Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Y. 2015, C. 35, S. 1, s. 61; **HAMZAÇEBİ**, Mehmet, "*Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası*", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2002, C. 10, S. (3-4), s. 27; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 30; **GEDİKLİ**, s. 22; **ORHAN**, s. 115.

⁵⁷ **GEDİKLİ**, s. 22.

⁵⁸ **GENÇCAN**, s. 233; **GÜNCAN**, s. 40; **HAMZAÇEBİ**, s. 28; **ORHAN**, s. 117.

⁵⁹ **GENÇCAN**, s. 233; **HAMZAÇEBİ**, s. 29.

⁶⁰ **PALAZ**, Fikriye Ceren, "*Evlilik Birliğinin Korunması*", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Medenî Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s. 73.

hâkim kararına ihtiyaç bulunmamaktadır⁶¹. Ayrı yaşama hakkı eşin kişiliğinin tehlikeye düşmesi durumunda gündeme gelmektedir. Bu meyanda eşin şiddet görmesi, cinsel hayatını yayması, uyuşturucu madde üretmesi ayrı yaşama hakkının ortaya çıkması konusunda örnek olarak gösterilebilir⁶².

Bir diğer sebep de ekonomik güvenliğin tehlikeye düşmesidir. Eşlerden evlilik birliğinin giderlerine maddi olarak katılma imkanına sahip bulunanın bundan imtina etmesi diğer eşin ekonomik güvenliğini tehlikeye sokmaktadır. Eşlerden birinin diğer eşin mesleğini yapması konusunda zor durumda bırakması da böyledir.

Son olarak ailenin huzurunun bozulması halinde de ayrı yaşama hakkı gündeme gelir. Ailenin huzurunun bozulması diğerlerine nazaran daha belirsiz bir şarttır. Eşlerden birinin kumar bağımlısı olması örnek olarak gösterilebilir.

Birlikte yaşamaya ara verilebilmesi için boşanma davası açılmamış olmalıdır. Boşanma davası açıldıktan sonra hâkimin vereceği ayrılık kararı artık birlikte yaşamaya ara verilmesi değil TMK m. 169 uyarınca alınan bir önlemdir⁶³.

Türk Medeni Kanunu m. 197'nin ikinci fıkrasına göre hâkim birinci fıkrada sayılan durumların ayrı yaşamak için haklı bir neden oluşturduğu kanaatine varmışsa birinin diğerine ödeyeceği parasal katkıyı belirleyebilir. Tedbir nafakası olarak nitelendirebileceğimiz bu parasal katkı, hâkim tarafından çeşitli unsurlar birlikte değerlendirilmek suretiyle belirlenir⁶⁴.

Ayrı yaşama halindeki tedbirlere, eşlerden birinin ayrı yaşama konusunda TMK m. 197'de sayılan haklı bir nedeni olması halinde hükmedildiği gibi, bir eşin haklı bir neden olmaksızın ayrı yaşaması durumunda da diğer eş lehine hükmedilebilir⁶⁵.

6284 sayılı Kanunun, birinci maddesinde belirtilmiş olan, amacı “*şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı*

⁶¹ GÜNAY İNAN, Esra, “*Aile Hukukunda Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Medeni Usul İcra İflas Hukuku Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2017, s. 63; ŞENYUVA, Ardahan Hüsnü, “*Evlilik Birliğinin Hakimin Müdahalesi Yoluyla Korunması*”, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 64; PALAZ, s.74.

⁶² DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 192; ÖZDEMİR KOL, s. 35.

⁶³ GÜNAY İNAN, s. 69; PALAZ, s.80.

⁶⁴ PALAZ, s.83; ŞENYUVA, s. 68.

⁶⁵ ŞENYUVA, s. 63.

ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.” Bu kapsamda birtakım koruyucu ve önleyici tedbirler öngörülmüştür.

Hâkim tarafından verilebilecek önleyici tedbirler kapsamında nafakaya hükmedilebilir. Kanunun beşinci maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca hâkim nafaka hususunda karar verme yetkisine sahiptir⁶⁶. Aynı maddenin dördüncü fıkrasıyla nafakaya hükmedilmesinin şartları belirlenmiştir⁶⁷.

Nafakaya hükmedilmesi için üç şart bulunmaktadır: Şiddet uygulayan, ailenin geçimini sağlıyor yahut katkıda bulunuyor olmalı; şiddete maruz kalanın durumu bunu gerektiriyor olmalı; 4721 sayılı Kanun uyarınca nafakaya hükmedilmemiş olmalıdır⁶⁸. Bu şartların bulunması halinde hâkim tedbir nafakasına hükmedebilir.

4.1.2. İştirak Nafakası

Çocuk ile ana baba arasındaki ilişki evlilik birliğinden bağımsız, müstakil bir ilişkidir. Yani eşlerin, diğer eş bu yükümlülüğünü yerine getirmese dahi, bakım yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu husus TMK m. 182/2’de ifade edilmiştir. Buna göre velayet kendisine verilmeyen eş çocuğun bakım ve giderlerine katılmakla yükümlüdür. Bu durum çocuk ile ana ve babası arasındaki ilişkinin doğal bir sonucudur⁶⁹.

İştirak nafakası talep edilmemiş olsa bile hâkim buna re’sen karar verebilir⁷⁰. İştirak nafakası belirlenirken nafaka alacaklısı çocuğun ihtiyaçları ve giderleri, nafaka

⁶⁶ **BADUR**, Emel, “Kadının Şiddet Nedeniyle Uğradığı Zararların Tazmini ve Nafaka”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2018, C. 3, S. 1, s. 21; **DOĞAN**, Nafaka, s. 65; **GÜNAY İNAN**, s. 137.

⁶⁷ 6284 sayılı Kanun m. 5/4 “Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.”

⁶⁸ **CEYLAN**, Ebru, “Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler”, (Tedbir), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2013, S. 109, s. 18; **BADUR**, s. 22.

⁶⁹ **AYDEMİR**, Enver, “Türk Yargı Kararları Işığında İştirak Nafakası”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2018, s. 49; **BATUR**, Çiğdem, *Türk Medeni Kanunu’nda İştirak ve Yardım Nafakası*, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2020, s. 15; **DOLU**, Serhat, “İştirak Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 38; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 41; **ÖZTAN**, 1983, s. 275.

⁷⁰ **BATUR**, s. 15; **GENÇCAN**, s. 336.

borçlusunun ekonomik durumu göz önünde bulundurularak takdir yetkisi çerçevesinde nafakanın miktarına karar verilmelidir⁷¹.

Mahkeme tarafından boşanma veya ayrılık kararı kesinleştikten sonra çocuk için ödenen nafaka iştirak nafakasıdır⁷². Bu aşamaya kadar yani hüküm kesinleşinceye kadar olan kısımda ödenen nafaka tedbir nafakası hükmündedir.

İştirak nafakasısı boşanma kararının kesinleşmesiyle başlar; çocuk ergin oluncaya dek devam eder⁷³. Bundan sonra iştirak nafakasısı alması söz konusu değildir. Çocuk ergin olduktan sonra ana ve babanın bakım borcu sona erer. Nafaka da kendiliğinden sona erer⁷⁴. Bu çerçevede nafaka yükümlüsünün dava açmasına gerek bulunmamakla beraber dava açmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Nafaka yükümlüsü hakkında bir takip söz konusu ise şikâyet yoluna başvurması mümkündür⁷⁵.

⁷¹ **CEYLAN**, Ebru, “İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, (İştirak), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2017, S. 133, s. 307; **MEYER**, Karin, “İsviçre’de Eş ve İştirak Nafakasısı”, (Çev.) BİLGİN, Kıvılcım, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 3, s. 195; **AYDEMİR**, s. 49; **BATUR**, s. 20; **DOĞAN**, Nafaka, s. 70; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 149; **ÖZTAN**, 1983, s. 275.

⁷² **AYDEMİR**, s. 23; **GENÇCAN**, s. 315; **GÜNCAN**, s. 91; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s.41.

⁷³ **TOPKAYA**, Şahin, “Yoksulluk ve İştirak Nafakasısı”, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Madeni Hukuk) Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 92; **AYDEMİR**, s. 42; **DOĞAN**, Nafaka, s. 73; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 149; **GENÇCAN**, s. 351; **GÜNCAN**, s. 91; **KARTAL**, s. 28; **ÖZTAN**, 1983, s. 275.

⁷⁴ **BATUR**, s. 23; **GENÇCAN**, s. 358; **DOĞAN**, Nafaka, s. 73; **Yargıtay 3. HD., 2015/19208 Esas, 2017/663 Karar, 26.01.20147 Tarihli kararı**, “TMK.nun 328/1.maddesi uyarınca; kural olarak, ana babanın bakım borcu çocuğun ergin olmasına kadar devam ettiği için, anılan maddenin birinci fıkrasının açık hükmü uyarınca küçük ergin olmakla lehine bağlanan tedbir nafakasısı kendiliğinden sona erer.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2015-19208-k-2017-663-t-26-1-2017> (E.T. 01.09.2020).

⁷⁵ **Yargıtay 3. HD., 2016/ 4171 Esas, 2016/12901 Karar, 17.11.2016 Tarihli kararı**, “Müşterek çocuk için hükmedilen iştirak nafakasısının kaldırılmasını veya 100 TL’ye indirilmesini talep etmiştir. Müşterek çocuk ...’nın dava tarihi itibarıyla ergin olması ile iştirak nafakasısı kendiliğinden sona erdiğinden, davacının, kanun gereği kendiliğinden sona eren iştirak nafakasısının kaldırılması veya indirilmesi talebi ile dava açmasında hukuken korunmaya değer menfaati, diğer bir ifade ile bu davayı açmakta hukuki yararı bulunmamaktadır. Diğer taraftan, kanun gereği müşterek çocuğun ergin olması ile kendiliğinden sona eren iştirak nafakasısı nedeniyle davacı hakkında takipte bulunması halinde dahi, davacının 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 16. maddesi uyarınca şikâyet yoluna başvurma imkanının bulunduğu, diğer bir ifade ile bir hakkın, mahkeme kararına gerek olmaksızın, başka bir yolla ve aynı ölçüde güvenli olarak elde edilebilmesinin mümkün olduğu, bu durumda o hakla ilgili olarak dava açılmasında hukuki yararın bulunmadığı açıktır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-4171-k-2016-12901-t-17-11-2016> , (E.T. 01.09.2020).

4.1.3. Eğitim Nafakası

Çocuk ergin olmasına rağmen eğitimi devam ediyorsa TMK m. 328 uyarınca ana babanın bakım borcu hakkaniyet ilkesi çerçevesinde eğitim sona erinceye dek devam eder. Çocuk ergin olduktan sonra iştirak nafakası kendiliğinden sona erer ve artık m. 364 uyarınca yardım nafakası talep edebilir⁷⁶. Fakat eğitimi devam ediyorsa söz konusu nafakanın hukuki dayanağı TMK m. 328'dir. Doktrinde bu nafaka eğitim nafakası olarak da isimlendirilmektedir⁷⁷.

Erginliğe ulaşan ve eğitimi devam eden çocuğun m. 328 uyarınca aldığı nafakanın hukuki niteliği konusunda tartışma bulunmaktadır. Bir görüşe göre bakım nafakası olarak değerlendirilirken⁷⁸ diğer bir görüşe göre yardım nafakası olarak değerlendirilmektedir⁷⁹.

Yargıtay'ın görüşü ise çocuğun ergin olduktan sonra eğitiminin devam etmesinden dolayı alacağı nafakanın yardım nafakası hükmünde olduğu yönündedir⁸⁰. Bununla beraber

⁷⁶ AYDEMİR, s. 23; DOLU, s. 71; TOPKAYA, s. 92.

⁷⁷ BİRİNCİ UZUN, Tuba, "Eğitime Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2018, C. 20, S. 2, s. 92; GÖKKAYA, Vildan, "Eğitimi Devam Eden Çocuğa Ana ve Babası Tarafından Verilen (Eğitim Nafakasının) Nafakanın Hukuki Niteliği ve Nafakaya Hükmedilebilme Koşulları", İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2017, C. 91, S. 4, s. 274; TÜRKMEN, Ahmet, "Eğitim Nafakası (TMK m. 328/II)", Journal of Yaşar University, C. 8, S. Özel, s. 2707.

⁷⁸ BİRİNCİ UZUN, s. 93; CEYLAN, İştirak, s. 301; DOLU, s. 40,73; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 149; MEYER, s. 197; SONAT, s. 240; TÜRKMEN, s. 2712.

⁷⁹ GENÇCAN, s. 665; GÜNCAN, s. 91; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 73.

⁸⁰ Yargıtay 3. HD., 2016/11052 Esas, 2016/12434 Karar, 03.11.2016 Tarihli kararı, "Önceki iştirak nafakası çocuğun ergin olması ile yasa gereği (TMK. Madde 328/1) kendiliğinden son bulur. Ergin olan çocuğun eğitiminin sürmesi halinde ise, TMK'nın 328/2 ve 364. maddeleri kapsamında anne-babanın bakım yükümlülüğü yardım nafakası olarak devam eder. Somut olayda da; müşterek çocuk ..., dava tarihi itibarıyla ergin olup, karşı dava ile eğitiminin devam ettiğini ileri sürerek 250 TL nafakanın 750 TL'na çıkarılmasını istediğine göre davanın, iştirak nafakasının artırılması değil, yardım nafakası olduğunun kabulü gerekir.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-11052-k-2016-12434-t-3-11-2016> (E.T. 01.09.2020); Yargıtay 3. HD., 2016/8403 Esas, 2016/12058 Karar, 24.10.2016 Tarihli kararı, "...sayılı kararı ile boşandıklarını, bu karar ile davacı lehine hükmedilen 75,00 TL iştirak nafakasının davacının reşit olması ile birlikte sona erdiğini, ancak davacının halen Denizli Pamukkale Üniversitesi'nde eğitimine devam ettiğini ve davalı babasının maddi desteğine ihtiyaç duyduğunu belirterek, davacı için aylık 800 TL yardım nafakasının davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir... Mahkemece, davanın kısmen kabulü ile; karar tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Acıpayam Asliye Hukuk Mahkemesinin 2006/47 Esas-2008/153 Karar sayılı dosyasında belirlenen müşterek çocuk için takdir edilen 75,00 TL iştirak nafakasının 225,00 TL artırılarak aylık 300,00 TL iştirak nafakasının üzere davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiş, hüküm davacı vekilince temyiz edilmiştir... Mahkemece; davanın yardım nafakası davası olarak nitelendirilmesi ve yukarıda açıklanan yasa hükümleri doğrultusunda değerlendirme yapılması gerekirken, talebin iştirak nafakası olarak nitelendirilmesi ve yazılı şekilde hüküm tesis edilmiş olması doğru görülmemiştir.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-8403-k-2016-12058-t-24-10-2016> (E.T. 01.09.2020).

YHGK bir kararında TMK m. 328/2’de düzenlenen nafakanın yardım nafakası değil bakım nafakası olduğunu ifade etmiştir⁸¹.

4.2. Yardım Nafakaları

Yardım nafakaları ikiye ayrılmıştır Bunlardan ilki TMK m. 364’te düzenlenen yardım nafakasıdır. İkincisi doktrinde “*bakım nafakaları*” başlığı altında incelenen fakat yaptığımız tasnif uyarınca “*yardım nafakaları*” başlığı altında bulunan yoksulluk nafakasıdır.

Yoksulluk nafakası doktrinde bakım nafakaları başlığı altında incelenmekteyse de çalışmada yoksulluk nafakasının amacı ve niteliği bakımından yapılan değerlendirmeler gereği yardım nafakaları başlığı altında incelenmesi gerekmiştir⁸².

4.2.1. Yardım Nafakası

Türk Medeni Kanunu m. 364’e göre “*Herkes, yardım etmeği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır. Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır.*” Bir kimse, kendisine yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek, geçimini sağlayamayacaksa o kişiye yardım edilmesi ahlâki ve vicdani bir vazifedir⁸³. Esasen sosyal devlet ilkesi gereği yoksullara bakma görevi devletin üzerindedir. Fakat devlet bu yükümlülüğü tamamen üstlenmemiş, bazı durumlarda kişilerle paylaşmıştır. Bu hallerden biri olan yardım yükümlülüğü 364’üncü

⁸¹ **YHGK., 2018/564 Esas, 2019/1150 Karar, 07.11.2019 Tarihli kararı**, “Her ne kadar Özel Dairece, davacılar... ve ... için istenen nafakanın, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun (TMK) 364/1. maddesinde düzenlenen yardım nafakası niteliğinde olduğu belirtilmiş ise de adı geçen davacılar için istenen nafakanın niteliğinin 4721 sayılı TMK’nın 328/2. maddesinde düzenlenen bakım nafakası olduğu anlaşılmaktadır.”, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, (E.T. 03.02.2021).

⁸² Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 5.

⁸³ **AKINTÜRK**, Turgut / **ATEŞ**, Derya, *Medeni Hukuk, (Medeni)*, Beta Basım Yayım Dağıtım, B. 25, Ankara 2019, s. 305; **İNAN**, Ali Naim, *Türk Medeni Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, B. 3, Ankara 2014, 284; **GENÇ**, Akif, “*Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012, s. 19; **ÖZDEMİR**, Hayrunnisa, “*Yargıtay Kararları Işığında Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası*”, Terazi Hukuk Dergisi, Y. 2014, C. 9, S. 100, s. 65; **ZEVKLİLER**, Aydın / **ERTAŞ**, Şeref / **HAVUTÇU**, Ayşe / **ACABEY**, M. Beşir / **GÜRPINAR**, Damla, *Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)*, Turhan Kitabevi, B. 10, Ankara 2018, s. 358; **GÖKTÜRK**, s. 463; **HATEMİ**, s. 186; **ÖZTAN**, 1983, s. 442.

maddeyle ahlâki bir yükümlülük olarak bırakılmamış, kanuni bir vazife haline getirilmiştir⁸⁴.

Hâkimin yardım nafakasına hükmedebilmesi için usulünce açılmış bir dava olmalıdır. Hâkim kendiliğinden yardım nafakasına hükmedemez⁸⁵. Yardım nafakasının boşanma davası içinde, iştirak nafakasının boşanmadan sonra yardım nafakası olarak devam etmesi, şeklinde istenmesi kural olarak söz konusu değildir.

Türk Medeni Kanunu m. 364 uyarınca talep edilecek olan yardım nafakasının boşanma davasıyla istenebilmesi fiziken pek mümkün değildir. Buna karşın TMK m. 328/2 kapsamındaki nafaka için bu mümkündür. Zira boşanma sürecinde henüz ergin olmayan bir çocuğun boşanma davası sonuçlanana kadar ergin olması mümkündür. Türk Eğitim Sisteminin mevcut durumunda, bu çocuğun eğitiminin devam ediyor olması pek muhtemeldir. İşte böyle bir durumda boşanma davasında çocuk için talep edilen iştirak nafakasının yardım nafakası olarak (Yargıtay'ın m. 324/2 için yaptığı hukuki nitelik değerlendirmesi bu yöndedir.) devamının talep edilmesi mümkündür⁸⁶. Bunun dışında iştirak nafakasının erginlikten sonra m. 364 uyarınca yardım nafakası olarak devam etmeyeceği söylenebilir⁸⁷.

⁸⁴ **BOZDAĞ**, s. 93; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 376; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 78.

⁸⁵ **GENÇCAN**, s. 652.

⁸⁶ **Yargıtay 3. HD., 2012/18241 Esas, 2012/22618 Karar, 05.11.2012 Tarihli kararı**, “Mahkemece; davacının velayeten açtığı davanın kısmen kabulü ile iştirak nafakasının dava tarihinden itibaren aylık 300,00 TL arttırılarak 1.550,00 TL olarak ödenmesine, nafakanın çocuğun 18 yaşını ikmal ettiği tarihe kadar devamına, usulünce açılmış bir dava bulunmadığından nafakanın çocuğun 18 yaşını ikmal ettiği tarihten itibaren yardım nafakası olarak devamı şeklindeki talebin reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. TMK'nun 328/1. maddesine göre kural olarak ana-babanın bakım borcu çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Ancak TMK. 328/2 ve 364/1. maddeleri gereğince şayet çocuk reşit olduğu halde eğitime devam ediyorsa eğitimi sona erinceye kadar ana ve babanın bakım borcu devam eder. Somut olayda, yargılama sırasında çocuk reşit olunca iştirak nafakası yasa gereği son bulmuştur. Ancak çocuk vekil vasıtası ile yargılamada kendini temsil ettirmiş, üniversite öğrencisi olduğunu beyan ederek reşit olduktan sonraki dönem için nafakanın devamını talep etmiştir. Bu istem MK'nın 364. maddesi kapsamında yardım nafakası istemi olup, mahkemece, hukuki yanılı sonuca usulünce açılmış bir dava bulunmadığı gerekçesi ile yazılı şekilde karar verilmiş olması usul ve yasaya uygun bulunmamış, bu husus bozmayı gerektirmiştir. O halde mahkemece yapılacak iş; çocuğun reşit olduğu tarihten sonrası için davacı yararına hakkaniyete uygun miktarda yardım nafakasına hükmetmek olmalıdır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2012-18241-k-2012-22618-t-5-11-2012>, (E.T. 03.02.2021).

⁸⁷ **Yargıtay 3. HD., 2012/4452 Esas, 2012/8976 Karar, 04.04.2012 Tarihli kararı**, “TMK'nın 328/1.maddesi hükmü gereğince ‘Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder.’ Aynı yasanın 2.fikrasında ise, ‘Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitim sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.’ Hükmü mevcut bulunmaktadır. Bu hale göre iştirak nafakasının TMK'nın 328/2.maddesi hükmü gereğince yardım nafakasına dönüşmesi çocuk ergen olduğu halde

TMK m. 364'e göre yardım nafakasının alacaklısı geçimini sağlayamayan veya kendisine yardım edilmediği takdirde geçimini sağlayamayacak duruma düşecek olan kişidir. Yardım nafakası yükümlüsü ise yardıma muhtaç kişinin üstsoy, altsoy ve kardeşleridir.

Yardım nafakası yükümlülüğü çift taraflı bir yükümlülüktür⁸⁸. Bu sebeple madde 364'te sayılan nafaka yükümlüleri aynı zamanda nafaka alacaklısıdır. Hüküm kapsamında baba çocuğa nafaka verme yükümlülüğü altında olabileceği gibi çocuk da babaya nafaka verme yükümlülüğü altında bulunabilir. Yardım nafakası yükümlüleri sınırlı sayıda olup, bunlar dışındaki hısımların nafaka yükümlülüğü bulunmamaktadır⁸⁹.

Yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikle yoksulluk şartının gerçekleşmesi gerekmektedir. Yani kişi ya yoksul durumda bulunmalı ya da yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olmalıdır. Burada şart illaki talep anında yoksul olmak değil yardım edilmezse yoksulluğa düşecek olmaktır⁹⁰.

Yardım nafakası talep edecek olan kişi elinden gelen tüm çabayı göstermesine rağmen, ihtiyacını gideremiyor olmalıdır. Herhangi meşru bir şekilde ihtiyacını giderme imkânı olup da geçerli mazereti olmaksızın bunu yerine getirmeyen kişinin yardım nafakası talep etmesi söz konusu olamaz. Bu dürüstlük kuralının bir gereğidir⁹¹. Çalışarak kendi ihtiyacını gideremeyecek olan kişinin bu hale kendi kusuruyla düşmüş olması yardım nafakası talep etme bakımından bir etkisi bulunmadığı ifade edilmektedir⁹². Bununla beraber sırf yardım nafakası alabilmek ve yardım nafakası yükümlüsüne zarar vermek

eğitimi devam ediyorsa mümkündür.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2012-4452-k-2012-8976-t-4-4-2012>, (E.T. 03.02.2021).

⁸⁸ **TOPUKSAK**, Zümra, “*Yardım Nafakası*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s. 4; **AŞIK**, s. 21; **BOZDAĞ**, s. 95; **ÖZDEMİR**, s. 66.

⁸⁹ **ÇAKIRCA**, Seda İrem, “*Kardeşler Arasında Nafaka Yükümlülüğü*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 64, S. 1, s. 71; **YILMAZ**, Süleyman / **YILDIRIM**, Abdülkerim, *Medeni Hukuk – I (Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku)*, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2020, s. 273; **AKINTÜRK**, *Dersler*, s. 340; **AKINTÜRK / ATEŞ**, *Medeni*, s. 305; **AŞIK**, s. 25; **BİRİNCİ UZUN**, s. 101; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 377; **GENÇ**, s. 21; **ÖZTAN**, 1983, s. 443; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 78; **KILIÇOĞLU**, *Aile*, s. 532; **TARAKCIOĞLU**, s. 247; **TEKİNAY**, s. 550; **ZEVKLİLER / ERTAŞ / HAVUTÇU / ACABEY / GÜRPINAR**, s. 358.

⁹⁰ **AKINTÜRK**, *Dersler*, s. 343; **BİRİNCİ UZUN**, s. 102; **BOZDAĞ**, s. 98; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 378; **GENÇCAN**, s. 663; **ÖZDEMİR**, s. 68; **ÖZTAN**, 1983, s. 447; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 80; **TEKİNAY**, s. 553.

⁹¹ **BATUR**, s. 29; **ÇAKIRCA**, s. 73; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 379; **GENÇ**, s. 36; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 81.

⁹² **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 379; **ÖZDEMİR**, s. 69; **TOPUKSAK**, s. 20.

kastıyla birtakım fiiller işlenmiş ve bunun sonucunda yoksulluk hali ortaya çıkmışsa nafakaya hükmedilmesi söz konusu olmamaktır⁹³.

Yardım nafakası talep edecek olan kimse başka bir kimse tarafından bakım yükümlülüğü altında bulunuyor olması durumu yardım nafakasına hükmedilmesine engel değildir. Eşler birbirlerine bakmakla mükelleftirler. Anne ve baba ergin olmayan çocuklarına bakmak zorundadırlar⁹⁴. Kural olarak çocuklara bakım yükümlülüğü, çocuklar ergin oluncaya dek devam eder. Bakım yükümlülüğünden doğan nafaka, yardım nafakasına nazaran önceliklidir⁹⁵. Yani bir kimseye, bakım yükümlülüğü kapsamında bakmakla yükümlü kimseler varsa sorumluluk esas olarak bunlara aittir. Fakat bakım yükümlülüğü altında bulunan kimse, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin yoksulluğunu önlemiyor veya önleyemiyor ise o zaman yardım nafakası talep etmek mümkündür⁹⁶.

Üstsoydan veya altsoydan yardım nafakası talep edebilmek için, bunların nafaka ödeme gücüne sahip olması gerekmektedir⁹⁷. Nafaka yükümlüsünün bakmakla yükümlü olduğu başka kimseler varsa bunlar dikkate alınmalıdır. Bakım yükümlülüğünden doğan nafaka borcu yardım nafakasından önce gelir⁹⁸. Yardım nafakası yükümlüsü nafaka ödemekle kendisi yoksulluğa düşecekse ödeme gücünün olmadığı kabul edilmelidir⁹⁹.

Kardeşlerden nafaka talep edebilmek için ödeme gücünün olması tek başına yeterli değildir. Kardeşlerin ayrıca refah içinde olması gerekmektedir¹⁰⁰. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 1981/4080 Esas No, 1981/4114 Karar No, 26.05.1981 tarihli kararına göre refah içinde olma “*bir kimsenin lüks ihtiyaçları dahil arzu ettiği her şeyi parasını düşünmeden alabilme imkanına sahip olması halidir.*”

Türk Medeni Kanunu m. 365’e göre “*Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır.*” Bu hükümle nafaka alacaklısının birden fazla yükümlüden hangisine başvuracağı açıklığa kavuşturulmuştur. Ayrıca bu hükümle, daha yakın hısımlar varken

⁹³ ÖZDEMİR, s. 69.

⁹⁴ GENÇ, s. 20; TEKİNAY, s. 549.

⁹⁵ AŞIK, s. 73; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 379.

⁹⁶ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 380; TÜRKMEN, s. 2712.

⁹⁷ AKINTÜRK, *Dersler*, s. 343; GENÇ, s. 49; TEKİNAY, s. 554.

⁹⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 380; TÜRKMEN, s. 2712.

⁹⁹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 380; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 84.

¹⁰⁰ AKINTÜRK, *Dersler*, s. 344; BİRİNCİ UZUN, s. 106; İNAN, s. 285; ÖZTAN, 1983 s. 445; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 85; TEKİNAY, s. 554.

daha uzak hısıma başvurunun önüne geçilerek hakkaniyete uygun bir düzenleme getirilmiştir¹⁰¹.

Türk Medeni Kanunu m. 495'e göre "*Miras bırakanın birinci derece mirasçıları onun altsoyudur.*" Buna göre yoksulluğa düşmüş olan kişinin başvuracağı ilk grup birinci zümre mirasçıları olan altsoyudur. TMK m. 496'ya göre "*Altsoyu bulunmayan miras bırakanın mirasçıları, ana ve babasıdır... Miras bırakandan önce ölmüş olan ana ve babanın yerlerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır.*" Hükme göre altsoyu bulunmayan kişinin yardım nafakası talep edebileceği ikinci grup, ikinci zümre mirasçıları olan anne babası ve kardeşleridir. Her ne kadar altsoyu bulunmayan demekteyse de yardım nafakası bakımından, altsoyu bulunmakla beraber bunların ödeme gücü bulunmaması halinde de yükümlülüğün bir sonraki zümreye geçeceği kabul edilmelidir.

Türk Medeni Kanunu m. 364'e göre kardeşlerden nafaka istenebilmesi için onların refah içinde olması gerekmektedir. TMK m. 497'ye göre büyük ana ve büyük baba üçüncü zümre mirasçısı olarak yardım nafakası yükümlülüğü altındadırlar¹⁰². Bunların (büyük ana büyük baba) altsoyu her ne kadar mirasçı olsalar da TMK m. 364 anlamında yardım yükümlülüğü altında değildirler.

Açıklananlar ışığında; kişi ilk olarak altsoyundan yardım nafakası talep edebilir. Bunun bulunmaması veya ödeme gücünün bulunmaması halinde ana ve babası yükümlüdür. Ana babanın bulunmaması veya ödeme gücünün bulunmaması halinde sıra kardeşlerdedir. Fakat kardeşlerin yükümlü olabilmesi için refah halinde bulunmaları gerekir. Kardeş yoksa veya refah içinde değilse bu durumda yükümlülük büyük ana büyük babaya geçer.

Yardım nafakasının miktarının ne olacağı TMK m. 365'te belirlenmiştir. Buna göre yardım nafakası "*davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın mali gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir.*" Hükümde bir alt ve üst sınır belirlenmiştir. Yani nafaka,

¹⁰¹ ZEYTİN, Zafer / ERGÜN, Ömer, *Türk Medeni Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, B. 4, Ankara 2018, s. 227; AKINTÜRK, *Dersler*, s. 341; AKINTÜRK / ATEŞ, *Medeni*, s. 306; BOZDAĞ, s. 104; DURAL / ÖGÜZ / GÜMÜŞ, s. 382; GENÇCAN, s. 655; GÖKTÜRK, 464; HATEMİ, s. 187; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 533; ÖCAL, s. 26; ÖZTAN, 1983, s. 446; ZEVLİLİLER / ERTAŞ / HAVUTÇU / ACABEY / GÜRPINAR, s. 359.

¹⁰² BOZDAĞ, s. 104, 105; GENÇCAN, s. 653 vd.

davacının geçinmesi için gerekli olan miktardan az olamayacağı gibi karşı tarafın mali gücünü aşan bir miktar da istenemez¹⁰³.

Nafaka miktarı belirlenirken, nafaka alacaklısının alışmış olduğu yaşam standartlarının dikkate alınması söz konusu değildir. Nafaka miktarı, alacaklının yaşamak için gerekli olan şeyleri temin edebilmesi için ihtiyacı olan miktar kadardır¹⁰⁴. Hâkim nafakayı belirlerken tarafların ihtiyaçları, toplumun sosyal ve ekonomik durumu ve esas olarak hakkaniyet ilkesi çerçevesinde uygun bir miktara hükmetmelidir¹⁰⁵.

Belirlenecek nafaka, nafaka yükümlüsünün geçimini tehlikeye düşürmeyecek bir miktar olmalıdır. Nafaka yükümlüsünün bakmakla yükümlü olduğu kişiler de nafaka miktarının belirlenmesinde göz önünde bulundurulmalıdır¹⁰⁶.

Yardım nafakası, nafaka yükümlüsü yahut alacaklısı ölmüşse kendiliğinden sona erer. Mahkemeye başvurularak yoksulluğun ortadan kalktığı ispat edilirse, yine sona ermiş olur¹⁰⁷.

Yardım nafakasının amacı yoksulluğa düşen veya yoksulluğa düşecek olan kişiye bu halin önlenmesi için yardım etmek olduğundan kişiye bağlı bir haktır. Bu sebeple mirasçılara geçmesi, üçüncü kişiye devredilmesi mümkün değildir. İlama dayalı nafaka alacağı haczedilemez. Nafaka alacağının takas edilmesi ve nafaka alacağından önceden feragat edilmesi söz konusu değildir¹⁰⁸. Yardım nafakası davası açılırken yukarıda ifade edilen sıraya uygun açılmalıdır. Ön sıradakilere dava açma hakkı varken arka sıradakilere dava açılması mümkün değildir¹⁰⁹.

4.2.2. Yoksulluk Nafakası

Yoksulluk nafakası boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın kusuru daha ağır olmamak kaydıyla diğer taraftan talep edebileceği nafaka türüdür. Tezin konusu

¹⁰³ AKINTÜRK, *Dersler*, s. 343; BİRİNCİ UZUN, 112; GENÇCAN, s. 695; GÖKTÜRK, s. 465; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 90; TOPUKSAK, s. 42; YILMAZ / YILDIRIM, s. 273.

¹⁰⁴ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 451; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 384; GÖKTÜRK, s. 465.

¹⁰⁵ AŞIK, s. 59.

¹⁰⁶ ÖZDEMİR, s. 70.

¹⁰⁷ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 385.

¹⁰⁸ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 453; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 388; İNAN, s. 286; ÖZTAN, 1983, s. 443; TEKİNAY, s. 558-559.

¹⁰⁹ BOZDAĞ, s. 108.

yoksulluk nafakası olduğundan esas olarak ikinci bölümde incelenmiştir. Fakat yapılmış olan tasnifi göstermesi bakımından burada da değinilmiştir.

5. YOKSULLUK NAFKASININ HUKUKİ NİTELİĞİ, ÖZELLİKLERİ VE AMACI

5.1. Nafakanın Hukuki Niteliği

Türk Borçlar Kanununun'nun sistematığına göre borç ilişkisinin kaynakları üç ayrımda incelenmiştir: Sözleşmeden doğan borç ilişkileri, haksız fiillerden doğan borç ilişkileri, sebepsiz zenginleşmeden doğan borç ilişkileri. Fakat öyle bazı borçlar vardır ki bunların TBK'nın üçlü tasnifine girmesi mümkün değildir¹¹⁰. Bu sebeple doktrinde çeşitli tasnifler yapılmıştır¹¹¹.

Eren'e göre borç ilişkilerini kaynak bakımından ikiye ayırmak mümkündür. Bu tasnife göre borç ilişkileri “*hukuki işlemde doğan borç ilişkileri*” ve “*doğrudan kanundan doğan borç ilişkileri*” şeklinde ikiye ayrılır. Bu tasnif tarafların söz konusu hukuki işlemi yapma iradesinin olup olmamasına göre yapılmıştır¹¹².

Nafaka borcu TBK'nın sistematığı içerisinde kendisine bir yer bulamamaktadır. Bu bakımdan nafaka borcu, aile hukukundan kaynaklanan doğrudan kanundan doğan bir borç olarak değerlendirilebilir¹¹³.

¹¹⁰ **EREN**, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, B. 18, Ankara 2015, s. 116; **BOZDAĞ**, s. 22.

¹¹¹ “Borçlar Kanunumuzda üç borç kaynağı öngörülmesine rağmen, bunlar dışında ‘kanundan doğan borçlar’ adı altında borçların da doğabileceği kabul edilmektedir.”, **KILIÇOĞLU**, Ahmet, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (Borçlar)*, Turhan Kitabevi, B. 17, Ankara 2013, s. 37; “Borç ilişkileri iki ana gruba ayrılır: Borç ilişkisinin doğumunun iradeye bağlı olduğu haller, borç ilişkisinin doğumunun iradeye bağlı olmadığı haller. Her iki grup da kendi içinde iki alt gruba ayrılır.”, **OĞUZMAN**, M. Kemal / **ÖZ**, M. Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1*, Vedat Kitapçılık, B. 12, İstanbul 2014, s. 33; “Doktrinde değişik ayrımlar üzerinde durulmuştur. Bizim de kabul ettiğimiz bir ayrıma göre borçlar; hukuki işlemde doğan borçlar ve kanundan doğan borçlar olmak üzere iki başlık altında toplanabilir.”, **AKINCI**, Şahin, *Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, (Borçlar)*, Sayram Yayınları, B. 10, Konya 2017, s. 63.

¹¹² **EREN**, s. 116.

¹¹³ **DEMİR**, Remzi, “Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar”, (*Süresiz Nafaka*), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2020, S. 147, s. 228; **DURAL**, Mustafa / **SARI**, Suat, *Türk Özel Hukuku C. 1 Temel Kavramlar ve Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri*, Filiz Kitabevi, B. 14, İstanbul 2019, s. 167; **FIRTINA**, Esra, *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası*, Adalet Yayınevi, B. 1, Ankara 2019, s. s. 87; **ODABAŞI**, Büşra, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 94, S. 2, s. 44; **SERİN OF**, Emine, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008, s. 73; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 42; **EREN**, s. 117; **KILIÇOĞLU**, *Borçlar*, s. 37; **OĞUZMAN / ÖZ**, s. 34.

Nafaka hakkı kişiye bağı bir haktır¹¹⁴. Fakat burada bahsedilen nafaka hakkının kendisidir. Zira nafaka alacağı vadesi geçip normal bir alacak hakkına dönüştükten sonra kişiye bağı olma özelliğini kaybetmektedir.

5.2. Nafaka Alacağının Özellikleri

Nafaka alacağı nedeniyle nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunu arasında, kural olarak sürekli bir ilişki kurulur. Mahkeme nafakanın, genel olarak irat şeklinde ödenmesine hükmedebileceği gibi tek seferde ödenmesine de hükmedebilir. Nafakanın irat şeklinde ödenmesine karar verilmesiyle birlikte sürekli ilişki kurulmuş olur¹¹⁵. Nafaka, nafaka yükümlüsü bakımından bir borç iken nafaka alacaklısı bakımından bir alacak teşkil eder¹¹⁶.

Nafaka alacağı aile hukukundan doğan, kişiye bağı bir alacak hakkıdır¹¹⁷. Nafaka alacağının diğere alacak haklarından farklı olarak, kendine has birtakım özellikleri vardır¹¹⁸.

5.2.1. Nafaka Alacağının Devredilmesinin Mümkün Olmaması

Alacağın devri TBK m. 183-194'te düzenlenmiştir. Fakat alacağın devrinin tanımı kanunda bulunmamaktadır. Alacağın devri mevcut bir alacağın, borçlunun rızasına ihtiyaç olmaksızın, alacaklısının değışmesi şeklinde ifade edilebilir¹¹⁹.

Türk Borçlar Kanunu m. 183'e göre "*Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü kişiye devredebilir.*" Bu hükme göre kural olarak bir kişi alacağını başka bir kişiye devredebilir. Fakat devri kanun

¹¹⁴ AŞIK, s. 8; FIRTINA, s. 86; GENÇ, s. 8; ODABAŞI, s. 44; ÖCAL, s. 6.

¹¹⁵ RUHİ, Ahmet Cemal, *Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili (Türk Hukukunda Nafaka)*, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2003, s. 127; FIRTINA, s. 87.

¹¹⁶ AŞIK, s. 7, ÖZDEMİR KOL, s. 8.

¹¹⁷ SOMKAN FIRAT, Aylin, "*Yoksulluk Nafakası*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 3; ÇİTAK, s. 7; KARTAL, s. 15; KALELİ, s. 116.

¹¹⁸ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 453; GÜNCAN, s. 11; RUHİ, *Türk Hukukunda Nafaka*, s. 127; ŞEREN DEMİREL, s. 7.

¹¹⁹ AKINCI, *Borçlar*, s. 278; EREN, s. 1224; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 790.

koyucunun bir kanunla veya bizzat tarafların sözleşmeyle yasaklamamış olması yahut alacağın niteliği itibariyle devre engel bir özellikte olmaması gerekmektedir¹²⁰.

Nafaka yoksulluğa düşen yahut düşme tehlikesi içinde olan kimseyi bu tehlikeden koruma amacı gütmektedir. Nafaka alacağında alacakla alacaklı arasında yakın bir ilişki vardır¹²¹. Nafaka belirlenirken kişinin şahsi durumu, ihtiyaçları ön plandadır. Nafaka alacağının devredilmesi nafakanın amacına aykırı bir durum ortaya koymaktadır. Bu sebeple nafaka alacağının devri kural olarak mümkün değildir¹²². Buna, kanunun ifadesiyle, “işin niteliği” engel olmaktadır. Bununla birlikte birikmiş nafaka alacağında durum farklıdır. Birikmiş nafaka alacağı vaktinde ödenmediği için amacını yerine getirememiştir. Vaktinde ödenmeyen nafakanın, amacını yerine getirmediği gibi bundan sonra da getiremeyeceği söylenebilir. Bu sebeple birikmiş nafaka alacağı şahsa bağlı olma özelliğini kaybetmiştir. Netice olarak birikmiş nafaka alacağının devri mümkündür¹²³.

Nafakada amaç nafaka alacaklısını yoksulluk halinden kurtarmak olduğu için bunun kim tarafından gerçekleştirildiğinin hukuki bakımdan bir önemi bulunmamaktadır¹²⁴. Türk Borçlar Kanunu m. 195 ve devamında düzenlenen borcun üstlenilmesi yoluyla nafaka borcunun üstlenilmesi mümkündür.

5.2.2. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Edilememesi

Rehin hakkı¹²⁵ sınırlı ayni hakkın bir çeşididir¹²⁶. Türk Medeni Kanunu m. 954’e göre “Başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir.” “Rehnin konusunu taşınır ve taşınmaz eşya oluşturabileceği gibi, başkasına devredilebilen alacaklar ve

¹²⁰ **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 108.

¹²¹ **EREN**, s. 1237.

¹²² **KARTÖZ**, Mehmet, *Yoksulluk Nafakası ve Tazminat*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2002, s. 47; **AŞIK**, s. 10; **BOZDAĞ**, s. 122; **BOZOVALI**, s. 82; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 25; **EREN**, s. 1237; **GÜNCAN**, s. 12; **KARTAL**, s. 20; **KILIÇOĞLU**, *Borçlar*, s. 798; **ÖZDEMİR KOL**, s. 10; **UZUN**, s. 112.

¹²³ **TUTUMLU**, Mehmet Akif, *Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, B. 2., Ankara 2009, s. 1157; **AŞIK**, s. 10; **BOZOVALI**, s. 82; **FIRTINA**, s. 88; **GÜNCAN**, s. 13; **KARTAL**, s. 20; **ÖCAL**, s. 7; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 108.

¹²⁴ **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 108.

¹²⁵ “Rehin hakkı, sahibine güvencesini oluşturduğu alacak vadesinde ödenmediği takdirde, bunu elde etmek için hakkın konusu olan malın değerine el atma yetkisini veren bir sınırlı ayni haktır.”, **AKINTÜRK**, Turgut, *Eşya Hukuku (Eşya)*, Beta Yayıncılık, B. 1, İstanbul 2009, s. 732.

¹²⁶ **KARAHACIOĞLU**, Ali Haydar / **DOĞRUSÖZ**, M. Edip / **ALTIN**, Mehmet, *Türk Hukukunda Rehin*, Üçbilek Matbaası, Ankara 1996, s. 3.

*diğer haklar üzerinde de rehin hakkı kurulabilir.*¹²⁷ Bir hakkın üzerinde rehin tesis edilebilmesi için o alacağın devredilebilir bir alacak olması gerekmektedir. Nafaka alacağı devri mümkün olmayan bir alacak olduğundan, üzerinde rehin tesis edilmesi söz konusu değildir¹²⁸.

5.2.3. Nafaka Alacağının Hacedilememesi

Nafaka alacağının kural olarak hacedilmesi mümkün değildir. Nitekim bir mal veya hakkın hacedilebilmesi için bunların maddî hukuka göre başkasına devredilebilen mal veya hak olması gerekir¹²⁹.

Burada ikili bir ayırım yapılması gerekmektedir. Bu ayırım nafaka alacağının ilama dayanıp dayanmamasına göre yapılmaktadır. Buna göre bir mahkeme ilamına dayanmayan nafakanın İİK m. 83 uyarınca¹³⁰ kısmen hacedilmesi mümkündür¹³¹. Mahkeme ilamına dayanmayan, taraflarca kararlaştırılan nafakanın bir kısmının haczi mümkün iken diğer bir kısmının haczi mümkün değildir. Bu çerçevede İİK m. 83 uyarınca icra memurunun, icra borçlusunun ve ailesinin geçimi için belirleyeceği miktarın haczi mümkün değilken, kalan kısım için haciz mümkün olmaktadır¹³².

Genel olarak karşılaşılan ilama dayanan nafakanın, hacedilmesi mümkün değildir¹³³. Bunun sebebi yine nafakanın muhtevasıyla ilgilidir. Zira mahkeme nafaka miktarını, nafaka alacaklısının zaruri ihtiyaçlarına, geçinmesi için yapması gerekli olan asgarî

¹²⁷ **NOMER**, Haluk Nami / **ERGÜNE**, Mehmet Serkan, *Eşya Hukuku Cilt: II Rehin Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, B. 1, İstanbul 2016, s. 6.

¹²⁸ **ULUSOY**, Neslihan, *“Türk Medeni Hukukunda Nafakalar”*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s. 8, 9; **AŞIK**, s. 10; **BOZDAĞ**, s. 118; **ÇİTAK**, 10; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 25; **FIRTINA**, s. 89; **GÜNCAN**, s. 13; **ÖZDEMİR KOL**, s. 11; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 107; **SOMKAN FIRAT**, s. 6.

¹²⁹ **PEKCANITEZ**, Hakan / **ATALAY**, Oğuz / **SUNGURTEKİN ÖZKAN**, Meral / **ÖZEKES**, Muhammet, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, On İki Levha Yayıncılık, B. 6, İstanbul Ekim 2019, s. 157.

¹³⁰ İİK m. 83, “Kısmen haczi caiz olan şeyler: Maaşlar, tahsisat ve her nevi ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama müstenit olmayan nafakalar, tekaüt maaşları, sigortalar veya tekaüt sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar, borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir.”

¹³¹ **ÇİTAK**, s. 13; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 107.

¹³² **ARSLAN**, Ramazan / **YILMAZ**, Ejder / **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema, *İcra ve İflas Hukuku (İcra İflas)*, Yetkin Yayınları, B. 3, Ankara 2017, s. 275.

¹³³ **YAVAS**, Murat, *“Maaş ve Ücret Haczi”*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2009, C. 22, S. 84, s. 97; **ARSLAN / YILMAZ / TAŞPINAR AYVAZ**, *İcra İflas*, s. 275; **ÇİTAK**, s. **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 28; **GÜNCAN**, s.14; **ÖZDEMİR KOL**, s. 13; **ULUSOY**, s. 7.

masraflara göre belirlemektedir. Kural olarak mahkeme nafaka alacaklısının ancak geçinmesine yetecek kadar bir nafakaya hükmetmektedir. Bunun bir kısmının yahut tamamının haczi ise nafakanın amaçlarıyla bağdaşmamaktadır¹³⁴.

İlama dayalı nafakanın haczedilemeyeceği ve ilama dayanmayan nafakanın kısmen haczinin mümkün olduğu konularında herhangi bir tartışma bulunmamaktadır¹³⁵. Fakat ilama dayanan birikmiş nafaka alacağının¹³⁶ haczedilip haczedilemeyeceği konusunda farklı görüş bulunmaktadır.

Bazı yazarlara göre İİK m. 83 yalnızca ilama dayanmayan nafakanın haczini caiz kılarken, ilama dayalı olarak verilen nafaka kişinin geçimi için zorunlu olduğundan birikmiş olsa dahi haczi mümkün değildir¹³⁷. Kanaatimce burada bir ayırım yapılmalıdır.

Söz konusu nafaka tedbir nafakasıysa bu nafaka birikmiş olsa bile alelade alacağa dönüşmemelidir. Bu sebeple haczi mümkün olmamalıdır. Zira nafaka ödenmediği takdirde amacını zaten gerçekleştirmemiş olduğu söylene bile boşanma devam ederken ödenmesi gereken tedbir nafakası bir bakım nafakasıdır. Yoksulluk nafakasında da her ne kadar taraflardan biri ihtiyaç sahibi de olsa bu ihtiyacın ve bunu giderme araçlarına ulaşma zorluğu bakım nafakasındaki kadar yoğun değildir.

Yargıtay'ın tedbir nafakasının birikmiş olsa bile haczedilemeyeceği yönünde kararları bulunmaktadır¹³⁸. Yargıtay 12. HD. 2005/11587 Esas, 2005/15130 Karar, 08.07.2005

¹³⁴ **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 107.

¹³⁵ **DÖNMEZ**, Kazım Yücel, “*Maaş ve Ücret Haczi*”, Terazi Hukuk Dergisi, Y. 2014, C. 9, S. 100, s. 396; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 388; **YAVAŞ**, s. 97.

¹³⁶ “Birikmiş Nafaka uygulamada, dava açıldıktan sonra ara karar verilir (*tedbir nafakası*) veya hükümde nafakaya hükmedilip (iştirak veya yoksulluk nafakası) icra takibi müteakibinde ödeme emri gönderilinceye kadar olan bir alacak olarak tanımlanmaktadır.”, <http://www.adhochukuk.com/haber-icerik-birikmis-nafaka-cari-nafaka-ve-tazyik-hapsi-12.html> (E.T. 07.08.2020).

¹³⁷ **FIRTINA**, s. 91; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 107.

¹³⁸ **Yargıtay 12. HD., 2002/14311 Esas, 2002/15013 Karar, 09.07.2002 Tarihli kararı**, “Öncelikle belirtmek gerekir ki, ilama müstenit olan nafakadan kastedilen şey, dava sırasında hakimlikçe kişinin yaşamını sürdürmek için öncelikle ve zaruri olarak hükmedilen bir para olup, ara kararı ile takibe konulmasındaki amaçta dava sonucu beklenmeksizin nafakanın bir an önce tahsilinin gerekmesidir. Başka bir anlatımla nafakanın ilama bağlanıp bağlanmaması bu gibi hallerde sonuca etkili değildir. İİK.'nun 83. maddesinde ‘ilama müstenit olmayan’ nafaka tabirinden anlaşılması gereken ise BK.'nun 507. maddesinde olduğu gibi mukaveleye müstenit nafakalardır. Yani zaruri olduğundan hakimlikçe hüküm altına alınan nafaka değil, tarafların serbest iradesi ile anılan madde koşullarındaki kararlaştırılan iratlardır. Hal böyle olunca lehine hükmedilen kişinin geçimi için zorunlu olan MK.'nun hükümlerine göre verilen nafakanın birikmesi (teraküm) etmesi halinde dahi niteliği itibarıyla haczi caiz değildir. Mercice aksine düşüncelerle şikâyetin reddine karar verilmesi isabetsizdir.” <http://www.turkhukuk sitesi.com/serh.php?did=16043> (E.T. 07.08.2020).

Tarihli kararında¹³⁹, “*nafaka alacaklısının her ay hükmedilen nafakayı talep etmeyip birikmiş nafakayı tahsil etmesi de bu paranın ‘alelade alacak niteliğine’ dönüşmesi anlamını kazandırmaz.*” denilmektedir.

Fakat söz konusu nafaka yoksulluk nafakasıysa Yargıtay’ın yerleşik içtihatlarında ifade edildiği gibi birikmiş nafaka alacağı adi alacak hükmünde değerlendirilmelidir¹⁴⁰. Nitekim genel kanaate göre nasıl ki birikmiş nafaka alacağının, amacına hizmet etme kabiliyetinden yoksun kaldığı gerekçesiyle devri mümkün oluyor ise; aynı gerekçeyle haczi de mümkündür¹⁴¹.

5.2.4. Nafaka Alacağına Feragat ve İbra

Davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi mümkündür. Bu husus “*Davadan feragat*” başlığıyla 6100 sayılı HMK m. 307’de düzenlenmiştir. Kişinin açtığı

¹³⁹ **Yargıtay 12. HD. 2005/11587 Esas, 2005/15130 Karar, 08.07.2005 Tarihli kararı**, “Boşanma davası yargılaması sırasında ara kararı ile borçlu H. Y. Ü. lehine 200.000.000 TL. tedbir nafakasına hükmedilmiştir. Niteliği itibari ile bu nafaka kişinin yaşamını sürdürmek için öncelikli ve zaruri olarak hükmedilen bir para olup, boşanma davası sırasında ara kararı ile hükmedilmesinin nedeni, dava sonucu beklenmeksizin nafakanın bir an önce tahsilinin sağlanmasına yöneliktir. Başka bir deyişle, nafakanın ilama bağlanıp bağlanmaması bu gibi hallerde sonuca etkili değildir. Nafaka alacaklısının her ay hükmedilen nafakayı talep etmeyip birikmiş nafakayı tahsil etmesi de bu paranın ‘alelade alacak niteliğine’ dönüşmesi anlamını kazandırmaz. Çünkü, nafaka alacaklısı istediği an, hükmedilen nafakayı alma olanağına sahip olmalıdır.”, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=27090> (E.T. 07.08.2020).

¹⁴⁰ **Yargıtay 16. HD., 2009/9168 Esas, 2010/420 Karar, 01.02.2010 Tarihli kararı**, “...birikmiş nafaka alacağının adi alacak hükmünde olması ve bu nitelikteki bir borcun nafaka alacağını ödememe suçunu oluşturmayacağına anlaşılması karşısında, itirazın reddi yerine yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmemekle...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/16-hukuk-dairesi-e-2009-9168-k-2010-420-t-01-02-2010> (E.T. 07.08.2020); **Yargıtay 23. HD., 2015/4902 Esas, 2016/2215 Karar, 07.04.2016 Tarihli kararı**, “...Şikâyetçi vekili,... İbra Müdürlüğü’nün ...esas sayılı takip dosyasında düzenlenen sıra cetvelinde ilama bağlı nafaka alacaklarının imtiyazlı olmasına rağmen şikâyet olunan ile birlikte garameten paylaşım yapıldığını ve sıra cetvelinin hatalı olduğunu ileri sürerek, sıra cetvelinin iptaline karar verilmesini talep etmiştir... Şikâyet olunan vekili, birikmiş nafaka alacağının adi alacaklar gibi sırası geldiğinde ödeme yapılması gerektiğini ve imtiyazlı olmadığını savunarak, şikâyetin reddini istemiştir... Yukarıda açıklanan nedenlerle, şikâyet olunan vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile kararın şikâyet olunan yararına BOZULMASINA...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/23-hukuk-dairesi-e-2015-4902-k-2016-2215-t-7-4-2016> (E.T. 07.08.2020); **Yargıtay 12. HD. 2020/453 Esas, 2020/1402 Karar, 18.02.2020 Tarihli kararı**, “...takip talebinde cari nafaka alacağı talep edilmeyip adi alacak niteliğindeki geçmiş dönem nafaka borçlarının tahsilinin talep edildiği, işleyecek aylık nafaka talebinin bulunmadığı, müştekinin 2018 yılı Haziran, Temmuz ve ağustos aylarına ilişkin nafaka bedellerinin ödenmediği gerekçesiyle şikâyette bulunması neticesinde anılan Mahkemesince sanığın cezalandırılmasına karar verilmiş ise de, atılı suçun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, sanığın beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesinde, isabet görülmediği...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2020-453-k-2020-1402-t-18-2-2020> (E.T. 07.08.2020).

¹⁴¹ **BOZOVALI**, s. 81; **ÇİTAK**, s. 14; **DÖNMEZ**, s. 396; **GÜNCAN**, s. 14; **KAÇAK**, s. 160; **ÖCAL**, s. 11; **TUTUMLU**, s. 1157; **YAVAŞ**, s. 97.

davadan, talep ettiği haktan kısmen veya tamamen vazgeçmesi mümkündür. Zira bir kimsenin kendi lehine olan bir hususta dava açmaya zorlanması veya açtığı bir davayı sonuna kadar sürdürmesi beklenemez. Bu sebeple kişi feragat yoluyla hakkından vazgeçebilir¹⁴². Fakat ileride açılması mümkün olan bir davadan feragat mümkün değildir. Zira bu durum davadan değil esas haktan feragat olarak nitelendirilmekte ve doğmamış bir haktan feragat etmek hukuken geçerli olmamaktadır¹⁴³.

Doğmamış nafaka hakkından feragat mümkün değildir¹⁴⁴. Nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsü ile yapmış olduğu, ileride kendisinden nafaka istemeyeceğine ilişkin sözleşme de geçerli değildir¹⁴⁵. Fakat nafaka talep etmenin mümkün olduğu andan itibaren karar kesinleşinceye dek nafakadan feragat mümkündür¹⁴⁶.

Nafaka talep etme hakkına sahip olan tarafın hüküm kesinleşinceye dek hakkından feragat etmesi mümkündür¹⁴⁷. Nafakadan feragat edildikten sonra artık nafaka talep edilmesi ve nafakaya hükmedilmesi söz konusu olmaz¹⁴⁸.

¹⁴² ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / TAŞPINAR AYVAZ, Sema, *Medeni Usul Hukuku (Usul)*, Yetkin Yayınları, B. 2, Ankara 2016, s. 547.

¹⁴³ ATAR, Eray Aksın, “Nafakadan Feragat”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Y. 2016, C. 22, S. 3, s. 258; ARSLAN / YILMAZ / TAŞPINAR AYVAZ, *Usul*, s. 547-548; FIRTINA, s. 91.

¹⁴⁴ BOZOVALI, s. 81; DEMİR, *Yoksulluk Nafakası*, s. 30; GÜNCAN, s. 15; KARTÖZ, s. 46; ÖZDEMİR KOL, s. 13; SOMKAN FIRAT, s. 6.

¹⁴⁵ ATAR, s. 258; ÖZDEMİR KOL, s. 13; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 107.

¹⁴⁶ **Yargıtay 2. HD. 2014/21273 Esas, 2015/5397 Karar, 24.03.2015 Tarihli kararı**, “Davalı-davacı (kadın) vekili 06.03.2015 havale tarihli dilekçesi ile, müvekkili lehine hükmedilen yoksulluk nafakası hakkından feragat ettiğini bildirmiştir. Yoksulluk nafakası talebinden feragat edilmiş olmakla bu husus gözetilerek bir karar verilmek üzere hükmün bozulması gerekmiştir.” <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2014-21273-k-2015-5397-t-24-3-2015>, (E.T. 17.08.2020).

¹⁴⁷ ARSLAN / YILMAZ / TAŞPINAR AYVAZ, *Usul*, s. 550; **Yargıtay HGK. 2012/836 Esas, 2013/306 Karar, 06.03.2013 Tarihli kararı**, “Hukuk Genel Kurulu'nun çoğunluğunca, tarafların boşanma sırasında nihai olarak anlaştıklarını bildirdikleri ve nafaka isteğinden feragat edildiği, davacının bu beyanında açıkça yoksulluk nafakasından söz edilmemiş ise de kendisini bağlayacağı, anlaşmalı boşanmanın kesinleşmesi ile istenebilecek tek nafakanın çocuklar için iştirak nafakası olduğu, somut olayda, davacının boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünden bahisle nafaka isteyemeyeceği, yerel mahkeme kararının usul ve yasaya uygun olduğu benimsenmiş ve bu nedenle direnme kararının onanması gerekmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2012-836-k-2013-306-t-6-3-2013> (E.T. 17.08.2020).

¹⁴⁸ BOZDAĞ, s. 81; KARTAL, s. 41; **Yargıtay 3. HD. 2015/1220 Esas, 2015/3087 Karar, 26.02.2015 Tarihli kararı**, “Davacı kadın, boşanma davası sırasında, hür ve serbest iradesi ile, yoksulluk nafakasından feragat etmiş bulunduğundan, artık bir daha, yoksulluk nafakası talep edemez. Davacı kadın yönünden, yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, davanın kısmen kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, (E.T. 17.08.2020).

Yoksulluk nafakası boşanma davasıyla birlikte talep edilebilir. Bununla birlikte boşanma davası kesinleştikten sonra da ayrı bir davayla yoksulluk nafakası talep edilebilir¹⁴⁹. Yine burada da nafakadan feragat edilebilmesi için davanın açılmış olması gerekmektedir. Yoksulluk nafakası talep edilmemiş ve bundan vazgeçilmemiş boşanma davası kesinleştikten sonra nafaka talep etme hakkına sahip olan kişinin bu hakkından feragat etmesi mümkün değildir. Ancak yoksulluk nafakası davası açıldıktan sonra feragat mümkün hale gelir.

Nafaka alacağı doğduktan sonra artık nafaka hakkından feragat mümkün değildir. Zira yoksulluk nafakası kararın kesinleşmesinden sonra başlar. Feragat ise kesinleşmeye kadar yapılabilir. Bununla birlikte burada ibra meselesi gündeme gelir. Muaccel olmuş nafaka alacağının nafaka alacaklısı tarafından ibra edilmesi mümkündür¹⁵⁰.

5.2.5. Nafaka Alacağı Alacaklının Rızası Olmadan Takas Edilememesi

Türk Borçlar Kanunu m. 139'a göre "*İki kişi, karşılıklı olarak bir miktar para veya özdeş diğer edimleri birbirine borçlu oldukları takdirde, her iki borç muaccel ise her biri alacağını borcuyla takas edebilir.*" Takasın geçerli olması karşı tarafın kabul ve onayına bağlı değildir. Alacaklar kural olarak borçlunun tek taraflı irade beyanıyla takas edilebilir¹⁵¹.

Nafaka borçlusu nafaka alacaklısına olan nafaka borcunu, nafaka alacaklısının nafaka borçlusuna olan borcu ile takas edemez¹⁵². Bu nafakanın mahiyeti icabı mümkün değildir. Türk Borçlar Kanunu m. 144'e göre nafaka ücreti borçlunun ve ailesinin bakımı için zorunlu olduğundan doğrudan alacaklıya verilmesi gerekmektedir. Türk Borçlar Kanunu m. 144 nafaka borçlusunun takas hakkını engeller. Bu düzenleme nafakanın doğası gereğidir¹⁵³. Bununla birlikte nafaka alacaklısının rızası varsa artık nafaka alacaklısının borcu ile karşı tarafın nafaka borcunun takas edilmesi mümkündür. Bunun aksine nafaka alacaklısı tek taraflı irade beyanıyla takas hakkını kullanabilir¹⁵⁴.

¹⁴⁹ ATAR, s. 258; ÖCAL, s. 38.

¹⁵⁰ AŞIK, s. 14; BOZDAĞ, s. 120; ÖCAL, s. 10.

¹⁵¹ EREN, s. 1274.

¹⁵² BOZOVALI, s. 82; ÇİTAK, 10; DEMİR, *Yoksulluk Nafakası*, s. 2; KARTAL, s. 21; KARTÖZ, s. 47; ÖZDEMİR KOL, s. 12; SOMKAN FIRAT, s. 5; ULUSOY, s. 8.

¹⁵³ BOZDAĞ, s. 118; GÜNCAN, s.15.

¹⁵⁴ RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 107.

5.2.6. Nafaka Alacağı Miras Yoluyla Geçmemesi

Nafaka alacağının miras yoluyla geçmesi kural olarak mümkün değildir. Fakat dava açıldıktan sonra nafaka alacaklısı ölmüşse, mirasçılar bu davaya devam edebilirler. Yoksulluk nafakasının başlangıcı, nafaka eğer boşanma davasıyla beraber talep edilmişse hükmün kesinleşme tarihidir¹⁵⁵. Bu çerçevede boşanma davası ile talep edilen yoksulluk nafakası bakımından mirasçıların lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir.

Ayrı bir dava ile talep edilen yoksulluk nafakasından nafakanın başlangıç tarihi davanın açıldığı tarihtir¹⁵⁶. Nafaka alacaklısının ölmesi halinde mirasçılar davaya devam edebilirler. Davanın açıldığı tarihten, yani yoksulluk nafakasının başlangıcı olan tarihten, nafaka alacaklısının öldüğü tarihe kadar geçen süre bakımından yoksulluk nafakasına hak kazanabilmeleri mümkündür.

Yoksulluk nafakasına hükmedildikten sonrasında, nafaka alacaklısının veya yükümlüsünün ölmesi ile nafaka alacağı/borcu sona erer. Nafaka ödeme yükümlülüğü, nafaka borçlusunun mirasçılara geçmeyeceği gibi; nafaka alacağı da nafaka alacaklısının mirasçılara geçmez¹⁵⁷. Fakat birikmiş nafaka alacağı/borcu için durum böyle değildir. Birikmiş nafaka, nafaka alacaklısı ölmüşse onun mirasçıları tarafından talep edilebilir. Nafaka borçlusu ölmüşse bu kez onun mirasçıları birikmiş nafakadan sorumlu hale gelmiş olmaktadır¹⁵⁸.

5.3. Yoksulluk Nafakasının Amacı

Yoksulluk nafakasının amacı, söz konusu kurumun varlık sebebini tam anlamıyla karşılamamaktadır. Bilakis bu dönemde belki de gerçekten bir ihtiyaç olan, boşanmadan sonra tarafların birbirine yardım etmesi gerekliliğine karşı bir önyargı meydana getirmektedir.

¹⁵⁵ ÖCAL, s. 55-56; TUTUMLU, s. 1311.

¹⁵⁶ TUTUMLU, s. 1311.

¹⁵⁷ BOZDAĞ, s. 123; BOZOVALI, s. 83; ÇİTAK, s. 14; DEMİR, *Yoksulluk Nafakası*, s. 27; GÜNCAN, s. 16; KARTAL, s.20; ÖZDEMİR KOL, s. 14; ULUSOY, s. 9.

¹⁵⁸ BOZOVALI, s. 83; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 109.

Yoksulluk nafakasının amacı evlilik sonrası dayanışma ilkesi ve clean break ilkesi ile birlikte izah edilmeye çalışılmaktadır¹⁵⁹. Yoksulluk nafakasının de lege lata amacı ağırlıklı olarak evlilik sonrası dayanışma ilkesi çerçevesinde tespit edilmektedir. Fakat son dönemde modern hukuk sistemlerinde boşanma ve nafaka hukuku evlilik sonrası dayanışma ilkesinden clean break ilkesine doğru evrilmektedir. Bu kapsamda yoksulluk nafakasının amacının tam anlamıyla anlaşılabilmesi amacıyla iki ilke yoksulluk nafakasının amacı başlığı altında değerlendirilmiştir.

5.3.1. Genel Olarak Yoksulluk Nafakasının Amacı

5.3.1.1. Teorik Olarak Yoksulluk Nafakasının (de lege lata) Amacı

Yoksulluk nafakası sosyal ve ahlâki kurallardan doğmuştur. Yoksulluk nafakasıyla evlilik birliği boyunca devam eden birbirine bakma, dayanışma, giderlere katılma gibi yükümlülükler, evlilik sona erdikten sonra da evlilik sonrası dayanışma ilkesi gereği kısmen devam ettirilmek istenmektedir¹⁶⁰. Fakat aksi yönde bir düşünce olarak Akıncı evlilik birliğinden doğan yardımlaşma ve dayanışma yükümlülüğünün boşanmadan sonra devam etmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir¹⁶¹.

Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonrası yoksulluğa düşmüş veya düşecek olan eşin korunması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda sosyal ve ahlâki nedenlerle eşit veya daha fazla kusurlu eşe yoksulluğa düşecek eşe maddi olarak yardımda bulunmak, onu yoksulluğa düşmekten kurtarmak yükümlülüğü yüklenmektedir¹⁶². Teorik olarak bu

¹⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 5.3.2, bölüm 5.3.3.

¹⁶⁰ **OKYAR KARAOSMANOĞLU**, Dila, “*Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 15, S. 2, s. 422; **ÖZYAZGAN**, Özge, “*Yoksulluk Nafakası*”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2019, s. 32; **BOZDAĞ**, s. 73; **KOCABAŞ**, s. 360; **KULAKLI**, s. 241; **MEDAR**, s. 36; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 42; **SERİN OF**, 75; **YHGK.**, **2018/1033 Esas, 2020/103 Karar, 06.02.2020 Tarihli Kararı**, “Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, sosyal ve ahlâki düşünceler yer almaktadır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2018-1033-k-2020-103-t-6-2-2020> (E.T. 30.09.2020).

¹⁶¹ **AKINCI**, Şahin, “*Kaldırılması Gereken Bir Düzenleme: Yoksulluk Nafakası*”, Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, Y. 2016, S. 147, s. 35.

¹⁶² **BARAN CELEP**, Ebru, *Boşanma Davasının Sonuçları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015, s. 99; **ERSÖZ**, Oğuz, “*Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi*”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 2018, S. 12, s. 464; **GELMEZ**, Ezgi, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, Bahçeşehir Üniversitesi

yardım yoksulluğa düşecek eşi sadece yoksulluktan kurtaracak düzeyde olmalıdır. Amaç evlilik birliğindeki refah düzeyini tesis etmek değildir.

Yoksulluk nafakasıyla boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen tarafı bu yoksulluktan kurtarmak amaçlanmaktadır. Fakat mevcut durumuyla amaçladığı durumu tesis ettiğinden bahsetmek oldukça güçtür. Zira nafaka alacaklısını yoksulluktan kurtarması mümkün olmayacak kadar az fakat nafaka yükümlüsünü zor duruma sokacak kadar çok miktarlarda hükmedilen yoksulluk nafakasının, ifade edilen amacı gerçekleştirme söz konusu olamaz. YHGK'nun içtihadına göre¹⁶³ yoksulluk yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmamayı ifade eder. Bununla beraber yoksulluk nafakası öyle bir kurum halini almıştır ki, genel olarak, ödenmesi gereken miktar nafaka alacaklısını yoksulluktan kurtaramayacağı ve YHGK'nun bahsettiği harcamaları karşılayamayacağı kadar az fakat nafaka borçlusunun hayatını zorlaştıracak kadar çoktur.

Bu haliyle yoksulluk nafakasının yoksulluğa düşecek olan tarafı ekonomik özgürlüğüne kavuşturmayı amaçladığı söylenemez. Hatta buna engel olacak nitelikte olduğundan dahi söz edilebilir. Zira süresiz olarak alınan, az da olsa, garanti bir para kişinin emek harcamasına, çoğu insanın hayatında almak zorunda kaldığı bazı riskleri almasına engel olabilir. Bu sebeple yoksulluk nafakasının kişiyi ekonomik özgürlük kazanması konusunda teşvik edici bir hale getirilmesi gerekmektedir.

5.3.1.2. Yoksulluk Nafakasının Olması Gereken (de lege ferenda) Amacı

Yoksulluk nafakasını ortaya çıkaran temel fikir evlilik birliğine duyulan güvenin korunmasıdır¹⁶⁴. Bunun sebebi evlilik birliğinin eşlere birtakım yükümlülükler yüklemesi ve eşlerin de her iki tarafın bu yükümlülükleri yerine getireceğine güvenmesidir. Eşlerin evlilik birliğine güvenerek birtakım fedakarlıkta bulunması mümkündür. Bu

Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, (*Boşanma*), s. 90; **GÜRKAN**, Ülker, “*Türk Kadınının Hukuki Statüsü ve Sorunları*”, (*Kadının Statüsü*), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1978, C. 35, S. 1, s. 393; **OĞUZ**, Cemal, “*Medeni Kanun Madde 174/1 ile 175 Arasındaki Farklar*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, s. 5; **AKINTÜRK**, s. 302; **BOZOVALI**, s. 67; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 40; **DEMİR**, *Süresiz Nafaka*, s. 227; **DOĞAN**, *Nafaka*, s. 84; **FIRTINA**, s. 94; **GÜNCAN**, s. 44; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 55; **ÖZYAZGAN**, s. 32; **UZUN**, s. 13.

¹⁶³ **YHGK 1998/656 Esas, 1998/688 Karar, 07.10.1998 Tarihli kararı.**

¹⁶⁴ **BUCHLER / CLAUSEN**, s. 5; **GÜNCAN**, s. 48; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 40; **DEMİR**, *Süresiz Nafaka*, s. 227; **KOCABAŞ**, s. 360; **MEDAR**, s. 37.

fedakarlıkların bazıları ise geri dönüşü olmayan şeyler olabilir. İşte bu nedenle evlilik birliği sona erse dahi (eski) eşlerin birbirlerine bir süre “*destek*” olmasının evlilik kurumunun doğasında bulunduğu kabul edilmelidir.

Evlilik sonrası eşlerin birbirine vereceği desteğin maddi bakımdan ölçüleri, sınırları bulunması gerektiği göz ardı edilmemelidir. Mesela mevcut düzenlemeye göre nafaka borçlusunun süresiz olarak nafaka ödeme yükümlülüğü altında bırakılması Anayasa m. 2’de belirtilen hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Nitekim bu husus hukuki güvenlik ilkesi ve bunun alt ilkesi olan hukuki öngörülebilirlik ilkesi ile de çelişmektedir¹⁶⁵.

Kanaatimizce yoksulluk nafakasının amacı boşanma sonrasında meydana gelecek yoksulluğu önlemek olmamalıdır. Yoksulluğu önlemek bireylere yüklenebilecek bir sorumluluk değildir. Bu ancak bir devlet politikası olabilir¹⁶⁶. Yoksulluk nafakasının amacı evlenirken hastalıkta, sağlıkta, iyi günde, kötü günde bir ömrü beraber geçirmeye söz vermiş, birbirlerine umut bağlamış insanların talihsiz olaylar nedeniyle boşanmaları sonrasında birbirlerine destek olmalarını sağlamaktır. Yoksulluk nafakasının evlilik birliğinin kısmen devamı niteliğinde görülmesi de makul değildir. Maddi olarak ayrılan insanların psikolojik açıdan birlikteymiş gibi muamele görmesi kötü neticeler ortaya koyabilir. Eski eş facialarının sıkça yaşanmaya başladığı günümüzde, eşlerin boşandıklarını kabullenememelerinin bu duruma olumsuz anlamda katkı sağlayacağı göz ardı edilmemelidir.

Boşanma sonrasında kişilerin boşandıklarının farkında olmalarının sağlanması gerekmektedir. Birbirleriyle olan bağları mümkün olan en kısa sürede kesilmelidir. Eşler artık birbirine karşı, evlilik birliğinden doğan bir yükümlülüğünün bulunmadığını benimsemelidir. Şayet bir nafaka yükümlülüğü söz konusu ise bunun aslında eski eş bakmak olmadığı yalnızca eski eşe yapılan bir yardım olduğu kabul edilmelidir. Esasen yoksulluk nafakasını yardım nafakaları başlığı altında incelememizin sebebi de budur.

Yoksulluk nafakasının süreli olduğu dönemde eleştirilmesinin bir nedeni de amacını tam olarak yerine getiremediğinin düşünülmesidir. Bu düşüncenin temelinde yatan ana neden

¹⁶⁵ **KÖKÜSARI**, İsmail, *Anayasa Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Şubat 2015, s. 104.

¹⁶⁶ **CAN**, s. 89; **DEMİRBAŞ**, s. 232; **ŞAHİN**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 83; **YAĞCI**, s. 335.

yoksulluk nafakasının amacının, kişiyi yoksulluğa düşmekten kurtarması gerektiğinin düşünülmesidir. Yoksulluk nafakası ise bir yıl olduğundan bu amacı gerçekleştirmediği söylenmekteydi¹⁶⁷. Yoksulluğun önlenmesi bireylerin değil devletin görevidir. Devletin mali imkanlarının, yapısının yeterli olmadığı, kadınların eğitim ve çalışma imkanlarının kısıtlı olduğu ileri sürülerek, yoksulluk nafakası aracılığıyla bu yoksulluğun önlenmesi gerektiği iddiası makul değildir. Zira ortada bir sorun olduğu aşikardır. Fakat bu sorun esas olarak aile hukukuyla alakalı bir sorun değildir. Bu sebeple çözümünün tamamen aile hukukundan beklenmesi yanlıştır. Sorunun kökeni aile hukukundan kaynaklanmamaktadır. Çok fazla faktörün etkili olduğu boşanma sonrası yoksulluğun önlenmesinde sorumluluğun sadece diğer tarafa yüklenmesi makul bir çözüm değildir. Böylelikle aslında ceza niteliğinde olmamasına rağmen¹⁶⁸, devletin gerekli tedbirleri almamasının, ailelerin çocuklarına gerekli eğitimi alma imkânı vermemesinin, tüm dünyanın sorunu olan yoksulluk probleminin çözümü nafaka borçlusunun vereceği nafakaya indirgenerek, yoksulluk nafakası bir ceza halinde dönüştürülmüş olmaktadır.

5.3.1.3. Yoksulluk Nafakası Kavramının Yoksulluk Nafakasının Amacı Kapsamında Değerlendirilmesi

Yoksulluk nafakasının kavram olarak amacıyla tam anlamıyla uyumlu olduğu söylenemez. Şöyle ki; nafaka esasen bir kimsenin geçimini sağlamaya matuf para veya şeylerdir¹⁶⁹. Yoksulluk nafakasının amacı yoksulluğa düşecek eşin geçimini sağlama olmamalıdır; evlilik sona erdikten sonra yoksulluğa düşecek eşe yapılan bir yardım, bir katkıdan öteye geçmemelidir. Bu katkı, yoksulluğa düşecek eşin ekonomik özgürlüğünü kazandığı vakte kadar ona destek olacak bir katkı olmalıdır¹⁷⁰. Nitekim söz konusu kurum ZGB Art. 125'te "*Beitrag*" kelimesiyle ifade edilmektedir. *Beitrag* kelimesinin karşılığı katkı veya yardımdır.

Türk Medeni Kanunu'nda kurum, "*yoksulluk nafakası*" başlığı altında düzenlenmiştir. Yoksulluk nafakası başlığı her yönüyle sakıncalı bir ifadedir¹⁷¹. Zira yoksulluk kavramı belirsiz bir kavramdır. Bir diğer önemli kısım da nafaka kelimesidir. Nafaka bir kimsenin

¹⁶⁷ GÜRKAN, *Kadının Statüsü*, s. 393; UZUN, s. 13.

¹⁶⁸ ERSÖZ, s. 467; GÜRKAN, *Medeni*, s. 339.

¹⁶⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 2.

¹⁷⁰ ŞAHİN, *Yoksulluk Nafakası*, s. 76, 77; YAĞCI, s. 334.

¹⁷¹ KARTAL, s. 18; ŞAHİN, *Yoksulluk Nafakası*, s. 78.

geçiminin sağlanmasını amaçlar. Fakat yoksulluk nafakasının amacı bir kimsenin geçimini sağlamak olmamalıdır. Bu sebeple “boşanma sonrası katkı” ifadesi hem yoksulluk kavramının hem de nafaka kavramının sakıncalarından dolayı, daha yerinde ve isabetli bir kavramdır¹⁷².

5.3.2. Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi

Evlilik birliğinin eşlere yüklediği bazı yükümlülükler vardır. Eşler TMK m. 185 uyarınca evlilik birliğinin mutluluğunu sağlamak ve birbirlerine yardımcı olmak zorundadırlar. Eşitlik ilkesi çerçevesinde eşler evlilik birliğine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katkıda bulunmaktadır. Eşler evlilik devam ettiği sürece birbirlerine bakmakla yükümlüdürler¹⁷³.

Evlilik birliği boyunca mevcut olan bakım yükümlülüğü kural olarak evlilik sona erdikten sonra ortadan kalkmaktadır. Buna rağmen söz konusu yükümlülüğün yoksulluk nafakası olarak kısmen devam etmesi fikrinin temelinde evlilik sonrası dayanışma ilkesi yatmaktadır¹⁷⁴.

Yoksulluk nafakasının temelinde yatan, yoksulluk nafakasını ortaya çıkaran sebeplerden birinin de eşlerin evlilik birliğinin devam edeceğine ve eşlerin birbirine olan güveninin korunması olduğu söylenebilir¹⁷⁵. Burada korunacak olan güvenin eşlerin geçimiyle alakalı olmak üzere maddi bir güven olduğu aşıkardır. Yani eşler emek veya malvarlıklarıyla evlilik birliğine katkıda bulunacaklar; evlilik birliğini ve hayatlarını da böyle devam ettireceklerdir. Fakat burada üzerinde durulması gereken bir mesele vardır. Eşler evlilikle beraber yalnızca maddi anlamda bir birliktelik kurmamakta bununla beraber manevi olarak da bir bütün oluşturacaklarına, hastalıkta ve sağlıkta beraber olacaklarına söz vermektedirler. Bu anlamda eşler birbirlerine manevi anlamda destek olmak, zor zamanlarında teselli etmek birbirlerine sığınak olmak konusunda haklı bir beklenti içindedirler. Bu hususlar da evlilik birliğinin doğurduğu yükümlülüklerdir.

¹⁷² ŞAHİN, *Yoksulluk Nafakası*, s. 78, 79; YAĞCI, s. 324, dn., 1.

¹⁷³ AKINTÜRK / ATEŞ, s. 112; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 166; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 160; ŞAHİN, *Yoksulluk Nafakası*, s. 90.

¹⁷⁴ KOCABAŞ, s. 360; ODABAŞI, s. 53.

¹⁷⁵ KOCABAŞ, s. 360; MEDAR, s. 37.

Evlilik sonrası dayanışma ilkesi kapsamında yoksulluk nafakası için evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin kısmen devamı denilmektedir. Peki evlilik sonrası dayanışma ilkesi neden sadece maddi anlamda devam ettirilmektedir? Eşlerden biri ayda bir kere teselli edilmeyi, dertlerini anlatmayı da talep edebilir mi? İşte yoksulluk nafakasını evlilik birliği içindeki yükümlülüklerin kısmen devamı olarak nitelemek esasen (mantık dışı) böyle bir sorgulamayı beraberinde getirmektedir.

Elbette bu sorulara olumlu yanıt vermek mümkün değildir. Zaten eşler manevi olarak beraberliği sürdüremediklerinden dolayı bu neticeler ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple yoksulluk nafakası evlilik sonrası dayanışma ilkesine dayandırılırken, evlilik birliği içindeki yükümlülüklerin kısmen devamı olarak nitelenmemelidir. İlkenin adıyla uyumlu şekilde dayanışma veya yardımlaşma şeklinde nitelenmelidir. Nitekim daha önce yoksulluk nafakasının amacının yoksulluğa düşecek olanı yoksulluktan kurtarmak veya onun geçimini sağlamak olmaması gerektiği ifade edilmişti.

5.3.3. Clean Break İlkesi

Clean break ilkesi boşanma hukukuna yön veren ilkelerden biridir. Evlilik sonrası dayanışma ilkesinin bir nevi karşılığını oluşturur. Clean break ilkesi uyarınca tarafların arasındaki ilişkinin tamamen kesilmesi gerekir. Bu kapsamda taraflar arasında uyuşmazlık konusu olan ne varsa tamamen çözümlenir, herhangi bir bağ kalmaması amaçlanır. Clean break ilkesi esasen evlilik sonrası dayanışma ilkesine bir sınır teşkil eder¹⁷⁶. “Öğretideki tanımlarla aynı doğrultuda olmak üzere İsviçre Federal Mahkemesi de clean break ilkesini, boşanmadan sonra tarafların ekonomik ihtiyaçlarını tek başına karşılayabilme yeteneğini edinmeleri ve ekonomik özgürlüklerini kazanma yönünde desteklenmeleri kapsamında tanımlar.”¹⁷⁷

Evlilik sonrası dayanışma ilkesinin varlığı ne kadar gerekliyse aslında clean break ilkesinin varlığı da bir o kadar gereklidir. Evlilik sonrası dayanışma ilkesinin sınırsız biçimde etkili olması taraflar, özellikle nafaka yükümlüsü, bakımından tehlikeler barındırmaktadır. Bu kapsamda taraflar arasındaki uyuşmazlık bir an önce sonlandırılmalı, taraflar birtakım sebeplerle birbirlerine bağlı kalmamalıdır. Boşanma

¹⁷⁶ KOCABAŞ, s. 364.

¹⁷⁷ KOCABAŞ, s. 365.

sonrasında tarafların yeniden kuracakları hayat düzenlerinin boşanmanın etkisi altında kalmasının her iki taraf için de sakıncalı sonuçlar doğurması mümkündür¹⁷⁸.

Clean break ilkesinin temelinde yatan düşünce tarafların bir an önce kendi geçimlerini sağlayacak duruma gelmelerinin temin edilmesidir. Şayet taraflardan biri bu konuda güçlük çekiyorsa diğer taraf yoksulluk nafakası ile ona destek olmaktadır¹⁷⁹.

Boşanma sonrasında evlilik sonrası dayanışma ilkesi ve clean break ilkesinin tek başına dikkate alınması makul neticeler vermez. Nitekim İsviçre Hukukunda boşanma hukuku, yapılan reform sonrası clean break ilkesi ve bununla sınırlandırılmış olarak evlilik sonrası dayanışma ilkesi birlikte dikkate alınarak inşa edilmiştir¹⁸⁰. Benzer şekilde Alman hukukunda da son değişiklikler kapsamında “*kişisel sorumluluk ilkesi*” önem kazanmıştır. Evlilik sonrası dayanışma ilkesi ile kişisel sorumluluk ilkesi arasında kural istisna ilişkisi kurulmuş, esas olarak kişisel sorumluluk ilkesi benimsenmiştir¹⁸¹.

Türk boşanma hukukunda yoksulluk nafakası bağlamında evlilik sonrası dayanışma ilkesi ağır basmaktadır¹⁸². Hatta Türk hukukunda clean break ilkesinin uygulamasının oldukça sınırlı olduğu söylenebilir.

¹⁷⁸ **KOCABAŞ**, s. 363.

¹⁷⁹ **BONIN**, s. 1; **KOCABAŞ**, s. 365.

¹⁸⁰ **KOCABAŞ**, s. 366; **ŞAHİN**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 92.

¹⁸¹ **KOCABAŞ**, s. 362.

¹⁸² **KOCABAŞ**, s. 366.

6. DİĞER HUKUK SİSTEMLERİNDE YOKSULLUK NAFAKASI

6.1. İsviçre Hukuku

Yoksulluk nafakası kurumu İsviçre Medeni Kanunu'nun¹⁸³ 125'inci maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin başlığı “*Nachehelicher Unterhalt*” olarak düzenlenmiştir. TMK'da “*Yoksulluk nafakası*” başlığıyla düzenlenen kurum ZGB'de “*boşanma sonrası katkı*” olarak düzenlenmiştir¹⁸⁴. Düzenleme doğrudan yoksulluk kavramı üzerine inşa edilmemiştir. TMK'da yoksulluk nafakasının yoksulluk kavramı üzerine inşa edilmesi birtakım sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan en önemlileri olarak yoksulluk kavramının belirsizliği, yoksul olma durumunun nisbiliği, asgarî ücret¹⁸⁵ ve yoksulluk nafakası arasında (kavramdan kaynaklanan) Yargıtay'ın uygulama sorunu sayılabilir. Bu nedenle ZGB'deki “*boşanma sonrası katkı*” kavram olarak daha isabetli bir ifadedir¹⁸⁶. Buna göre emeklilik güvencesi de dikkate alındığında boşanma sonrasında geçimini kendi sağlaması mümkün olmayan taraf kendisine uygun bir katkı yapılmasını talep edebilir¹⁸⁷. Yalnızca evliliğin sona ermesi kural olarak nafaka verilmesi için yeterli bir gerekçe olarak sayılmamaktadır¹⁸⁸.

İsviçre Nafaka Hukukunda esas ilke kişilerin kendi sorumluluğunu üstlenmesidir¹⁸⁹. Bu nedenle İsviçre Medeni Kanunu'nda yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi, kişinin kendi geçimini sağlayamıyor olmasına bağlanmıştır. Türk Medeni Kanunu'nda ise yoksulluk nafakası kişinin yoksulluğuna bağlanmıştır¹⁹⁰. İsviçre Medeni Kanunu'nun düzenlemesi oldukça isabetlidir. Zira yoksulluk nafakasını yoksulluk kavramına

¹⁸³ İsviçre Medeni Kanunu (ZGB) tam metin için bkz. <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19070042/202007010000/210.pdf>, (E.T. 08.12.2020).

¹⁸⁴ **TOSUN**, Yalçın, “*Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi*”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 129, s. 57.

¹⁸⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 10.2.2.2.

¹⁸⁶ **MEDAR**, s. 10.

¹⁸⁷ **DEMİRBAŞ**, Ali, “*Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası*”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2018, C. 5, S. 2, s. 220; **KULAKLI**, Emrah, “*Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi*”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2018, C. 5, S. 2, s. s. 255.

¹⁸⁸ **BUCHLER**, Andrea / **CLAUSEN**, Sandro, “*Die Eigenversorgungskapazität im Recht des nahehelichen Unterhalts: Theorie und Rechtsprechung*”, FamPra.ch, Y. 2015, S. 1, s. 3.

¹⁸⁹ **BONIN**, Duri, “*Nachehelicher Unterhalt des Ehegatten und der Kinder Sicherung der Unterhaltsbeiträge*”, <http://www.duribonin.ch/gewusst-wie/>, N. 15, s. 1; **ÖZLÜK**, Betül, “*Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği*”, Terazi Hukuk Dergisi, Y. 2018 C. 13, S. 147, s. 44; **BUCHLER** / **CLAUSEN**, s. 3; **DEMİRBAŞ**, s. 220; **MEYER**, s. 193.

¹⁹⁰ **MEDAR**, s. 82.

bağlamak oldukça muğlak bir zemin oluşturmaktadır. Bu zeminde yoksulluğun türleri gündeme gelmektedir: Mutlak yoksulluk, nisbî yoksulluk; objektif yoksulluk, sübjektif yoksulluk. Aynı zeminde kişinin, toplumun asgarî refah düzeyinde bir geçim imkânı olmasına rağmen yoksul sayılması meselesi de bulunmaktadır. Bu durumun da toplum barışına olumlu katkı yaptığı söylenemez.

İsviçre Medeni Kanunu'nda nafaka hukukuna şekil veren iki önemli ilke bulunmaktadır: Clean break ilkesi ve evlilik sonrası dayanışma ilkesi. Evlilik sonrası dayanışma ilkesi İsviçre Hukuku'nda 2000 yılı revizyonu öncesinde, Türk Hukuku'nda ise 4721 sayılı TMK'da hâkim olan bir ilkedir. İsviçre hukukunda 2000 yılında yapılan revizyonla birlikte evlilik sonrası dayanışma ilkesi etkisini kaybederken clean break ilkesi ön plana çıkmıştır¹⁹¹. Fakat her nedense 2002 yılında yürürlüğe giren TMK'da clean break ilkesi göz ardı edilerek evlilik sonrası dayanışma ilkesi ağırlıklı olarak bir düzenleme yapılmıştır. İsviçre Hukukunda boşanma sonrasında esas olan tarafların kendi geçimlerini sağlayabilecek durumda olmalarıdır. Kişi kural olarak kendi geçimini sağlamalıdır. Ancak elinden geleni yapmasına rağmen geçimini sağlayamıyorsa ve bu durum hakkaniyet ilkesine göre makul kabul edilebiliyorsa nafakaya karar verilir¹⁹².

Evlilik sonrası dayanışma ilkesi, evlilik birliği devam ederken birliğin taraflara yüklediği yükümlülüklerden bir kısmının evlilik sona erdikten sonra da kısmen devam etmesi gerektiği yönünde ifade edilen görüşü temsil eden bir ilkedir¹⁹³. Boşanma sonrasında taraflardan biri talep edeceği nafakayı evlilik sonrası dayanışma ilkesine dayandırmaktadır. Bu ilkeye dayanarak nafaka talep edilebilmesi için talep edenin bu hususta elinden geleni sarf ediyor olmasına rağmen geçimini sağlayamıyor olması gerekmektedir¹⁹⁴. Boşanma sonrasında nafakanın haklı olup olmadığının değerlendirilmesinde Federal Mahkeme'nin tavrı, evlilik sonrası dayanışma ilkesinin gereğinden fazla uygulanmaması gerektiği yönündedir¹⁹⁵.

¹⁹¹ MEDAR, s. 41.

¹⁹² OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, Public and Private International Law Bulletin, Y. 2015, C. 35, S. 1, s. 42; YAĞCI, Kürşat, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y. 2018, C. 76, S. 1, s. 328; TOSUN, s. 57, 58.

¹⁹³ ODABAŞI, s. 53; MEDAR, s. 37.

¹⁹⁴ MEDAR, s. 52; YAĞCI, s. 328, 329.

¹⁹⁵ BUCHLER / CLAUSEN, s. 4; MEYER, s. 193.

İsviçre Hukuku'nda yalnızca evlilik sonrası dayanışma ilkesine dayanılarak nafakaya karar verilmesi söz konusu değildir. Nafakaya karar verilebilmesi için ayrıca evliliğin hayat biçimlendirici evlilik olması gerektiği ifade edilmektedir¹⁹⁶.

Hayat biçimlendirici evlilik Federal Mahkeme tarafından tanımlanmaktadır. Federal Mahkemeye göre evlilik sonrası dayanışma ilkesi kapsamında nafaka talep edilebilmektedir. Bu kapsamda evlilik, tarafları için güçlü güven ilişkisi oluşturan bir evlilikse hayat biçimlendirici evlilik olarak kabul edilebilir¹⁹⁷.

Evliliğin hayat biçimlendirici olup olmadığı çeşitli ölçütlere göre tayin edilmektedir. Süre bu konuda önemli bir ölçüttür. İsviçre Hukuku'nda beş yıla kadar süren evlilikler kısa süreli evlilik olarak kabul edilmiş ve kural olarak hayat biçimlendirici etkisi olmadığı ifade edilmiştir. Beş yıldan kısa süreli evliliklerin hayat biçimlendirici etkiye sahip olmadığı karine olarak düzenlenmiştir. On yıldan uzun süren evlilikler ise uzun süreli kabul edilmiş ve kural olarak hayat biçimlendirici etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Fakat her somut olayda evliliğin hayat biçimlendirici etkiye sahip olup olmadığı ayrıca değerlendirilmelidir¹⁹⁸.

Evlilik kısa süreli olmasına rağmen hayat biçimlendirici etkiye sahip olabilir. Bu kapsamda iki çocuk bulunan 4 yıllık bir evliliğin hayat biçimlendirici olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir¹⁹⁹. Üniversite mezunu eşin evlilik birliği için aldığı bir kararla işini bırakması, kısa süreli de olsa evliliğin hayat biçimlendirici etkiye sahip olduğu söylenebilir. Mesela evlendikten sonra muayenehanesini kapatan ve çalışmayan bir hekim için, bürosunu kapatan ve çalışmayan bir avukat için evliliğin hayat biçimlendirici etkiye sahip olduğu kabul edilebilir. Bununla birlikte uzun süreli bir evliliğin de hayat biçimlendirici etkiye sahip olmadığı durumlar söz konusu olabilir. Mesela her ikisi de çalışan ve çocukları bulunmayan on yıllık evli bir çiftin evliliğinin hayat biçimlendirici bir evlilik olmadığı düşünülebilir²⁰⁰. Evliliğin hayat biçimlendirici etkisinin olmadığı durumlarda clean break ilkesi evlilik sonrası dayanışma ilkesine nazaran daha aktif olarak yer almaktadır²⁰¹.

¹⁹⁶ DEMİRBAŞ, s. 222; MEDAR, s. 45, 46.

¹⁹⁷ BUCHLER / CLAUSEN, s. 4; MEDAR, s. 47.

¹⁹⁸ MEDAR, s. 47; TOSUN, s. 67.

¹⁹⁹ MEDAR, s. 49.

²⁰⁰ MEDAR, s. 50.

²⁰¹ MEDAR, s. 50.

Clean break ilkesi tarafların boşanma sonrasında birbiriyle olan ilişkilerinin asgarî seviyeye getirilmesini ve hatta tamamen ortadan kaldırılmasını temel alan bir ilkedir²⁰². Bu ilkeye göre taraflar boşanmadan sonra en kısa sürede kendi geçimlerini sağlamalıdır. Clean break ilkesi kendi geçimini sağlayamayan tarafı nafaka yükümlüsüyle olan bağından bir an önce kurtarmak, kendi geçimini sağlamaya teşvik etmek amaçlarını ihtiva etmektedir. Yani bu ilke sayesinde nafaka olması gerektiği gibi yardım niteliğini kazanmaktadır. Clean break ilkesi ile evlilik sonrası dayanışma ilkesi bir bütün oluştururlar. Bu anlamda clean break ilkesi ile evlilik sonrası dayanışma ilkesi sınırlandırılmaktadır²⁰³.

Yoksulluk nafakasına hükmedilmesinde, nafakanın süresinin, miktarının belirlenmesinde clean break ve evlilik sonrası dayanışma ilkeleri birlikte değerlendirilmektedir. Bununla birlikte İsviçre hukukunda clean break ilkesi evlilik sonrası dayanışma ilkesine göre daha baskın ve birincil niteliktedir²⁰⁴.

2000 yılında yapılan revizyon sonrasında İsviçre Hukuku'nda süresiz nafaka ortadan kaldırılmıştır. Mevcut durumda İsviçre Hukuku'nda nafaka sürelidir²⁰⁵. Bunun temelinde clean break ilkesi yatmaktadır. Zira boşanma sonrasında tarafların en kısa sürede kendi geçimlerini sağlamasını hedefleyen bir ilke süresiz nafakayı içeren bir düzenlemeyle çelişki meydana getirir. Clean break ilkesi nafakanın süresine tesir ettiği gibi miktarına da tesir eder²⁰⁶. Mesela nafaka miktarının nafaka yükümlüsünü kendi geçimini sağlamaya çalışmaktan imtina ettirecek miktarda olmaması clean break ilkesinin bir gereği olarak düşünülebilir.

İsviçre Hukukunda nafakanın süresi konusunda revizyon öncesinde de hâkime takdir yetkisi tanınmıştır. Yani değişiklikten önce de Türk yargılamasında kabul edildiği gibi bir emredicilik bulunmamaktadır. Hâkim gerekli görürse içtihatlarla belirlenen ölçütler çerçevesinde süreli nafakaya hükmedebilmektedir. Değişiklikle beraber bu ölçütler Art. 125'te düzenlenmiştir. Değişiklikten sonra da hâkim Art. 125/2'de düzenlenen ölçütler

²⁰² **KOCABAŞ**, Gediz, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2013, C. 19, S. 1, s. 364; **MEDAR**, s. 41.

²⁰³ **MEDAR**, s. 45.

²⁰⁴ **BUCHLER / CLAUSEN**, s. 6; **DEMİRBAŞ**, s. 224; **MEDAR**, s. 52.

²⁰⁵ **BONIN**, s. 3.

²⁰⁶ **MEDAR**, s. 42.

çerçevesinde gerekirse süresiz olarak talep edilen nafaka için süreli olarak bir karar verebilmektedir²⁰⁷.

Yoksulluk nafakası TMK m. 175'e göre "*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*" Maddede nafaka talep edebilmek için birtakım şartlar öngörülmüştür. Nafaka talep edecek kişi yoksulluğa düşmeli, bu yoksulluk boşanmadan kaynaklanmalı, nafaka talep edecek olan kişinin kusuru talep edilecek olandan fazla olmamalıdır. Bu şartlarla kişi süreli veya süresiz olarak nafaka talep edebilir. Mahkeme de çeşitli ölçütlerle birlikte tarafların mali gücüne göre nafakanın süresine karar verir. Türk Nafaka Hukuku'nda süreyle ilgili bazı sorunlar bulunmaktadır. Fakat bunlar "*Yoksulluk Nafakasının Süre Açısından İncelenmesi*"²⁰⁸ başlığı altında değerlendirilmektedir. Burada değinmek istenilen nokta yoksulluk nafakasının süresi belirlenirken hâkime yol gösterecek olan ölçütler kanunda belirlenmemiştir. Bu durum uygulamayla şekillenmiştir. Halbuki ZGB Art. 125/2'de hakime nafakanın süresini belirleyebilmesi amacıyla örnek olarak sayılan birtakım ölçütler bulunmaktadır²⁰⁹: "*Bir katkının yapılıp yapılmayacağına ve mümkünse ne miktarda ve ne kadar süreyle yapılacağına karar verirken aşağıdakiler dikkate alınmalıdır: (1) Evlilik sırasında eşlerin görev dağılımı, (2) evlilik süresi, (3) evlilik sırasındaki hayat standardı, (4) eşlerin yaşı ve sağlığı, (5) eşlerin gelirleri ve malvarlıkları, (6) eşler tarafından bakımı sağlanmaya devam edecek olan çocukların bakımının kapsamı ve süresi, (7) eşlerin mesleki eğitim ve istihdam olasılıkları ile hak sahibi kişinin mesleki entegrasyonu için öngörülen harcamaları, (8) Federal yaşlılık beklentisi, hayatta kalanın sigorta hakları ve emeklilik primi gelirleri dahil olmak üzere, mesleki veya diğer özel ya da devlet emeklilik gelirleri.*"

Hükümdeki "*özellikle aşağıdakiler dikkate alınmalıdır*" ifadesi bu ölçütlerin örnek kabilinden olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda nafaka talep eden tarafa katkı yapılıp yapılmayacağı, şayet yapılacaksa ne kadar yapılacağı, evlilik birliğindeki görev dağılımı, evliliğin ne kadar sürdüğü, evlilik sırasında kişinin hayattaki konumu, tarafların yaş ve sağlık durumları, gelir ve varlıkları, bakımı sağlanması devam edilmesi gereken çocuklar,

²⁰⁷ **KULAKLI**, s. 255.

²⁰⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 9.

²⁰⁹ **ŞAHİN**, Mustafa, "*Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175-ZGB m. 125)*", (Yoksulluk Nafakası), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2017, C. 21, S. 3, s. 89; **MEDAR**, s. 103; **TOSUN**, s. 58.

tarafların profesyonel eğitimi, istihdam beklentisi ve talep edenin meslek hayatına katılmak için gösterdiği çaba gibi ölçütler dikkate alınması gereken ölçütlerdir²¹⁰.

İsviçre Medeni Kanunu'nda örnek olarak sayılan ölçütler esasen Türk uygulamasında da dikkate alınmaktadır. Fakat Yargıtay miktar bakımından bu ölçütleri dikkate alarak miktarın belirlenmesinin hâkimin takdir yetkisi kapsamında olduğunu kabul etmekteyken aynı ölçütlerin süre bakımından dikkate alınabileceğini ve hâkimin takdir yetkisini kabul etmemektedir²¹¹.

ZGB Art. 125/3'te sayılan hakkaniyete aykırı hallerde nafakaya hükmedilmemesi ya da nafakanın miktarında indirim yapılması söz konusu olabilmektedir. Nafaka yükümlülüğünün açıkça hakkaniyete aykırı bulunması durumunda nafakanın mahkeme kararıyla azaltılması ya da tamamen ortadan kaldırılması mümkündür. ZGB Art. 125'e göre nafaka alacaklısının ailesinin bakım yükümlülüğünü önemli bir şekilde ihlâl etmesi, yoksulluğunun artmasına kendi davranışlarıyla sebep olması, nafaka yükümlüsü ya da yakınlarına karşı ağır bir suç işlemesi halinde mahkemece nafaka azaltılabilir veya tamamen reddedilebilir. Nafaka talebinin reddi konusunda getirilen bu üç durum, kusur ilkesinin etkisini kaybetmesinin bir sonucudur²¹².

²¹⁰ **BONIN**, s. 2.

²¹¹ **KULAKLI**, s. 255; **Yargıtay 2. HD., 2016/8859 Esas, 2017/14407 Karar, 12.12.2017 Tarihli kararı**, "Davacı-karşı davalı kadın yararına aylık irat şeklinde yoksulluk nafakası takdir edilmiş, bu şekilde hükmedilen yoksulluk nafakası "iki yıla" sınırlandırılmıştır. Mahkeme sınırlandırmanın gerekçesi olarak da, " tarafların evlilik süresi, çocuklarının olmayışı bir daha birbirlerini görecekt pozisyonlarının bulunmaması, kısa süren bu ikinci evlilik sebebiyle süresiz yoksulluk nafakasına karar vermenin Türk Medeni Kanununun 4. maddesine aykırı olacağı, 175. maddesinde "süresiz yoksulluk nafakası istenebileceğinin" belirtildiği ancak "istenir" hükmü bulunmadığı, arada çocukları olan uzun süreli evliliklerde bu hükmün uygulanması ve nafakanın süresiz olması mümkün görünmekte ise de boşandıktan sonra birbirlerini görmeyecek iki kişi arasında süresiz nafakaya karar verilmesinin adil olmayacağını" göstermiştir. Yasa, yoksulluk nafakasını belirli bir süreyle sınırlandırmamış, bu nafakanın "süresiz" olarak istenebileceğini öngörmüştür. Amaç, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek eşin, diğer eş tarafından koşulları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu bakımdan nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe, yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması yasada bulunmayan bir unsur yasaya dahil etmek anlamına gelir. Kanunun, hâkime takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hakkaniyete göre karar verir (... m.4). Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hâkime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın "süresiz" olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur. Öyleyse, aylık irat şeklinde takdir edilen yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-8859-k-2017-14407-t-12-12-2017>, (E.T. 03.03.2021).

²¹² **ARKAN SERİM**, s. 287; **MEDAR**, s. 79; **ÖZLÜK**, s. 44; **ŞAHİN**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 102.

İsviçre Hukuku ile Türk Hukuku arasındaki kusur bakımından farklılık bulunmaktadır. TMK’da yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için gereken şartlardan birisi nafaka talep eden tarafın kusurunun nafaka talep edilenden fazla olmamasıdır. Kusuru daha ağır olan taraf yoksulluk nafakası talep edemez. Bunun aksine, İsviçre nafaka hukukunda 2000 revizyonu ile yapılan önemli değişikliklerden birisi de kusurun artık yoksulluk nafakası bakımından esaslı unsur olmamasıdır²¹³.

Nafakanın ödenme biçimi ZGB Art. 126 vd. düzenlenmiştir. İsviçre Hukuku’nda nafakanın kural olarak irat olarak ödenmesine karar verilir. Bununla beraber şartlar gerektiriyorsa peşin ödenmesi de mümkündür. Nafakanın değişen koşullara göre artırılıp azaltılması imkânı mevcuttur. Tarafların nafakayla alakalı yaptıkları anlaşmanın geçerliliği hâkimin onayına bağlıdır²¹⁴.

Yoksulluk nafakasının sona ermesi ZGB Art. 130’da düzenlenmiştir. Buna göre nafaka alacaklısının veya nafaka borçlusunun ölümü halinde, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi halinde nafaka sona ermektedir²¹⁵.

6.2. Alman Hukuku

Alman Medeni Kanunu’nda²¹⁶ nafakaya ilişkin düzenlemeler Art. 1569 vd. bulunmaktadır. BGB’de yoksulluk nafakasına ilişkin genel bir düzenleme bulunmamaktadır²¹⁷. Alman hukuku da tıpkı İsviçre Hukuku gibi boşanmadan sonra tarafların kendi ayakları üzerinde durabilmesini amaçlamaktadır. Alman Nafaka Hukuku’nda boşanmadan sonra nafakada asıl olan nafaka talep hakkının varlığı değildir. Kural kişilerin kendi geçimlerini üstlenmesi, istisna ise gerekli hallerde nafaka talep edilebilmesidir²¹⁸.

²¹³ ARKAN SERİM, s. 287; BUCHLER / CLAUSEN, s. 3; DEMİRBAŞ, s. 223; TOSUN, s. 61; YAĞCI, s. 328.

²¹⁴ ARKAN SERİM, s. 287; KULAKLI, s. 256.

²¹⁵ KULAKLI, s. 256; TOSUN, s. 71.

²¹⁶ Alman Medeni Kanunu (BGB) tam metin için bkz. <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BGB.pdf>, (E.T. 10.12.2020).

²¹⁷ SCHLÜTER, Wilfried, *BGB-Familienrecht*, C.F. Müller, B. 14, Münster, 2012, s. 141; KOCABAŞ, s. 359; ÖCAL, s. 107.

²¹⁸ SCHMİDT, Rolf, *Familienrecht*, Verlag Rolf Schmidt, B. 1, Bremen, 2012, s. 100; KOCABAŞ, s. 362; KULAKLI, s. 257; ŞAHİN, *Yoksulluk Nafakası*, s. 90, 91; ÖCAL, s. 110; YAĞCI, 329.

BGB'nin 1569'uncu paragrafında kural olarak eşlerin boşanmadan sonra kendi geçimlerini sağlamaları gerektiği belirtilmiş, ancak eşin kendi geçimini sağlayamadığı durumlarda belli şartlarla nafaka hakkının varlığına işaret etmiştir. Zira boşanmayla birlikte eşler arasındaki ilişkinin tamamen ortadan kalkmadığı ifade edilmiştir²¹⁹. Türk Hukukundaki uygulamanın sebep olduğu, kamuoyunda nafaka hakkının sanki mülkiyet hakkıymış gibi addedilmesi karşısında Alman Nafaka Hukukunda daha isabetli bir felsefe olduğu ifade edilmelidir.

ZGB Art. 1569'da ifade edilen husus, Alman Boşanma Hukuku'nda hâkim olan "*kişisel sorumluluk ilkesi*"nin bir yansımasıdır. Kişisel sorumluluk ilkesi, İsviçre hukukundaki clean break ilkesi ile paralellik göstermektedir. Kişisel sorumluluk ilkesi Alman hukukunda 2008 reformu sonrasında ağırlık kazanmıştır²²⁰.

İsviçre hukukundaki clean break ilkesi ile Alman hukukundaki kişisel sorumluluk ilkesi paralellik gösterir. Kişisel sorumluluk ilkesi uyarınca nafaka talebinde bulunabilmek için kişinin kendi geçimini sağlayamıyor olması gerekmektedir. Alman hukukunda temel ilke kişisel sorumluluk ilkesi olmakla beraber evlilik sonrası dayanışma ilkesi de uygulanmaktadır. Bu çerçevede kişisel sorumluluk ilkesinin evlilik sonrası dayanışma ilkesinin bir sınırı olarak kabul etmek mümkündür²²¹.

Kural olarak eşlerin kendi geçimini sağlamak zorunda olduğu ifade edildikten sonra hangi hallerde nafaka talep edilebileceği belirtilmiştir. BGB Art. 1570'e göre taraflardan biri boşanmadan sonra müşterek çocuğun bakımını üstlenmişse, diğer taraftan en az 3 yıl süreyle nafaka talep edebilir. BGB Art. 1570/2'ye göre bu sürenin hakkaniyet gereği uzatılması mümkündür²²².

Boşanmadan sonra taraflar yaşlılık sebebiyle nafaka talep edebilirler (BGB Art. 1571); hastalık veya sağlığın yerinde olmaması sebebiyle nafaka talep edebilirler (BGB Art. 1572); uygun bir istihdam sağlanıncaya dek nafaka talep edebilirler (BGB Art. 1573); eğitim, ileri eğitim ve yeniden eğitim için nafaka talep edebilirler (BGB Art. 1575); taraflardan birinin çalışması diğer ciddi nedenlerle beklenemiyorsa ve nafakanın reddi

²¹⁹ SCHMİDT, s. 100.

²²⁰ KOCABAŞ, s. 361; ÖCAL, s. 109; SCHMİDT, s. 100; YAĞCI, s. 329.

²²¹ MEDAR, s. 43.

²²² ÖCAL, s. 113; SCHLÜTER, s. 143.

hakkaniyetsiz bir durum meydana getirecekse bu durumda da nafaka talep edilebilir (BGB Art. 1576)²²³.

BGB Art. 1579'a göre bazı sebeplerle nafaka talebinin reddedilmesi, azaltılması ya da süreyle sınırlandırılması mümkündür. Buna göre kısa ömürlü bir evlilik olmuşsa, nafaka talep eden başkasıyla birbirine bağlı ortak bir yaşam sürdürüyorsa, nafaka talep eden kişinin ağır bir suç işlemesi yahut karşı taraf veya yakınlarına karşı hafif de olsa kasten suç işlemesi, nafaka talep edenin geçimini sağlayamamasının kasti olarak kendinden kaynaklanması, nafaka talep edenin nafaka yükümlüsünün mülkiyet hakkından doğan haklarını kasten göz ardı etmesi, nafaka talep eden ayrılıktan önce uzun süre aile birliğinden doğan yükümlülüklerini ihmal etmişse, nafaka talep eden nafaka yükümlüsünün ağır bir külfet altına girmesine neden olmuşsa nafaka talebinin reddedilmesi, azaltılması ya da süreyle sınırlandırılması mümkündür. Bu haller sınırlı sayıda değildir. Buna benzer ve bu kadar ağır diğer hallerde de aynı şekilde karar verilebilir²²⁴.

Alman hukukunda da İsviçre hukukunda olduğu gibi kusur ilkesi ağırlıklı olarak terk edilmiştir. Yani nafaka talep edenin bu talebi, sadece boşanmaya sebep olan davranışları gerçekleştirmiş olmak gerekçesiyle reddedilmesi söz konusu değildir²²⁵.

BGB Art. 1586'ya göre nafaka, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi, bir başkasıyla fiili birliktelik içinde bulunması ya da hayatını kaybetmesi durumunda sona ermektedir. Fakat muaccel ve henüz ödenmemiş nafaka alacağı sona ermemektedir. Nafaka yükümlüsünün ölmesi nafaka borcunu kendiliğinden sona erdirmez. Nafaka ödeme borcu mirasçılara geçer. Fakat bu hususta şöyle bir sınır bulunmaktadır: Eğer nafaka borçlusu ile nafaka alacaklısı boşanmasaydı, nafaka alacaklısının ne kadar saklı payı olacaksa mirasçılar o kadar bir miktarla sorumlu olurlar²²⁶.

6.3. Avrupa Aile Hukuku Komisyonu Prensipleri

Avrupa Birliği Aile Hukuku Komisyonu (CEFL) (Commission on European Family Law) Eylül 2001 tarihinde uluslararası bir grup akademisyen tarafından kurulmuştur.

²²³ SCHLÜTER, s. 146 vd.

²²⁴ ÖCAL, s. 113, 114.

²²⁵ ÖCAL, s. 114.

²²⁶ ÖCAL, s. 115.

Komisyunun esas amacı, Avrupa’da aile hukukunu uyumlu hale getirmek için gerekli en uygun araçları kurmak maksadıyla, Avrupa Aile Hukuku Prensiplerinin meydana getirilmesidir²²⁷.

CEFL Prensipleri Avrupa’nın tek bir topluluk oluşturmaya doğru ilerlemesi anlamında önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Üye devletlerin aile hukuku sistemlerindeki farklılıklar Avrupalı insanların serbest dolaşımını ve tek bir Avrupa topluluğunun meydana gelmesini zorlaştırmaktadır²²⁸.

CEFL’in Aralık 2004’te yayınladığı ilk Avrupa Aile Hukuku Prensipleri 10 madde boşanma hukuku, 10 madde nafaka hukuku prensiplerinden oluşmaktadır²²⁹. Söz konusu prensipler tavsiye niteliğindedir²³⁰.

Prensiplerin²³¹ nafaka hukuku ile ilgili kısmı “*Boşanma Sonrası Nafaka*” başlığı altında ikinci bölümde düzenlenmiştir. Madde 2:1’e göre “*Boşanan eşlerin nafaka hakkına ilişkin kurallar, boşanma şeklinden bağımsızdır.*”²³² Bu hükümden kasıt boşanma sonrası nafaka talebi değerlendirilirken kusur meselesinin ölçü kabul edilmemesi gerektiğidir²³³.

Madde 2:2 “*Kişisel sorumluluk*” başlığı altında düzenlenmiştir. Modern hukuk sistemlerinin evrildiği, herkesin kendi geçiminden sorumlu olduğu sistem benimsenmiştir²³⁴.

Madde 2:3 nafakanın koşullarını düzenlemiştir. “*Boşanma sonrası nafaka, nafaka alacaklısı eşin zaruri ihtiyaçlarını karşılayacak oranda ve yükümlü olan eşin de ödeme gücü oranında bu ihtiyaçlarını gidermesi amacını içerir.*”²³⁵ Bu maddeye göre nafakaya karar verilirken bir denge kurulmalıdır. Türk hukukundaki düzenleme de bu yöndedir.

²²⁷ **BOELE WOELKI**, Katharina, “*The Principles of European Family Law: Its Aims and Prospects*”, Utrecht Law Review, Y. 2005, C. 1, S. 2, s. 160; **ŞİPKA**, Şükran, “*Avrupa Birliği Aile Hukuku ve CEFL (Avrupa Birliği Aile Hukuku Komisyonu, Prensipleri, Amaçları ve Yapılan Çalışmalar)*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 2006, C. 5, S. 10, s. 164.

²²⁸ **BOELE WOELKI**, s. 161.

²²⁹ **BOELE WOELKI**, s. 164.

²³⁰ **ŞİPKA**, 167.

²³¹ Tam metin için bkz. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf>, (E.T. 14.12.2020).

²³² **ŞİPKA**, 169.

²³³ **ÖCAL**, s. 116.

²³⁴ **ŞİPKA**, s. 169.

²³⁵ **ŞİPKA**, 169.

Madde 2:4 nafakaya karar verilirken dikkat edilmesi gereken bazı durumlara yer vermiştir. “Nafaka kararı verilirken aşağıdaki olgular dikkate alınmalıdır:

- Eşlerin iş durumu, yaş ve sağlık durumu

- Çocukların bakımı

- Evlilik sürecindeki görev dağılımı

- Evliliğin süresi

- Evlilik esnasındaki yaşam ilişkileri

- Yeni bir evlilik veya daimi yaşam ortaklığının varlığı”²³⁶ Hukukumuzda söz konusu durumların uygulamada değerlendirildiği kabul edilse dahi kanuni düzenlemede bulunmuyor olması bir eksikliktir.

Madde 2:5’e göre nafaka kural olarak irat şeklinde ödenir. Mahkemece veya talep üzerine somut olay gerektiriyorsa toptan ödemeye karar verilebilir.

Madde 2:6’ya göre alacaklı eşin davranışından dolayı nafaka borçlusunun olağanüstü bir zorluk yaşaması halinde mahkemece nafaka reddedilebilir, sınırlandırılabilir veya sona erdirilebilir. Bu hükmün nafakada modern hukuk düzenlemelerinde terk edilmeye başlanan, kusur ilkesinin bir yansıması olması sebebiyle doktrinde eleştirildiği ifade edilmektedir²³⁷.

Madde 2:7’ye göre yetkili makam nafaka borçlusunun ergin olmayan çocuğunun nafaka talebine öncelik verir. Nafaka borçlusunun yeni bir eşi varsa, bu eşe karşı bulunan nafaka yükümlülüğü de göz önünde bulundurulur.

Yoksulluk nafakasının süresi ile ilgili öneri “Nafakanın süresi” başlığıyla 2:8’inci maddede düzenlenmiştir. Buna göre nafakanın süresiz olması istisnai niteliktedir. Kural nafakaya belirli bir süre için hükmedilmesidir. Buna karşın ancak istisnai hallerde nafakaya süresiz olarak hükmedilebilir.

Madde 2:9’da nafakanın sona ermesi düzenlenmiştir. Maddeye göre nafaka borcu alacaklı eşin yeniden evlenmesi veya uzun süreli bir ilişki kurması durumunda sona ermelidir.

²³⁶ ŞİPKA, 169.

²³⁷ ÖZLÜK, s. 46.

Eğer yeni evlilik veya uzun süreli ilişki sona ererse birinci fıkraya göre sona eren nafaka tekrar canlanmaz. Nafaka alacaklı veya borçlu eşin ölümüyle kesilmelidir.

Madde 2:10'a göre eşler boşanma sonrası nafaka konusunda anlaşma yapabilirler. Anlaşma nafakanın kapsamını, yerine getirilmesini, süresini ve nafakanın sona ermesini ve nafaka hakkından vazgeçme ile ilgili olabilir. Böyle bir anlaşma yazılı olmalıdır. Nafaka anlaşmasının geçerliliği için yetkili makam anlaşmayı detaylıca incelemelidir.

6.4. İslam Hukuku

6.4.1. İslam Hukuku'nda Boşanma Sonrası Nafaka

Nafaka bir kişinin ailesine yapmış olduğu harcamalardır. Terim olarak nafaka ise bir kimsenin varlığını sürdürebilmek amacıyla gereken yemek, giysi ve mesken şeklinde tanımlanabilir²³⁸. “*Nafaka sözlükte; azık, yiyecek, infak edilen şey ve ev reisinin sağlamak zorunda olduğu yiyecek, giyecek, mesken ve benzeri şeyleri ifade eder. Bir fıkıh terimi olarak; yiyecek, giyecek ve meskenden kişiye yetecek miktarı ifade etmek üzere kullanılır.*”²³⁹ Nafaka “*Evlilik ve nesep ilişkisinden kaynaklanan bakım sorumluluğu demektir.*”²⁴⁰

İslam Hukuku'nda nafaka çeşitli şekillerdedir. Nafaka öncelikle ikiye ayrılır: Kişinin kendi geçimi için gerekli olan nafaka, kişinin başkasının geçimini sağlaması için gereken nafaka. Kişinin başkasının geçimini sağlamak için gerekli nafaka evlilik, nesep hısımlığı veya mülkiyet bağından kaynaklanabilmektedir²⁴¹. İslam Hukuku'nda Türk Medeni Kanunu'ndaki şekliyle yoksulluk nafakası bulunmamaktadır. Bunun yerine kocasının ölümü yahut boşanma hallerinde iddet nafakası olarak adlandırılabilen nafaka

²³⁸ **EL MEYDÂNÎ**, Abdülganî b. Tâlib, (Çev. Hüsamettin Vanlıoğlu, Abdullah Hiçdönmez, Fatih Kalender, Emin Ali Yüksel), Muhtasar-ı Kudûrî Şerhi Lübâb Tercümesi 2. Cilt, Muallim Neşriyat, B. 1, İstanbul 2017, s. 185; **ABAY BAKIRCAN**, s. 16; **ATEŞ**, s. 4.

²³⁹ **DÖNDÜREN**, Hamdi, *Aile İlmihali*, Erkam Yayınları, İstanbul 2020, s. 306.

²⁴⁰ **YAMAN**, Ahmet / **ÇALIŞ**, Halit, *İslam Hukuku*, Bilimsel Araştırma Yayınları, B. 1, Eylül 2018, s. 255.

²⁴¹ **ÜRESİN**, Sabriye, *İslam Hukuku Açısından Nikâhın Erkeğe Yüklediği Sorumluluklar*, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2020, s. 13; **ATEŞ**, *İslam Hukukunda Nafaka*, 5; **DÖNDÜREN**, s. 306.

bulunmaktadır. Bu nafaka türünde boşanan kadın iddet süresince nafakaya hak kazanmaktadır²⁴².

İslam Hukuku'nda evlilik çeşitli şekillerde sona ermektedir. Bunlardan ikisi ric'î talak ve bâin talaktır²⁴³.

Ric'î (dönülebilir) boşamada kocaya boşadığı karısına yeni bir nikah olmadan tek taraflı irade beyanıyla dönüş hakkı verilmektedir²⁴⁴. Bu boşamanın gerçekleşebilmesi için evliliğin fiilen başlamış olması ilâveten açık ve şiddet içermeyen bir şekilde boşamanın ifa edilmiş olması gerekmektedir²⁴⁵. Bu husus hakkında Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: “*Boşanmış kadınlar kendi başlarına üç hayız ve temizlenme süresince beklerler... Eğer kocaları isterse, o süre içinde, onları geri almaya başkalarından daha fazla hak sahibidirler.*”²⁴⁶

Ric'î boşamada iddet süresi içinde barışma olup eşler bir araya gelmemişlerse, boşamadan artık dönülemez. Bu halde artık boşana bâine (kesin) dönüşmektedir²⁴⁷.

Koca ric'î boşamayla boşanan karısının iddet süresi boyunca yeme, içme, giysi ve barınma gibi ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Esasen kocanın evlilik birliği içindeyken üzerinde bulunan nafaka yükümlülüğü ric'î boşamadan sonra da iddet süresince aynen devam eder²⁴⁸. Zira ric'î boşamada eşlerin yeni bir nikah gerekmez, barışma ve evliliği devam ettirme imkânları mevcuttur. Bunun sebebi ric'î boşamada

²⁴² **UYANIK**, Memet Zeki, “*İslam Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası*”, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Y. 2019, S. 47, s. 73.

²⁴³ İslâm Hukuku'nda talak hem tek taraflı irade beyanına dayalı boşanma yetkisini hem de mahkeme kararıyla ortaya çıkan boşanmayı anlatan kavramdır. Fakat genel olarak talak kavramı tek taraflı irade beyanına dayalı boşanmayı ifade etmektedir.

²⁴⁴ **YAVUZ**, A. Fikri, *Açıklamalı-Muameleli İslâm İlmihali İslâm Fıkhi ve Hukuku*, Çile Yayınları, İstanbul 1993, s. 301; **BOYALI GÜRPINAR**, s. 18; **KÖSEOĞLU**, s. 101; **YAMAN / ÇALIŞ**, s. 265.

²⁴⁵ **DÖNDÜREN**, s. 418.

²⁴⁶ bkz. Talâk, 65/2.

²⁴⁷ **DÖNDÜREN**, s. 418.

²⁴⁸ **HANAY**, Hilal, *İslam Aile Hukukunda Evliliğin Mali Hükümleri ve Modern Hukuktaki Durum*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Hukuk Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2017, s. 69; **ABAY BAKIRCAN**, s. 17; **DÖNDÜREN**, s. 486; **KÖSEOĞLU**, s. 104.

evliliğin devam ediyor hükmünde olmasıdır. Yani sahih bir evliliğin bütün hükümleri geçerlidir²⁴⁹.

Bâin boşamada evlilik kesin olarak sona ermektedir. Bâin boşamada koca tek taraflı irade beyanıyla boşadığı eşine dönebilmesi için eşiyile yeni bir nikah akdi yapması gerekmektedir²⁵⁰. Bu boşama üçüncü kez gerçekleşiyorsa artık nikah akdiyle de dönmesi mümkün değildir. Buna büyük ayrılık adı verilir. Büyük ayrılıkta artık kadın bir başkasıyla geçerli bir şekilde evlenip bu evlilik ve iddet süresi sona ermedikçe yeni bir nikah akdi yapılamaz²⁵¹.

Bâin boşamada evlilik hemen sona ermektedir. Bu halde Hanefî fikhına göre kadın iddet süresi boyunca nafaka hakkına sahip olur²⁵². Bu hususa delil olarak şu ayet gösterilmektedir: “Eğer onlar gebe iseler yüklerini bırakıncaya kadar nafakalarını verin.”²⁵³ İddet süresi içinde eşlerden biri ölürse diğer eşin ona mirasçı olması söz konusu değildir²⁵⁴.

İslâm Hukuku’nda süresiz veya uzun süreli nafaka bulunmamaktadır. Ayrım yapılmaksızın boşanan tüm kadınların eski kocaları üzerinde bulunan hakkı konusunda ayette şöyle denilmektedir:

“Boşanmış kadınlara faydalanacakları uygun bir şeyler verilmesi, Allah’ın rızasını gözetenlerin borcudur.”²⁵⁵ Ayetin tefsiri ise şu şekildedir: “Zıfâf yapılmadan boşanmış kadınlara nikâh akdi yapılırken mehir belirlenmemişse bunun yerine geçecek bir şeyin verilmesi 236. âyette emredilmişti ve bu emri birçok müctehid bağlayıcı (vücûb için) olan bir emir olarak yorumlamışlardı. Burada bütün boşanan kadınlara, takvâ sahibi (Allah’ın rızasını gözeten, azabından sakınan) kocaların, gönül alıcı bir şeyler vermesinin borç olduğu ifade buyurulmuştur. 236. âyette geçen borcun bağlayıcı olmayan, iyilik severlerin yapacağı bir vicdan borcu olduğunu düşünen müctehidler

²⁴⁹ ZUHAYLÎ, Vehbe, *Hanefî Fıkhı (el-Fıkhü'l Hanefiyyü'l-Müeyesser) Cilt 3*, Sağlam Yayınevi, B. 1, İstanbul 2020, s. 544; EL MEYDÂNÎ, s. 189; YAMAN / ÇALIŞ, s. 265.

²⁵⁰ BOYALI GÜRPINAR, s. 20; KÖSEOĞLU, s. 101; YAMAN / ÇALIŞ, s. 266; YAVUZ, s. 301.

²⁵¹ DÖNDÜREN, s. 418.

²⁵² ABAY BAKIRCAN, s. 17; DÖNDÜREN, s. 486; HANAY, s. 69; KÖSEOĞLU, s. 104; UYANIK, s. 73; ZUHAYLÎ, s. 544.

²⁵³ bkz. Talâk, 65/6.

²⁵⁴ DÖNDÜREN, s. 486.

²⁵⁵ bkz. Bakara, 2/241.

buradaki borcu da öyle anlamış ve bunu, kısa veya uzun bir müddet hayatı paylaştığı kadına onu boşayan kocası tarafından bir şeyler verilerek gönlünü almasının, iyi duygularla ayrılmayı sağlamasının güzel olacağı gerekçesine bağlamışlardır. Bunu mehir dışında ödenmesi gerekli bir boşama tazminatı olarak anlayanlar da vardır.”²⁵⁶

Bu ayete göre kocanın boşandığı kadına yardım etmesi bir zorunluluk değildir (İddet nafakası dışında kalan yardım için). Nitekim ayette “Allah’ın rızasını gözetenerin” denilmekle bu yardımın zorunlu olmadığına işaret edilmiştir²⁵⁷.

Evliliği kocanın sona erdirmesi halinde kadın iddet süresince nafakaya hak kazanır. Ayrılık boşama, fesih ya da kocanın kusuruyla gerçekleşebilir. Kusuru bulunmaksızın kadın tarafından gerçekleştirilen boşanma halinde de sonuç değişmemektedir; kadın nafakaya hak kazanır²⁵⁸. Fakat evlilik kadının kusuru sebebiyle sona ermişse artık burada nafaka hakkı söz konusu olmamaktadır²⁵⁹.

Evlilik mahkeme kararıyla da sona erebilmektedir. Buna yargı yoluyla boşanma / adlî boşanma / tefrik denilmektedir²⁶⁰. Mahkeme kararıyla boşanmada da kadın iddet beklemek zorundadır. Bu sebeple iddet nafakasına hak kazanır. Davayı kadının açmış olması durumunda da bir şey fark etmez. Meğerki evliliğin sonlandırması kadından kaynaklanan bir sebepten dolayı gerçekleşmiş olmasın²⁶¹.

İddet süresinin dolmasıyla beraber nafaka da kendiliğinden sona ermektedir. Bunun haricinde kadının ayrıldığı kocasından mal ya da para alması İslâm Hukuku açısından meşru değildir²⁶².

İslam Hukukunda iddet süresi durumlara göre farklılık göstermektedir²⁶³. Evliliğin boşanma ile sona ermesi halinde iddet süresi (yaklaşık) 3 ay olarak belirtilmiştir²⁶⁴. Türk

²⁵⁶ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/248/241-ayet-tefsiri> , (E.T. 13.12.2020).

²⁵⁷ DÖNDÜREN, s. 488.

²⁵⁸ VANLIOĞLU, Hüsameddin / KALENDER, Fatih / HİÇDÖNMEZ, Abdullah / YÜKSEL, Emin Ali, *Fikhî Meseleler Cilt 1*, Yasin Yayınevi, İstanbul 2015, s. 364; DÖNDÜREN, s. 488; YAVUZ, s. 314.

²⁵⁹ DÖNDÜREN, s. 489; VANLIOĞLU / KALENDER / HİÇDÖNMEZ / YÜKSEL, s. 365; YAVUZ, s. 314.

²⁶⁰ YAMAN / ÇALIŞ, s. 267.

²⁶¹ YAMAN / ÇALIŞ, s. 277.

²⁶² YAMAN / ÇALIŞ, s. 277.

²⁶³ Detaylı bilgi için bkz. EL MEYDÂNÎ, s. 167 vd.

²⁶⁴ YAMAN, Ahmet, “Mehir Hak Süresiz Nafaka Zulüm: Kamu Otoritesi Her İki Tarafı Düşünmeli”, *Gerçek Hayat*, Y. 7-13 Aralık 2020, S. 1050, s. 25.

hukukunda iddet süresi 300 gündür. TMK m. 132'ye göre “*Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmedikçe evlenemez.*”

6.4.2. İslam Hukuku'nda Mehir

İslam Hukuku'nda erkeğin mehir, nafaka, evin gerekli eşyaların karşılamak gibi birtakım mali yükümlülükleri bulunmaktadır. Bunlardan mehir, ömür boyu birlikte yaşamının bir sembolü olarak evlenme sırasında veya daha sonra verilmek üzere üzerinde anlaşılan mal veya paradır²⁶⁵. Bu hususta şöyle buyurulmuştur: “*Kadınlara mehirlerini borcunuzu öder gibi verin. Eğer onun bir kısmını size gönül razısıyla verirlerse onu da âfiyetle yiyin.*”²⁶⁶ Mehre ilişkin olarak bir diğer ayette: “*Eğer bir eşi bırakıp da yerine başka bir eş almak isterseniz, onlardan birine yüklerle mehir vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın.*”²⁶⁷

Hz. Peygamber evlenmek isteyen erkek bir sahabeye, kadın için mehir vermesini buyurmuşlardır. Fakat sahabenin fakir olması karşısında, demirden bir yüzük bile olsa evde araştır ve getir, buyurmuşlardır. Sahabe bunu da bulamayınca bildiği Kur'an karşılığında evlendirmiştir²⁶⁸.

Hz. Peygamber mehirsiz olarak evlenmeye müsaade etmemiştir. Zira Peygamber bunu hiç terk etmemiştir. Oysaki mehir vacip olmasaydı Peygamber Efendimiz bunu göstermek için bazı zamanlarda mehri terk ederdi²⁶⁹. Bu hususta evlilikte mehir verilmesi gerektiğine ilişkin şöyle buyurulmuştur: “*Haram olanlar dışındaki kadınlarla evlenmeniz, iffetli olarak ve zina etmeksizin yaşamak ve mallarınızdan onlara mehir vermek şartıyla siz helâl kılındı. Onlardan yararlanmanıza karşılık kararlaştırılmış olan mehirlerini verin. Mehir miktarını belirledikten sonra karşılıklı rıza ile indirim yapmanızda bir sakınca yoktur.*”²⁷⁰

²⁶⁵ ACAR, Halil İbrahim, “*Mehrin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Y. 2011, S. 17, s. 368; SAĞLAM, Hadi, “*İslâm Hukukunda Mehir Evlilik Sigortası Midir?*”, Universal Journal of Theology, Y. 2016, C. 1, S. 1, s. 2; DÖNDÜREN, s. 287; HANAY, s. 76; KÖSEOĞLU, s. 8; ÜRESİN, s. 4, 5; VANLIOĞLU / KALENDER / HİÇDÖNMEZ / YÜKSEL, s. 115; YAMAN / ÇALIŞ, s. 252.

²⁶⁶ bkz. Nisâ', 4/4.

²⁶⁷ bkz. Nisâ', 4/20.

²⁶⁸ DÖNDÜREN, s. 289.

²⁶⁹ DÖNDÜREN, s. 289.

²⁷⁰ bkz. Nisâ', 4/24.

Mehrin miktarı konusunda bir sınırlama bulunmamaktadır. Nitekim Âyet-i Kerîme’de şöyle buyurulmaktadır: “*Onlardan birine yüklerle mehir vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın.*”²⁷¹

Hiz. Ömer bir dönem Hiz. Peygamberin eşi ve kızları için uyguladığı en çok miktarı göz önünde bulundurarak, mehrin miktarını kısıtlamak istemiştir. Fakat minberden bu hükmü ilân edip indikten sonra Kureyşli bir kadın yanına gelerek yukarıdaki ayeti (en-Nisâ’, 4/24) nakletmiş ve Allah’ın mehir için bir sınır getirmediğini bilakis kadınların yükler dolusu mehre lâyük olduğunu, söylemiştir. Bunun üzerine Hiz. Ömer tekrar minbere çıkmış ve mehir hususundaki kısıtlamayı kaldırmıştır²⁷². Mehri alt sınırı bakımından ihtilaf bulunmaktadır. Hanefilere göre mehrin asgarî miktarı on dirhem gümüşdür (28,05 gram gümüş, yaklaşık 4 gram 22 ayar altın). Üst sınırı ise bulunmamaktadır²⁷³.

Mehir nikah akdinde belirlenmiş olabileceği gibi belirlenmemiş de olabilir. Miktarı belirlenmiş olan mehre, “*mehri müsemma*” denir²⁷⁴. Taraflarca miktarı belirlenmiş ve nikah akdi sırasında verilen mehre “*mehri muaccel (peşin mehir)*” denir²⁷⁵. Mehri miktarı belirlenmekle beraber ne zaman ödeneceği belirlenmemişse buna “*mehri müeccel (ödemesi sonraya bırakılan mehir)*” denilmektedir²⁷⁶. Bu durumda mehir boşanma veya eşlerden birinin ölümü halinde muaccel hale gelir. Müeccel mehrin belli durumlar halinde ödenmesi de kararlaştırılabilir. Örneğin evliliğin beş veya onuncu yılında muaccel olur, gibi²⁷⁷.

Miktarı belirlenmemiş olan mehir emsal miktar dikkate alınarak belirlenir. Buna “*mehri misil*” denir²⁷⁸. Mehri belirlenmemiş olması nikah akdine bir zeval getirmez²⁷⁹. Yani mehir bilerek veya bilmeyerek belirlenmemiş olsa bile nikah, şartları bulunmakla, geçerli olarak kurulur. Mehri nikahın doğal sonuçlarından biridir; kendiliğinden doğar. Mehri

²⁷¹ bkz. Nisâ’, 4/20.

²⁷² DÖNDÜREN, s. 292.

²⁷³ DÖNDÜREN, s. 292; EL MEYDÂNÎ, s. 63; HANAY, s. 84; ÜRESİN, s. 11; YAVUZ, s. 296.

²⁷⁴ KILINÇ, Ayşe Nur / KILINÇ, Ahmet, “Mehri Türk Pozitif Hukuku Açısından Yeniden Değerlendirilmesi Gerekliliği”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2019, C. 10, S. 1, s. 107; KÖSEOĞLU, s. 8; ÜRESİN, s. 8; VANLIOĞLU / KALENDER / HİÇDÖNMEZ / YÜKSEL, s. 119; YAMAN / ÇALIŞ, s. 253.

²⁷⁵ KILINÇ / KILINÇ, s. 106; HANAY, s. 86; ÜRESİN, s. 8.

²⁷⁶ KILINÇ / KILINÇ, s. 106; HANAY, s. 86; KÖSEOĞLU, s. 8; VANLIOĞLU / KALENDER / HİÇDÖNMEZ / YÜKSEL, s. 119; ÜRESİN, s. 9; YAMAN / ÇALIŞ, s. 253.

²⁷⁷ DÖNDÜREN, s. 293, 294.

²⁷⁸ ÜRESİN, s. 9.

²⁷⁹ EL MEYDÂNÎ, s. 62; HANAY, s. 76; YAMAN / ÇALIŞ, s. 252; YAVUZ, s. 296.

kararlaştırılmamışsa kadın emsal bir mehre hak kazanır. Taraflar mehirsiz olarak evlenmek konusunda anlaşmış olsalar dahi kadın mehre hak kazanır²⁸⁰.

Mehir ve başlık parası birbirinden farklı şeylerdir. Mehir evlenen kadının kendi hakkıdır²⁸¹. Kadının babası ya da dedesinin bunun üzerinde hak sahibi olması mümkün değildir. Ancak kadın adına mehri almaları mümkündür. Evlenen kadının babasının erkekten mehir dışında bir şey talep etmesi durumunda Osmanlı uygulamasında “*cebrî hibe (zor altında kalanın yaptığı bağış)*” hükümleri uygulanmıştır²⁸².

Eşlerin cinsel beraberliği veya sahih halveti²⁸³ sonrasında kadın mehrin tamamına hak kazanır²⁸⁴. Eşlerden birinin ölümü halinde kadın mehre tam olarak hak kazanır. Ölen kadın ise mirasçıları mehri tam olarak talep edebilirler. Mehrin belirlendiği durumda koca cinsel birliktelik veya sahih halvet olmadan önce kadını boşarsa, kadın mehrin yarısına hak kazanır²⁸⁵. Evlilik boşama dışındaki bir sebeple fakat yine kocadan dolayı sona ererse, bu halde de kadın mehrin yarısına hak kazanır²⁸⁶. Nitekim Âyet-i Kerîme’de: “*Eğer siz onları, kendileriyle cinsel temasta bulunmazdan önce boşar fakat daha önce mehir tespit etmiş olursanız, bu mehrin yarısı onlarındır.*”²⁸⁷ buyurulmaktadır. Bununla beraber mehrin belirlenmediği durumda koca cinsel birliktelik veya sahih halvet olmadan önce kadını boşarsa bu durumda artık kadın mehre hak kazanamaz. Ancak kadın “*mut’a (teselli hediyesi)*” denilen bir miktar mala hak kazanmış olur²⁸⁸. Bu hususta Âyet-i Kerîme’de: “*Eğer kadınları nikahtan sonra henüz kendilerine dokunmadan veya onlara bir mehir belirlemeden boşarsanız, (bunda) size bir günah yoktur. Ancak bu durumda boşanan eşlere eli geniş olan durumuna, eli darda olan da kendi durumuna uygun olarak iyi bilinen örfe göre mut’a (teselli hediyesi) versin. Bu iyiler üzerine bir borçtur.*”²⁸⁹

²⁸⁰ DÖNDÜREN, s. 294; HANAY, s. 76; VANLIOĞLU / KALENDER / HİÇDÖNMEZ / YÜKSEL, s. 124; YAMAN / ÇALIŞ, s. 252.

²⁸¹ OKUR GÜMRÜKÇÜOĞLU, Saliha, “İslam Aile Hukukunda Kadının Mehir Hakkına Toplumun Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2013, C. 17, S. 4, s. 232; HANAY, s. 76, 77; KÖSEOĞLU, s. 9.

²⁸² DÖNDÜREN, s. 295, 296.

²⁸³ ACAR, s. 382; HANAY, s. 93; “Sahihi halvet: Sahih bir nikahla evli bulunan eşlerin, kimsenin görmediği ve istekleri dışında kimsenin giremeyeceği kapalı veya kapalı sayılan bir yerde yalnız olarak kalmalarıdır.”, DÖNDÜREN, s. 297.

²⁸⁴ EL MEYDÂNÎ, s. 63; YAMAN / ÇALIŞ, s. 254.

²⁸⁵ EL MEYDÂNÎ, s. 63; YAMAN / ÇALIŞ, s. 254; YAVUZ, s. 296.

²⁸⁶ HANAY, s. 97.

²⁸⁷ bkz. Bakara, 2/237.

²⁸⁸ ACAR, s. 384; EL MEYDÂNÎ, s. 66; VANLIOĞLU / KALENDER / HİÇDÖNMEZ / YÜKSEL, s. 126; YAMAN / ÇALIŞ, s. 254; YAVUZ, s. 296.

²⁸⁹ bkz. Bakara, 2/236.

İslam Hukuku'nda mehir kadın için bir sosyal güvence oluşturmaktadır. Mehir kocanın beklenmedik ölümü, boşanma hali gibi durumlarda hayata yeniden uyum sağlayabilmek için kadına bir imkân tanımaktadır. Mehir kadın için güçlü bir alacaktır. Nitekim belirlenmemiş olsa bile hatta ödenmeyeceği kararlaştırılsa bile kadın mehre hak kazanmaktadır.

Mehir toplumumuzda oldukça yaygın olarak uygulanmaktadır. Mehir olarak ortalama 100 gram (22 ayar) altının belirlendiği kabul edilirse, şu andaki değeri 43.000 lira etmektedir. Bu miktar bir süreliğine kadının kendini idare etmesi için yeterli olacaktır.

7. YOKSULLUK NAFKASININ GENEL HÜKÜMLERİ

7.1. Yoksulluk Nafakasının Şartları

Türk Medeni Kanunu m. 175'e göre “(1) Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. (2) Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

Yoksulluk nafakası talep edebilmek için nafaka talep eden yoksulluğa düşmüş ya da düşecek olmasıdır. Kanun koyucu boşanma yüzünden yoksulluğa düşen tarafın nafaka talep edebileceğini kabul ettiği gibi ileride yoksulluğa düşebilecek olan eşe de bu imkânı tanımıştır²⁹⁰.

Yoksulluk nafakasına mahkemece kendiliğinden hükmedilmez. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi ancak bunun talep edilmesine bağlıdır. Boşanma davasından sonra yoksulluk nafakası talebiyle açılan davada talep sonucu doğrudan yoksulluk nafakasına yöneliktir. Ancak boşanma davası esnasında talep edilecek olan yoksulluk nafakası boşanma davasının fer'isi niteliğindedir. Hâkim kendiliğinden, talep olmaksızın, yoksulluk nafakasına karar veremeyeceği gibi bunu hatırlatacak davranışlarda da bulunamaz²⁹¹.

Nafaka talebinde bulunan eşin yoksulluğa düşmesi tek başına yeterli değildir. Ayrıca bu yoksulluğun boşanmadan kaynaklanması gerekmektedir. Boşanmayla yoksulluk arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Boşanmadan dolayı değil de başka bir sebepten dolayı yoksulluğa düşen eşin yoksulluk nafakası talep etme imkânı bulunmamaktadır²⁹².

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için bir diğer şart nafaka talep eden eşin kusurunun diğer eşin kusurundan fazla olmamasıdır. Buna göre kusuru diğer tarafın kusuruna eşit olan, kusuru diğer tarafın kusurundan hafif olan eş lehine nafakaya hükmedilmesi mümkündür. Boşanma hukukunda kusur ilkesinin giderek zayıflamasının bir yansıması olarak kusursuz eşin de yoksulluk nafakası talep etmesi mümkündür²⁹³.

²⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 10.

²⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 10.3.

²⁹² Ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 10.4.

²⁹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 8.

7.2. Yoksulluk Nafakasının Başlangıcı

Boşanma davasıyla beraber istenen yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi boşanma hükmünün kesinleşme tarihidir²⁹⁴. Yoksulluk nafakasının başlangıcı karar tarihi yahut dava tarihi değildir. Bir görüşe göre yoksulluk nafakası boşanma davasıyla birlikte istenmiş olsa da nafakanın başlangıç tarihi olarak davanın açıldığı tarih kabul edilmelidir²⁹⁵. Bir başka görüşe göre yoksulluk nafakası kararın kesinleşmesinden itibaren alınabilecek olmasına rağmen davada ne zaman talep edilmişse o andan itibaren işlemeye başlar²⁹⁶.

Yoksulluk nafakasının, boşanma davasının kesinleşme tarihinden daha önceki bir tarihten itibaren başlatılması hakkaniyete aykırı nitelikte sonuçlar doğurması muhtemeldir. Nitekim dava süresince hâkimin ihtiyaç halinde re'sen taraflar lehine tedbir nafakasına hükmetmesi söz konusudur. Şayet yoksulluk nafakasının başlangıcı davanın kesinleşmesinden önceki bir zaman olarak kabul edilirse nafaka alacaklısı lehine aynı sebebe dayanarak iki kez nafakaya hükmedilmiş olmaktadır. Bu sebeple yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi boşanma hükmünün kesinleştiği tarih olması gerekmektedir. Nitekim yoksulluk nafakasının başlangıcı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktaysa da, Yargıtay'ın bu konudaki yerleşmiş uygulamasında yoksulluk nafakasının başlangıcının boşanma hükmünün kesinleşmesi tarihi olduğu ifade edilmektedir²⁹⁷.

²⁹⁴ **BARAN CELEP**, s. 107; **BOZDAĞ**, s. 73,74; **BOZOVALI**, s. 74; **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 115; **GENÇCAN**, s. 524; **KARTAL**, s. 61; **ODABAŞI**, s. 60; **ÖCAL**, s. 55; **ÖZTAN**, 2015, s. 845; **SERİN OF**, s. 87; **SOMKAN FIRAT**, s. 114; **ŞAHİN**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 89; **TOPKAYA**, s. 59; **TUTUMLU**, s. 1311.

²⁹⁵ **ARKAN SERİM**, s. 293, 294.

²⁹⁶ **ÇİTAK**, s. 49, (Bununla beraber yazara göre eğer dava esnasında yoksulluk nafakası alacaklısı lehine tedbir nafakasına hükmedilmişse, bu miktar yoksulluk nafakasından mahsup edilmelidir); **HAMZAÇEBİ**, s. 34.

²⁹⁷ **Yargıtay 2. HD., 2014/18591 Esas, 2015/7410 Karar, 14.04.2015 Tarihli kararı**, "...Yoksulluk nafakası, boşanma hükmünün kesinleşmesi halinde ödenebilir hale gelir. Bu bakımdan davacı kadın yararına takdir edilen yoksulluk nafakasının başlangıç tarihinin boşanma hükmünün kesinleştiği tarih olması gerekirken dava tarihi olarak belirlenmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2014-18591-k-2015-7410-t-14-4-2015> , (E.T. 15.10.2020); **Yargıtay 2. HD., 2007/2832 Esas, 2007/16649 Karar, 29.11.2007 Tarihli kararı**, "...Yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi; boşanma hükmünün kesinleştiği tarihtir. Yoksulluk nafakasına karar tarihinden itibaren hükmedilmesi doğru görülmemiştir.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2007-2832-k-2007-16649-t-29-11-2007> , (E.T. 15.10.2020); **Yargıtay 2. HD., 2013/13828 Esas, 2013/27933 Karar, 28.11.2013 Tarihli kararı**, "...Yoksulluk nafakası, boşanma hükmünün kesinleşmesi halinde ödenebilir hale gelir. Bu bakımdan davalı kadın yararına takdir edilen yoksulluk nafakasının başlangıç tarihinin karar tarihi olarak belirlenmesi yanlış olmuştur.",

Boşanma davasıyla değil de ayrı bir dava ile istenen yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi davanın açıldığı tarihtir²⁹⁸. Başka bir görüşe göre ise istek tarihinden itibaren başlar²⁹⁹.

7.3. Yoksulluk Nafakasının Miktarı

7.3.1. Nafaka Miktarının Belirlenmesi

Yoksulluk nafakası hâkim tarafından belirlenebileceği gibi tarafların anlaşmasıyla da belirlenebilir. Nafaka miktarını tarafların kendisi belirlemiş olması halinde hâkimin onayına sunulmalıdır.

7.3.1.1. Nafaka Miktarının Mahkemece Belirlenmesi

Yoksulluk nafakasının amacı kişiyi yoksulluktan kurtarmak, yoksulluğa düşmesini önlemek olduğundan, nafaka miktarı belirlenirken dikkat edilmesi gereken en önemli şeylerden biri yoksulluk kavramıdır. Kural olarak, belirlenecek yoksulluk nafakasının nafaka talep edenin geçimini sağlayacak miktarda olması gerektiği ifade edilmektedir³⁰⁰. Yoksulluk nafakasının amacı nafaka talep edeni yoksulluktan kurtarmak değil ona yardım etmektir. Bu çerçevede hükmedilecek olan nafaka miktarının belirlenmesinde tarafların mali dengesi gibi çeşitli ölçütler de göz önünde bulundurulduğundan her zaman yoksulluğu önleyecek miktarda nafakaya hükmedilmeyebilir.

Yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesindeki en önemli iki ölçüt nafaka yükümlüsünün mali gücü ile nafaka talep edenin zorunlu ihtiyaçlarıdır. Nafakanın üst sınırını nafaka yükümlüsünün mali gücü, alt sınırını ise nafaka talep edenin ihtiyaç

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2013-13828-k-2013-27933-t-28-11-2013>, (E.T. 15.10.2020).

²⁹⁸ **ÖZUĞUR**, Ali İhsan, *Türk Medeni Kanununun Yeni Düzenlemelerine Göre Gerekçeli Açıklamalı İctihatlı Nafaka Hukuku Kanunlar Milletlerarası Sözleşmeler Yönetmelikler*, Seçkin Yayınları, B. 3, Ankara 2004, s. 297; **BOZDAĞ**, s. 73; **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 115; **SOMKAN FIRAT**, s. 46; **TOPKAYA**, s. 60; **TUTUMLU**, s. 1312; **Yargıtay 3. HD., 2014/10030 Esas, 2014/16996 Karar, 22.12.2014 Tarihli kararı**, "...Boşanma davasının kesinleşmesinden sonra yoksulluk nafakası davası açılması halinde yoksulluk nafakasının başlangıcı davanın açıldığı tarihtir.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2014-10030-k-2014-16996-t-22-12-2014>, (E.T. 15.10.2020).

²⁹⁹ **ARKAN SERİM**, s. 294; **BOZOVALI**, s. 74.

³⁰⁰ **ERDEM**, Mehmet, *Aile Hukuku, (Aile)*, Seçkin Yayıncılık, B. 2, Ankara 2019, s. 204; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 74; **GENÇCAN**, s. 565; **OĞUZ**, s. 11; **TOPKAYA**, s. 54; **ULUSOY**, s. 47.

durumu oluşturmaktadır. Nafaka miktarı bu iki esas ölçüt çerçevesinde şekillenmektedir. Hâkim bu iki ölçü arasında hakkaniyete göre bir karar vermelidir³⁰¹. TMK m. 175'te “...geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.” diyerek bu hususu ifade etmiştir.

Mahkeme nafaka miktarını belirleyebilmek için sosyal ve ekonomik durum araştırması yaptırmalıdır. Daha sonra hakkaniyet ilkesi, taraflarca ileri sürülen deliller ve yapılan sosyal ve ekonomik durum araştırması ışığında nafakaya karar vermelidir³⁰².

Yoksulluk nafakasının amacı eski eşi refah içinde yaşatmak yahut evlilik birliği içindeki yaşam standardını tesis etmek değildir. Bu çerçevede nafaka yükümlüsü eşin gelirinin çok yüksek olması nafakanın da çok yüksek olmasını gerektirmez. Nafaka, nafaka talep edenin temel ihtiyacından fazla olmamalıdır³⁰³. Böyle bir halde hakkaniyet ölçüsünde yalnızca amacına matuf olacak şekilde bir nafakaya hükmedilmelidir.

Yoksulluk nafakası belirlenirken tarafların yeniden evlenme ihtimali, yoksulluğa düşecek olan tarafın çalışabilme, iş bulma ihtimali, memleketteki yaşam standartları göz önünde bulundurulmalıdır³⁰⁴. Nafaka yükümlüsü eşin mali durumu incelenirken kendi geçimini sağlama durumu ve bakmakla mükellef olduğu kişiler de dikkate alınmalıdır³⁰⁵.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için talebin bulunması gerekmektedir. Bu talep yoksulluk nafakasının miktarını da içermelidir. Talep eden ne kadar nafaka talep ettiğini belirtmelidir³⁰⁶. Miktar belirtilerek yapılmış bir yoksulluk nafakası talebi olmadıkça yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceğine ilişkin bir görüş bulunmaktadır³⁰⁷.

³⁰¹ **BARAN CELEP**, s. 105; **ÇİTAK**, s. 37, 38; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 74; **DOĞAN**, *Nafaka*, s. 80; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 157; **FIRTINA**, s. 98; **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 110; **KARTAL**, s. 60; **ÖZYAZGAN**, s. 65; **SERİN OF**, s. 86; **ŞAHİN**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 87; **TOPKAYA**, s. 54; **TUTUMLU**, s. 1305; **ULUSOY**, s. 46, 47.

³⁰² **BOZDAĞ**, s. 75; **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 110; **KARTAL**, s. 64; **OKYAR KARAOSMANOĞLU**, s. 428; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 50.

³⁰³ **BOZOVALI**, s. 71; **CAN**, s. 89; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 157; **GENÇCAN**, s. 565; **KARTAL**, s. 60; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 86; **ŞAHİN**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 87.

³⁰⁴ **BOZDAĞ**, s. 74; **FIRTINA**, s. 110.

³⁰⁵ **KARTAL**, s. 61; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 75.

³⁰⁶ **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 75; **GÜNCAN**, s. 63.

³⁰⁷ **DOĞAN**, *Nafaka*, s. 78; **ÖZUĞUR**, s. 297; **TUTUMLU**, s. 1290; bu konudaki görüşümüz için bkz. § 9, III.

Hâkim tüm bu açıklanan ölçütlerle (ve dahi kendisinin dikkate alabileceği başka ölçütlerle) yoksulluk nafakasının miktarını belirlemelidir. Bu hususta takdir yetkisine sahip bulunmakla beraber talep edilenden fazla nafakaya hükmetmesi mümkün değildir.

7.3.1.2. Nafaka Miktarını Eşlerin Anlaşarak Belirlemesi

Eşlerin yoksulluk nafakasının miktarını kendilerinin belirlemesine engel bir durum yoktur³⁰⁸. Eşler aralarında anlaşarak nafaka miktarını kararlaştırabilirler. TMK m. 166/3 uyarınca hâkimin, boşanmanın mali sonuçlarından olan nafakaya ilişkin anlaşmayı uygun bulması gerekmektedir. TMK m. 184'e göre hâkimin boşanmanın fer'i sonuçlarına ilişkin anlaşmayı onaylaması şarttır. Aksi takdirde geçerli olmaz.

Yargıtay'a göre de *“Taraflar eMK'nun 134/3. maddesi (TMK m. 166/3) çerçevesinde 'anlaşmalı olarak' boşanmışlardır. Aralarında yaptıkları protokol, hukuki niteliği itibariyle Medeni Kanun hükümlerinden kaynaklanmakta ise de genel sözleşme hükümlerine tabidir. Böylece kanunun, emredici nitelikte kamu düzeni ve genel ahlâka aykırı saymadığı hususlarda taraflar serbest iradeleriyle sözleşme yapabileceklerdir.”*³⁰⁹

Tarafların nafaka miktarını istedikleri gibi belirlemesinin mümkün olduğu belirtilmektedir. Hâkim belirlenen nafakayı uygun bulmalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken mesele nafaka çok yüksek bir meblağ olarak kararlaştırıldığında, hâkimin bunu onaylayıp onaylamayacağıdır. Kanaatimizce yoksulluk nafakası çok yüksek bir meblağ olarak kararlaştırılmışsa hâkimin bunu onaylamaması ve uygun bir miktara indirmesi gerekmektedir.

Her ne kadar anlaşmalı boşanmada taraflar kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine aykırı olmamak koşuluyla istedikleri miktarı belirleyebiliyor olsalar da esasen anlaşmalı boşanma yoluyla çok yüksek miktarların belirlenmesi kamu düzenine aykırı sayılmalıdır. Zira yoksulluk nafakasının amacı daha önce belirtildiği gibi tarafları zenginleştirmek yahut evlilik birliği içindeki refah düzeyinde yaşatmak değildir. Yalnızca evlilik sonrası zor durumda kalan ya da kalacak olan taraflara, bu durumdan kurtulmalarına yardımcı olmak üzere geçici olarak yardım etmektir. Nafaka

³⁰⁸ ÇİTAK, s. 36; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 157.

³⁰⁹ Yargıtay 3. HD., 2003/1941 Esas, 2003/2097 Karar, 04.03.2003 Tarihli kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2003-1941-k-2003-2097-t-04-03-2003>, (E.T. 19.10.2020).

yükümlüsünün gelirin iyi olması nedeniyle, anlaşmalı boşanma yoluyla, yüksek miktarda nafaka kararlaştırılması yoksulluk nafakasının mahiyeti ile bağdaşmamaktadır. Yani hâkim çekişmeli bir boşanma davasında nasıl ki araştırma, inceleme yaparak uygun bir nafakaya karar veriyorsa, aynı şekilde anlaşmalı boşanma davasında tarafların anlaştıkları nafaka miktarı çok yüksekse bunu da uygun bir miktara indirerek karar vermelidir.

Nafaka ödeyecek eşin çok zengin olması, ödenecek yüksek miktardaki nafakayı kabul etmesine rağmen, nafakanın indirilmesi hakkaniyete aykırı görünebilir. Fakat bu tezde yoksulluk nafakası incelenmektedir. Söz konusu durum ise yoksulluk nafakasının mantığına aykırıdır. Taraflardan biri çok zengin olması ve hükmedilecek yüksek miktardaki nafakayı ödeyebilecek olması, yüksek miktarda nafaka hükmedilmesini gerektirmez. Yoksulluk içinde olan tarafı tatmin etme aracı yoksulluk nafakası olmamalıdır. Burada bir hakkaniyetsizlik olduğu kabul edilse bile bu durum başka yollarla giderilmelidir. Örneğin mal rejiminin tasfiyesi, manevi tazminat...

7.3.2. Nafaka Miktarının Uyarlanması

Yoksulluk nafakasının miktarının geçen zaman içerisinde değişen şartlara göre uyarlanması mümkündür. Bu uyarlama nafaka miktarının artırılması şeklinde olabileceği gibi azaltılması şeklinde de olabilir³¹⁰. Nitekim TMK m. 176/3'e göre "*Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.*"

Yoksulluk nafakasının miktarının uyarlanabilmesi için öncelikle nafakanın ödenme biçiminin irat şeklinde olması gerekmektedir. Toptan yani bir seferde ödenen yoksulluk nafakasının uyarlanması fiilen mümkün değildir.

Nafakaya karar verildikten sonra tarafların ekonomik durumlarının değişmesi mümkündür. Hatta bu durum hükmün kesinleşmesinden kısa bir süre sonra da gerçekleşebilir. Bu değişikliklerin yoksulluk durumunu ve taraflar arasındaki dengeyi etkilemesi mümkündür.

³¹⁰ **BARAN CELEP**, s. 109; **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 113.

Nafakanın uyarlanabilmesi için tarafların durumunda meydana gelen değişiklik olağanüstü bir değişiklik olmalıdır. Böyle bir değişiklik varsa hâkimin hakkaniyet ilkesi ışığında nafakayı uyarlaması gerekir³¹¹.

Hâkim nafakanın uyarlanması talebi karşısında tarafların ekonomik gücünde olağanüstü bir değişiklik olup olmadığını araştırmalıdır. Yani hâkim talebe göre nafaka alacaklısının ekonomik durumunun iyileşip iyileşmediğini, nafaka borçlusunun ekonomik durumunun kötüleşip kötüleşmediğini belirlemelidir. Bu kapsamda hakkaniyet gereği nafakanın azaltılmasına ya da artırılmasına karar verebilir³¹².

Tarafların durumunda olağanüstü bir durum yoksa, Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına göre TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında uyarlama yapılmalıdır³¹³.

Yoksulluk nafakasının bu şekilde sonradan uyarlanması mümkün olduğu gibi ileride nasıl bir artış uygulanacağı da hâkim tarafından belirlenebilir³¹⁴. TMK m. 176/4'e göre "*Hâkim istek halinde... nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.*" Bu hükümle Kanun koyucu sık sık uyarlama davası açılmasının, zaman ve kaynak israfının önüne geçmek istemiştir³¹⁵.

Yoksulluk nafakasının uyarlanması için açılacak dava için herhangi bir sürenin geçmesi şart değildir³¹⁶. Kısa bir süre sonra da tarafların mali durumlarında önceden öngörülemeyen olağanüstü bazı durumların ortaya çıkması muhtemeldir. Bu durumda hâkim nafakanın artırılması veya azaltılmasının gerekip gerekmediğini araştırıp

³¹¹ **BARAN CELEP**, s. 109; **ÇİTAK**, s. 41; **GENÇCAN**, s. 570; **ÖZUĞUR**, s. 292.

³¹² **GENÇCAN**, s. 577; **ÖCAL**, s. 60; **SOMKAN FIRAT**, s. 53; **ULUSOY**, s. 54.

³¹³ **Yargıtay 3. HD., 2016/19622 Esas, 2017/8097 Karar, 25.05.2017 Tarihli kararı**, "Yasal düzenlemeye göre iradın artırılması veya azaltılması için ya tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin bunu zorunlu kılması gerekmektedir. Bu doğrultuda yerleşen dairemiz uygulamasına göre; nafaka alacaklısı davacının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsü davalının gelir durumunda, nafakanın takdir edildiği tarihe göre olağanüstü bir değişiklik olmadığı takdirde; yoksulluk nafakası TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılmalı ve böylece taraflar arasında önceki nafaka takdirinde sağlanan denge korunmalıdır. Somut olayda; tarafların ekonomik ve sosyal durumlarında boşanma davasından sonra olağanüstü bir değişiklik olduğu ileri sürülmemiştir. O halde; yoksulluk nafakasının niteliği ve takdir edildiği tarih gözetilerek, nafakanın TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılması suretiyle dengenin yeniden sağlanması gerekirken yanlışlı değerlendirme ile istemin tümünden reddi doğru görülmemiştir.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-19622-k-2017-8097-t-25-5-2017>, (E.T. 21.10.2020).

³¹⁴ **DOĞAN**, *Nafaka*, s. 81; **GENÇCAN**, s. 584; **ÖZUĞUR**, s. 297.

³¹⁵ **DOĞAN**, *Nafaka*, s. 82; **TUTUMLU**, s. 1313.

³¹⁶ **GENÇCAN**, s. 573; **ÖCAL**, s. 61.

değerlendirecek, hakkaniyet gereği gerçekten nafakanın uyarlanmasını gerektiren bir durum varsa buna karar verebilecektir.

Nafaka miktarının taraflarca kararlaştırılmış olması durumunda da nafaka miktarının uyarlanması talep edilebilir. Bu durumda hâkim gerçekten uyarlama gerektiren bir durum olup olmadığını araştırmalıdır. Fakat hâkim burada esas olarak hakkın kötüye kullanılması hali oluşturan bir durum olup olmadığını değerlendirmelidir³¹⁷. Zira anlaşmalı boşanmak maksadıyla düşük bir nafakaya rıza gösteren ve emeline ulaştıktan sonra nafakanın artırılması için dava açan kişinin hakkını kötüye kullandığı söylenebilir.

Nafakanın uyarlanmasını gerektirebilecek durumlardan biri de nafaka borçlusunun evlenmesidir. Nafaka alacaklısının evlenmesi halinde TMK m. 176'ya göre nafaka kendiliğinden sona erer. Fakat nafaka borçlusunun yeniden evlenmesi nafakayı sona erdiren sebepler arasında sayılmamıştır. Bununla birlikte nafaka borçlusunun yeniden evlenmesi durumunun nafakanın azaltılması sebebi sayılabileceği ifade edilmektedir³¹⁸.

7.4. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi

7.4.1. Nafakanın İrat Biçiminde veya Toptan Ödenmesi

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu madde 176'ya göre nafaka iki şekilde ödenebilir. Nafakanın toptan (sermaye şeklinde) ya da irat şeklinde (dönemsel olarak) ödenmesi mümkündür. Hâkim takdir yetkisi çerçevesinde nafakanın toptan ya da irat şeklinde mi ödeneceğine karar verir³¹⁹. Taraflar da bu konuda anlaşabilirler. Elbette TMK m. 184 uyarınca bunun hâkim tarafından uygun bulunması gerekmektedir.

Türk Medeni Kanunu m. 176 nafakanın ne şekilde ödenmesi gerektiği konusunda kural-istisna ilişkisi meydana getirmez. Hâkim somut olaya göre her ikisine de karar verebilir. Hükümden irat biçimde ödenen nafakanın kural, toptan biçimde ödenen nafakanın istisna olduğuna ilişkin bir anlam çıkarılmamaktadır. Tam aksine hükmün lafzından toptan biçimde ödenen nafakanın kural olduğu şeklinde bir anlam çıkmaktadır. Şöyle ki: *“Yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine*

³¹⁷ BOZOVALI, s. 77; SOMKAN FIRAT, s. 55.

³¹⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 161; ULUSOY, s. 57.

³¹⁹ BARAN CELEP, s. 108; ÇİTAK, s. 46; DOĞAN, *Nafaka*, s. 81; GELMEZ, *Boşanma*, s. 112; HAMZAÇEBİ, s. 36; ÖZYAZGAN, s. 61.

karar verilebilir.” Hükümden sanki yoksulluk nafakasının kural olarak toptan ödenmesi gerektiği fakat somut olayın şartları bunu gerektiriyorsa irat biçiminde de ödenebileceği şeklinde bir anlam çıkmaktadır. Halbuki nafakanın ödenme biçimi konusunda böyle bir durum söz konusu değildir. Şayet bu düzenleme “*yoksulluk nafakasının irat biçiminde veya durumun gereklerine göre toptan ödenmesine karar verilebilir*” şeklinde olsaydı daha isabetli olurdu. Zira irat biçiminde ödeme nafakanın mahiyetiyle daha çok bağdaşmaktadır. Nitekim uygulamada da mahkemelerce genellikle nafakanın irat şeklinde ödenmesine karar verilmektedir³²⁰.

Nafakanın nasıl ödeneceği konusunda tarafların bir talebi varsa hâkim öncelikle bu talebi değerlendirmelidir³²¹. Tarafların nafakanın toptan ödenmesi konusunda bir talebi varsa toptan ödeme önceliklidir. Böyle bir durumda hâkim hiçbir gerekçe göstermeden nafakanın irat biçiminde ödenmesine karar veremez³²². Fakat somut durumda gerek nafaka yükümlüsünün gerek nafaka alacaklısının menfaatleri irat biçiminde nafaka ödenmesini haklı gösteriyorsa, irat biçiminde ödemeye karar verilebilir³²³.

Taraflar yoksulluk nafakasının irat biçiminde ödenmesini kararlaştırmışlarsa hâkim gerekçesini göstermeden toptan ödemeye karar vermemelidir. Bununla beraber talep olmasına rağmen hâkim durumun gerektiği şekilde karar verme yetkisine sahiptir.

³²⁰ **BİÇER YENER**, Ilgın, *Boşanmada Maddi Tazminat*, Seçkin Yayınları, Ankara 2020, s. 107; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 159; **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 112; **KARTAL**, s. 75; **ÖCAL**, s. 66; **ÖZUĞUR**, s. 287; **SERİN OF**, s. 89.

³²¹ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 159; **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 114; **Yargıtay 2. HD., 2017/5991 Esas, 2019/788 Karar, 11.02.2019 Tarihli kararı**, “Davacı kadının yoksulluk nafakası talebi hakkında, Türk Medeni Kanunu'nun 176/1. maddesi nazara alınarak, hakimın takdir yetkisi çerçevesinde ‘toptan ödeme’ kararı verilmesinde yasaya aykırı bir durum yok ise de...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2017-5991-k-2019-788-t-11-2-2019-1>, (E.T. 21.10.2020).

³²² **GENÇCAN**, s. 586; **ÖCAL**, s. 64.

³²³ **Yargıtay 2. HD., 2016/6543 Esas, 2017/11911 Karar, 31.10.2017 Tarihli kararı**, “Toptan ödeme, ödenecek miktar dikkate alındığında, davacının ekonomik durumuna uygun değildir. O halde, yükümlünün, yoksulluk nafakasını aylık irat şeklinde ödemesinin durumuna daha uygun olacağı gözetilerek, bu yönde hüküm kurulması gerekirken, nafakanın toptan ödenmesine karar verilmesi somut olay bakımından isabetli bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-6543-k-2017-11911-t-31-10-2017>, (E.T. 21.10.2020); **Yargıtay 2. HD., 2016/21461 Esas, 2018/8838 Karar, 10.09.2018 Tarihli kararı**, “Somut olayda nafaka yükümlüsünün, emekli olup kazancını "aylık" olarak elde ettiği, başkaca mal varlığı ve servetinin bulunmadığı görülmektedir. Toptan ödeme, ödenecek miktar dikkate alındığında, davalının ekonomik durumuna uygun değildir. O halde, yükümlünün, yoksulluk nafakasını aylık irat şeklinde ödemesinin uygun olacağı gözetilerek, bu yönde hüküm kurulması gerekirken, nafakanın toptan ödenmesine karar verilmesi somut olay bakımından isabetli bulunmamış, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-21461-k-2018-8838-t-10-9-2018>, (E.T. 21.10.2020).

Yoksulluk nafakasının irat biçiminde ödenmesi nafakanın mahiyetine daha uygun görünmektedir. Boşanan bir kimsenin hem yeni hayatına uyum sağlaması hem de toptan şekilde karar verilen nafakayı ödemesi nafaka yükümlüsünü zor durumda bırakabilir. Bununla birlikte nafaka yükümlüsünün ve nafaka alacaklısının süresiz olarak veya çok uzun süreyle birbirleriyle muhatap olmasına sebep olması bazı sakıncalar ortaya çıkarabilir. Nafakanın toptan olarak ödenmesine karar verilmesi bu anlamda ortaya çıkacak sorunların çözümüne yardımcı olabilir.

Nafaka yükümlüsünün toptan olarak ödenmesine karar verilen nafakayı ödeyebilmesi için bazı kolaylıklar sağlanabilir. Örneğin devlet bankalarından faizsiz olarak kredi verilebilir. Böylelikle nafaka yükümlüsü yine borcunu taksit taksit öderken nafaka alacaklısıyla olan bağlantısı ortadan kaldırılmış olur.

7.4.2. Nafakanın Yabancı Para ile Ödenmesi

Türk Borçlar Kanunu m. 99'a göre konusu para olan borç ülke parasıyla ödenir. Fakat ülke parası dışında başka bir para birimiyle ödeme yapılması kararlaştırılmışsa bunda da bir sakınca bulunmamaktadır. Kural nafaka borcunun Türk parası ile ödenmesi, istisna yabancı para ile ödenmesidir³²⁴.

Yargıtay'a göre de "*Borçlar Kanunu'nun 99. maddesi uyarınca borçlar ülke parası ile (Türk lirası olarak) ödenir. Ancak taraflar arasında serbest irade ile yapılan sözleşmelerde borcun Türk lirası dışında yabancı para ile ödenebileceği kararlaştırılabilir. Olayımızda boşanma davası içinde feri olarak istenmiş nafaka ve tazminat istekleri vardır. Bu taleplere mahkemece ancak ülke parası ile (Türk lirası) hükmedilmesi gerekirken, yabancı ülke parası ile hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olmuştur.*"³²⁵

³²⁴ GENÇCAN, s. 587; ÖZYAZGAN, s. 63; TUTUMLU, s. 1314;

³²⁵ Yargıtay 2. HD., 2015/24571 Esas, 2016/11195 Karar, 07.06.2016 Tarihli kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2015-24571-k-2016-11195-t-7-6-2016>, (E.T. 23.10.2020).

8. YOKSULLUK NAFKASININ KUSUR AÇISINDAN İNCELENMESİ

8.1. Boşanma Hukukunda Kusur İlkesi

Boşanma hukukunda kusur ilkesi kusursuz eşin korunmasını amaçlar. Kusur ilkesinde kusurlu eşin boşanma davası açamaması öngörülür. Bu ise kimsenin kendi kusuruna dayanarak hukuki menfaat elde edememesi kuralına dayanır³²⁶. Kusur ilkesinin mutlak anlamda hâkim olduğu bir anlayışta kusursuz olan eş dava açabileceğinden, davasını ispatlaması şartıyla, yoksulluk nafakasına hak kazanmış olmaktadır. Fakat modern hukuk sistemleri kusur ilkesinden gittikçe uzaklaşmaktadır.

Boşanmada kusurun tespiti davanın fer'ileri bakımından önemli meselelerden birisidir. Zira boşanma davasında tazminata veya nafakaya hükmedilebilmesi için kusurun tespit edilmesi gerekir. TMK m. 175'e göre yoksulluk nafakası talep edebilmek için nafaka talep edilenden daha ağır kusurlu olmamak şarttır: “(1) Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan... nafaka isteyebilir. (2) Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

Mahkeme kusur değerlendirmesini dikkatlice yapmalı, eşlerin kusur/kusursuzluklarını dikkatlice kıyaslamalı ve kimin ağır kusurlu olduğunu belirlemelidir. Zira boşanma hususunda yapılacak olan kusur değerlendirmesi sonucu yoksulluk nafakası hakkında da karar verilmektedir³²⁷. Bu sebeple yapılacak kusur değerlendirmesi çok önem arz etmektedir³²⁸. Yanlış kusur değerlendirmesi boşanma davasının asli neticelerini etkilemekle beraber yoksulluk nafakası gibi ferî neticelerini de etkileyebilmektedir. Bu çerçevede değerlendirme doğru yapılmazsa hak edilmesine rağmen yoksulluk

³²⁶ ÖZTAN, 1983, s. 210.

³²⁷ GENÇCAN, s. 454; Yargıtay HGK., 2017/3067 Esas, 2019/512 Karar, 02.05.2019 Tarihli kararı, “TMK'nın 178. maddesine göre açılan yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminat talepleri için; artık yeni vakıalara dayanılması, yeniden kusur dağılım ve derecesinin tespit edilmesi mümkün değildir. Bu taleplerin değerlendirilmesinde esas alınacak kusur, boşanma davasında belirlenen ve boşanma sebebi olarak kabul edilmiş olan kusurdur. Mahkeme kesinleşen boşanma davasındaki tarafların kusur dağılım ve derecesine bakıp, nafaka ve tazminat talepleri buna göre karar bağlayacaktır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2017-3067-k-2019-512-t-2-5-2019>, (E.T. 22.04.2021).

³²⁸ Yargıtay 2. HD., 2015/3915 Esas, 2015/11108 Karar, 01.06.2015 Tarihli kararı, “Boşanma davalarında tarafların kusurlarının belirlenmesi, boşanmanın eki niteliğinde bulunan maddi-manevi tazminat, (TMK m. 174) yoksulluk nafakası, (TMK m. 175) ve velayet gibi taleplerin sağlıklı değerlendirilerek doğru karar verilebilmesi, bu davaların birlikte görülmesi ve delillerin birlikte değerlendirilmesiyle mümkündür.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2015-3915-k-2015-11108-t-1-6-2015>, (20.04.2021).

nafakasından mahrum olunabileceği gibi³²⁹ hak edilmemesine rağmen yoksulluk nafakasına hükmedilmesi de söz konusu olabilmektedir³³⁰.

8.2. Yoksulluk Nafakasında Kusur Şartı

8.2.1. Eşlerin Kusurunun Görünümleri

Türk Medeni Kanunu m. 175/1'e göre diğer şartları bulundurmamak suretiyle nafaka talep eden nafaka yükümlüsüyle eşit kusurlu, ondan daha hafif kusurlu veya kusursuz olabilir³³¹. Eşlerin kusur durumlarının değerlendirilmesi tek başına boşanmaya sebep olan fiilin ağırlığının değerlendirilmesi şeklinde değildir. Eşlerden birinin işlediği fiil gerçekten ağır bir fiil olabilir. Ancak diğer eşin de aynı ağırlıkta bir fiil işlemiş olması kusurun değerlendirilmesinde ve nafakaya hükmedilmesinde farklı sonuçların doğmasına neden olmaktadır.

Bu durumda mahkeme kusur değerlendirmesi yaparken eşlerin fiillerinin ağırlığı ve hafifliğini değil, eşlerin fiillerinin birbirine nispetle ağır veya hafif olduğunu tespit etmelidir³³². Ancak bundan sonra yoksulluk nafakasının doğru bir şekilde takdiri mümkündür.

³²⁹ **Yargıtay 2. HD., 2016/22704 Esas, 2018/9575 Karar, 19.09.2018 Tarihli kararı**, “Gerçekleşen bu duruma göre boşanmaya neden olan olaylarda davacı kadına oranla davalı erkeğin daha ağır kusurlu olduğunun kabulü gerekir. Yanılgılı değerlendirme sonucu davacı kadının ağır kusurlu kabul edilmesi doğru olmamış ve bozmayı gerektirmiştir. Davalı kadının yoksulluk nafakası talebi hakkında olumlu-olumsuz karar verilmemesi doğru olmamıştır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-22704-k-2018-9575-t-19-9-2018>, (E.T. 05.10.2020).

³³⁰ **Yargıtay 2. HD., 2019/4096 Esas, 2019/11459 Karar, 25.11.2019 Tarihli kararı**, “Bölge adliye mahkemesince kabul edilen ve gerçekleşen tarafların kusurlu davranışlarına göre boşanmaya sebep olan olaylarda davalı-karşı davacı kadının ağır kusurlu olduğunun kabulü gerekir. Bu husus gözetilmeden yanılgılı değerlendirme sonucu tarafların eşit kusurlu olarak kabulü doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir. Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir (TMK m. 175). Yukarıda 2. bentte açıklandığı üzere davalı-karşı davacı kadın boşanmaya sebep olan olaylarda ağır kusurludur. Ağır kusurlu kadın yararına yoksulluk nafakası takdir edilemez. O halde, kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekirken, yazılı şekilde kabulü doğru bulunmamıştır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2019-4096-k-2019-11459-t-25-11-2019>, (E.T. 05.10.2020).

³³¹ **KARTAL**, s. 46; **KARTÖZ**, s. 23, 24; **ÖZUĞUR**, s. 283; **TOPKAYA**, s. 52.

³³² **ŞAHİN**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 84, 85.

8.2.1.1. Nafaka Talep Eden Eşin Kusurunun Daha Hafif Olması

Türk Medeni Kanunu m. 175/1'e göre yoksulluk nafakası talep edebilmek için öngörülen şart, nafaka talep eden eşin kusurunun nafaka talep edilen eşin kusurundan daha ağır olmamasıdır. Bunun ilk görünümü nafaka talep edilen eşin hafif kusurlu, nafaka talep edilen eşin ağır kusurlu olması durumudur.

Türk Medeni Kanunu m. 175 “*kusuru daha ağır olmamak koşuluyla*” ifadesiyle nafaka talebi için gerekli olan kusur şartını ifade etmektedir. Buradaki ağır olmaktan kasıt, boşanmaya sebep olan fiilin ağır olup olmaması değil, boşanma davasında tarafların kusurlarının birbiriyle kıyaslandığında nafaka talep edenin kusurunun daha ağır olmamasıdır³³³.

8.2.1.2. İki Tarafın Kusurunun Eşit Olması Durumu

Eşlerin kusurunun birbirine eşit olması durumunda taraflar yoksulluk nafakası talebinde bulunabilir³³⁴. Kusurun daha ağır olmaması koşulu içinde eşit kusuru da barındırır. Bu durumda tarafların her biri için, kusur diğer tarafın kusurundan daha ağır değildir.

İki tarafın kusurunun eşit olması başlığına her iki tarafın da kusursuz bulunması durumunu dahil etmek gerekir. Zira burada da kusur durumlarında bir eşitlik söz konusudur. Her iki eşin kusursuz olduğu durumda yoksulluk nafakası talep etmek mümkündür³³⁵.

³³³ **Yargıtay 3. HD., 2015/9351 Esas, 2015/15922 Karar, 15.10.2015 Tarihli kararı,** “Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için, boşanma hükmünün kesinleşmesi ve nafaka talep eden eşin, boşanmaya neden olan olaylarda, diğer eşe nazaran daha ağır kusurlu bulunmaması gerekir. Eşit kusur halinde, yoksulluk nafakasının diğer koşulları oluşmuş ise yoksulluk nafakası talep edilebilir. Boşanmaya neden olan olaylarda, tamamen veya daha fazla kusurlu olan eş, yoksulluk nafakası talep edemez.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2015-9351-k-2015-15922-t-15-10-2015>, (E.T. 05.10.2020).

³³⁴ **Yargıtay 2. HD., 2019/8162 Esas, 2020/119 Karar, 14.01.2020 Tarihli kararı,** “Mahkemece 03.12.2014 tarihli kararı ile her iki davayı da kabul ederek tarafların boşanmalarına, kadın lehine tedbir ve yoksulluk nafakasına hükmedilmiş, eşit kusur nedeniyle tarafların tazminat taleplerini ise reddetmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hd-e-2019-8162-k-2020-119-t-14-1-2020>, (E.T. 26.04.2021).

³³⁵ **GENÇCAN,** s. 457.

8.2.1.3. Nafaka Talep Eden Eşin Daha Ağır Kusurlu veya Tam Kusurlu Olması

Yoksulluk nafakası talep etme imkânı bulunmayan tek durum nafaka talep edenin daha ağır kusurlu bulunmasıdır. Yoksulluk nafakası talep eden tarafın daha ağır kusurlu bulunması durumunda hâkim nafakaya hükmetmemelidir³³⁶.

Boşanmaya tam kusuruyla sebep olan tarafın da yoksulluk nafakası talep etmesi mümkün değildir. Zira bu durum evliyetle böyledir. Bir tarafın tam kusuruyla boşanmaya sebep olması durumunda diğer tarafın kusurundan dahi söz edilemeyeceğinden tam kusurlu tarafın yoksulluk nafakası talep etmesi mümkün değildir³³⁷.

8.2.2. Nafakanın Takdirinde Esas Alınacak Kusurun Boşanma Sebepleri Açısından İncelenmesi

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 161 vd.nda boşanma sebepleri düzenlenmektedir. Buna göre eşler zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı veya evlilik birliğinin sarsılması sebeplerine

³³⁶ ARKAN SERİM, s. 291; BARAN CELEP, s. 102; ÇİTAK, s. 29; DOĞAN, *Nafaka*, s. 79; FIRTINA, s. 97; GENÇCAN, s. 455; KARTAL, s. 46; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 135; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 64; ÖZYAZGAN, s. 41; **Yargıtay 2. HD., 2016/15985 Esas, 2018/4689 Karar, 09.04.2018 Tarihli kararı**, “Boşanmaya sebep olan olaylarda davacı kadının davalı erkeğe nazaran ağır kusurlu olduğunun kabulü gereklidir. Bu husus gözetilmeden tarafların eşit kusurlu olduklarının kabulü doğru olmamıştır. Boşanmaya sebep olan olaylarda ağır kusurlu olan eş yararına yoksulluk nafakasına karar verilemez (TMK m.175). O halde; davacı kadının yoksulluk nafakası isteğinin reddine karar vermek gerekirken hatalı kusur belirlemesinin sonucu olarak yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-15985-k-2018-4689-t-9-4-2018> , (E.T. 05.10.2020); **Yargıtay 2. HD., 2020/819 Esas, 2020/2055 Karar, 10.03.2020 Tarihli kararı**, “Açıklandığı üzere ağır kusurlu kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2020-819-k-2020-2055-t-10-3-2020> , (E.T. 05.10.2020).

³³⁷ **Yargıtay 2. HD., 2020/3070 Esas, 2020/4486 Karar, 06.10.2020 Tarihli kararı**, “boşanmaya sebebiyet veren ve gerçekleşen olaylarda eşine sadakatsiz davranarak onu aldatan kadının tam kusurlu olduğunun kabulü gerekir. Hal böyleyken, tarafların eşit kusurlu kabul edilmesi yerinde görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir. Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz nafaka isteyebilir (TMK m. 175/1). Davalı kadın boşanmaya sebebiyet veren olaylarda tam kusurlu olup, kadın yararına yoksulluk nafakasının koşulları oluşmamıştır. Bu nedenle, kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekirken, yazılı şekilde kabulü doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2020-3070-k-2020-4486-t-6-10-2020>, (E.T. 26.04.2021).

dayanarak boşanma davası açabilirler. Doktrinde söz konusu sebepler genel boşanma sebepleri ve özel boşanma sebepleri olarak iki başlık altında incelenmektedir³³⁸.

8.2.2.1. Özel Boşanma Sebepleri Açısından

a. Zina

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 161/1'göre “*Eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir.*” Buna göre zina halinde boşanma davası açma hakkı zina eden kişinin eşine aittir. Bu davada davacı aldatılan eştir³³⁹.

Zina sebebiyle boşanmaya karar verilebilmesi için, zina eden eşin zina fiilinde kusurlu olması gerekir. Yani kişi kendi eylemlerinden kaynaklanmayan bir sebeple ayırt etme gücünü kaybetmesi, güç kullanılarak iradenin ortadan kaldırılması gibi bir durumda cinsel ilişkiye girmişse kusur şartının ve dolayısıyla zinanın gerçekleştiği söylenemez. Fiil bilerek ve isteyerek meydana gelmelidir. Bu durum aynı zamanda kusuru da beraberinde getirmektedir³⁴⁰. Zina fiilinin ispat edilmesi durumunda artık davanın kabul edilmesi gerekir³⁴¹.

Zinanın ispatlanması ve davanın kabul edilmesi halinde yoksulluk nafakasına hükmedilmesi bakımından artık başka bir kusur aranmasına gerek bulunmamaktadır. Bu halde davacı eşe, diğer koşulların da sağlanması şartıyla yoksulluk nafakasına

³³⁸ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 244, 260; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 105, 117; ERDEM, *Aile*, s. 102, 122; HATEMİ, s. 115; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 91; ÖZTAN, 1983, s. 214.

³³⁹ OŞAR ŞAHİN, Aslı, *Boşanma Sebeplerinde Kusur İlkesi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2015, s. 71; TUTUMLU, s. 214.

³⁴⁰ TUTUMLU, s. 879.

³⁴¹ **Yargıtay 2. HD., 2016/24076 Esas, 2018/10959 Karar, 15.10.2018 Tarihli kararı**, “Zina sebebine dayalı olarak boşanmaya karar verilebilmesi için öncelikle; davalı eşin başka bir kişiyle cinsel ilişkiye girmesinin veya cinsel ilişkinin gerçekleştirildiğine pek muhtemel bakılan bir durum içine girildiğinin kanıtlanması gereklidir. Yapılan soruşturma ve toplanan delillerle; davalı erkeğin dava açılmadan önce başka bir kadınla birden fazla kez farklı otellerde tatil yaptıkları ve o kadınla aynı odada birlikte çekilmiş müstehcen fotoğraflarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu hale göre Türk Medeni Kanunu'nun 161'inci maddesinde yer alan boşanma sebebi gerçekleşmiştir. O halde; davacı kadının zina hukuksal sebebine dayalı (TMK m. 161) boşanma davasının kabul edilmesi gerekirken, yetersiz gerekçe ile reddine karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-24076-k-2018-10959-t-15-10-2018>, (E.T. 20.04.2021).

hükmedilmesi gerekir. Söz konusu davada zina eden eş lehine ise yoksulluk nafakasının hükmedilmesi mümkün değildir³⁴².

Burada bir diğer mesele davacı eş davalının zina ettiğini ispatladıktan sonra davalı eş aynı dava içinde, davacının da zina etmiş olduğunu ispat ederse ne olacağı değerlendirilmelidir. Davacının zina sebebiyle açtığı davada zina fiili ispat edilirse dava kabul edilmelidir. Aynı davada davacının da zina etmiş olduğunun ispatlanması davanın reddine sebep oluşturmaz³⁴³. Böyle bir durumda davacının zinasını ispat eden davalı yoksulluk nafakasına hak kazanabilecek midir?

“Davalı vereceği cevap dilekçesiyle kural olarak, davacının iddialarına karşı koymaya ve davanın reddini sağlamaya yönelik savunmada bulunur. Karşı davayla davalı, sadece davacının açtığı davaya karşı savunma yapmakla yetinmemekte, kendisinin de davacıdan olan hakkının hüküm altına alınmasını talep etmektedir. Davalı, karşı dava açmazsa ileri sürdüğü hakıyla o dava içerisinde sadece savunma yapmış olur, hakkının hüküm altına alınmasını sağlayamaz. Zira, mahkemenin bir hususu hüküm altına alabilmesi için, buna yönelik bir talep gereklidir.”³⁴⁴

Usul hükümlerince zina fiilini işlediği sabit olan davalı eşin, karşı dava açmadan davacının zinasını ispatlaması davanın reddi anlamında bir şey ifade etmemektedir. Zira bu, davanın reddini gerektirecek bir “savunma” niteliğinde değildir. Aynı şekilde, yukarıda ifade edildiği üzere, davalının davacıdan olan hakkının hüküm altına alınmasını isteyebilmesi için bir karşı dava açması gerekmektedir. Bu sebeple her ne kadar eşlerin ikisinin de zina yapmış olması eşit kusur gibi görünmekteyse de davalının karşı dava açmaksızın yoksulluk nafakası talep etmesi mümkün değildir. Bu durum yoksulluk nafakası düzenlemelerinden değil, usul hükümlerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim uygulamada da karşı tarafın zinasının varlığı, hele ki bunun ispatının mümkün olması halinde, davalı tarafın karşı dava açmama ihtimali oldukça düşüktür.

³⁴² **Yargıtay 2. HD., 2004/13618 Esas, 2004/13028 Karar, 03.11.2004 Tarihli kararı**, “Davalının (kadının) bir başkası ile ilişkiye girdiği ve onunla yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu açıklama karşısında kendisine tedbir ve yoksulluk nafakası verilmesi doğru değildir.”, **GENÇCAN**, s. 454.

³⁴³ **ARSEBÜK**, s. 735; “Bu olasılıkta karşı iddianın ispat edilmiş olması, davacının iddiasını ispatla elde ettiği hukuki sonucu etkilemez; yani burada davanın kabulüne karar vermek gerekir. Zira ‘zinaların mahsubu’ mümkün değildir.”, **TUTUMLU**, s. 885.

³⁴⁴ **PEKCANITEZ Hakan / TAŞ KORKMAZ Hülya, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, B. 15, İstanbul 2017, s. 1229.

b. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış

Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış TMK m. 162’de düzenlenmektedir. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranışta davacı, hayatına kastedilen, pek kötü veya ağır derecede onur kırıcı davranışa muhatap olan eştir³⁴⁵.

Eşlerden birinin, hukuka uygunluk sebepleri dışında, diğerinin hayatına kastettiği veya pek kötü veya onur kırıcı davranışın ağır derecede olduğu ispatlandığı takdirde artık mahkemenin başkaca bir kusur değerlendirmesi yapmamalıdır. Zira insan hayatını sonlandırmaya yönelik bir davranışın diğer kusurlu davranışlarla kıyaslanması mümkün değildir³⁴⁶. Bu halde artık davacının davası kabul edilmelidir.

Yoksulluk nafakasının diğer şartları varsa buna hükmedilmelidir. Davalının yoksulluk nafakası talep etmesi gibi bir durum söz konusu değildir.

c. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme

Türk Medeni Kanunu m. 163’te suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme sebepleri düzenlenmiştir. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme bakımından davalı bu fiilleri gerçekleştiren eş; davacı diğer eştir.

Burada ispat yükü davacının üzerindedir. Davacı bu fiilleri ispatın yanında ayrıca çekilmezlik unsurunu da ispatlamalıdır. Bu bakımdan suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme nisbî bir boşanma sebebidir. Bunların ispatlanmasıyla boşanma davası kabul edilecektir³⁴⁷. Ayrıca diğer şartların da bulunmasıyla birlikte davacı lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmelidir.

d. Terk

Türk Medeni Kanunu m. 164’te terk sebebiyle boşanma davası açma hakkı düzenlenmiştir. Buna göre “Eşlerden biri evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek maksadıyla diğerini terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmediği takdirde ayrılık, en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte ve

³⁴⁵ TUTUMLU, s. 216, 217.

³⁴⁶ OŞAR ŞAHİN, s. 71, 72; TUTUMLU, s. 895.

³⁴⁷ TUTUMLU, s. 903-905.

istem üzerine hâkim veya noter tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmış ise” terk sebebiyle boşanma davası açılabilir. Burada davacı sıfatı terk edilen eştir. Hükümün devamında “*Diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır.*” Burada da davacı zorla evi terk etmek durumunda kalan veya haklı bir sebep olmadan eve alınmayan eştir.

Terke dayalı boşanmada eşlerden biri, evi haklı bir gerekçe olmadan terk etmiş olabilir; haklı bir gerekçeyle terk etmiş olmasına rağmen geri dönmemesi haklı bir gerekçeye dayanmıyor olabilir; diğer eşi ortak konutu terk etmeye zorlamış ve haklı bir sebep olmaksızın geri dönmesini engellemiş olabilir.

Hâkim terke dayalı boşanma davasında, terk eden eşin, bu fiilinde kusuru olup olmadığını tespit etmelidir. Evi terk eden eş bu fiilinde haklı olduğunu, ortak konuta dönmemesinin haklı olduğunu ispat etmelidir. Fakat böyle bir durumda da yukarıda ifade edildiği gibi³⁴⁸ haklı sebeple ortak konutu terk etmesine veya haklı sebeple ortak konuta dönmemesine rağmen yoksulluk nafakası talep edemez. Zira davacı terki ispat eder, davalı haklı sebebi ispat edemezse, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için gereken, daha ağır kusurlu olmama şartı yerine gelmediğinden nafakaya hak kazanamaz. Davacı terki ispat eder, davalı da haklı sebebi ispat ederse bu durumda da davacının davası reddedileceğinden, yoksulluk nafakası gündeme gelmez.

Haklı sebeple evi terk eden veya haklı sebeple eve dönmeyen davalının yoksulluk nafakası talep edebilmek için bir karşı dava açması gerekmektedir. Ancak burada da davasını ispat etmelidir³⁴⁹.

³⁴⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 8.2.2.1.a.

³⁴⁹ **Yargıtay 2. HD., 2017/7185 Esas, 2019/3062 Karar, 20.03.2019 Tarihli kararı**, “İlk derece mahkemesince, davacı erkek tarafından Türk Medeni Kanunu’nun 164. maddesi uyarınca terk hukuki sebebine dayalı olarak açılan boşanma davasının reddine, davalı-davacı kadın tarafından TMK 166/1. maddesine dayalı olarak açılan boşanma davasının ise kabulüne karar verilmiştir. İlk derece mahkemesince verilen bu hüküm yalnızca davacı-davalı erkek tarafından istinaf edilmiş, ... Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi tarafından da ilk derece mahkemesince verilen bu hüküm, davalı-davacı kadın tarafından TMK 166/1. maddesine dayalı olarak açılan boşanma davasının reddine, erkek tarafından Türk Medeni Kanunu'nun 164. maddesi uyarınca terk hukuki sebebine dayalı olarak açılan boşanma davasının ise kabulüne ve hükümde yazılı olduğu şekilde velayet, iştirak nafakası, kadın yararına yoksulluk nafakasına, erkek yararına manevi tazminata hükmedilmiştir. İstinaf dairesince, erkeğin terke dayalı davası kabul edilip kadının boşanma davası reddedilmiştir. Davacı-davalı erkek tarafından usulüne uygun şekilde çekilen eve dön ihtarına uymayan davalı-davacı kadın eve dönmemekte haklılığını kanıtlayamamıştır. Gerçekleşen bu durum karşısında, davalı-davacı kadın tam kusurlu olup tamamen kusurlu olan eş lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemez. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinde belirtilen şartlar oluşmamıştır. Belirtilen nedenlerle davalı-davacı kadının yoksulluk nafakası isteminin kabulüne karar verilmesi doğru olmamıştır.”

e. Akıl hastalığı

Türk Medeni Kanunu m. 165'e göre "Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir." Akıl hastalığı hukuki sebebine dayanarak açılacak olan boşanma davasının davacısı, eşi akıl hastası olduğu için hayatı çekilmez hale gelen eştir³⁵⁰.

Akıl hastalığı sebebiyle boşanmaya karar verilebilmesi için davalının iyileşmesi mümkün olmayan bir akıl hastalığının bulunması, davalının durumunun resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi ve ortak hayatın davacı için çekilmez hale gelmesi gerekmektedir. Akıl hastalığı sebebiyle boşanmada kusur şartı bulunmamaktadır. Zira akıl hastası davalı eşin kusurundan söz etmek mümkün değildir. Davalı eşin kusurundan söz etmek mümkün olmadığı için TMK m. 166 "Evlilik birliğinin sarsılması" hukuki sebebine dayanılarak açılan davanın reddi gerekmektedir³⁵¹.

Akıl hastalığı sebebiyle boşanmada, davacı tarafın yoksulluk nafakası talep etmesi mümkündür. TMK m. 175/1'e göre eşlerden biri kusuru daha ağır olmamak kaydıyla nafaka talep edebilir. Akıl hastası davalının kusurundan söz edilemez. Bununla birlikte yoksulluk nafakası talep eden davacının da kusurunun bulunmaması durumunda, kusurun daha ağır olmaması şartı sağlanmaktadır. TMK m. 175/2'deki "Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz." ifadesinin, akıl hastalığı sebebiyle boşanmada, akıl hastası kusursuz eşten nafaka talep edilebilmesi için getirildiği ifade edilmektedir. Fakat aynı sonuç birinci fıkrayla da sağlanmaktadır. Bu husus ileride ayrıntılı olarak tartışılmaktadır³⁵².

Nihayet TMK m. 175 hükmündeki diğer şartların da gerçekleşmesiyle birlikte hâkim, akıl hastası davalı aleyhine, davacı eş lehine yoksulluk nafakasına hükmedebilir. Fakat hâkim

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2017-7185-k-2019-3062-t-20-3-2019>, (E.T. 21.04.2021).

³⁵⁰ **Yargıtay HGK., 1996/6042 Esas, 1996/6786 Karar, 17.06.1996 Tarihli kararı**, "Akıl hastalığı nedeniyle boşanma davası açma hakkı münhasıran akıl hastası olmayan eşe ait olup, akıl hastası eşin böyle bir dava açmakta hukuki yararı söz konusu değildir.", **TUTUMLU**, s. 971.

³⁵¹ **Yargıtay 2. HD., 2019/8244 Esas, 2020/112 Karar, 14.01.2020 Tarihli kararı**, "davalı erkeğin akıl hastalığı nedeniyle Türk Medeni Kanunu'nun 405. maddesi gereği kısıtlanarak kendisine vasi atıldığı anlaşılmaktadır. Davacı kadın tarafından akıl hastalığına dayalı (TMK m. 165) olarak açılmış bir dava bulunmamaktadır. Davalı erkeğin hareketleri iradi olmadığından, kusur yüklenemez ve Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesine dayalı "evlilik birliğinin sarsılması" hukuki sebebine dayanılarak boşanmaya karar verilemez.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2019-8244-k-2020-112-t-14-1-2020>, (E.T. 21.04.2021).

³⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 8.2.3.

nafakayı takdir ederken tarafların durumunu gözetmek durumundadır. Hakkaniyete aykırılık teşkil etmesi halinde yoksulluk nafakasına hükmedilmeyebilir³⁵³.

8.2.2.2. Genel Boşanma Sebepleri Açısından

a. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

743 sayılı Medeni Kanun'un ilk halinde evlilik birliğinin temelinden sarsılması m. 134'te düzenlenmiştir. Buna göre “(1) Aralarında müşterek hayatın çekilmez bir hale gelmesini mucip ile çok derecede şiddetli bir geçimsizlik baş gösterdiği takdirde karı kocadan her biri boşanma davasında bulunabilir. (2) Eğer geçimsizlik (evliliğin) tarafından birine daha ziyade kabili isnat ise boşanma davasını ikame hakkı ancak diğer tarafa aittir.” Kanunun ilk hali boşanma hukukunda kusur ilkesini çok sert bir şekilde benimsemiştir. Bu anlamda genel boşanma sebebine dayanarak boşanma davası açma hakkını ancak daha az kusurlu tarafa vermiştir.

743 sayılı Medeni Kanunun 134'üncü maddesi 3444 sayılı Kanunla 1988 yılında değiştirilmiştir. Buna göre genel kural olarak birinci fıkrada eşlerden her birine bu sebebe dayanarak dava açma hakkı yine verilmiştir. İkinci fıkrada davacının kusurunun daha ağır olması halinde davalının buna itiraz edebilmesine imkân verilmiştir. Ancak bu itirazın hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi ve evlilik birliğinin devamının davalı ve çocuklar bakımından korunmasının bir anlamı kalmamışsa hâkim boşanmaya karar verebilir. Düzenlemeyle 743 sayılı Kanunun ilk halindeki düzenleme esnetilerek,

³⁵³ **Yargıtay 2. HD., 2012/561 Esas, 2012/19749 Karar, 12.07.2012 Tarihli kararı**, “Davalının doğuştan akıl hastası olduğu, sabit ve düzenli bir işinin, gelirin ve malvarlığının bulunmadığı, akli durumu nedeniyle başkalarının bakımına ve yardımına muhtaç olduğu anlaşılmaktadır. Kendisi başkalarının yardım ve bakımına muhtaç olan kişinin yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü tutulması hakkaniyete aykırı bulunmuştur.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2012-561-k-2012-19749-t-12-7-2012>, (E.T. 21.04.2021); **Yargıtay 2. HD., 2016/21049 Esas, 2018/8216 Karar, 27.06.2018 Tarihli kararı**, “Davalı erkeğin akıl hastası olduğu ve vesayet altına alındığı, hastalığı nedeniyle çalışmadığı ve babasının yardımı ile geçindiği, herhangi bir malvarlığı ve gelirin bulunmadığı, ekonomik durumunun nafaka ödemesine imkan sağlayacak nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda kendisi bakıma muhtaç davalının davacı kadına (TMK m. 175) yoksulluk nafakası ile iştirak nafakası (TMK m. 182/2) ödemesine karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-21049-k-2018-8216-t-27-6-2018>, (21.04.2021).

kusur ilkesinden bir miktar uzaklaşmıştır. 4721 sayılı Kanun'da da genel olarak kusur ilkesi muhafaza edilerek hüküm aynen düzenlenmiştir³⁵⁴.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında TMK kusur anlamında bir ayrıma gitmemiştir. Yani kusurlu eş tarafından da evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanılarak dava açılması mümkündür. Bu çerçevede kusursuz eş, az kusurlu eş, eşit kusurlu eş ve ağır kusurlu eş TMK m. 166/1 hükmüne göre davacı olabilecektir. Evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması sebebine dayanarak açılacak davada her iki eşin de kusursuz olması mümkündür³⁵⁵. Her ne kadar boşanmada kusur ilkesi zayıflamış, kusurdan bağımsız bir şekilde m. 166'ya göre dava açılacağı kabul edilmişse de tam kusurlu eşin evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanarak dava açması söz konusu değildir. Bunun temelinde kimsenin tamamen kendi kusurundan kaynaklanan bir sebebe dayanarak hak elde edememesi ilkesi yatmaktadır³⁵⁶. Yargıtay'ın genel uygulaması da bu yöndedir³⁵⁷.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanılarak açılan davada, davacının kusursuz olduğu durumda, davalı kusursuz dahi olsa yoksulluk nafakası talep edilebilir. Davacının kusursuz davalının kusurlu olduğu hallerde evleviyetle davacı nafaka talep

³⁵⁴ **YILMAZ**, Çiğdem, “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebiyle Boşanmada Tarafların Kusuruna İlişkin Yargıtay Kararı İncelemesi”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 2, s. 151; **TUTUMLU**, s. 984-987; **Yargıtay HGK., 2017/1940 Esas, 2020/227 Karar, 26.02.2020 Tarihli kararı**, “Öte yandan, boşanmanın dayandığı temel ilkelerden biri ‘kusur’ ilkesidir. Kusur ilkesine göre genel sebeple (TMK m. 166/1.) boşanmaya karar verebilmek için eşlerden birinin mutlaka kusurlu olması gerekir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hgk-e-2017-1940-k-2020-227-t-26-2-2020>, (E.T. 21.04.2021).

³⁵⁵ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 119.

³⁵⁶ **TUTUMLU**, s. 989; **YILMAZ**, s. 151.

³⁵⁷ **Yargıtay HGK., 2017/1934 Esas, 2020/62 Karar, 23.01.2020 Tarihli kararı**, “Öte yandan, söz konusu hüküm uyarınca evlilik birliği, eşler arasında ortak hayatı çekilmez duruma sokacak derecede temelinden sarsılmış olduğu takdirde, eşlerden her biri kural olarak boşanma davası açabilir ise de, Yargıtay bu hükmü tam kusurlu eşin dava açamayacağı şeklinde yorumlamaktadır. Çünkü tam kusurlu eşin boşanma davası açması, tek taraflı irade ile sistemimize aykırı bir boşanma olgusunu ortaya çıkarır. Boşanmayı elde etmek isteyen kişi karşı tarafın hiçbir eylem ve davranışı söz konusu olmadan, evlilik birliğini, devamı beklenmeyecek derecede temelinden sarsar, sonra da mademki birlik artık sarsılmış diyerek boşanma doğrultusunda hüküm kurulmasını talep edebilir. Böyle bir düşünce, kimsenin kendi eylemine ve tamamen kendi kusuruna dayanarak bir hak elde edemeyeceği yönündeki temel hukuk ilkesine aykırı düşer (TMK m.2). Bu durumda anılan madde hükmüne göre boşanmayı isteyebilmek için tamamen kusursuz ya da az kusurlu olunması gerekmeyip daha fazla kusurlu bulunan tarafın dahi dava hakkı bulunmakla beraber, boşanmaya karar verilebilmesi için davalının az da olsa kusurunun varlığı ve bunun belirlenmesi kaçınılmazdır. Az kusurlu eş boşanmaya karşı çıkarsa bu hâlin tespiti dahi tek başına boşanma kararı verilebilmesi için yeterli olamaz. Az kusurlu eşin karşı çıkması hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olmalı, eş ve çocuklar için korunmaya değer bir yararın kalmadığı anlaşılmalıdır (TMK m. 166/2).”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hgk-e-2017-1934-k-2020-62-t-23-1-2020>, (E.T. 21.04.2021).

edebilir. Davacı ile davalının eşit kusurlu olması halinde de nafaka talep edilebilir. Ancak daha fazla kusurlu eş, evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanarak boşanma davası açabilirse de yoksulluk nafakası talep etmesi mümkün değildir.

b. Anlaşmalı Boşanma

4721 sayılı Medeni Kanun'da esasen anlaşmalı boşanma ismiyle düzenlenmiş bir kurum bulunmamaktadır. Anlaşmalı boşanma olarak ifade edilen husus TMK m. 166/3'te ifade edilen şartlarda evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının var olduğunun karine olarak kabul edilmesidir³⁵⁸. Buna göre *“Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu hâlde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükmolunur. Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz.”*

Anlaşmalı boşanmada taraflar yaptıkları anlaşmada boşanmanın mali sonuçlarından olan yoksulluk nafakası hakkında da düzenleme yapmaktadırlar. Hâkim anlaşmayı uygun bulup bulmama yetkisine sahiptir. Hâkimin anlaşmayı uygun bulması halinde yoksulluk nafakasına hak kazanılmış olmaktadır. Hâkimin burada ayrıca kusur araştırması yapmasına gerek bulunmamaktadır.

³⁵⁸ **Yargıtay HGK., 2017/3067 Esas, 2019/512 Karar, 02.05.2019 Tarihli kararı**, “Uygulamada anlaşmalı boşanma olarak adlandırılan bu madde hükmüne göre en az bir yıldan fazla bir süreden beri evli olan tarafların mahkeme huzurunda boşanma, boşanmanın mali sonuçları ve çocukların durumu hakkında yaptıkları düzenlemeler hakkında serbest iradelerinin uyuşması ve hâkimin bu düzenlemeyi onaylaması hâlinde mahkemece boşanma kararı verilebilmektedir. Görülmektedir ki anılan madde hükmü ile, boşanma davalarında tarafların ikrarının hâkimi bağlamayacağına ilişkin TMK'nın 184. maddesinin 3. fıkrasında yer alan düzenlemeye bir istisna getirilmiştir (TMK m.166/3, son cümle). Bu durumda da boşanma istemi, evlilik birliğinin sarsılması sebebine dayandırılmış olmakla birlikte, davalının ikrarı/kabulü, evlilik birliğinin sarsılmış olduğuna bir karine sayılmıştır. Hâkimin artık bir kusur araştırması yapmasına gerek bulunmamaktadır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2017-3067-k-2019-512-t-2-5-2019>, (E.T. 22.04.2021).

c. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması

TMK m. 166/4'e göre "*Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir.*" Ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebiyle açılacak davada, ilk davayı kimin açtığı, davanın hangi boşanma sebebine dayanılarak açıldığı önemli değildir³⁵⁹.

Ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebiyle açılan davada boşanma hükmünün verilmesi bakımından kusur araştırması ve ortak hayatın neden tekrar kurulamadığına ilişkin araştırma yapılmamaktadır³⁶⁰. Bu sebeple tam kusurlu eş dahi bu davayı açabilir. Fakat bu durumda tam kusurlu eşin veya daha kusurlu eşin yoksulluk nafakası talep etmesi mümkün değildir.

8.2.3. Kusur Şartı Bağlamında TMK m. 175 İkinci Fıkranın Gerekliliğinin Değerlendirilmesi

Türk Medeni Kanunu madde 175'in ikinci fıkrasına göre "*Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*" Bu hükme göre nafaka talep edilecek eşin kusurlu olması şart değildir. Yani şartları varsa kusursuz eş aleyhine yoksulluk nafakasına hükmedilebilir³⁶¹. Esasen bu maddenin amacının ne olduğu, birinci fıkra varken bu fıkraya gerek olup olmadığı tartışmalıdır. Zira bu fıkıyla kastedilen amaç zaten birinci fıkıyla tesis edilmişken bu fıkranın niçin bulunduğu konusunda doktrinde tam bir netlik bulunmamaktadır.

Türk Medeni Kanunu madde 175'in ikinci fıkrasının bulunma amacı üzerine öne sürülen fikir şöyledir: Kusura dayanmayan, mesela akıl hastalığı sebebiyle açılan boşanma davasında akıl hastası eşin kusurundan söz etmek mümkün değildir. Bu sebeple aleyhine nafakaya hükmedilmesi söz konusu olamaz. Fakat bu fıkra sayesinde kusursuz eş aleyhine dahi yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkündür³⁶². Lakin bu fıkıyla sağlanmak istenen amaç birinci fıkıyla zaten sağlanmaktadır.

³⁵⁹ AKINTÜRK / ATEŞ, s. 273; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 126; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 114.

³⁶⁰ TUTUMLU, s. 1080.

³⁶¹ ARKAN SERİM, s. 292.

³⁶² AKINTÜRK / ATEŞ, s. 303; ARBEK, s. 141; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 135; ÖCAL, s. 51; UZUN, s. 53.

Tartışma akıl hastalığı nedeniyle açılan boşanma davasında akıl hastası eşin kusurunun bulunmaması nedeniyle kendisinden nafaka talep edilemeyeceği üzerinde toplanmıştır. A akıl hastası eş, B de diğer eş olsun. A'nın akıl hastalığı nedeniyle ortak hayat B için çekilmez hale gelmiş ve TMK m. 165 çerçevesinde boşanma davası açmıştır.

İkinci fıkranın olmadığını farz ederek örnek incelenirse: Söz konusu olayda ne A'nın ne de B'nin herhangi bir kusuru bulunmamaktadır. İlk fıkradaki kusur koşulu şöyledir: “...kusuru daha ağır olmamak koşuluyla...” Yani ilk fıkranın aradığı şart nafaka talep edecek olanın kusurunun nafaka yükümlüsünden ağır olmamasıdır. Örnekte B daha ağır bir kusura sahip bulunmadığından nafaka talep etme hakkına sahiptir. Aslında her ikisinin bu kusursuzluk halini eşit kusur gibi değerlendirmek de mümkündür.

743 sayılı Medeni Kanun'un 144'üncü maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası 1988 değişikliğinden önce “*diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi*” şeklinde bir ifade içermekteydi. Esasen “*Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz*” şeklinde bir düzenleme yokken de nafaka yükümlüsünün kusuru aranmamaktaydı. Bu hususta Arsebük'e göre³⁶³: “...nafakaya mahkûm edilebilmek için diğer tarafın mutlaka bir kusuru bulunması lazım gelmez. Nitekim akıl hastalığı sebebiyle boşanma, bunun açık bir misalidir. Kezalik imtizaçsızlıkta dahi aynı hale tesadüf edilebilir. Bu gibi hallerde taraflara atfolunacak bir kusur yoktur.” ... Arsebük 743 sayılı Kanun'un 1988 tarihli değişiklik yapılmadan, ikinci fıkra ihdas edilmeden önceki haline göre bunları ifade etmektedir. Benzer yönde Göktürk'e göre³⁶⁴: “*Hatta kanunumuz bu hususta biraz daha ileri giderek böyle hakkaniyetli bir nafaka borcunu düzgün malî vaziyetli ve fakat boşanmada kabahatsiz olan eşe bile yüklemiştir.*” ... Öztan'a göre³⁶⁵: “*Nafakayı ödeyecek eşin kusurlu olup olmaması önem taşımaz. Mesela, boşanmaya sebebiyet veren eşin akıl hastası olması halinde de yoksulluk nafakası istenebilir.*” ... 743 sayılı Medeni Kanun'un ilk haline göre de kusursuz eşten nafaka talep edilebilmektedir. 1988 tarihli değişiklikte niçin böyle bir düzenleme yapıldığı tarafımızca tespit edilememiştir.

Netice olarak, ikinci fıkranın bulunmamasının kusura dayanmayan boşanmalarda nafaka talep edecek eşin talep hakkına bir zeval getirmediği düşünülmektedir.

³⁶³ ARSEBÜK, s. 794.

³⁶⁴ GÖKTÜRK, s. 319.

³⁶⁵ ÖZTAN, 1983, s. 296.

9. YOKSULLUK NAFKASININ SÜRE AÇISINDAN İNCELENMESİ

9.1. Türk Hukukunda Yoksulluk Nafkasının Süresi

9.1.1. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu m. 175'e göre “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.”

743 Sayılı eMK döneminde yoksulluk nafkasının bir yıllık süre için alınabilmesi eleştiriye maruz kalmış³⁶⁶ ve 1988 yılında 3444 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Bu değişiklikle beraber yoksulluk nafkası süresiz olarak alınabilir hale gelmiştir³⁶⁷. Yoksulluk nafkasının bir yıl için hükmedilebilmesi o dönem için doğurduğu sakıncalar göz önünde bulundurularak değiştirilmiştir. Aynı şekilde bu hükmün, günümüz bakımından değişen şartlar karşısında tekrar değerlendirilerek değiştirilmesi de mümkün olmalıdır. Devletin mali gücünün eskiye oranla daha ileri bir düzeyde olması, sosyal sigortaların yaygınlaşması, yardım kuruluşlarının faaliyetlerinin artması, kadın istihdamının artması, kadınların eğitim alma imkanlarının artması gibi durumlar günümüz açısından söz konusudur³⁶⁸. Bu sebeple günümüzde nafakaya süresiz hükmedilebilmesi doktrinde, uygulamada ve kamuoyu nezdinde oldukça eleştirilmektedir³⁶⁹.

Yoksulluk nafkası özü itibariyle ahlâki ve vicdani hislere, toplum olarak yaşamının getirdiği birtakım yükümlülüklerle dayandırılmaktadır. Dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün süresiz olarak devam ettirilmesi hayatın düzenine aykırı bir durumdur. Süresiz nafaka boşanma sonrasında yeni birer hayat kurmaya çalışan taraflar için destekleyici bir nitelik değildir. Özellikle nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesi

³⁶⁶ GÜRKAN, *Medeni* s. 340.

³⁶⁷ ATEŞ, *Yoksulluk Nafkası*, s. 562; DEMİRBAŞ, s. 230; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 158; KARTAL, s. 76; YAĞCI, s. 327.

³⁶⁸ Bu kapsamda genel sağlık sigortası, “Genel sağlık sigortası; kişilerin öncelikle sağlıklarının korunmasını, sağlık riskleri ile karşılaşmaları halinde ise oluşan harcamaların finansmanını sağlayan sigortayı, ifade etmektedir... Genel sağlık sigortası ile kişilerin ekonomik gücüne ve isteğine bakılmaksızın, ortaya çıkacak hastalık riskine karşı, toplumun bütün fertlerinin sağlık hizmetlerinden eşit, ulaşılabilir ve etkin bir şekilde faydalanması sağlanmıştır.” , http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/gss_tescil_sureci , (E.T. 02.11.2020).

³⁶⁹ CEYLAN, Ebru, “Geçmişten Bugüne Yargıtay Kararlarında Yoksulluk Nafkası Talebinde Etkili Olan Unsurları Değerlendirme”, (*Yoksulluk*), İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2018, C. 92, S. 5, s. 31; ARBEK, s. 145; GENÇCAN, s. 529; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 46; TOSUN, s. 68, 69.

durumunda nafakanın süresiz olması sakıncalı bir durumdur. Nafaka yükümlüsünün süresiz nafaka borcu altında bulunması yeniden evlenmesine engel teşkil etmesi mümkündür³⁷⁰. Bu durum insan hakları bakımından kabul edilebilir değildir. Nitekim AİHS m. 12'ye göre “*Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.*” Nafaka ödemesine rağmen kişinin evlenmesi halindeyse Gençcan'ın ifadesiyle sanki “*iki eşli*” bir durum meydana getirmektedir³⁷¹.

Süresiz nafakayı destekleyen görüşlere bakıldığında aslında konunun yalnızca nafakayla alakalı olmadığı görülmektedir. “*Ülkemizde Devletin yeterli malî güce sahip olmaması nedeniyle sosyal sigortaların tüm vatandaşları kapsamadığı, sosyal yardım kurumlarının yeterince gelişemediği gözönünde tutulacak olursa, ancak bir yıl süreyle yoksulluk nafakası alacak olan eş, bu bir yılın bitiminde çalışacak güce sahip değilse, işe girecek yaşı geçmiş ya da uzun süre ara verdiği için mesleğini icra edemeyecek duruma düşmüşse ne yapacaktır? Ona Devletin hangi yardım eli uzanacaktır?*”³⁷² Burada esas sorun kadının ‘boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olması’ değil; kadının ‘yoksulluğa düşecek olması’dır. Bu ayrıma dikkat edilmelidir. Sorunun temeli salt Aile Hukuku, Boşanma Hukuku değildir. Bu sebeple çözümü de yalnızca burada aranmamalıdır. Bu sorun yoksulluk sorunudur. Bu sorun işsizlik sorunudur. Bu sorun eğitim sorunudur. Bu sebeplerin çoğaltılması mümkündür. Bu sebeple toplumsal olarak birleşen şartlar neticesinde ortaya çıkan bir sorunun çözümünü yalnızca nafaka yükümlüsü üzerinden çözmeye çalışmak doğru değildir. Boşanan eşlerin birbirine yardım etmesi elbette gereklidir. Ancak bu bir yardımdan öteye geçmemelidir. Taraflar belli süre boyunca, yeni hayatlarına uyum sağlama sürecinde birbirlerine yardımda bulunmalıdır. Bu kapsamda yoksulluk nafakası süresiz olmamalıdır.

Nafaka talep eden tarafın süreli olarak talepte bulunmasının önünde engel bulunmamaktadır. Yani yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilebileceği gibi belirli bir süreyle sınırlı olarak talep edilmesi de mümkündür³⁷³. Yoksulluk nafakasının

³⁷⁰ DOĞAN, *Nafaka*, s. 83; UYANIK, s. 82; YAĞCI, s. 341.

³⁷¹ GENÇCAN, s. 529.

³⁷² GÜRKAN, *Medeni* s. 340.

³⁷³ YILDIRIM, Abdülkerim, “*Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu*”, (*Nafakada Süre*), Legal Hukuk Dergisi, Y. 2016, C. 14, S. 157, s. 77; BOZDAĞ, s. 79; GELMEZ, *Boşanma*, s. 115; KARTAL, s. 78; SERİN OF, s. 88; TUTUMLU, s. 1312; YAĞCI, s. 326.

süresinden bahsediyor olmak için nafakanın irat şeklinde ödenecek olması gerekir. Bir seferde, toptan olarak ödenen nafakanın süresinden söz etmek mümkün değildir³⁷⁴.

Yoksulluk nafakası belli bir süre için talep edilmişse hâkim bu süreden daha fazlası için yahut süresiz olarak yoksulluk nafakasına hükmedemez³⁷⁵. HMK m. 26 uyarınca hâkim taleple bağlıdır³⁷⁶.

Tarafların yoksulluk nafakasının süresi konusunda anlaşma yapmaları mümkündür. Taraflar yoksulluk nafakası üzerinde süresiz veya süreli olarak anlaşabilirler. Anlaşma hâkim tarafından onaylanmak suretiyle geçerlidir³⁷⁷. Taraflar yaptıkları anlaşmada nafakayı kararlaştırmışlar ancak süresi konusunda herhangi bir şey belirtmemiş olabilirler. Böyle bir durumda hâkimin HMK m. 31 çerçevesinde meseleyi açıklığa kavuşturması ve buna göre karar vermesi gerektiği söylenebilir. Bir görüşe göre anlaşmada süre belirlenmemişse, hâkim yoksulluk nafakasına mutlaka süresiz olarak hükmetmelidir³⁷⁸.

9.1.2. Süresiz Nafaka Meselesinde Hâkimin Takdir Yetkisi Sorunu

Süresiz nafaka meselesini bu kadar büyük bir sorun haline getiren husus nafakanın süresiz oluşu kadar nafakanın süresinin tayininde hâkimin takdir yetkisinin olmadığı görüşüdür. Yani yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilmişse hâkim takdir yetkisini kullanarak süreli nafakaya hükmedebilecek midir? Bu hususta doktrinde ve uygulamada fikir birliği bulunmamaktadır.

Takdir yetkisi TMK m. 4'te ifade edilmektedir. Buna göre hâkim "*Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir.*" Hâkimin takdir yetkisinin varlığından söz edebilmek için üç durumun varlığı gerekir. Kanunun açıkça hâkime takdir

³⁷⁴ ARBEK, s. 145; YAĞCI, s. 325.

³⁷⁵ BARAN CELEP, s. 107; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 158; GELMEZ, *Boşanma*, s. 116; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 46; TOPKAYA, s. 56; YILDIRIM, *Nafakada Süre*, s. 77-78; **Yargıtay 2. HD., 2009/14788 Esas, 2009/19943 Karar, 17.11.2009 Tarihli kararı**, "...Davacı dava dilekçesinde, dava bittikten sonra bir yıl süreyle yoksulluk nafakası talebinde bulunmuş olduğu halde süreyle sınırlı ve geçerli olmak üzere yoksulluk nafakasına hükmetmek gerekirken istek dışına çıkılarak bu süreyle bağlı kalımsızın nafaka takdiri usul ve yasaya aykırıdır.", GENÇCAN, s. 528.

³⁷⁶ HMK m. 26, "Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir".

³⁷⁷ ARBEK, s. 145; GENÇCAN, s. 529.

³⁷⁸ ÖZUĞUR, s. 299; SERİN OF, s. 88.

yetkisi tanığı durumlar söz konusu olabilir. Kanunda açıkça takdir yetkisi kavramı geçmemekle beraber kullanılan, “*uygun miktar*”, “*haklı sebepler*” gibi bazı kavramlardan kanun koyucunun hâkime takdir yetkisi vermek istediğı anlaşılabilir. Nihayet, kanun maddesinin yazılış biçiminden hâkime takdir yetkisi vermek istediğı anlaşılabilir³⁷⁹.

Türk Medeni Kanunu m. 175 düzenlemesinde hâkime takdir yetkisi tanıdığına ilişkin bir netice çıkmamaktadır. Zira hükümde hâkime açıkça takdir yetkisi tanınmamıştır; takdir yetkisi tanıdığı anlamına gelecek ifadeler bulunmamaktadır; “*karar verebilir*”, “*hükmedebilir*” şeklinde maddenin yazılış biçiminden de takdir yetkisi tanıdığına ilişkin bir sonuç çıkmamaktadır. Hükümde bulunan “*isteyebilir*” ifadesi nafaka talep eden muhatap alınarak yazılmıştır. Buradan hareketle hâkime takdir yetkisi tanıdığı söylenmemelidir. Bununla birlikte aynı argüman takdir yetkisinin bulunmadığı savunması için de kullanılmalıdır. Kanun koyucu hükmü düzenlerken lafız itibariyle hâkimi muhatap almamıştır. Süresiz olarak talep edilecek nafaka, nafaka talep edene bir imkân olarak sunulmaktadır.

Doktrinde hâkime takdir yetkisi tanınmadığına ilişkin bir sonuç çıkarılmaması gerektiğı, düzenlemenin bu haliyle de hâkimin takdir yetkisi olduğu sonucunun çıkarılabileceğı ifade edilmektedir³⁸⁰.

Hâkime takdir yetkisinin tanınmamış olması hükmün düzenleniş biçimindeki bir eksiklik ve yanlışlıktır. Hâkime takdir yetkisi tanınmalıdır. Esasen hüküm “(1) *Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında nafaka isteyebilir. (2) Hâkim durumun gerektiğı hallerde süresiz olarak nafakaya hükmedebilir.*” şeklinde olsa idi, bu konu bağlamında, kanaatimizce daha isabetli bir düzenleme olurdu.

Yargıtay bu hususta süresiz olarak talep edilen yoksulluk nafakasının süreli olarak hükmedilebilmesi konusunda hâkimin takdir yetkisi bulunmadığı görüşündedir. Buna göre nafaka süreli olarak talep edilmedikçe yahut taraflar nafakanın süreli olacağı konusunda anlaşmadıkça hâkimin, durum gerektirse dahi süreli olarak yoksulluk

³⁷⁹ AKİPEK, Jale / AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Birinci Cilt*, Beta Basım Yayın Dağıtım, B. 16, İstanbul 2020, s. 145.

³⁸⁰ PERKTAŞ, Hatice, *Boşanmada Yoksulluk Nafakası*, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 46; KULAKLI, s. 254; YAĞCI, s. 337.

nafakasına hükmetmesi söz konusu değildir³⁸¹. Doktrinde bu görüşte olanlar³⁸² olduğu gibi yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilmiş olsa dahi süreli olarak hükmedilebileceği görüşü de mevcuttur³⁸³. Arbek'e göre "İnsanların yapmış olduğu bir davranıştan dolayı, ömür boyu sorumlu tutulmaları hem insafli değil hem de hakkaniyete aykırıdır. Ayrıca, zamanaşımı ve hak düşürücü süre kavramlarının kabul edildiği bir hukuk sisteminde, boşanmadan kaynaklanan bir nafaka alacağının varlığının belli koşullar altında, nafaka borçlusunun veya nafaka alacaklısının yaşamı boyunca, sanki mülkiyet hakkıymış gibi sürekli kılması da anlaşılır değildir."³⁸⁴

İsviçre Hukuku'nda nafakanın süresi ve miktarı konusunda hâkime takdir yetkisi verilmiştir. ZGB Art. 125/2'ye göre "Bir katkının yapılıp yapılmayacağına ve mümkünse ne miktarda ve ne kadar süreyle yapılacağına..." denilmek suretiyle bu durum ifade edilmektedir. 4271 sayılı TMK, İsviçre Medeni Kanunu'nda değişiklik yapıldıktan sonra çıkarılmasına rağmen söz konusu düzenleme dikkate alınmamış ve takdir yetkisine yer verilmemiştir.

Yoksulluk nafakasının süresinde hâkimin takdir yetkisinin olmadığını düşündüğümüzü ifade etmiştik. Fakat bu durum, hâkimin süresiz talep edilen nafaka karşısında süreli

³⁸¹ **Yargıtay 2. HD., 2016/8859 Esas, 2017/14407 Karar, 12.12.2017 Tarihli kararı**, "Davacı-karşı davalı kadın yararına aylık irat şeklinde yoksulluk nafakası takdir edilmiş, bu şekilde hükmedilen yoksulluk nafakası "iki yılla" sınırlandırılmıştır. Mahkeme sınırlandırmanın gerekçesi olarak da, "tarafaların evlilik süresi, çocuklarının olmayışı bir daha birbirlerini görecek pozisyonlarının bulunmaması, kısa süren bu ikinci evlilik sebebiyle süresiz yoksulluk nafakasına karar vermenin Türk Medeni Kanununun 4. maddesine aykırı olacağı, 175. maddesinde "süresiz yoksulluk nafakası istenebileceğinin" belirtildiği ancak "istenir" hükmü bulunmadığı, arada çocukları olan uzun süreli evliliklerde bu hükmün uygulanması ve nafakanın süresiz olması mümkün görünmekte ise de boşandıktan sonra birbirlerini görmeyecek iki kişi arasında süresiz nafakaya karar verilmesinin adil olmayacağını" göstermiştir. Yasa, yoksulluk nafakasını belirli bir süreyle sınırlandırmamış, bu nafakanın "süresiz" olarak istenebileceğini öngörmüştür. Amaç, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek eşin, diğer eş tarafından koşulları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu bakımdan nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe, yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması yasa da bulunmayan bir unsur yasa ya dahil etmek anlamına gelir. Kanunun, hâkime takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hakkaniyete göre karar verir (... m.4). Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hâkime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın "süresiz" olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sınırlanarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur. Öyleyse, aylık irat şeklinde takdir edilen yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması usul ve yasa ya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.", <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , (E.T. 08.02.2021).

³⁸² **DEMİR**, *Süresiz Nafaka*, s. 239; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 159; **GENÇCAN**, s. 528; **ÖCAL**, s. 131; **TOPKAYA**, s. 61; **UZUN**, s. 100.

³⁸³ **HAMZAÇEBİ**, s. 35; **KARTAL**, s. 80; **KULAKLI**, s. 254; **YAĞCI**, s. 338.

³⁸⁴ **ARBEK**, s. 145-146.

nafakaya hükmedemeyeceğini düşündüğümüz anlamına gelmemektedir. Takdir yetkisi tanınmamış olduğu halde hükmün anlamının araştırılıp anlamının tespit edilmesi ve hükmün buna göre uygulanması takdir yetkisi olmayıp yorumdur³⁸⁵.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1'inci maddesine göre kanun sözü ve özüyle uygulanır. Bazı durumlarda kanunu sadece sözüne bakarak uygulamak mümkün olmaz. Böyle durumlarda hâkim kanunu yorumlamak suretiyle hükmü uygulamalıdır. TMK m. 175 hükmü üzerindeki tartışmalar dikkate alındığında hükmün yoruma muhtaç olduğu kabul edilmelidir.

Klasik yorum teorisinde kanun koyucunun hükmü koyarkenki amacı dikkate alınarak yorum yapılmaktadır. Modern yorum teorisinde ise hüküm uygulandığı zamanki sosyal ihtiyaçlar dikkate alınarak yorumlanmaktadır. Yorumun amacı kanunun, sürekli değişim halinde bulunan toplumun değişimine uygun şekilde kanunu anlamlandırmaktır³⁸⁶. Bu anlamlandırma yapılırken hükmün getirilmesinde kanun koyucunun neyi amaçladığı ile kanun koyucu bugün aynı hükmü getiriyor olsaydı neyi isteyebileceği durumları birlikte değerlendirilmelidir. Zira modern yorum teorisinde kanun koyucunun hükmü koyarkenki amacı göz ardı edilemez. Kanun koyucunun saikleri hâkime hükmü yorumlarken yol gösterici bir niteliğe haizdir³⁸⁷. Kanundaki süresiz ifadesinin getiriliş amacı nafakayı süresiz hale getirmek değil mevcut olan süre sınırının kaldırılmasıdır. Zira nafakaya süresiz olarak hükmedilemediği dönemde hüküm nafakanın süreyle sınırlandırılmasının doğru olmadığı yönündedir. Kanun koyucu da bu yönde bir değişiklik yaparak hükmü yeniden düzenlemiştir. Süresiz olarak talep edilen yoksulluk nafakası karşısında hâkimin süreli olarak yoksulluk nafakasına hükmedebileceğini yorum yoluyla çıkarmak mümkündür.

Yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilmesi durumunda süreli nafakaya karar verilemeyeceğini ileri sürmek, süresizlik unsurunun emredici olduğu şeklinde yorumlanması anlamına gelir. Kanaatimiz yoksulluk nafakasını düzenleyen madde 175'teki "*süresiz olarak*" ibaresinin emredici nitelikte olmadığı yönündedir³⁸⁸. Yani bu maddeden, yoksulluğa düşecek olan taraf ancak süresiz olarak nafaka isteyebilir, şeklinde

³⁸⁵ DURAL / SARI, s. 134.

³⁸⁶ AKİPEK / AKINTÜRK / ATEŞ, s. 119.

³⁸⁷ AKİPEK / AKINTÜRK / ATEŞ, s. 119, 120.

³⁸⁸ Aynı yönde bkz. FIRTINA, s. 100; HAMZAÇEBİ, s. 35; KOCABAŞ, s. 367; ODABAŞI, s. 77; ULUSOY, s. 49; YAĞCI, s. 337; Aksi yönde bkz. DEMİR, *Süresiz Nafaka*, s. 239.

bir yorum çıkarılmamalıdır. Söz konusu değişiklik yoksulluk nafakasının bir yıl süreyle talep edilebilmesinin uygun olmadığı, yoksulluk nafakasının bir yıl gibi bir süreyle sınırlandırılmaması gerektiği için yapılmıştır. Değişiklikle amaç süre sınırının ortadan kaldırılmasıdır.

Hâkimin süresiz nafaka talebi karşısında, süreli nafakaya hükmedemeyeceğini, şartları varsa süresiz nafakaya hükmedeceğini aksi takdirde nafakayı reddetmesi gerektiği kabul edildiği takdirde; bir görüşe göre süreli olarak talep edilen nafaka karşısında da şartlar varsa talep edilen süre için nafakaya hükmedilmesi veya talebin reddedilmesi gerekir³⁸⁹. Kanaatimizce TMK m. 175 düzenlemesinin süresizlik unsurunun emredici kabul edilmesi halinde yoksulluk nafakasına süreli olarak hükmedilemeyeceği gibi süreli olarak talep dahi edilemez. Süresizlik unsuru bulunmasına rağmen nafakanın süreli olarak talep edilebilir olması “çoğun içinde az da vardır” prensibi gereğidir. Fakat süresizlik unsurunu emredici olarak kabul edenlerin, hem nafakanın süreli olarak talep edilebileceğini kabul etmeleri hem de süresiz olarak talep edilen nafakada hâkimin süreli nafakaya hükmedemeyeceğini ifade etmeleri çelişkilidir. Şayet TMK m. 175 emredici olarak kabul edilirse nafakaya yalnızca süresiz olarak hükmedilebileceği kabul edilmelidir.

Yoksulluk nafakası talebinde bulunan taraf yalnızca nafaka talebinde bulunmuş, nafakanın süresi hakkında bir şey belirtmemişse bu durumda ne olacağı açık değildir. Gençcan’a göre “*Yoksulluk nafakası isteyen yoksulluk nafakası süresini sınırlamamışsa hâkim yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmetmek zorundadır.*”³⁹⁰

Yoksulluk nafakası talep edilmiş fakat süresiyle ilgili bir şey belirtilmemişse kanaatimizce hâkimin süresiz nafakaya hükmetmemesi gerekir. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için mutlaka talep edilmesi gerekir. Buna göre talep olmadığı müddetçe hâkimin kendiliğinden yoksulluk nafakasına hükmetmesi söz konusu değildir. Bununla birlikte hâkim HMK m. 25 uyarınca bunu hatırlatamaz hatırlatacak davranışlarda da bulunamaz³⁹¹.

³⁸⁹ DEMİR, *Süresiz Nafaka*, s. 239.

³⁹⁰ GENÇCAN, s. 528; Aynı yönde bkz. DEMİR, *Süresiz Nafaka*, s. 239.

³⁹¹ HMK m. 25 “Kanunda öngörülen istisnalar dışında, hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz.”

Hâkimin maddi gerçeğe ulaşabilmesi ve doğru hüküm verebilmesi için, HMK m. 31 hükmüyle hâkime davayı aydınlatma ödevi yüklenmiştir³⁹². Bu kapsamda hâkim taraflarca getirilen dava malzemelerindeki eksikliği gidererek talep sonucu hususunda doğru bir hüküm vermelidir³⁹³. Yoksulluk nafakasının talep edilmiş fakat süresi belirtilmemişse artık hâkimin nafakanın süresi konusunda açıklama yaptırması gerekir. Bu husus HMK m. 25'e aykırılık teşkil etmeyeceği gibi m. 31'e göre hâkimin ödevidir. TMK m. 175 yoksulluk nafakasının süresi bakımından kural-istisna ilişkisi oluşturmamış, süresiz nafakayı bir imkân olarak düzenlemiştir. Bu sebeple süre konusunda bir belirsizlik veya eksiklik varsa hâkimin doğrudan süresiz nafakaya karar vermek yerine nafaka talep edene bu hususta açıklama yaptırıp buna göre karar vermesi uygun olacaktır. Bir görüşe göre nafaka talebinde süre belirtilmemiş olsa bile hâkim belli bir süre için nafakaya karar verebilir³⁹⁴.

Esasen “*süresiz*” ifadesini belirsiz süreli olarak düşünmek mümkündür. Bu kapsamda yoksulluk nafakası süresiz/belirsiz süreli olarak talep edilmişse hâkim taleple bağlılık ilkesi uyarınca durum gerektiriyorsa talepten daha azına karar verebilmelidir. Nitekim benzer husus nafakanın miktarı konusunda dikkate alınabilirken süre konusunda dikkate alınmaması makul değildir. TMK m. 175 nafakanın miktarı için “...geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında...” ifadesini kullanmaktadır. Lafzen bakıldığında kural geçimi için demektedir; geçimine yetecek kadar dememektedir. Bu kapsamda nafaka yükümlüsünün mali gücü ne kadar nafaka ödemeye yetiyorsa o kadar miktara hükmetmesi gerekmektedir. Fakat hem doktrinde hem uygulamada nafakanın miktarı belirlenirken geçimine yetecek miktar ve nafaka yükümlüsünün mali durumu arasında bir denge kurularak nafaka takdir edilmesi gerektiği kabul edilmektedir³⁹⁵. Nafakanın süresi de bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Yoksulluk nafakasının süresine ilişkin bir diğer mesele de nafakanın süresiz olmadığı iddiasıdır. Buna gerekçe olarak nafakanın süreli olarak talep edilebilmesi, nafakayı sona erdiren sebeplerin bulunması gösterilmektedir.

³⁹² HMK m. 31 “Hâkim, uyuşmazlığın aydınlatılmasının zorunlu kıldığı durumlarda, maddi veya hukuki açıdan belirsiz yahut çelişkili gördüğü hususlar hakkında, taraflara açıklama yaptırabilir; soru sorabilir; delil gösterilmesini isteyebilir.”

³⁹³ **SİMİL**, Cemil, “*Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2014, C. 16, S. Özel Sayı, s. 1352.

³⁹⁴ **BOZDAĞ**, s. 79, 80.

³⁹⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 7.3.1.

Nafakanın süresiz olmadığı, bazı durumlarda sona erdiği iddiası dürüstlük kurallarına uygun ve hakkaniyetli bir iddia değildir. Örneğin nafaka alan kişinin evlilik birliği olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması halinde nafaka sona erer. Zaten bu durumda nafaka elbette sona ermelidir. Bu, söz konusu durumun doğası gereğidir. Aksinin düşünülmesi (tarafaların rızası hariç) mümkün ve mantıklı değildir. Ayrıca bunun nafakanın süresiyle alakası bulunmamaktadır. Süreli olarak hükmedilecek bir nafakada da nafaka alan evlilik birliği olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşarsa, bu durumda nafaka sona ermektedir. Nafakanın diğer sona erme halleri de nafakanın süresiz olmadığına ispat aracı olarak zikredilmektedir. Mesela taraflardan birinin ölümü halinde nafaka sona ermektedir. Bu durumun nafakanın süresiz olmadığına delil gösterilmesi mantık dışıdır. Aynı şekilde alacaklının yeniden evlenmesi, yoksulluğun ortadan kalkması ve haysiyetsiz hayat sürme durumlarında da nafakanın sona ermesi işin doğal sonucudur. Zaten bu haller belirsiz süreli olarak ifade ettiğimiz süresiz nafakanın belirsizlik niteliğini değiştirmemektedir.

Bir diğer husus ise avukatla temsil edilen davalar bakımından söz konusudur. Avukatlık sözleşmesi hukuki niteliği bakımından vekalet sözleşmesinin özel bir görünümünü oluşturan isimli bir sözleşmesi olarak kabul edilmektedir³⁹⁶. Avukatlık sözleşmesine öncelikle 1136 sayılı Avukatlık Kanunu m. 163 vd. hükümleri uygulanmalı, burada hüküm bulunmayan hallerde ise TBK m. 502 vd. hükümleri uygulanacaktır³⁹⁷. Bu kapsamda TBK m. 506/2'ye göre “*Vekil üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür.*” TMK m. 175 taraflara süresiz olarak nafaka talep etme imkânı vermişken bunun avukat tarafından talep edilmemesi vekalet verenin haklı menfaatini gözetmemesi sebebiyle sorumluluğunun doğmasına neden olabilecektir. Şayet bu hüküm olmasa bile uygulamada herhangi bir avukatın süresiz olarak nafaka talep etme imkânı varken süreli olarak nafaka talep etmesi çok sık karşılaşılabilecek bir durum değildir.

Açıklanan sebeplerle bu husustaki kanaatimiz, her ne kadar bu haliyle madde metninde takdir yetkisi açıkça tanınmamış yahut buna işaret eden kavramlar bulunmamaktaysa da

³⁹⁶ AKSU, Raziye, “*Avukatlık Sözleşmesinin Unsurları ve Hukuki Niteliği*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 2016, S. 27, s. 882; İNANÇ, Adnan, “*Avukatlık Sözleşmesi*”, İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2018, C. 92, S. 6, s. 61.

³⁹⁷ İNANÇ, s. 61.

hükümün özü, amacı ve niteliği gereği hâkimin, nafakanın süresiz talep edilmesi karşısında süreli nafakaya hükmedebilmesi gerektiği yönündedir³⁹⁸. Bununla birlikte madde metninde hâkime takdir yetkisini açıkça tanımak çok daha isabetli bir düzenlemedir.

9.1.3. Süresiz Nafakaya İlişkin Anayasa Mahkemesinin Tutumu

9.1.3.1. 2011/136 Esas 2012/72 Karar Sayılı 17.05.2012 Karar Tarihli Başvuru³⁹⁹

Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi aile mahkemesi sıfatıyla, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu Yoksulluk nafakası başlıklı m. 175'te yer alan "süresiz olarak" ibaresinin Anayasa'nın 2, 10 ve 41'inci maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptalini talep etmiştir. Mahkemenin itirazları genel olarak şu şekildedir:

"Kanun maddesinde nafakaya hangi hallerde hükmedileceği, davacı ve davalının ekonomik durumlarının ne şekilde dikkate alınacağı, tarafların yaşlarının evli kaldıkları sürenin çocuklarının olup olmamasının dikkate alınıp alınmayacağı, hangi koşullarda kaldırılmasının istenebileceği ayrıntılı olarak açıklanmamış sadece boşanmada kusuru daha ağır olmayan boşanma sebebi ile yoksulluğa düşecek kişi lehine düşülen bir durum değil de zaten içinde bulunulan bir hal ise ne olacağı açıklanmış değildir... Pek çok halde yoksulluk nafakası borçluları boşanmasa idi evlilik içinde olduğundan daha fazla ağır bir yük altına girmektedirler... Sürekli mahiyetteki yoksulluk nafakasının pek çok sosyal yardımın da etkisi ile kişileri çalışmamaya teşvik edici bir etkisi de bulunmaktadır... Nafakanın hakimce kusuru daha az olmayan tarafa aleyhine ve kişinin mali gücüne göre kararlaştırıldığı, bunun daha sonra bunun kaldırılabilirliği veya değiştirilebilirliği, mahsurların kanundan çok uygulayıcılardan kaynaklandığı düşüncesi açıkladığımız sakıncaları bertaraf etmemektedir.

Bir kişinin sürekli olarak kan bağı ile akraba olmadığı boşandığı eşine sürekli yani ömür boyu nafaka bağlanmasının insan haklarına aykırı olduğunu bunu

³⁹⁸ Aynı yönde bkz. ÖCAL, s. 151.

³⁹⁹ Anayasa Mahkemesi GK., 2011/136 Esas, 2012/72 Karar, 17.05.2012 Tarihli kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/genel-kurul-e-2011-136-k-2012-72-t-17-5-2012>, (E.T. 09.11.2020).

hüküm altına alan Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinin 2. fıkrasının Anayasamızın devletin niteliklerini açıklayan ve devletimizin insan haklarına saygılı bir devlet olduğunu 2. maddesine aykırı olduğunu düşünmekteyiz.

Yine bağlanacak nafakanın açıkça hangi hallerde hükmedileceğini hangi koşullarda kaldırılmasının istenebileceğini açıklamaması sebebi, davacı ve davalının ekonomik durumlarının ne şekilde dikkate alınacağı gibi hususları açıklamaması sebebi ile Anayasamızın devletin niteliklerini açıklayan ve devletimizin sosyal bir hukuk devleti olduğunu açıklayan 2. maddesine aykırı olduğunu düşünmekteyiz.

Yine bir kişinin diğer boşandığı eşine böylece diğer bir kişiye sürekli nafaka yükümlüğü altına sokulmasının herkesin bir ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu açıklayan Anayasamızın 10. maddesine de aykırı olduğunu düşünmekteyiz.

Yine aynı hüküm nafaka yükümlülerinin yeniden aile hayatı kurmasını engelleyici mahiyette olduğundan ailenin Türk toplumunun temeli olup eşler arasında eşitliğe dayandığını devletin ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alacağına dair 41. maddesi ile çelişen sonuçlar doğuracağını düşünmekteyiz.”

Anayasa Mahkemesinin kararı ise genel olarak şöyledir:

“Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan 'sosyal hukuk devleti', vatandaşlarına asgarî bir yaşama düzeyi sağlamayı kendisine görev bilen ve bu yüzden devletin sosyal ve ekonomik yaşama aktif müdahalesini meşru ve gerekli gören bir anlayışı ifade eder. Vatandaşların sosyal durumlarıyla ilgilenen sosyal hukuk devleti, 'insan onuru'nun korunmasını amaçlar ve bunun için sosyal adaleti sağlamaya çalışır. Sosyal hukuk devleti, kişi ve toplum yararı arasında denge kuran, toplumsal dayanışmayı üst düzeyde gerçekleştiren, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak eşitliği, sosyal adaleti sağlayan ve toplumsal dengeleri gözeten devlettir... İtiraz konusu 'süresiz olarak' ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölüncüye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun 4721 sayılı Türk Medenî

Kanunu'nun 175. Maddesinde 'süresiz olarak' ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgarî yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır.

İtiraz konusu kuralda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşi korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olarak getirildiği kuşkusuzdur. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir. Kuralın Anayasa'nın 10. ve 41. maddesi ile ilgisi görülmemiştir.”

Yerel mahkeme itirazını esas olarak Anayasanın 2'inci maddesine dayandırmıştır. Bununla birlikte TMK m. 175'teki süresiz ifadesinin Anayasa'nın 10'uncu ve 41'inci maddelerine de aykırılık teşkil ettiğini ifade etmiştir. Yukarıda bir kısmı verilen Anayasa Mahkemesi kararının tamamı incelenirse daha da net görülecektir ki, itirazın reddi tatmin edici gerekçelerle açıklanamamıştır. Hatta yerel mahkemenin itiraz konusunu dayandırdığı 10 ve 41'inci maddelere aykırılığın reddine ilişkin herhangi bir gerekçe dahi gösterilmemiştir.

Anayasa m. 2'ye göre “*Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.*” AYM'nin ret gerekçesi süresiz olarak nafakaya hükmedilmesinin sosyal hukuk devletinin bir gereği olduğunu kabul etmesidir. Fakat sosyal hukuk devletinin gereği vatandaşın yoksullukla mücadelesine bizzat destek vermesidir. Üreteceği politikalarla buna çözüm getirmesidir. Devletin, sosyal devlet ilkesine sığınarak vatandaşına bu kadar kapsamlı bir mükellefiyet yüklemesi sosyal devlet ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

Sosyal devlet anlayışı herkese insan haysiyetine yakışan minimum hayat standardının sağlanmasını amaçlamaktadır⁴⁰⁰. Bu hayatın sağlanması için devletin alması gereken tedbirler vardır. Sosyal devlet ilkesi gereğince herkesin adil bir ücret karşılığında çalışma

⁴⁰⁰ **GÖZLER**, Kemal, *Türk Anayasa Hukuku*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, B. 3, Bursa 2019, s. 190; **ÖZBUDUN**, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınları, B. 19, Ankara 2019, s. 146.

imkânına sahip olması gerekir. Bugün çalışan insanların ileride çalışamayacak duruma düşmeleri halinde kendilerine sosyal güvenlik hakları tanınmış olmalıdır. AY m. 60'a göre devlet sosyal güvenlik haklarını tesis edecek tedbirleri almalıdır. Sosyal devlet ilkesi gereği çalışma hakkı, adil ücret hakkı ve sosyal güvenlik hakkı dışında başka tedbirler de vardır⁴⁰¹.

Boşanma sonrasında kadının çalışma yeteneğine sahip olmaması, çalışacak imkân bulamıyor olması AY m. 49 ile tanınan çalışma hakkının ihlalidir. Boşanma sonrası çalışan kadının yeterli ücret alamıyor ve kendini yoksulluktan kurtaramıyor olması AY m. 55'e göre çalışanların yaptığı işe uygun adaletli bir ücret elde etme hakkının ihlalidir. Bu hakların ihlali sosyal devlet ilkesinin ve m. 2'nin ihlali anlamına gelmektedir.

Anayasa herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu haklardan biri yaşlılık (emeklilik) aylığıdır. Devlet kişilerin yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için bazı şartlar getirmiştir. Bunun için çalışanlar yıllarca çalışmak ve binlerce gün prim ödemek zorundadır. Sosyal devlet, kişiler için çok önemli olan emeklilik aylığı için kişilerden önceden bunun karşılığını almaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararında “*herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası verilmesini*” sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak değerlendirmiştir. Fakat sosyal devlet ilkesi gereği devletin boşandıktan sonra yoksulluğa düşen veya düşme tehlikesi içinde bulunan kişiye çalışma hakkını, adil ücret hakkını kullanabilmesi için gerekli şartları sağlaması gerekir. Kararda ifade edildiğinin aksine süresiz nafaka sosyal devlet ilkesinin bir gereği olmadığı gibi, sosyal devlette bulunmaması gereken bir müessesedir.

Bir diğer itiraz konusu süresiz nafakanın AY m. 10'a aykırılık teşkil ettiği iddiasıdır. Özü itibariyle bakıldığı zaman yoksulluk nafakası düzenlemesi m. 10'a aykırılık teşkil ettiği savı gerekçelendirilebilir ve savunulabilir. Fakat itiraz konusunun yoksulluk nafakasının süresizlik niteliğine ilişkin olması, kanunen erkek lehine de süresiz nafakaya hükmedilebilecek olması, bu bakımdan kadın erkek ayrımı yapılmıyor olması sebepleriyle m. 10'a ilişkin reddin makul olduğu değerlendirilmesi mümkündür. Yerel mahkemenin “*Lehine nafaka hükmedilecek kişinin erkek veya kadın olması konusunda bir ayırım yok ise de uygulamada bu nafaka genellikle kadınlar lehine hükmedilmektedir. Biz yaklaşık 11 yıllık hakimliğimizde erkek lehine nafaka hükmedilen*

⁴⁰¹ GÖZLER, s. 195 vd.; ÖZBUDUN, s. 146.

bir dava ile karşılaşmadık” ifadesinde tezahür eden durum, uygulama ve ülkenin somut gerçekliği ile alakalıdır. TMK m. 175, nafaka talep edilmesi bakımından kadın ve erkek arasında bir ayırım yapmayarak AY m. 10’un “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir*” hükmüyle aynı doğrultudadır.

İncelemeye konu son itiraz TMK m. 175’teki “*süresiz olarak*” ifadesinin AY m. 41’e aykırı olduğudur. Yerel mahkemenin “*Yoksulluk nafakasının sürekli olmasının dürüstçe olamayan evlilik taleplerini teşvik edici, yine boşanan kişilerin yeniden evlenmesini engelleyici mahiyette olduğu çok açıktır*” iddiası yerinde bir iddiadır. AY m. 41’e göre “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunmasını... sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.*” Bu hükmü nafaka yükümlüsünün ikinci bir evlilik yapması ihtimali çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Nafaka yükümlüsü yeni bir evlilik yaptığı, yeni bir aile kurduğu zaman artık AY m. 41 gereği devlet bu yeni ailenin de huzur ve refahını korumak zorundadır. Yeni bir aile kuran nafaka yükümlüsünün süresiz olarak bu yükümlülük altında bırakılması, bu yeni ailenin hem maddi hem manevi anlamda refahına mâni olacak niteliktedir. Bu sebeple nafakanın süresizlik niteliği AY m. 41’e de aykırılık oluşturmaktadır.

AYM “*süresiz olarak*” ifadesinin Anayasaya aykırı olmadığına ilişkin ret kararını oy çokluğuyla vermiştir. Bu hususta bir üye süresizlik niteliğinin AY m. 2’ye aykırı olduğu gerekçesiyle karşı oy beyan etmiştir⁴⁰².

⁴⁰² Karşı oy sahibi Hicabi DURSUN’un beyanı, “Anayasa Mahkemesi pek çok kararında hakkaniyet ilkesini ölçü olarak kullanmıştır. Anayasa Mahkemesi, Anayasa’nın 2. maddesinde, Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan ‘hukuk devleti’nin, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, konulan kurallarda adalet ve hakkaniyet ölçülerini göz önünde tutan, hakların elde edilmesini kolaylaştıran ve hak arama özgürlüğünün önündeki engelleri kaldıran devlet olduğunu pek çok kararında yinelemiştir. Yasaların hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Yasa koyucu hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanmalıdır. İnsanların boşanarak aralarındaki hukuki ilişkiyi bitirmiş olmalarına rağmen evlilik birliğinde var olan sorumluluklarının ömür boyu devam etmesi hem insafli değil hem de hakkaniyete aykırıdır. Boşanmadan kaynaklanan bir nafaka alacağına varlığının belli koşullar altında, nafaka borçlusunun veya nafaka alacaklısının yaşamı boyunca, sanki mülkiyet hakkıymış gibi sürekli olması, hak düşürücü süre ve zaman aşımı kavramlarının kabul edildiği bir hukuk sisteminde adalet duygusunu zedelemektedir.

Yoksulluk nafakasının süresiz olması, ileride nafakanın artırılması, nafakanın azaltılması veya nafakanın kaldırılması davalarının açılmasına neden olacaktır. Bu durumda nafaka yükümlüsü eski eşin nafaka alan tarafın kanunda yazılı şartları taşıyıp taşımadığını kontrol amacıyla, onun özel hayatına müdahale anlamına gelebilecek davranışlara ve onun üzerinde psikolojik baskı kurmasına

Anayasa Mahkemesi'nin kararındaki “*Kanun koyucunun 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. Maddesinde 'süresiz olarak' ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgarî yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır.*” ifadesine göre, yoksulluk nafakasının kanunda belirtilen şartları somut olayda bulunduğu, nafakayı sona erdirecek olan sebepler somut olayda bulunmadığı sürece nafaka yükümlüsü nafaka ödemeye devam etmesi gerekir. Mahkeme “*süresiz olarak*” ifadesini “*İtiraz konusu 'süresiz olarak' ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölüncüye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir.*” şeklinde yorumlamaktadır. Fakat bu isabetli bir değerlendirme değildir. Zira irat şeklinde ortaya çıkan bir hukuki kurumun kanunda düzenlenen şartları bulunduğu sürece var olması ve bu kurumu ortadan kaldıracak sebeplerin bulunmuyor olmasıyla ayakta kalması bu kurumun doğası gereğidir. Ortadan kalkma sebeplerinin düzenlemiş olmasından nafakanın süresiz olmadığı sonucunun çıkarılması doğru değildir⁴⁰³.

neden olabilecektir. Yoksulluk nafakasının süresiz olması bu nafakayı alan tarafın, karşı tarafı ömür boyu cezalandırmak amacıyla gelir getirici bir işte çalışmama ve evlilik ekti yapmadan birlikte yaşama gibi davranışlara itebilecektir. Bu haller yoksulluk nafakasının süresiz de olsa bir ceza olmadığını savunan görüşleri haksız çıkarmaktadır. Tarihin hiçbir döneminde, hiçbir hukuk sistemi boşanan eşlerden biri yoksulluğa düşecek diye diğeri için ömür boyu sürebilecek yoksulluk nafakası yükümlülüğü öngörmemiştir. Dolayısı ile yoksulluk nafakasının süresiz uygulanmasının nedeni ahlâki ve sosyal gerekçelerle açıklanamaz.

Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan 'sosyal hukuk devleti' vatandaşlarına asgarî geçim düzeyi sağlamayı kendisine görev bilen ve bu yüzden devletin sosyal ve ekonomik yaşama aktif müdahalesini meşru ve gerekli gören bir anlayışı ifade eder. Vatandaşların sosyal durumlarıyla ilgilenen sosyal hukuk devleti, insan onurunun korunmasını amaçlar ve bunun için sosyal adaleti ve refahı sağlamaya çalışır. Anayasa Mahkemesi'nin pek çok kararında vurguladığı gibi, sosyal devlet, sosyal adaletin, refahın ve güvenliğin gerçekleşmesini sağlayan devlettir.

Kültürümüzden kaynaklanan yardımsever eğilimlerinin, aile dayanışmasının, hayır kurumları ve vakıflar gibi geleneksel kurumların yoksullukla mücadele bağlamındaki faaliyetleri sık sık övgüyle anılmaktadır. Ancak, aynı zamanda toplumsal bir olgu olan ve Devletin aktif olarak mücadele etmesi gereken yoksulluğun sorumluluğunun, boşanan taraflardan birisinin üzerine ömür boyu yüklenmesi, kanımca, sosyal devlet ilkesine, hakkaniyete ve mantığa da uygun bir çözüm değildir.

Açıkladığım nedenlerle; itiraz istemine konu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğundan iptali gerekir. Bu nedenle çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.”, Tamamı için bkz, **Anayasa Mahkemesi GK., 2011/136 Esas, 2012/72 Karar, 17.05.2012 Tarihli kararı**, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/genel-kurul-e-2011-136-k-2012-72-t-17-5-2012>, (E.T. 09.11.2020).

⁴⁰³ DEMİR, *Yoksulluk Nafakası*, s. 67; YAĞCI, s. 334.

9.1.3.2. 2015/57 Esas 2015/58 Karar Sayılı 17.06.2015 Karar Tarihli Başvuru⁴⁰⁴

Ankara 5. Aile Mahkemesi, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu Yoksulluk nafakası başlıklı m. 175'te yer alan "süresiz olarak" ibaresinin Anayasa'nın 17'nci maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptalini talep etmiştir. Fakat AYM:

"Anayasa'nın 'Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi' başlığını taşıyan 152. maddesinin son fıkrasında, 'Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği ret kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.' ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 'Başvuruya engel durumlar' başlığını taşıyan 41. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, 'Mahkemenin işin esasına girerek verdiği ret kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından itibaren on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla itiraz başvurusu yapılamaz' hükümlerine yer verilmiştir.

Kanun'un 175. maddesinin birinci fıkrasında yer alan 'süresiz olarak' ibaresine yönelik olarak daha önce yapılan itiraz başvurusu, Anayasa Mahkemesinin 17.5.2012 tarihli ve E.2011/136, K.2012/72 sayılı kararıyla esastan reddedilmiş ve bu karar 26.6.2012 tarihli ve 28335 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesince işin esasına girilerek, Kanun'un 175. maddesinin birinci fıkrasında yer alan 'süresiz olarak' ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verildiğinden, bu konuda yeni bir başvurunun yapılabilmesi için kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı 26.6.2012 tarihinden başlayarak geçmesi gereken on yıllık süre henüz dolmamıştır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kurala ilişkin itiraz başvurusunun, Anayasa'nın 152. maddesinin son fıkrası ve 6216 sayılı Kanun'un 41.

⁴⁰⁴ Anayasa Mahkemesi GK., 2015/57 Esas, 2015/58 Karar, 17.06.2015 Tarihli kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/genel-kurul-e-2015-57-k-2015-58-t-17-6-2015>, (E.T. 09.11.2020).

maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince esas incelemeye geçilmeksizin reddi gerekir.”

AYM usuli nedenlerle oy çokluğuyla itirazın reddine karar vermiş bir üye karşı oy beyan etmiştir⁴⁰⁵. Bu sebeple ilgili hüküm AY m. 17’ye aykırılığı bakımından maalesef incelenme imkânı bulamamıştır.

9.1.3.3. Değerlendirme

AYM’nin 2011/136 Esas, 2012/72 Karar, 17.05.2012 Tarihli kararında, TMK m. 175’teki “*süresiz olarak*” ifadesinin Anayasa’nın 2, 10 ve 41’inci maddelerine aykırılığına ilişkin itiraz karara bağlanmıştır. Bu kapsamda 2. madde bakımından inceleme yapılmış ve “*süresiz olarak*” ifadesinin madde 2’ye aykırı olmadığı ifade edilmiştir. Bununla beraber 10 ve 41. maddelere aykırılık bakımından bir inceleme yapılmamış, herhangi bir gerekçe göstermeksizin itiraz bu maddeler bakımından da reddedilmiştir. Kanaatimizce “*süresiz olarak*” ifadesi 2’nci ve 41’inci maddelere aykırılık teşkil etmektedir.

AYM 2015/57 Esas, 2015/58 Karar, 17.06.2015 Tarihli kararında ise “*süresiz olarak*” ifadesinin Anayasa’nın 17. Maddesine aykırı olduğu itirazı karara bağlanmıştır. Fakat bu

⁴⁰⁵ Karşı oy sahibi Serruh KALELİ’nin beyanı, “Mahkememizce önceki başvuruda Anayasa'nın 2., 10. ve 41. maddeleri yönünden iptali istenen ibare hakkında esasına görülme kararı verilmiş ise de yapılan esas incelemesinde; Anayasa'nın 2. Maddesinde yer alan Hukuk Devletinin "Sosyal Devlet" ilkesi yönünden incelenen yoksulluğa düşecek eşe yapılacak bu ödemenin, koruma amaçlı diğer kanun maddeleri de gözetildiğinde hiçbir zaman ömür boyu ödeme anlamına gelmeyeceği gerekçeleri ile, Sosyal Devlete uygun düzenlemede Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık bulunmadığı, kuralın Anayasa'nın 10. ve 41. maddeleri ile de ilgisi görülmemiştir denmiş ise de 10. ve 41. maddelerle neden ilgi kurmadığına ilişkin bir gerekçe kararda yer almamıştır. Bu sonuç ile Anayasa Mahkemesi’nce anılan maddeler yönünden Anayasal bir denetleme yapıldığından söz edilmeyecektir.

Mahkemenin ret kararında yer alan sadece tartışılan ve gerekçelendirilmiş Anayasa’ya aykırılık nedenleri yönünden denetlendiği açık olan kuralın içine aldığı Anayasa’nın diğer maddeleri yönünden de denetlenmiş sayıldığı ve kapsam içinde kaldığı hukuk adaletiyle bağdaşmamaktadır.

Ret kararından kaynaklanan yasak ister talep ister re’sen olsun itirazda sebep sayılan Anayasal hükümler ve nedenleri yönünden tartışılmış, gerekçelendirilmiş, sınırlı bir alandır. Anılan gerekçeler karşısında, başka gerekçelerle yapılan başvurular "tekrar başvuru" niteliğinde olmayacak, amacın hukuk düzenindeki Anayasa’ya aykırılıkların temizlenmesi böylece hukukun ve Anayasal düzendeki istikrarın korunması olduğunda, denetlenmiş kural Anayasa’nın 152. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında kalmayacaktır.

Mahkememizin verdiği bir ret kararı ile denetlenmiş normun, yıllara sari toplum dinamiklerinin değişiminde uzunca bir süre olan 10 yıla kadar denetimsiz bir alan sınırı içinde kaldığı düşünüldüğünde, bunun sadece aynı Kanun hükmünün aynı Anayasa hükmüne aykırılık nedenleri ile sınırlı olması gerektiği, denetlenmemiş maddeler yönünden yasak kapsamında kalmış olmasının hukuka hizmet etmek olmayacağı ve yukarıda anlatılan nedenler ile aksi görüşteki çoğunluk gerekçesine katılmamıştır.”, Tamamı için bkz., Anayasa Mahkemesi GK., 2015/57 Esas, 2015/58 Karar, 17.06.2015 Tarihli kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/genel-kurul-e-2015-57-k-2015-58-t-17-6-2015> , (E.T. 09.11.2020).

itiraz esasa girilmeksizin usulden reddedilmiştir. Bu sebeple “*süresiz olarak*” ifadesinin AY m. 17’ye aykırılığı bakımından değerlendirilme imkânı olmamıştır.

AY m. 17’ye göre “*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*” Yoksulluk nafakasının süresiz olma özelliği sebebiyle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkını kısıtladığı düşünülebilir. Zira nafaka yükümlüsü belirsiz bir süreyle bir miktar parayı ödemek durumundadır.

Bu hususlarla birlikte yoksulluk nafakasının Anayasanın 5’inci maddesine de aykırı olduğu söylenebilir. Anayasanın 5’inci maddesini göre devletin “*Devletin temel amaç ve görevleri, ...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*” Yani devlet kişilerin refahını, huzur ve mutluluğunu sağlamakla mükelleftir. Devlet kişilerin temel hak ve hürriyetlerini sağlamakla mükelleftir. Bu sebeple devlet boşanma sonrası yoksulluğa düşen vatandaşını bizzat korumalıdır. En azından bu hususta pay sahibi olmalıdır. Yani Anayasanın kendisine yüklediği bu sorumluluğu bir kambur olarak vatandaşa yüklememelidir. Fakat dikkat edilmelidir ki burada kambur olarak bahsedilen yoksulluk nafakası değil nafakanın süresiz oluşudur. Bu bakımdan yoksulluk nafakasının süresizlik niteliğinin AY m. 5’e aykırı olduğu düşünülebilir.

9.1.4. Yoksulluk Nafkasında Süreye İlişkin Güncel Gelişmeler

Yoksulluk nafakası son zamanlarda tartışmalara çokça konu olan bir hukuki kurumdur. Yoksulluk nafakasının bilhassa süresiz/belirsiz süreli olma niteliği tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Bu hususta çalışmalar, toplantılar, açıklamalar, çalıştaylar yapılmıştır. Özellikle son birkaç yılda sadece bu hususla alakalı olmak üzere kurulan sivil toplum kuruluşları olmuştur. Bunlardan yoksulluk nafakasının süresiz olma özelliğini eleştirenler olduğu gibi destekleyenler de bulunmaktadır. Yani aslında yoksulluk nafakası ve özellikle süresizliği üzerinde yoğun bir tartışma sürmektedir.

9.1.4.1. Meclis Araştırma Komisyonu Raporu

2016 tarihinde içinde yoksulluk nafakasıyla ilgili değerlendirmelerin de bulunduğu, halk arasında “*Boşanma Komisyonu*” olarak bilinen, TBMM Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla meclis araştırma komisyonu kurulmuştur. Komisyonun hazırlamış olduğu raporda yoksulluk nafakasına ilişkin hususlar bulunmaktadır.⁴⁰⁶ Uygulamadan hakimlerin, çeşitli bilim dallarından bilim insanlarının, sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin açıklamalarda bulunduğu bu rapor oldukça dikkat çekicidir.

Raporda yoksulluk nafakasına ilişkin şu hususlar öne çıkmaktadır:

- 27 Ocak 2016 tarihli 2. toplantıda nafaka kurumunun niteliği bakımından İsveç nafaka modelinin Türk Nafaka Hukuku bakımından da uygulanması gerektiği belirtilmiştir.⁴⁰⁷
- 2 Mart 2016 tarihli 10. toplantıda Ankara 10. Aile Mahkemesi Hâkimi Nevin Birinci yoksulluk nafakasının ömür boyu sürmesine ilişkin duruma son verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu toplantıda yoksulluk nafakasının süreli olması gerektiği konusunda fikir birliğine varılmıştır⁴⁰⁸.
- 3 Mart 2016 tarihli 11. toplantıda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanı Ömer Uğur Gençcan yoksulluk nafakasının eşit kusur halinde ömür boyu verilmesinin doğru olmadığını ifade etmiştir. Aynı toplantıda yoksulluk nafakasının süresiz olmak yerine evlilik süresiyle sınırlandırılması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁰⁹.
- 22 Şubat 2016 tarihinde yerel uygulamaların bizzat gözlenerek değerlendirilmesi amacıyla Şanlıurfa ve Kilis’e ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bu ziyarette uzmanlığına başvurulananların verdikleri bilgiye göre Şanlıurfa’daki yerel uygulayıcılar yoksulluk nafakasının süresinin evlilik süresi esas alınarak belirlenmesi gerektiği yönünde fikir beyan etmişlerdir⁴¹⁰.

⁴⁰⁶ TBMM Yasama dönemi 26, Yasama yılı 1, Sıra sayısı 399, 14 Mayıs 2016 Tarihli Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf> (E.T. 16.11.2020).

⁴⁰⁷ TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 8.

⁴⁰⁸ TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 20, 21.

⁴⁰⁹ TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 22.

⁴¹⁰ TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 35.

- 28 Mart 2016 tarihinde yapılan Ordu, Giresun ve Trabzon ziyaretlerine ilişkin yapılan değerlendirmede, sınırsız yoksulluk nafakasının hakkaniyete uygun olmadığı belirtilmiştir. Bu kapsamda 10 yıllık bir süre sınırlaması getirmek suretiyle hakkın kötüye kullanılmasının ve evlilik dışı birlikteliklerin oluşmasının önüne geçilebileceği ifade edilmiştir⁴¹¹.
- 10, 11 Nisan 2016 tarihli Düzce ziyaretine ilişkin yapılan değerlendirmede sınırsız yoksulluk nafakasının suiistimallere neden olduğu ifade edilmiştir⁴¹².
- Yoksulluk nafakasının finanse edilmesi için bir fon oluşturulması tavsiye edilmiştir. Yoksulluk nafakasının belirli süreli olması gerektiği; nafaka ödenen süre boyunca nafaka alan tarafın ekonomik olarak güçlendirilmesi, meslek edindirme bakımından gerekenlerin yapılması, buna rağmen yoksulluk önlenememişse nafakanın fondan karşılanması önerilmiştir⁴¹³.
- Uygulamadan alınan geri dönüşler ışığında yoksulluk nafakasının süresiz olmasının evlilik sona ermesine rağmen taraflar arasındaki husumeti devam ettirdiği sonucu paylaşmıştır⁴¹⁴.
- Yoksulluk nafakasının süresine ilişkin diğer ülke uygulamalarından örnekler verilmiştir⁴¹⁵.
- Yoksulluk nafakasındaki problemlere ilişkin olarak çözüm önerilerinde bulunulmuştur⁴¹⁶.

⁴¹¹ TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 40.

⁴¹² TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 46.

⁴¹³ TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 83.

⁴¹⁴ TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 242.

⁴¹⁵ TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 330.

⁴¹⁶ TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399, s. 373, “Türk Medeni Kanunu’nun ‘Yoksulluk nafakası’nı düzenleyen hükmüne göre, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği belirtilmiştir. Saha çalışmalarında görüldüğü üzere, çok kısa süren (birkaç gün), hatta fiili birliktelik gerçekleşmemiş ve/veya eşit kusurluluk halindeki boşanmalarda, eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakası ödemesi, bu nafakayı deyen eş için orantısız bir ceza haline geldiği ifade edilmiştir. Yoksulluk nafakasının süresiz olarak verilmesi, bir sorun olarak belirtilmiştir. Bunun aynı zamanda kadının güçlenmesinin önünde bir engel olduğu da söylenmiştir. Eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakasını ödemesi, özellikle eşit kusur ve çok kısa süreli ve/veya fiili birliktelik olmadan sona eren evliliklerde, bu nafakanın yeni bir çatışmaya yol açmaması ve hakkaniyetli bir uygulama için, yoksulluk nafakasını ödeyecek eşin yükümlülüğünün süreli olması gerektiği, farklı ülkelerde görüldüğü gibi belirli bir sürede verilmesine yönelik ilgili kurumlarca çalışma yapılması önerilmektedir. Bu süre zarfında nafaka alan yoksul eşin, sosyo-ekonomik açıdan güçlendirilmesi için meslek edindirme ve istihdam imkanlarından faydalanmasının sağlanması gerekmektedir. Yoksulluk

TBMM tarafından Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonununun 2016 tarihli raporunda yoksulluk nafakasının süresiz/belirsiz süreli olması eleştirilmiştir. Bu durumun değiştirilmesi için çeşitli öneriler sunulmuştur. Süresiz nafakayı destekleyici bir beyan bulunmamaktadır. Raporun 2016 yılında hazırlanmış olması karşısında halen somut bir çalışma yapılmamıştır.

9.1.4.2. Kazanılmış Hak İddiası

Son zamanlarda ileri sürülen iddialardan birisi de süresiz yoksulluk nafakasının kazanılmış hak olduğu iddiasıdır. Yoksulluk nafakasının süresiz olmasının kazanılmış hak olduğu kamuoyunda ortaya koyulan görüşlerden biridir. Fakat aynı anda hem yoksulluk nafakasının süresiz olması konusunda kazanılmış hak iddiasında bulunmak hem de yoksulluk nafakasının aslında süresiz olmadığını iddia etmek çelişkilidir⁴¹⁷. Eğer yoksulluk nafakası süreliyse o zaman zaten süreli hale getirilmesi mümkün olamaz. Yok eğer yoksulluk nafakası süresiz de süreli hale getirilmesinin kazanılmış hakları ortadan kaldırdığından bahsediliyorsa, bu durumda da nafakanın süresiz olduğu kabul edilmiş demektir.

Kanun koyucular her zaman durumun, şartların ve dönemin gerektiği şekilde kanun yaparlar. Bu kanunlarla belli kişi gruplarının menfaatine olan durumların ortaya çıkması mümkündür. Fakat zaman geçtikçe, koşullar değiştikçe kanun koyucuların yeni kanun yapma ihtiyacı meydana gelmektedir. Belirli kişiler lehine bir kere hak tanınmış olmakla bu kanunların ve hükümlerin sonsuza kadar yürürlükte kalması beklenemez. Kanun

nafakası alan eşin mağduriyeti tüm tebdirlere rağmen belirlenen süre sonunda hala devam ediyor ise yoksulluk nafakasının bir fon oluşturularak; bu fondan karşılanması önerilmektedir. Asgarî ücretle çalışanlar aleyhine hükmedilen yoksulluk nafakalarının da oluşturulan bu fondan karşılanmasını sağlayacak düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.”,

⁴¹⁷ “Kamuoyunda yaratılmaya çalışılan algının aksine yoksulluk nafakası her koşulda süresiz değildir. Yoksulluk nafakasının süreli hale getirilmesi kadının kazanılmış haklarının geriye gitmesi olup, bu ayrıca kadına yönelik ekonomik bir şiddettir.”, “Kamuoyunda yaratılmaya çalışılan algının aksine şu anki yasal düzenlemede nafaka süresiz değildir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi kaldırılma, değiştirilme, azaltılma şartları mevcut yasayla düzenlenmiştir.”, <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/yoksulluk-nafakasinda-yeni-bir-yasal-duzenlemeye-ihtiyac-yoktur-80658> , (E.T. 19.11.2020).

koyucu koşullara göre bu kanun ve hükümleri değiştirebilir. Kişilerin bu kanun hükmünün bizzat kendisinin kazanılmış hak olduğunun söylenmesi söz konusu değildir. Kazanılmış hak kavramı, üzerinde fikir birliği bulunmayan, hatta tanımlanıp tanımlanamayacağı konusunda dahi tartişmalar olan bir kavramdır⁴¹⁸. Kazanılmış hak kavramının işlevi gereği, durumun koşullarına göre değerlendirilmesi gerektiği ve bu sebeple tanımlanmamasının daha uygun olduğu ifade edilmektedir⁴¹⁹. Böyle olmakla beraber doktrinde ve uygulamada bazı tanımlar yapılmıştır. “*Yücel Oğurlu tarafından, kazanılmış hak, ‘doğumu anında hukuka uygun olarak tamamlanmış ve böylece kişiye özgü, lehe sonuçlar doğurmuş, daha sonra mevzuat değişikliği ya da işlemin geriye alınması gibi nedenlere rağmen, hukuk düzenince korunması gereken hak’ olarak tanımlanmaktadır.*”⁴²⁰ Çoban’a göre “*Kazanılmış hak, yürürlükte bulunan hukuka göre bireyler lehine oluşan haklar ya da hukukî durumlardır. Bu haklar kazanıldıktan sonra herhangi bir kanun ya da idarî işlemlerle ortadan kaldırılamaz.*”⁴²¹ Medeni hukuk açısından kazanılmış hakkı kanunların geriye yürümesi bağlamında değerlendirmek mümkündür. Danıştay’ın bir kararına göre kazanılmış hak “*eski kanun yürürlükte iken kesin bir surette kazanılan yani hukuka korunmakta bulunan ve bir iddia haline gelen haklardır*” şeklinde tanımlanabilir⁴²². Nitekim kanunların geriye yürümezliği ilkesi kazanılmış hakların korunması işlevini yerine getirmektedir⁴²³. Kazanılmış hak kavramı denilince dikkat edilmesi gereken husus objektif ve genel bir hukuki düzenlemenin bulunmasıdır ve daha sonra bu hukuki düzenlemeye binaen sübjektif bir hak kazanılmasıdır⁴²⁴.

Konuya yoksulluk nafakası bağlamında bakılacak olursa, süresiz yoksulluk nafakasının kazanılmış hak olabilmesi için genel ve objektif nitelikli TMK m. 175 hükmüne binaen, süresiz olarak nafakaya hükmedilmelidir. Nafaka hakkı sübjektif bir nitelik kazanmalıdır.

⁴¹⁸ **KAPLAN**, Gürsel, “*İdari Yargılama Hukukunda Usulü Kazanılmış Hak*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2008, S. 76, s. 233; **SEVER**, D. Çiğdem, *Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Kazanılmış Haklar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (İdare Hukuku) Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 41; **şAHİN**, Yahya, “*Yasa ve Düzenleyici İdari İşlemlerin Değişmesinin Kazanılmış Haklar Yönünden İncelenmesi*”, (Kazanılmış Hak), Danıştay Dergisi, Y. 2009, C. 39, S. 120, s. IV.

⁴¹⁹ **KAPLAN**, s. 236; **SEVER**, 41.

⁴²⁰ **şAHİN**, *Kazanılmış Hak*, s. V.

⁴²¹ **ÇOBAN ATİK**, Ayşegül, “*İdare Hukukunda Kazanılmış Hak İlkesi*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2013, C. 21, S. 1 (30. YIL ARMAĀANI), s. 12.

⁴²² bkz. **SEVER**, s. 42-43.

⁴²³ **AKİPEK / AKINTÜRK / ATEş**, s. 97.

⁴²⁴ **ÇOBAN ATİK**, s. 14; **KAPLAN**, s. 234.

Bundan sonra ilgili kişi bakımından süresiz yoksulluk nafakası kazanılmış hak haline gelmektedir. Fakat süresiz yoksulluk nafakası düzenlemesinin objektif ve genel nitelikte bulunma haliyle kazanılmış hak durumu oluşturması söz konusu değildir.

Yoksulluk nafakasının süreli hale getirilmesi durumunda ise ilgili değişikliğe kadar olan dönemde süresiz yoksulluk nafakasına hak kazanmış olan kişiler, bu haklarını ilgili hükmün çizdiği sınırlar içerisinde korumaya devam edip etmeyecekleri gündeme gelebilir. Kazanılmış hakların yeni düzenleme çerçevesinde korunması, bu hakkın kamu düzeni ve genel ahlâka aykırı olmaması şartına bağlıdır⁴²⁵. Süresiz nafaka kişilik haklarıyla bağdaşmamaktadır. Kanun kişiyi, kendi kişilik haklarını sınırlama konusunda kendisine karşı bile korumaktadır. Bu çerçevede süresiz nafakanın kamu düzenine aykırı sayılması mümkündür. Bu çerçevede yoksulluk nafakasının süresizlik unsurunun kaldırılması sonrası, süresiz olarak hükmedilmiş olan nafakaların yeni düzenleme çerçevesinde uyarlanmasının mümkün olabileceği söylenebilir.

9.2. Yoksulluk Nafakasının Süresinin Belirlenmesi

Yoksulluk nafakasının süresizlik unsurunun ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu konuda hâkime, tıpkı nafaka miktarının belirlenmesinde olduğu gibi, bir takdir yetkisi tanınmalıdır. Hâkim mehz İsviçre Medeni Kanunu Art. 125/2’de olduğu gibi belirli ölçütler çerçevesinde yoksulluk nafakasının süresine karar vermelidir.

Türk Medeni Hukuku kadın erkek eşitliğini sağlamak bakımından pek fazla düzenleme getirmiştir. Bu sebeple nasıl ki yoksulluk nafakası boşanma sonrasında kadın için bir güvence sağlıyorsa, en azından buna bir üst sınır getirilerek erkek için de bir güvence sağlanmalıdır. Zira yoksulluk nafakası son dönem hukuk sistemlerinde artık kusurdan bağımsız hale gelmektedir. Mevcut düzenlemede eşit kusur halinde nafaka ödenebileceğinden, süresiz nafaka kadın erkek eşitliğini erkek aleyhine bozan bir düzenleme halini almaktadır.

Nafakanın süreli hale getirilmesinde kamuoyunda, uygulamada ve doktrinde çeşitli öneriler bulunmaktadır⁴²⁶.

⁴²⁵ DURAL / SARI, s. 121.

⁴²⁶ “Ortak sorunun çözümü, yoksulluk nafakasının belli bir süreye bağlanması ve hâkime sürenin miktarını belirleme açısından takdir yetkisi verilmesi ile ortadan kalkacaktır.”, DEMİR, *Yoksulluk*

Kanaatimizce yoksulluk nafakası için belirlenecek olan üst sınır sabit bir sınır olmamalıdır. Fakat bu husus bir üst sınır olmaması gerektiği şeklinde de yorumlanmamalıdır. Zira kesin bir üst sınır konulursa, uzun süreli bir evlilik geçirmiş, 55 yaşına gelmiş, meslek sahibi olmayan bir kadının geçimini nasıl sağlayacağı tartışmalı hale gelir. Neredeyse emeklilik yaşına gelmiş böyle bir kimseye meslek edindirmeye çalışmak ve geçimini bu şekilde sağlamasını söylemek hakkaniyetli bir çözüm olmayabilir. Bu sebeple bir üst sınır getirilecekse bu sınır nisbî olmalıdır. Son zamanlarda sürekli gündemde olan yoksulluk nafakasının süreli hale getirilmesi, süresizliğin kaldırılıp yerine sabit bir üst sınır getirilmesi şeklinde gerçekleşirse, bu durumun da yoksulluk nafakası üzerindeki tartışmaları sona erdirmeyeceği göz ardı edilmemelidir.

Yoksulluk nafakasına getirilmesi gereken üst sınır, oransal olarak evlilik süresine uygulanmalıdır. Bu oran Aile Bakanlığı nezdinde yapılacak bilimsel bir çalışma sonrasında belirlenmelidir. Hâkim söz konusu oranla belirlenecek sürenin altında kalmak koşuluyla, diğer ölçütler ışığında nafaka süresini belirlemelidir.

TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2019 yılı verileri bakımından kadınlar için ilk evlenme yaşı ortalama 25’tir⁴²⁷. 2017-2019 dönemi için kadınlarda ortalama yaşam süresi ise

Nafakası, s. 66; “Nafaka miktarının ve nafaka ödenme süresinin belirlenmesi ile ilgili olarak hakkaniyeti gerçekleştirecek birtakım kriterlere ihtiyaç olduğu ve bu kriterlerin kanunla getirilmesinin farklı yorumlar yapılarak uygulama farklılıklarının giderilmesine hizmet edeceği kanısındayım. Özellikle evliliğin süresi, evlilikteki görev dağılımı, yaş, sağlık durumu gibi nafaka alma hakkını objektif kriterler ile evlilikte gösterilen fedakârlıklara bağlanması adaletli bir dağılımdır”, **OKTAY ÖZDEMİR**, s. 43; “Boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre hâkimin takdirine bağlı olarak ve tarafların evli olarak kaldıkları süre dikkate alınarak bir yıldan üç yıla kadar bir süre ile sınırlandırılması uygun olacaktır.”, **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 46; “Kanaatimizce de Medeni Kanun’da kıs sürmüş evlilikler için bir zaman sınırı belirlenerek yeni bir düzenlemeye gidilmelidir. Bu şekilde Kanun değişikliği yapılmaz ise de, bu husus özellikle yargısal içtihat tarafından dikkatle ele alınmalı, çok kısa sürmüş -özellikle çocuksuz- evlilikler açısından yoksulluk nafakasının tespit ve tayininde menfaat dengesi ve hakkaniyet gereğince hareket edilmelidir.”, **TOSUN**, s. 68, 69; “Şayet yapılacak kanun değişikliği ile ayrıca bir de üst süre getirilmek isteniyorsa; bu durumda, örneğin evlilik süresi, eşlerin yaşı, çocukların sayısı ve bakım yükümlülüğünün süresi vs. gibi birden fazla kriterin dikkate alınarak belirlendiği bir sistem ihdas edilmeli ve temel kriterleri dikkate alan birden fazla üst süre söz konusu olmalıdır. Mesela 5 yıldan kısa süren evliliklerde nafaka süresi üst sınırın evlilik süresi kadar olacağı; 5 yıldan uzun süren evliliklerde nafaka üst süresinin 12 yıl olacağı; 16 yaşından küçük müşterek çocuğun bulunması ve nafaka alacaklısı tarafından bakımının üstlenilmiş olması halinde her durumda nafaka üst süresinin 12 yıl olacağı şeklinde bir hüküm ihdas edilebilir.”, **YAĞCI**, s. 348; “Kanaatimizce yoksulluk nafakasının, makul bir süre ile sınırlandırılması yerinde olur... Somut olayda nafaka süresinin ne kadar olacağını, kanun koyucunun belirleyeceği azami süreyi geçmemek üzer, hakim takdir etmesi gerekir.”, **YILDIRIM**, *Nafakada Süre*, s. 83; Bu konuda haberler için bkz. <https://www.sabah.com.tr/kadin/2019/04/23/kademdem-nafaka-tartismalarina-iliskin-cozum-onerileri> , (E.T. 27.01.2021); <https://www.cnnturk.com/turkiye/adalet-bakanligindan-dikkat-ceken-nafaka-onerisi> , (E.T. 27.01.2021).

⁴²⁷ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2017-2019-33711> , (E.T. 27.01.2021).

81,6'dır⁴²⁸. Yoksulluk nafakası oranının 1/2 olması gerektiğini kabul edersek; bu çerçevede 25 yaşında evlenen bir kadın 30 yıl sonra boşanması halinde en fazla 15 yıl nafaka alacak ve 70 yaşında olacaktır. Bu veriler oranın en azından 1/2 olması gerektiğine işaret etmektedir. Elbette bu oran detaylı ve kapsamlı bir çalışma neticesinde belirlenmelidir. Fakat her halükârda nafaka yoksulluğa düşecek olan tarafın değişen hayat koşullarına uyum sağlayabileceği bir geçiş dönemiyle sınırlı olarak ödenmelidir⁴²⁹. Bu geçiş döneminin her somut olayda değişmesi mümkündür. Bu sebeple üst sınırla birlikte hâkimin takdir yetkisinin varlığının kabul edilmesi veya bu hususta açıkça bir düzenleme yapılması gerekir.

⁴²⁸ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2019-33708> , (E.T. 27.01.2021).

⁴²⁹ **BUCHLER / CLAUSEN**, s. 5.

10. YOKSULLUK NAFKASININ YOKSULLUK KAVRAMI AÇISINDAN İNCELENMESİ

10.1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk kavramı sosyal bilimler içerisinde izahı tam olarak yapılamayan, mutlak anlamda tanımı bulunmayan kavramlardan biridir. Esasen yoksulluk nisbî bir kavramdır. Nitekim zenginliğin olmadığı yerde yoksulluktan, yoksulluğun olmadığı yerde zenginlikten bahsedilmesi mümkün değildir. Bu sebeple yoksulluk ve zenginlik kavramları birbirleriyle ilişkili kavramlardır⁴³⁰. Bu kavramlar bir paranın iki yüzü gibidir. Birbirlerine tamamen bağlıdır. Fakat kavramın nisbiliği uyarınca, mesele bu paranın hangi para olduğudur. 1 liranın da 200 liranın da iki yüzü bulunur. Farklı toplumlarda farklı yoksulluk algısı buradan kaynaklanmaktadır. Hatta o kadar ki, farklı mahallelerde oturan kimseler için dahi bu geçerlidir. Buradan varılmak istenilen kişinin lehine nafakaya hükmedilebilmesi için gerekli olan yoksulluğun hangi yoksulluk olduğunun tespitidir. Hayatında ilk defa, yukarıda bahsedilen anlamda, 200 liranın arka yüzüyle karşılaşan bir kimse yoksulluğa düşmüş kabul edilerek lehine nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceğinin belirlenmesi gerekir. Bu sorulara cevap verebilmek maksadıyla yoksulluk kavramı, çeşitli yönlerden değerlendirilmiştir.

10.1.1. Sözlük Anlamı Olarak Yoksulluk

Türk dil kurumu yapmış olduğu tanıma göre, kelime anlamıyla “yoksulluk” “yoksul olma durumu, yoksuzluk, variyetsizlik, sefillik, sefalet, fakirlik”⁴³¹ olarak ifade edilmektedir. “Yoksul” kelimesi ise “geçinmekte çok sıkıntı çeken (kimse, toplum, ülke), parasız, yoksuz, varlıksız, variyetsiz, fakir, fukara, zengin, varsıl karşıtı”⁴³² demektir. “Geçinmek” kelimesi “yaşamak için gerekeni sağlamak” anlamına gelir. Görüldüğü üzere kelime

⁴³⁰ EROL, Nihal, “Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006, s. 8; YÜCEL, Beyza Nur, “2000 Yılı Sonrası Türkiye’de Yoksulluk ve Sosyal Politika”, (Yoksulluk), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2017, s. 8.

⁴³¹ TDK Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 22.05.2020).

⁴³² TDK Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 22.05.2020).

manası olarak “yoksulluk” en sade haliyle, yaşamak için gerekeni sağlamak bakımından çok sıkıntı çekme durumu olarak tanımlanabilir.

Kelime anlamı olarak incelendiğinde yoksulluk kavramı, nafaka hukuku bağlamında çok kullanışlı bulunmamakta ve değerlendirme yapmamıza imkân vermemektedir.

10.1.2. Hukukta Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk kavramı kanunda tanımlanmış değildir. Yoksulluk kavramının tanımlanmayışı kural içi boşluk olarak değerlendirilmektedir⁴³³. Bu sebeple yoksulluk kavramının içinin doldurulması sosyal ve ekonomik şartlara, somut duruma göre takdir yetkisi kapsamında mahkemeler tarafından yapılmalıdır⁴³⁴.

Kanunda tanımı bulunmaması sebebiyle yoksulluk kavramı doktrinde ve yargı kararlarında çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Kılıçoğlu’na göre “boşanma yüzünden yoksulluk, barınma, geçimini temin etme konusunda çaresizliği ifade eder.”⁴³⁵ Öztan’a göre “eşin kendi serveti ve çalışması ile kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak hale gelmesi veya kısa bir süre sonra bu hale düşecek olması (mesela, ufak bir mamelek kısa zamanda tükenektir veya hastalık nedeniyle, kişi çalışamayacaktır) demektir”⁴³⁶. Dural/Öğüz/Gümüş’e göre “çalışma gücünden yoksun ve başka bir geliri ya da serveti olmayan eşin”⁴³⁷ yoksul olduğu söylenebilir. Tekinay’a göre “geçimini kendi mali kaynakları ve çalışma gücüyle sağlamak imkanından yoksun olan eşin yoksulluğa düşeceği kabul edilir.”⁴³⁸ Akıntürk/Ateş’e göre “nafaka isteminde bulunan taraf, hiçbir gelirinin olmamasından ve çalışamayacak durumda bulunmamasından dolayı kendi kendini geçindiremeyecekse, boşanma yüzünden yoksulluğa düşme tehlikesiyle karşılaşmış bulunuyor demektir.”⁴³⁹ Erdem’e göre “nafaka talep eden tarafın, bu nafaka olmadan hayatını orta halli bir kişi seviyesinde dahi devam ettirememesi durumu”⁴⁴⁰ olarak tanımlanabilir. Tutumlu’ya göre “yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım ve

⁴³³ ÖZTAN, 2015, s. 834.

⁴³⁴ BOZDAĞ, s. 76; KARTAL, s. 9; ÖZTAN, 2015, s. 835.

⁴³⁵ KILIÇOĞLU, Ahmet, *Aile Hukuku (Aile)*, Turhan Kitabevi, B. 4, Ankara 2019, s. 134.

⁴³⁶ ÖZTAN, 1983, s. 296.

⁴³⁷ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s.156.

⁴³⁸ TEKİNAY, s. 247.

⁴³⁹ AKINTÜRK / ATEŞ, s. 303.

⁴⁴⁰ ERDEM, *Aile Hukuku*, s. 201.

*kültüre ilişkin harcamaları karşılayacak geliri olmayanlara yoksul denebilir.*⁴⁴¹
Doktrindeki tanımlar birbiriyle benzerlik göstermekte ve birçok noktada buluşmaktadır. Bu çerçevede; nafaka talep edecek olan tarafın elinden geleni yapmasına rağmen geçimini kendi imkanlarıyla sağlayabilecek durumu yoksa yoksul olduğu kabul edilebilir.

Yoksulluk kavramı mahkemeler tarafından da tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda yoksulluk tanımının yapıldığı, Yargıtay’ın yerleşik içtihadı bulunmaktadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 1998/656 Esas, 1998/688 Karar, 07.10.1998 tarihli kararına göre yoksulluk “*yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek yerinde olur.*”⁴⁴² YHGK’nun tanımı çok fazla karara dayanak teşkil etmiş ve günümüze kadar bu tanıma atıf yapılagelmiştir⁴⁴³.

10.1.3. Diğer Sosyal Bilimlerde Yoksulluk Kavramı

10.1.3.1. Mutlak Yoksulluk- Nisbi Yoksulluk

Kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan asgarî gıdayı temin edemeyecek gelir düzeyinde bulunmasına mutlak yoksulluk denilmektedir⁴⁴⁴. Mutlak yoksulluk sınırı belirlenirken iki yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi kişinin hayatta kalması için alması gerekli kaloriyi sağlayacak gıdanın maliyetidir ki buna “*açlık sınırı*” denilmektedir. İkinci yönteme göre ise yalnızca gıda değil giyinme, barınma, ısınma gibi diğer temel ihtiyaçlar da dikkate alınarak belirlenen miktardır. Buna da “*yoksulluk sınırı*” denilmektedir⁴⁴⁵. YHGK 1998/656 E., 1998/688 K., 07.10.1998 tarihli kararında yapılan

⁴⁴¹ TUTUMLU, s. 1302.

⁴⁴² <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=72709>, (E.T. 08.09.2020).

⁴⁴³ Örnek kararlar için bkz., YHGK., 2017/2424 Esas, 2019/751 Karar, 20.06.2019 Tarihli kararı; YHGK., 2017/1893 Esas, 2019/546 Karar, 09.05.2019 Tarihli kararı; YHGK., 2017/1584 Esas, 2018/503 Karar, 21.3.2018 Tarihli kararı.

⁴⁴⁴ BAL, Erdi, “*Sosyal Yardımların Yoksulluk Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği*”, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018, s. 4; CEYLAN ÇAKMAK, Zübeyde, “*İnsani Yoksulluk ve İnsani Gelişme Endeksi Alanında Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Karşılaştırılması*”, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2019, s. 4; DOĞAN, Elif, “*Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk Siyaseti: Türkiye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği*”, (Yoksulluk), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 14; YÜCEL, Yoksulluk, s. 10.

⁴⁴⁵ YÜCEL, Yoksulluk, s. 10,11.

yoksulluk tanımının mutlak yoksullukta kullanılan ikinci yöntemle paralel olduğu görülmektedir.

Kişinin sahip olduğu gelir ve refah durumunun, toplumun ortalama gelir ve refah durumunun altında olmasına nisbî yoksulluk denir⁴⁴⁶. Nisbi yoksullukta toplumun ortalama refah durumunun altında kalanlar yoksul sayılmaktadır.

10.1.3.2. Objektif Yoksulluk- Sübjektif Yoksulluk

Objektif yoksulluk önceden belirlenen objektif kriterlerle yoksulluğun kaynağını inceleyen, yoksulluğu meydana getiren sebeplerin ne olduğu konusunda değerlendirmelerde bulunan yoksulluk yaklaşımıdır⁴⁴⁷. Objektif yoksullukta kişilerin kendisini yoksulluk anlamında nasıl gördüğü değil, somut birtakım verilere göre yapılan değerlendirmenin sonucu ortaya konulmaktadır. Bu bakımdan sübjektif yoksulluğa göre daha gerçekçi sonuçlara ulaşılmaktadır.

Sübjektif yoksulluk, kişilerin yoksulluk kavramı konusundaki algılarını ve yoksul olup olmama bakımından kendilerini hangi durumda gördükleri değerlendirmelerini içerir. *“Öznel yoksulluk çizgisi, yoksul olanlarla yoksul olmayanları birbirinden ayırmayı amaçladığından, kendini yoksul hissetmeyenlerin yoksulluk çizgisinin üstünde, yoksul hissedenlerin ise yoksulluk sınırının altına olması beklenmektedir.”*⁴⁴⁸

10.1.3.3. Sosyal Dışlanma ve Bağımlılık

Genel olarak sosyal dışlanma, yaş, cinsiyet, din, ırk gibi nedenlerle ortaya çıkabilen ve kişinin sosyal hayatın bir parçası olmasının mümkün olmaması halidir. Yoksulluğun da bu sebeplerden biri kabul edilmesi mümkündür⁴⁴⁹.

Kişinin içinde bulunduğu yoksulluk nedeniyle toplumsal ilişkilerinde problemler meydana gelmesi mümkündür. Yaşadığı bu problemler onun sosyal hayattan kopmasına, sosyal ilişki kurmakta zorlanmasına yani sosyal olarak dışlanmasına neden olabilmektedir. Bu dışlanma onun sosyal imkanlara erişmesini zorlaştırmakta, belki

⁴⁴⁶ BAL, s. 5; CEYLAN ÇAKMAK, s. 5; EROL, s. 11; YÜCEL, *Yoksulluk*, s. 12.

⁴⁴⁷ EROL, s. 11; YÜCEL, *Yoksulluk*, s. 14.

⁴⁴⁸ YÜCEL, *Yoksulluk*, s. 14, 15.

⁴⁴⁹ CEYLAN ÇAKMAK, s. 8; YÜCEL, *Yoksulluk*, s. 33.

ortadan kaldırmaktadır. Bu durumda kendisine söz konusu imkânı sağlayan kişi/kişilere bağımlı olmak zorunda kalmaktadır. Bağımlılık devam ettikçe sosyal ve iktisadi hayattan dışlanma da artarak devam etmektedir⁴⁵⁰.

Tezin konusu bağlamında, yoksulluk nafakası alan tarafın bir an önce ekonomik özgürlüğünü elde etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde nafaka alacaklısı nafaka yükümlüsüne muhtaç halde kalmaktadır. Nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsüne bağlı olarak hayatını devam ettirmesi hem kendisi hem de toplum açısından sakıncalıdır. Zira söz konusu durumun uzun süre devam etmesi halinde başka sorunların doğması da mümkündür.

10.2. Nafaka Talep Eden Eşin Yoksulluğa Düşmüş Ya Da Düşecek Olması

10.2.1. Genel Olarak

TMK m. 175'e göre yoksulluk nafakası talep edebilmek için boşanma nedeniyle bir yoksulluk söz konusu olmalıdır. Hüküm "*yoksulluğa düşecek taraf*" diyerek, boşanma sırasında henüz yoksulluğa düşmemiş fakat boşanmadan sonra düşebilecek olan tarafın da yoksulluk nafakası talep edebileceğini ifade etmiştir⁴⁵¹.

Yoksulluk kavramı kanunda tanımlanmamış, bunun yerine tanımlama doktrin ve yargıya bırakılmıştır. Bu husus oldukça isabetlidir. Zira yoksulluk kavramı oldukça muğlak, zamana ve mekâna göre değişebilen bir kavramdır. Bu sebeple kavramın dinamik bir şekilde tanımlanması gerekmektedir.

YHGK'nun yerleşik tanımına göre yoksulluk, "*yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek yerinde olur.*"⁴⁵² Yoksulluk kavramının tanımı ne şekilde yapılırsa yapılsın her somut olayda

⁴⁵⁰ EROL, s. 14.

⁴⁵¹ BARAN CELEP, s. 104; DEMİRBAŞ, s. 228; ERDEM, s. 201; GELMEZ, *Boşanma*, s. 97; GÜNCAN, s. 59; GENÇCAN, s. 464; KAÇAK, s. 147; KARTAL, s. 51; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 42; SERİN OF, s. 81.

⁴⁵² YHGK., 1998/656 Esas, 1998/688 Karar, 07.10.1998 Tarihli kararı, <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=72709>, (E.T. 08.09.2020).

yoksulluk durumu hâkim tarafından takdir yetkisi çerçevesinde belirlenmelidir. Hâkim yapacağı ve yaptıracığı araştırma sonucu yoksulluk durumunu değerlendirmelidir⁴⁵³.

YHGK'nın yoksulluk tanımı aslında yoksulluk nafakası açısından sorunlu bir tanımdır. Zira sayılan yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür kriterleri normal bir ailenin geçinmesi için gerekli olan temel ihtiyaçlardır. Boşanmadan sonra bu kriterlerin tamamına yönelik olarak belirlenecek nafaka, yoksulluk nafakasını amacının dışına çıkarmaktadır. Nitekim yoksulluk nafakasının amacı eşlerin boşanmadan sonra birbirlerinin geçimini sağlaması değil birbirlerine destek olmalarıdır. Fakat yalnızca kişinin yoksul olup olmadığı konusunda yapılacak bir değerlendirmede söz konusu tanım isabetli bir tanım olarak değerlendirilebilir.

Yoksulluk nafakasında dikkate alınması gereken yoksulluk hangi yoksulluktur? Mutlak Yoksulluk- Nisbi Yoksulluk ayrımı çerçevesinde yapılacak olan değerlendirmeye göre yoksulluk nafakasında dikkate alınacak yoksulluk mutlak yoksulluk olmalıdır. Kişinin yoksulluğunun, sahip olduğu refah durumunun, toplumun ortalama refah durumunun altında olup olmasına göre belirlendiği nisbî yoksulluk anlayışı yoksulluk nafakası bakımından sağlıklı sonuçlar vermesi pek mümkün değildir.

Başka bir açıdan, belirlenecek yoksulluk objektif yoksulluk anlayışıyla paralel olmalıdır. Zira objektif yoksulluk önceden belirlenen objektif kriterlerle yoksulluğun kaynağını inceleyen bir anlayıştır. Objektif yoksulluk anlayışının aksine sübjektif yoksulluk anlayışında objektif kriterler bulunmamakta, kişilerin kendini yoksul addedip addedmediğine göre bir değerlendirme yapılmaktadır. Bu ise yoksulluk nafakasının amacı ile bağdaşmamaktadır.

⁴⁵³ KARTAL, s. 54.

10.2.2. Yoksulluk Koşulunu Engelleyebilecek Bazı Durumlar

10.2.2.1. Genel Olarak

Yoksulluk nafakası talep edenin başka gelirinin olması mutlak anlamda yoksulluk nafakasına engel teşkil etmemektedir. Yetersiz gelire sahip bir kişinin de yoksul sayılarak yoksulluk nafakasına hak kazanması mümkündür⁴⁵⁴.

Evlilik süresince geçimlerini birlikte sağlayan eşlerin boşanma gerçekleşir gerçekleşmez kendi geçimlerini sağlayacak durumları olmayabilir. Özellikle ülkemizin sosyo-ekonomik yapısı dikkate alındığında kadın eşin hemen ya da kısa süre zarfında ekonomik özgürlüğünü kazanması, kendi geçimini sağlaması mümkün olmamaktadır. Bu sebeple eşler, özellikle kadın, yoksul sayılabilecek hale düşebilmektedirler. Fakat çalışabilecek halde iken kendi inisiyatifiyle çalışmayan yahut çalışmakta iken haklı bir gerekçe olmaksızın çalışmayı bırakan kimsenin yoksulluk nafakası alması mümkün değildir⁴⁵⁵.

⁴⁵⁴ GENÇCAN, s. 465; **Yargıtay 2. HD. 2019/5528 Esas, 2019/11545 Karar, 26.11.2019 Tarihli kararı**, “Mahkemece davacı kadının emekli olduğu, aylık 857,07 TL emekli maaşı aldığı, sürekli ve durumuna göre yeterli gelire sahip olduğu, gelirinin yaşı ve yaşam koşulları bakımından onu yoksulluktan kurtaracak düzeyde olduğu ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşmeyeceği gerekçesi ile yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmiştir. Yapılan yargılama ve toplanan delillerden ve özellikle bozma sonrası gerçekleştirilen ekonomik ve sosyal durum araştırma tutanaklarına göre; davacı kadının dava açıldıktan sonra emekli olduğu, Edremit Sosyal Güvenlik Merkezinin 26/09/2018 havale tarihli yazı cevabında davacı kadının 857,07 TL emekli maaşı aldığı, yalnız yaşadığı, boşandığı eşi ile 1/2 hisseli evde oturduğu, kira giderinin bulunmadığı ve başkaca herhangi bir malvarlığının olmadığı, buna karşılık davalı erkeğin ise; emekli olduğu ve 4.400 TL emekli maaşı aldığı, kendine ait evde oturduğu, kira giderinin bulunmadığı, bundan başka adına kayıtlı boşandığı eşi ile 1/2 hisseli evi ve aracının bulunduğu anlaşılmıştır. Asgarî ücret seviyesindeki gelirin kişiyi yoksulluktan kurtarmayacağını açıklayan HGK 24.12.2014 gün 2013/2-1364 esas ve 2014/1082 sayılı kararı doğrultusunda, asgarî ücret altında gelir elde eden davacı kadın yararına yoksulluk nafakası koşulları gerçekleşmiş olup, elde ettiği gelir kadını yoksulluktan kurtaracak düzeyde değildir. Mahkemece davacı kadın lehine Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi gereği uygun bir miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekirken, yazılı şekilde reddi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2019-5528-k-2019-11545-t-26-11-2019>, (E.T. 06.10.2020).

⁴⁵⁵ **Yargıtay 2. HD., 2013/26509 Esas, 2014/10425 Karar, 06.05.2014 Tarihli kararı**, “Davacının çalışmakta ve yeterli gelire sahip iken, dava sırasında kendi isteğiyle işten ayrıldığı toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Dava sırasında kendi isteğiyle işten ayrılan, bu sebeple gelirden yoksun kalan davacı yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği gözetilmeden, yazılı şekilde yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru bulunmamıştır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2013-26509-k-2014-10425-t-6-5-2014>, (E.T. 03.03.2021); **Yargıtay 2. HD., 2018/6428 Esas, 2018/14747 Karar, 18.12.2018 Tarihli kararı**, “Davalı-davacı kadın, asgari ücretle çalışmakta iken davanın devamı sırasında çocuklara bakmak için işten ayrıldığını beyan etmiştir. O halde mahkemece kadının sigortalı bir işte çalışıp çalışmadığı, kendisini yoksulluktan kurtaracak düzenli ve sürekli gelirinin bulunup bulunmadığı, işten ayrılmış ise ayrılmasında haklı nedeninin bulunup bulunmadığı hususları araştırılarak sonucuna göre kadının tedbir nafakası ve yoksulluk nafakası talepleri hakkında hüküm kurulması gerekirken, bu hususta eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.”,

Bu husus tam aksi durum için de geçerlidir. Yani çalışma imkanına sahip bulunduğu halde bundan imtina eden taraf nafaka yükümlülüğünden kurtulamaz⁴⁵⁶.

Esasen nafakaya hak kazanıp kazanmama konusunda çalışıp çalışmamak, geliri bulunup bulunmamak mutlak bir ölçüt olarak değerlendirilmemektir. Çalışan bir kişiye nafaka bağlanabileceği gibi çalışmayan kişiye nafaka bağlanmadığı durumlar da söz konusu olabilir⁴⁵⁷. Esasen mahkeme böyle durumlarda eşlerin boşandıktan sonraki mali durumları arasında bir denge gözetmektedir.

Nafaka talep edilecek eş kendisi yoksul durumdaysa, geçerli mazereti bulunarak çalışmıyorsa (Mesela çalışmasına engel olacak derecede engelli olması) yoksulluk nafakası ile yükümlü tutulamaz⁴⁵⁸.

10.2.2.2. Nafakaya Hak Kazanabilme Bağlamında Asgari Ücret Sorunu

Ücret ödeme borcu işverenin işçiye karşı borçlarından biridir⁴⁵⁹. TBK m. 401'e göre "*İşveren işçiye sözleşmede veya toplu iş sözleşmesinde belirlenen; sözleşmede hüküm bulunmayan hallerde ise, asgarî ücretten az olmamak üzere emsal ücreti ödemekle yükümlüdür.*" Kural olarak işveren, alt sınır bakımından, istediği ücreti vermesi söz konusu değildir. Kanun koyucu ücrete bir alt sınır getirmiştir. İşte bir işverenin işçisine vermek zorunda olduğu ücretin alt sınırına asgarî ücret denilmektedir⁴⁶⁰. Asgarî ücret

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2018-6428-k-2018-14747-t-18-12-2018>, (E.T. 03.03.2021).

⁴⁵⁶ **BOZDAĞ**, s. 76; **Yargıtay 2. HD., 2020/68 Esas, 2020/1493 Karar, 24.02.2020 Tarihli kararı**, "Yoksulluk nafakası yükümlüsünün çalışmasına bedensel veya ruhsal bir engeli bulunmadığı sürece, düzenli bir gelirin bulunmaması onu yoksulluk nafakası yükümlülüğünden kurtarmaz.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2020-68-k-2020-1493-t-24-2-2020> , (E.T. 06.10.2020).

⁴⁵⁷ **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 50.

⁴⁵⁸ **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 53.

⁴⁵⁹ **MUTLUER**, Kamil, "*Türk Hukukunda Asgari Ücret*", Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, Y. 1969, C. 5, S. 1, s. 375.

⁴⁶⁰ **KARAMIZRAK**, Barış, *Türkiye'de Asgari Ücret ve Asgari Ücret Üzerinden Alınan Vergilerin Mali Analizi*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2019, s. 7; **YILMAZ ESER**, Burçin / **TERZİ**, Harun, "*Türkiye'de Asgarî Ücret: Sorunlar Öneriler*", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Y. 2010, C. 22, S. 1, s. 129.

işçilere insan hayatına uygun düzeyde en alt sınırdaki bir yaşam biçimi tesis etmeyi; asgari ücret işçinin geçim sıkıntısı çekmeksizin bir hayat sürebilmesini amaçlar⁴⁶¹.

01.08.2004 Tarihli 25540 Sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Asgarî Ücret Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesine göre asgarî ücret, “*İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgarî düzeyde karşılamaya yetecek ücreti*” ifade etmektedir. Bununla beraber uygulamada bu hesaplama işçi ve ailesi için birlikte yapılmaktadır⁴⁶².

Asgarî Ücret Yönetmeliği'nde asgarî ücret için yapılan tanımla, YGHK'nun yoksulluk için yaptığı tanımı⁴⁶³ kıyaslanırsa oldukça benzerlik gösterdiği fark edilecektir. Bu iki tanımdan asgarî ücretle çalışan bir kimsenin mahkemeler nezdinde aslında yoksul olduğu çıkarımının yapılması dahi mümkündür.

Mahkemelerin asgarî ücret ve yoksulluk nafakası ilişkisinde net bir tutumları bulunmamaktadır. Yani asgarî ücret yoksulluk nafakası bakımından kesin bir ölçü değildir. Asgarî ücretle çalışan bir kimse lehine nafakaya hükmedilebileceği gibi hükmedilmemesi de mümkündür⁴⁶⁴.

Nitekim YHGK 2017/1036 Esas, 2019/1147 Karar, 07.11.2019 Tarihli yerleşik içtihadına göre “*Asgarî ücretle çalışılmakta bulunulması yoksulluk nafakası bağlanmasını imkânsız kılan bir olgu olarak kabul edilmediği gibi, yoksulluğu ortadan kaldıracak bir gelir seviyesi olarak kabul edilmemektedir.*”⁴⁶⁵ Bir kimse asgarî ücretli olarak çalışıyor olsa dahi bu durum onun yoksulluk nafakası almasına engel teşkil etmeyeceği ifade edilmektedir⁴⁶⁶. Nafaka talep edenin asgarî ücret seviyesinde ücret alması nedeniyle

⁴⁶¹ **DARENDE**, Yeliz, “*Asgari Ücretle Çalışıyor Olmak Yoksulluk Nafakası Bağlanmasına Engel Midir? Ya Da Yoksulluk Nafakasının Kaldırılmasını Gerekli mi?*”, Leges Hukuk Dergisi, Y. Haziran 2013, S. 42, s. 57; **KARAMIZRAK**, s. 7, 9.

⁴⁶² **YILMAZ ESER / TERZİ**, s. 134.

⁴⁶³ “*Yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek yerinde olur.*”

⁴⁶⁴ **YILDIRIM**, Ece, “*Yoksulluk Nafakası*”, (*Yoksulluk Nafakası*), Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2020, s. 37.

⁴⁶⁵ Diğer kararlar için bkz.: **YHGK.**, 2014/49 Esas, 2015/1527 Karar, 10.06.2015 Tarihli kararı; **YHGK.**, 2010/371 Esas, 2010/364 Karar, 07.07.2010 Tarihli kararı; **YGHK.**, 2007/84 Esas, 2007/95 Karar, 28.02.2007 Tarihli kararı.

⁴⁶⁶ **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 100, 101; **GENÇCAN**, s. 470; **Yargıtay 2. HD.**, 2019/5103 Esas, 2019/12386 Karar, 17.12.2019 Tarihli kararı, “Mahkemece davalı-karşı davacı kadının çalışması

yoksulluk nafakası talep edememesi de mümkündür⁴⁶⁷. Bu ayrıma neden olan husus taraflar arasında gözetilen dengedir. Bahsi geçen iki Yargıtay kararında, nafaka talep eden eşlerin ikisi de asgarî ücret düzeyinde gelire sahip olmasına rağmen birinde nafakaya hükmedilmesi mümkün olmuş diğerinde olmamıştır⁴⁶⁸.

Mahkeme asgarî ücreti tek başına değil diğer imkânlarla birlikte değerlendirmektedir. Nafaka talep eden asgarî ücret düzeyinde gelire sahip bulunmaktaysa da mesela bir evi veya bir arabası varsa nafakaya hükmedilmemesi söz konusu olabilmektedir⁴⁶⁹. Bu nedenle her dava tek başına değerlendirilip durumun gereklerine göre karar verilmektedir⁴⁷⁰.

nedeniyle sabit geliri olduğu ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşmeyeceği gerekçesi ile yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmiştir. Yapılan yargılama ve toplanan delillere göre, kadının yargılama aşamasında asgarî ücretle işe başladığı, yalnız yaşadığı, kira giderinin bulunduğu ve adına kayıtlı herhangi bir malvarlığının olmadığı, buna karşılık davalı erkeğin ise: polis memuru olduğu ve 2.800 TL maaş aldığı ve arkadaşları ile birlikte kiralık evde oturduğu anlaşılmıştır. Asgarî ücret seviyesindeki gelirin kişiyi yoksulluktan kurtarmayacağını açıklayan HGK 24.12.2014 gün 2013/2-1364 esas ve 2014/1082 sayılı kararı doğrultusunda, asgarî ücret seviyesinde gelir elde eden davalı karşı davacı kadın yararına yoksulluk nafakası koşulları gerçekleşmiş olup, elde ettiği gelir kadını yoksulluktan kurtaracak düzeyde değildir. Mahkemece davalı karşı davacı kadın lehine Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi gereği uygun bir miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekirken, yazılı şekilde isteğin reddi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2019-5103-k-2019-12386-t-17-12-2019> , (E.T. 08.10.2020).

⁴⁶⁷ **Yargıtay 2. HD., 2015/2279 Esas, 2015/16172 Karar, 17.09.2015 Tarihli kararı**, “Davacı-karşı davalı kadın, uzmana verdiği beyanda, çalıştığını, aylık asgarî ücret seviyesinde gelirin bulunduğunu ifade etmiş, davacı-davalı tanığı da bu durumu doğrulamıştır. Gerçekleşen bu durum karşısında tarafların her ikisinin de asgarî ücret seviyesinde çalıştıkları, düzenli ve sürekli gelirlerinin bulunduğu, mali durumlarının ve güçlerinin yaklaşık aynı seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanununun 175. maddesi koşulları davacı-karşı davalı kadın lehine oluşmamıştır. Bu itibarla davacı-karşı davalı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulüne karar verilmesi doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2015-2279-k-2015-16172-t-17-9-2015> , (E.T. 08.10.2020).

⁴⁶⁸ **Yargıtay 2. HD., 2019/5103 Esas, 2019/12386 Karar, 17.12.2019 Tarihli kararı; Yargıtay 2. HD., 2015/2279 Esas, 2015/16172 Karar, 17.09.2015 Tarihli kararı.**

⁴⁶⁹ **Yargıtay 2. HD., 2014/27302 Esas, 2015/15092 Karar, 08.09.2015 Tarihli kararı**, “Toplanan delillerden davacı-karşı davalı kadının evlerinin bulunduğu ve kira geliri elde ettiği, ayrıca yurt dışında emekli maaşının olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre, davacı-karşı davalı kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği kabul edilemez. Bu bakımdan isteğin reddi yerine davacı yararına yoksulluk nafakası tayini doğru bulunmamıştır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2014-27302-k-2015-15092-t-8-9-2015> , (E.T. 31.12.2020).

⁴⁷⁰ **KAÇAK**, s. 148; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 43; **UZUN**, s. 39; **YILDIRIM**, *Yoksulluk Nafakası*, 37.

Nafaka yükümlüsünün geliri asgarî ücret seviyesinde yahut o kadar dahi değilse yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir⁴⁷¹. Yargıtay asgarî ücreti yoksulluk nafakasına engel bir durum olarak değerlendirmemektedir. Fakat asgarî ücret “*İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgarî düzeyde karşılamaya yetecek ücreti*” ifade eder. Doktrinde ve yargı kararlarında, bu ihtiyaçları gideremeyecek olanın yoksul olduğundan bahsedilir. Asgarî ücret ise bu ihtiyaçlar dikkate alınarak ve asgari ücretlinin ailesi de göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Ülkemizde ailelerin geçindiği asgarî ücretle bir kişinin elbette geçinebileceği söylenebilir. Bu sebeple asgarî ücretle çalışıyor olmanın, yoksulluk nafakasına hak kazanabilme bağlamında, yoksulluğu ortadan kaldıracak nitelikte olduğunun kabul edilmesi gerektiği söylenebilir⁴⁷². Bu çerçevede asgarî ücretlinin yoksulluk nafakası talep etmesinin mümkün olmaması gerekir. Zira böyle olmazsa yaklaşık 5 buçuk milyon asgarî ücretli işçiye de nafaka bağlanmalıdır.

10.2.2.3. Hak Kazanılan Tazminat ile Yoksulluğun Son Bulması

TMK m. 174’e göre “(1) *Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir. (2) Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.*” Madde uyarınca boşanma yüzünden maddi ya da manevi olarak zarar gören kimsenin tazminat talep etmesi mümkündür.

Lehine maddi veya manevi tazminata hükmedilen kişinin yoksulluk nafakası talep etmesini engelleyen bir düzenleme kural olarak bulunmamaktadır. Tazminata hükmedilmiş olması yoksulluk nafakasına hükmedilmesini doğrudan engelleyici bir nitelik taşımamaktadır⁴⁷³. Bunun temelinde yatan düşünce tazminat ve nafakanın

⁴⁷¹ **DARENDE**, s. 56; Tarafların benzer koşullarda bulunmaları durumunda her iki taraf da asgari ücretli ise nafakaya hükmedilmemesi gerektiği konusunda bkz., **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 71, 72; **UZUN**, s. 40.

⁴⁷² **DARENDE**, s. 59.

⁴⁷³ **ÇETİNER**, Bilgehan, “*Boşanmada Nafaka ve Tazminat İlişkisi*”, (Ed. Akın Ünal / Arif Kalkan), Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 100; **ZEYİN ÇAĞRI**, Gözde, *Boşanmada Maddi Tazminat*, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Doktora Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Şubat 2020, s. 122; **ARBEK**, s. 139; **ARKAN SERİM**, s. 300; **FIRTINA**, s. 108; **GELMEZ**,

amaçlarının farklı olmasıdır. Tazminat zararın karşılanması, nafaka ise ahlaki ve vicdani hislerden doğan yardım amacı taşıması sebebiyle de birbirinin yerine geçmemektedir⁴⁷⁴.

Yoksulluk nafakası, eşler arasında daha önceden bulunan ilişkinin hatırına, sosyal ve vicdani düşüncelerle, yardım maksadıyla verilmektedir. Yoksulluk nafakası kusura dayanmaz. Kusursuz eşten dahi talep edilebilir. Fakat tazminat için karşı tarafın kusuru şarttır. Tazminat maddi veya manevi bir zararı gidermeyi, telafi etmeyi amaçlamaktadır. Bu sebeple birinin diğerinin yerini alamayacağı söylenebilir⁴⁷⁵.

Maddi veya manevi tazminat kural olarak yoksulluk nafakasına bir engel teşkil etmemektedir. Fakat bununla birlikte eğer hükmedilen tazminatlar yoksulluğu ortadan kaldırıyorsa nafakaya karar verilmemesi gerekmektedir. Zira yoksulluk nafakasının şartlarından biri olan yoksulluğa düşmüş ya da düşecek olma şartı artık sağlanamamaktadır⁴⁷⁶.

Yargıtay'ın bir kararında⁴⁷⁷ yerel mahkeme tarafından 9.500 TL yoksulluk nafakası, 2.000.000 TL maddi, 1.500.000 TL manevi tazminata hükmedilmiştir. Bu karar, nafaka ve tazminatlar fazla bulunarak bozulmuştur. Mahkemece 8.000 TL yoksulluk nafakasına 600.000 TL maddi, 500.000 TL manevi tazminata hükmedilmiştir. Bu kez de tazminatlar az bulunarak bozulmasına, yoksulluk nafakası hakkında verilen kararın onanmasına karar verilmiştir⁴⁷⁸.

Boşanma, s. 104; GENÇCAN, s. 474; KAÇAK, s. 152; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 75; ÖZYAZGAN, s. 54; PERKTAŞ, s. 15; UZUN, s. 46.

⁴⁷⁴ BİÇER YENER, s. 35.

⁴⁷⁵ GÜNAY, Buket, *Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat*, Seçkin Yayınları, Ankara 2019, s. 46, 47; DEMİR, *Yoksulluk Nafakası*, s. 76; GENÇCAN, s. 474; ZEYİN ÇAĞRI, s. 35, 36.

⁴⁷⁶ BURCUOĞLU, Haluk, "*Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Gözlemler*", İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2018, C. 4, S. 2, s. 8; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 76; ÖZYAZGAN, s. 54.

⁴⁷⁷ **Yargıtay 2. HD., 2012/15803 Esas, 2013/7026 Karar, 15.03.2013 Tarihli kararı**, "Açıklanan ilkeler gözetildiğinde davacı yararına takdir edilen manevi tazminat miktarı aşırı derecede orantısız ve çoktur. Daha uygun miktarda tazminat takdiri gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır... Tarafların gerçekleşen ekonomik ve sosyal durumlarına ve paranın alım gücüne göre, davacı yararına takdir edilen ve aylık irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası, asgarî yaşam gereksinimleri dikkate alındığında fazla bulunmuştur. Türk Medeni Kanununun 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi gözetilerek daha uygun miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır."; ERDEM, *Aile*, s. 203.

⁴⁷⁸ BURCUOĞLU, s. 7,8; **Yargıtay 2. HD., 2017/248 Esas, 2018/1451 Karar, 06.02.2018 Tarihli kararı**, "Mahkemece verilen 22.03.2012 tarihli ilk kararda, kadın yararına aylık 9.500 TL. yoksulluk nafakası, 2.000.000 TL. maddi, 1.500.000 TL. manevi tazminata hükmedilmiş, hüküm davalının temyizi üzerine, Dairemizin 15.03.2013 gün ve 2012/15803 - 2013/7026 karar sayılı ilamıyla "davacı kadın yararına hükmolunan yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminatın çok olduğu" gerekçesiyle bozulmuştur. Mahkemece verilen 22.11.2016 tarihli son kararda, kadın yararına, aylık

Dikkat edilmelidir ki hem Yargıtay 2. HD., 2012/15803 Esas, 2013/7026 Karar, 15.03.2013 Tarihli kararında hem de Yargıtay 2. HD., 2017/248 Esas, 2018/1451 Karar, 06.02.2018 Tarihli kararında tazminatın yoksulluğu önleyip önlemediği değerlendirilmemiştir. Müstakilen her bir kalem ayrı ayrı değerlendirilmiş, az veya çok bulunmuştur. Daha sonraki kararda ise yoksulluk nafakası miktarı uygun bulunmuş fakat tazminatlar az bulunmuştur.

Mahkemece az bulunan tazminatların toplam miktarı 1.100.000 TL'dir. Bunun üzerine 8.000 TL yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir. Öncelikle tek başına 8.000 TL yoksulluk nafakası dahi oldukça yüksek bir meblağdır. Bununla birlikte toplamda 1.100.000 TL'den daha fazla tutarlı tazminatların yoksulluğu ortadan kaldırıp kaldırmadığı konusunda bir değerlendirme yapılmamıştır. Bir milyon liradan daha fazla paranın kişiyi yoksulluktan kurtarmayacağı ülkemiz şartlarında düşünülemez. Buna ilaveten hiç hükmedilmemesi gerekirken çok yüksek miktarda yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru bir yaklaşım değildir⁴⁷⁹.

Yoksulluk nafakasının yoksulluk şartı değerlendirilirken, nafaka talep edenin lehine hükmedilen tazminatların bu yoksulluğu önleyip önlemediği de değerlendirilmelidir. Şayet tazminatlar sonucu yoksulluk ortadan kalkıyorsa yoksulluk nafakasına karar verilmemelidir⁴⁸⁰.

8000 TL. yoksulluk nafakası ile 600.000 TL. maddi, 500.000 TL. manevi tazminata hükmedilmiştir. Ancak, tazminatlar yönünden yeniden verilen hüküm, bozma ile güdülen amaca uygun olmayıp, hükmedilen maddi ve manevi tazminat az olmuştur. Tarafların tespit edilen ekonomik ve sosyal durumları, boşanmaya yol açan olaylardaki kusur durumları, paranın alım gücü, davacı kadının kişilik haklarına yapılan saldırı ile ihlal edilen mevcut ve beklenen menfaati gözetilerek ve de Türk Medeni Kanununun 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi ile Türk Borçlar Kanununun 50. ve 51. maddesi hükmü dikkate alınarak, davacı kadın yararına uygun miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekir. Bu yönler gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2017-248-k-2018-1451-t-6-2-2018>, (E.T. 14.10.2020).

⁴⁷⁹ BURCUOĞLU, s. 10.

⁴⁸⁰ ARKAN SERİM, s. 300; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 157; GELMEZ, *Boşanma*, s. 105; ÖCAL, s. 48, 49; PERKTAŞ, s. 15; TEKİNAY, s. 244; Aksi yönde bkz. GÜNAY, s. 96.

10.2.2.4. Yoksulluğu Ortadan Kaldırıcı Etkiye Sahip Olabilecek Başka Durumlar

Boşanmanın mali sonuçlarından birisi de mal rejiminin tasfiyesidir. Evliliğin sona ermesiyle birlikte mal rejimi de tasfiye edilir⁴⁸¹. Bu tasfiye sonrası nafaka talep eden eşin mal rejimine göre alacağı katkı payı ya da ortaklık payının elde edilmesiyle beraber yoksulluğun ortadan kalkması söz konusu olabilir. Böyle bir durumda yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerekir⁴⁸².

Nafaka talep edenin emekli maaşı alması, tıpkı asgari ücrette olduğu gibi, nafaka talep edilmesine engel değildir. Bununla birlikte kişi emekli maaşı, dul, yetim aylığı veya başka aylık, ödenek ve gelir sahibiyse ve bu gelirler tek başına ya da diğer koşullarla birlikte yoksulluğu ortadan kaldırmaktaysa yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir⁴⁸³. Yoksulluğu ortadan kaldıracak nitelikte veya miktarda taşınmaza sahip olan yoksulluk nafakası alamaz⁴⁸⁴. Örneklerin çoğaltılması mümkündür. Yoksulluğu ortadan kaldıracak herhangi bir gelir, durum, malvarlığı yoksulluk nafakası alınmasına engeldir. Zira yoksulluk nafakasının olmazsa olmaz şartı yoksulluğa düşmüş yahut düşecek olmaktır.

10.3. Yoksulluğa Düşecek Olan Eşin Nafaka Talebinde Bulunması

10.3.1. Genel Olarak

Hâkimin yoksulluk nafakasına hükmedebilmesi için yoksulluğa düşecek olan tarafın talepte bulunması gerekmektedir. Hâkimin talep olmaksızın, kendiliğinden yoksulluk

⁴⁸¹ **YILDIRIM**, Edanur, “*Yasal Mal Rejiminin Tasfiyesinden Doğan Katılma Alacağı Hakkı ve Özellikleri*”, (Mal Rejimi), Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2019, s. 19.

⁴⁸² **ARKAN SERİM**, s. 300; **BURCUOĞLU**, s. 10; **ÇETİNER**, s. 102; **ERDEM**, *Aile*, s. 203; **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 105; **ÖZTAN**, 2015, s. 843; **TOSUN**, s. 65.

⁴⁸³ **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 74; **ULUSOY**, s. 45.

⁴⁸⁴ **GENÇCAN**, s. 477 vd.; **ÖZYAZGAN**, s. 37; **Yargıtay 2. HD.**, 2014/27302 Esas, 2015/15092 Karar, 08.09.2015 Tarihli kararı, “Toplanan delillerden davacı-karşı davalı kadının evlerinin bulunduğu ve kira geliri elde ettiği, ayrıca yurt dışında emekli maaşının olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre, davacı-karşı davalı kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği kabul edilemez. Bu bakımdan isteğin reddi yerine davacı yararına yoksulluk nafakası tayini doğru bulunmamıştır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2014-27302-k-2015-15092-t-8-9-2015>, (E.T. 31.12.2020).

nafakasına hükmetmesi mümkün değildir⁴⁸⁵. Fakat talep varsa artık hâkim olumlu ya da olumsuz bir karar vermek zorundadır. Talep yazılı veya sözlü olabilir⁴⁸⁶.

Nafaka talep edilirken miktar açıkça belirtilmelidir. Miktar belirtilerek yapılmış bir yoksulluk nafakası talebi olmadıkça yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği ifade edilmektedir⁴⁸⁷. Fakat kanaatimizce bir miktar belirterek yoksulluk nafakası talep edilmiş olsa dahi hâkim talep edilen bu miktarla bağlı değildir. Ancak taleple bağlılık ilkesi gereği söz konusu miktar hâkim için bir üst sınır teşkil etmektedir. Miktar belirtilmeden yoksulluk nafakası talep edilmiş olsa bile hâkimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde miktarı açıklattırarak bu çerçevede karar vermesi gerekir⁴⁸⁸. Ayrıca HMK m. 119 uyarınca talep edilen nafaka miktarı belirtilmelidir. Talepte nafaka miktarı bulunmuyorsa hâkim HMK m. 119/2 uyarınca bu eksikliği gidermelidir⁴⁸⁹.

Boşanma davası sırasında yoksulluk nafakası talebinde bulunmayan eş eğer nafaka talep etme hakkından feragat etmemişse daha sonra ayrı bir dava ile nafaka talebinde bulunabilir⁴⁹⁰.

⁴⁸⁵ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile*, s. 303; ARKAN SERİM, s. 288; BARAN CELEP, s. 101; BOZOVALI, s. 70; ÇİTAK, s. 26; DEMİR, *Yoksulluk Nafakası*, s. 44; DOĞAN, *Nafaka*, s. 77; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 156; GELMEZ, *Boşanma*, s. 108; GÜNCAN, s. 60; HAMZAÇEBİ, s. 33; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 134; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 63; ODABAŞI, s. 55; OKYAR KARAOSMANOĞLU, s. 424; ÖZYAZGAN, s. 37; SERİN OF, s. 77; ŞAHİN, *Yoksulluk Nafakası*, s. 89; UZUN, s. 58; **Yargıtay 2. HD., 2019/8176 Esas, 2020/991 Karar, 11.02.2020 Tarihli kararı**, “Davacı kadın dava dilekçesinde yoksulluk nafakası talep etmediği halde mahkemece talep olmaksızın davacı kadın yararına aylık 250,00 TL yoksulluk nafakasına karar verilmiştir. Hâkim, taleple bağlı olup talepten fazlaya hüküm verilemez (HMK m. 26). Bu yön gözetilmeden talep olmadığı halde davacı kadın yararına yoksulluk nafakasına da hükmedilmesi usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, (E.T. 30.09.2020).

⁴⁸⁶ ARKAN SERİM, s. 288; GÜNCAN, s. 61; ODABAŞI, s. 55; ÖZYAZGAN, s. 38; PERKTAŞ, s. 28; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 46; ULUSOY, s. 36; UZUN, s. 59.

⁴⁸⁷ DOĞAN, *Nafaka*, s. 78; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 85; ÖZUĞUR, s. 297; PERKTAŞ, s. 26; TUTUMLU, s. 1290.

⁴⁸⁸ ÇİTAK, s. 37; GÜNCAN, s. 63; KARTAL, s. 38; ÖZYAZGAN, s. 39; **Yargıtay 2. HD., 2016/13802 Esas, 2018/3223 Karar, 13.03.2018 Tarihli kararı**, “Davacı kadın 22.09.2015 tarihli cevaba cevap dilekçesinde miktar belirtmeksizin nafakaya hükmedilmesi talebinde bulunmuş, nafakanın niteliğini ve miktarını belirtmemiştir. Mahkemece kadının yoksulluk nafakası talebi olmadığı gerekçesiyle yoksulluk nafakasına hükmedilmemiştir. Hâkimin davayı aydınlatma ödevi (HMK m. 31/1) gereğince nafakanın niteliği ve miktarı yönünden isteğin açıklattırılması ve delillerin bu çerçevede değerlendirilerek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-13802-k-2018-3223-t-13-3-2018>, (E.T. 08.02.2021).

⁴⁸⁹ SOMKAN FIRAT, s. 47.

⁴⁹⁰ BARAN CELEP, s. 101; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 156; ÖCAL, s. 39; PERKTAŞ, s. 32; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 48; SERİN OF, s. 78.

Nafaka talep etme hakkı bakımından kadın ve erkek arasında bir ayırım yapılmamış, her iki eşe de yoksulluk nafakası talep etme imkânı tanınmıştır⁴⁹¹. Bu durum Türk Medeni Kanunu'nun kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik tutumunun bir sonucudur.

Nafaka talebinde illaki “*yoksulluk nafakası*” kavramı geçmek zorunda değildir. Bu anlama gelecek başka kavramların kullanılmasıyla da şartları varsa yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekmektedir⁴⁹². “*Ömür boyu nafaka*”, “*sürekli nafaka*”⁴⁹³, “*tedbir nafakasının devam etmesi talebi*”⁴⁹⁴ yoksulluk nafakası talebi olarak değerlendirilebilir.

Talepte yalnızca bir miktar nafaka talep edildiği ifade edilmiş fakat bunun hangi nafaka olduğu belirtilmemişse hâkim bu nafakanın hangi nafaka olduğunu davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde açıklattırmalı ve buna göre karar vermelidir⁴⁹⁵.

Anlaşmalı boşanma halinde taraflar protokolde veya sözlü olarak zapta geçirilen anlaşmada yoksulluk nafakasının miktarını ve süresini belirleyebilirler. Buna ilişkin düzenleme hâkimin uygun bulması halinde geçerli hale gelmiş olur⁴⁹⁶. Yoksulluk

⁴⁹¹ ARKAN SERİM, s. 292; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 156; KARTAL, s. 37; KILIÇOĞLU, Aile, s. 134; MEMİŞOĞLU BOZAN, s.78.

⁴⁹² BARAN CELEP, s. 101; ÇİTAK, s. 26; DEMİR, *Yoksulluk Nafakası*, s. 46; DOĞAN, *Nafaka*, s. 77; FIRTINA, s. 99; KAÇAK, s. 144; TUTUMLU, s. 1291; UZUN, s. 59; **Yargıtay 2. HD., 2015/7001 Esas, 2016/4379 Karar, 07.03.2016 Tarihli kararı**, “Davacı kadının yoksulluk nafakası (TMK m. 175) talebi bulunmadığı gibi, talep ettiği tedbir nafakasının boşanmadan sonra devam etmesi yönünde veya yoksulluk nafakası talebi anlamına gelebilecek başka bir beyanı da mevcut değildir. Durum böyleyken; talep olmadan davacı yararına yoksulluk nafakası takdiri usul ve yasaya aykırı olmuş, bozmayı gerektirmiştir (HMK m. 26).”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2015-7001-k-2016-4379-t-7-3-2016> (E.T. 01.10.2020).

⁴⁹³ TUTUMLU, s. 1291.

⁴⁹⁴ **Yargıtay 3. HD., 2014/10030 Esas, 2014/16996 Karar, 22.12.2014 Tarihli kararı**, “Boşanma davası devam ederken eşlerden birinin tedbir nafakasının devamını istemesi, yoksulluk nafakası istemi niteliğindedir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2014-10030-k-2014-16996-t-22-12-2014> (E.T. 01.10.2020).

⁴⁹⁵ **Yargıtay 2. HD., 2016/7188 Esas, 201/12677 Karar, 14.11.2017 Tarihli kararı**, “Davacı-karşı davalı kadın 26.09.2014 tarihli boşanma davasına ilişkin dava dilekçesinde, 750 TL. nafakaya hükmedilmesi talebinde bulunmuş, nafakanın niteliğini belirtmemiştir. Mahkemece kadının yoksulluk nafakası talebi olmadığı gerekçesiyle yoksulluk nafakasına hükmedilmemiştir. Hâkimin davayı aydınlatma ödevi (HMK m. 31/1) gereğince nafakanın niteliği yönünden isteğin açıklattırılması ve delillerin bu çerçevede değerlendirilerek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-7188-k-2017-12677-t-14-11-2017>, (E.T. 08.02.2021).

⁴⁹⁶ ARAS, Bahattin, “*Anlaşmalı Boşanma Davalarında Tarafların Tazminat ve Nafaka Taleplerinin Karara Bağlanması*”, Terazi Hukuk Dergisi, Y. 2010, C. 5, S. 47, s. 77; SEÇER, Öz, “*Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 7, S. 2, s. 263, 265; ŞANLI YALIN, Seda, *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2017, s. 45; YÜCEL, Sevtap, “*Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri*”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2018, C. 4, S. 1, s. 244; ZEHİR, İlknur Pınar, “*Boşanmanın Yan (Feri) Sonuç Sözleşmeleri*”,

nafakasına ilişkin herhangi bir şey kararlaştırılmamışsa bu durumda hâkimin bu konuyu taraflara hatırlatması ve bu konudaki belirsizliği gidermesi gerekmektedir⁴⁹⁷. Bu konudaki eksiklik giderilmeden boşanmaya karar verilmesi halinde ne olacağı ve tarafların daha sonra ayrı bir dava ile yoksulluk nafakası talep etme imkânının olup olmadığı meselesi gündeme gelmektedir.

Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi için tarafların boşanmayla ilgili aslî ve fer'î her konuda anlaşmaları gerekmektedir⁴⁹⁸. Tarafların bazı haklarını saklı tutmaları anlaşmalı boşanmaya karar verilmesine engeldir⁴⁹⁹. Boşanma kesinleşmişse artık, tarafların bu hususta bir talebinin bulunmadığının, aksi iddia edilemez bir karine olarak kabul edilmesi gerekir. Bu kapsamda nafakaya ilişkin düzenleme bulunmayan anlaşmalı boşanma davası kesinleştikten sonra ayrı bir dava ile nafaka talep edilememesi gerektiği söylenebilir⁵⁰⁰. Diğer bir görüşe göre taraflar anlaşmalı boşanma protokolünde nafaka talep edilmediği konusunda anlaşmadıkları veya nafaka hakkından açıkça feragat etmedikleri sürece daha sonra ayrı bir dava ile yoksulluk nafakası talep edilebilir⁵⁰¹. Kanaatimizce de anlaşmalı boşanmada nafakaya ilişkin bir hüküm bulunmadan, hüküm kesinleşirse, yeniden nafaka talebinin mümkün olmaması gerekir. Aksi halde bu durumun kötüye kullanılması imkanı ortaya çıkabilir.

10.3.2. Taleple Bağlılık

Hâkim nafakaya hükmederken nafaka talep edenin talebiyle bağlıdır. Hâkimin talep edilenden fazlasına hükmetmesi söz konusu değilken daha azına hükmetmesi mümkündür⁵⁰².

Hâkimin yoksulluk nafakasına hükmedebilmesi için illaki “*yoksulluk nafakası*” kelimelerinin talepte geçmesi şart değildir. Hâkim bu anlama gelecek ifadelerle de yoksulluk nafakası talebinin bulunduğunu kabul edebilir. Fakat bunun bir sınırı olmalıdır.

İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2017, s. 37; YAĞCI, s. 326.

⁴⁹⁷ ARAS, s. 82; YÜCEL, *Nafaka*, s. 247.

⁴⁹⁸ SEÇER, s. 263.

⁴⁹⁹ SEÇER, s. 268; YÜCEL, *Nafaka*, s. 241; Aksi yönde bkz. BOZDAĞ, s. 82; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 47.

⁵⁰⁰ ARAS, s. 83; BİÇER YENER, s. 44; BOZDAĞ, s. 81; GELMEZ, *Boşanma*, s. 108; ÖCAL, s. 43; PERKTAŞ, s. 27; ŞANLI YALIN, s. 73.

⁵⁰¹ SEÇER, s. 269; UZUN, s. 63; YÜCEL, *Nafaka*, s. 248, 249.

⁵⁰² ÇİTAK, s. 37; ÖCAL, s. 38; SOMKAN FIRAT, s.47; ULUSOY, s. 36.

Nitekim HMK m. 25'e göre "*hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz.*" Bununla beraber hâkim davadaki belirsizlikleri de gidermelidir. HMK m. 31'e göre "*Hâkim, uyuşmazlığın aydınlatılmasının zorunlu kıldığı durumlarda, maddi veya hukuki açıdan belirsiz yahut çelişkili gördüğü hususlar hakkında, taraflara açıklama yaptırabilir; soru sorabilir; delil gösterilmesini isteyebilir.*" Hâkim bu iki madde ve yorum kuralları çerçevesinde, yalnızca uyuşmazlıktaki belirsizliğin giderilmesi amacıyla, tarafsızlığını koruyarak kişinin talebini değerlendirmelidir⁵⁰³. Şayet kendisinde, bu kişinin aslında yoksulluk nafakası talep etmiş olduğuna ilişkin bir kanaat uyanıyorsa ancak bu durumda HMK m. 31 kapsamında bu belirsizliği gidermek için isteğinin ne olduğunu açıklattırmalıdır.

Yoksulluk nafakası talep etme niyeti olmadığı halde tarafın yoksulluk nafakası talep etmesini sağlayan hâkim HMK m. 31'in sınırlarını aşarak HMK m. 25'te düzenlenen taraflarca getirilme ilkesini ihlâl ettiği kabul edilebilir. Bu durum HMK m. 36 uyarınca hâkimin "*Davada, iki taraftan birine öğüt vermiş ya da yol göstermiş olması.*" sayılarak ret sebebi olarak değerlendirilebilir⁵⁰⁴.

10.4. YOKSULLUKLA BOŞANMA ARASINDA İLLİYET BAĞININ BULUNMASI

Boşanma davasında yoksulluk nafakası talep edebilmenin bir şartı yoksulluğa düşmek ya da düşecek olmaktır. Fakat düşülecek yoksulluğun sebebi boşanma hadisesi olmalıdır. Yani boşanmayla yoksulluk arasında illiyet bağı bulunmalıdır⁵⁰⁵. TMK m. 175 "*boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf*" diyerek bunu açıkça ifade etmiştir. Eğer yoksulluğun esas sebebi boşanma değil de kumar, iflas gibi başka bir şeyse bu durumda yoksulluk nafakası talep etme hakkı doğmaz⁵⁰⁶.

⁵⁰³ SİMİL, s. 1368.

⁵⁰⁴ SİMİL, s. 1372.

⁵⁰⁵ ARKAN SERİM, s. 290; BOZOVALI, s. 69; ÇİTAK, s. 32; DEMİR, *Yoksulluk Nafakası*, s. 49; GELMEZ, *Boşanma*, s. 98; GÜNCAN, s. 58; KAÇAK, s. 150; KARTAL, s. 50; ODABAŞI, s. 57; OKYAR KARAOSMANOĞLU, s. 426; ÖCAL, s. 47; SERİN OF, s. 81.

⁵⁰⁶ BOZOVALI, s. 69; ÇİTAK, s. 32; KAÇAK, s. 150; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 66; ULUSOY, s. 44.

Nafaka talep eden yoksulluđa dűşmemek için ya da yoksulluktan kurtulmak için elinden geleni yapmalıdır. Nafaka talep eden yoksulluđa kendi iradesi, ihmali, özensizliđi ile dűşműşse artık yoksulluk nafakası talep etmesi söz konusu deđildir⁵⁰⁷.

⁵⁰⁷ ARKAN SERİM, s. 290; GELMEZ, *Boşanma*, s. 98; GENÇCAN, s. 505.

11. YOKSULLUK NAFKASININ SONA ERMESİ

TMK m. 176'nın üçüncü fıkrasında irat biçiminde hükmedilen yoksulluk nafakasının ortadan kalkma halleri düzenlenmiştir. Buna göre “*İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararıyla kaldırılır.*”

TMK m. 176/3 irat biçiminde ödenen yoksulluk nafakasının sona ermesi için iki durum öngörmüştür. Buna göre irat biçiminde ödenen yoksulluk nafakası kendiliğinden ortadan kalkabileceği gibi mahkeme kararıyla da ortadan kaldırılabilir⁵⁰⁸.

Yoksulluk nafakasının ortadan kalkma hallerini düzenleyen m. 176/3 hükmü emredici niteliktedir⁵⁰⁹. Bu sebeple taraflar, ölüm veya nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi halinde nafakanın sona ermeyeceğini kararlaştırsalar bile, TBK m. 27'ye aykırı olacağından kesin hükümsüzlük yaptırımıyla karşılaşılacaktır. Fakat alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hallerinde, bu haller bulunsa bile nafakanın sona ermeyeceğinin kararlaştırılabileceği ileri sürülmektedir⁵¹⁰.

11.1. Kendiliğinden Ortadan Kalkma

TMK m. 176/3'e göre yoksulluk nafakası taraflardan birinin ölmesi ve nafaka alacaklısının evlenmesi hallerinde kendiliğinden ortadan kalkar⁵¹¹. Kanunkoyucu bu şekilde ikili bir ayırım yaparak aslında yargının yükünü hafifletmeyi amaçlamıştır. Zira taraflardan birinin ölümü veya nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi halleri nafakanın mahkeme kararıyla kaldırıldığı hallere nazaran ispat bakımından daha kolay bir nitelik taşımaktadır⁵¹².

⁵⁰⁸ İrat biçiminde ödenen yoksulluk nafakasının kendiliğinden ve mahkeme kararıyla ortadan kaldırılması başlıkları altında, yoksulluk nafakasının ortadan kalkması, ifadesi ile irat biçiminde ödenen yoksulluk nafakasının ortadan kalkması kastedilmektedir. Toptan şekilde ödenen nafaka ayrıca belirtilmektedir.

⁵⁰⁹ **BOZDAĞ**, s. 91; **MEDAR**, s. 126.

⁵¹⁰ **DEMİR**, *Süresiz Nafaka*, s. 229; **FIRTINA**, s. 124.

⁵¹¹ **ARBEK**, s. 149; **FIRTINA**, s. 119; **GENÇCAN**, s. 531.

⁵¹² **DEMİR**, *Süresiz Nafaka*, s. 230; **ERSÖZ**, s. 478.

Nafakanın kendiliğinden ortadan kalktığı hallerde nafaka yükümlüsünün yeniden mahkemeye başvurmasına gerek olmadan nafaka yükümlülüğü sona erer. Bununla birlikte taraflardan birinin ölümü veya alacaklı tarafın evlenmesi hallerinin vukuunun ve buna bağlı olarak yoksulluk nafakasının sona erdiğinin tespit edilmesi için tespit davası açılması mümkündür⁵¹³.

11.1.1. Taraflardan Birinin Ölmesi Halinde

TMK m. 176/3'e göre taraflardan birinin ölmesi halinde yoksulluk nafakası kendiliğinden ortadan kalkmaktadır⁵¹⁴. Nafakanın sona ermesi bakımından nafaka alacaklısıyla nafaka borçlusunun ölmesi arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır⁵¹⁵. Nafaka yükümlüsü de nafaka borçlusu da ölse geniş anlamda nafaka borcu sona ermektedir. Ölen kişinin nafaka alacaklısı olması halinde nafaka yükümlüsünün dava açmasına gerek yoktur. Nafaka kendiliğinden sona ermektedir. Bu durumda nafaka yükümlüsü nafaka alacaklısının öldüğünü gösteren nüfus kaydını ibraz etmek suretiyle nafaka ödemekten kaçınabilir⁵¹⁶.

Taraflardan birinin ölmesi yoksulluk nafakasının sona ermesine neden olduğu gibi, sonucu ölüm halinin sonuçlarını doğuran durumlarda da nafaka borcu sona erer. TMK m. 35'e göre bir kişinin gaipliğine karar verilmesi durumunda bu kişinin ölümüne bağlanan sonuçlar bu kişi ölmüş gibi ortaya çıkar. TMK m. 31 uyarınca bir kişinin ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılır (ölüm karinesi)⁵¹⁷. Bu sebeple nafaka yükümlüsü veya alacaklısının gaipliğine ya da ölüm karinesi uyarınca öldüğüne hükmedilirse, bunlar ölüm gibi sonuç doğuracağından nafakayı ortadan kaldırır. Bu bakımdan maddedeki ölüm ifadesi kişiliğin sona ermesi olarak geniş anlamda düşünülmelidir⁵¹⁸.

Taraflardan birinin ölmesi halinde nafaka yükümlülüğü sona ermektedir. Yani nafaka yükümlüsünün mirasçıları bakımından nafaka borcu; nafaka alacaklısının mirasçıları

⁵¹³ ERSÖZ, s. 478.

⁵¹⁴ ÇİTAK, s. 71; GENÇCAN, s. 532; KARTAL, s. 115; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 137; MEMİŞOĞLU BOZAN, s.109; ÖZTAN, 2015, s. 854; SOMKAN FIRAT, s. 68.

⁵¹⁵ DEMİR, *Süresiz Nafaka*, s. 229; ERSÖZ, s. 479.

⁵¹⁶ KARTAL, s. 116; ÖZUGUR, s. 288.

⁵¹⁷ AKİPEK / AKINTÜRK /ATEŞ, s. 253.

⁵¹⁸ DEMİR, *Süresiz Nafaka*, s. 231; ERSÖZ, s. 479.

bakımından nafaka alacağı sona ermektedir⁵¹⁹. Fakat bu husus nafaka hukuku bağlamındaki nafaka alacağı/borcu için geçerlidir. Daha önce de ifade edildiği üzere⁵²⁰ birikmiş nafaka alacağı artık adi alacak hükmünde değerlendirilmektedir. Bu sebeple yoksulluk nafakası yükümlülüğü sona ermiş olsa dahi, nafaka yükümlüsünün mirasçıları birikmiş nafaka borcundan sorumlu olmaktadır⁵²¹. Aynı şekilde nafaka alacaklısının mirasçıları da birikmiş nafaka alacağını talep etme noktasında yetkili olmaktadır⁵²². Fakat bir görüşe göre nafaka yükümlüsü ölse bile nafaka yükümlülüğü devam etmelidir⁵²³.

11.1.2. Süreli Nafakada Sürenin Sona Ermesi

Türk Medeni Kanunu m. 176'da yoksulluk nafakasının ödenme biçimi düzenlenmiştir. Yoksulluk nafakasına irat biçiminde veya toptan olmak üzere iki şekilde hükmedilebilir. Hüküm hangi şartlarda bunlardan hangisine hükmedileceği hususunda herhangi bir açıklık getirmemiştir. Bu durumda hâkim durum ve koşullar neyi gerektiriyorsa ona göre nafakanın irat veya toptan şekilde ödenmesine karar verir. Nafakanın ödenme biçimi bakımından nafaka alacaklısı tarafın bir talebi varsa yahut taraflar nafakanın ödenme biçimi üzerinde anlaşmışlarsa hâkimin gerekçe göstermeksizin aksi yönde karar vermesi söz konusu değildir⁵²⁴.

Toptan şekilde ödenen yoksulluk nafakası için nafakanın süresinden bahsetmek mümkün değildir. Nafakanın süresinin söz konusu olabilmesi için nafakanın irat biçiminde ödenmesine karar verilmiş olmalıdır.

Yoksulluk nafakasına toptan hükmedilmesi halinde nafaka borçlusu hükmedilen nafakayı tek seferde toptan olarak ödemektedir. Bu durumda ödemeye birlikte nafaka yükümlüsünün nafaka borcu sona erer⁵²⁵.

Türk Medeni Kanunu m. 175'e göre taraflar süresiz olarak yoksulluk nafakası talep edebilirler. Yoksulluk nafakası talep eden taraf belirli bir süreyle sınırlı olarak nafaka

⁵¹⁹ BOZDAĞ, s. 111; ERSÖZ, s. 480.

⁵²⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 5.2.

⁵²¹ ÖCAL, s. 68.

⁵²² ERSÖZ, s. 481.

⁵²³ ERDEM, *Aile*, s. 209; ÖCAL, s. 68; ŞEREN DEMİREL, s. 43; TEKİNAY, s. 253.

⁵²⁴ ERSÖZ, s. 474; bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 7.4.1.

⁵²⁵ ÇİTAK, s. 73; ÖCAL, s. 70.

talep etmişse hâkim en fazla bu süreyle sınırlı olarak nafakaya hükmedebilir. Nafaka talep eden süresiz olarak nafaka talebinde bulunmuşsa bu hususta tartışma vardır. Farklı görüşler bulunmaktaysa da kanaatimizce süresiz talep edilen nafakada hâkim süreli olarak nafakaya hükmedebilir⁵²⁶.

Türk Medeni Kanunu m. 175 ve devamı hükümlerinde süreli olarak hükmedilen nafakada sürenin sonunda ne olacağına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Lakin her ne kadar düzenleme bulunmasa da işin niteliği gereği yoksulluk nafakasına süreli olarak hükmedilmesi halinde söz konusu sürenin sona ermesiyle birlikte nafakanın kendiliğinden sona ereceği söylenebilir⁵²⁷.

11.1.3. Nafaka Alacaklısı Tarafın Yeniden Evlenmesi

Türk Medeni Kanunu m. 176/3'e göre nafaka alacaklısı tarafın yeniden evlenmesi halinde yoksulluk nafakası kendiliğinden ortadan kalkar⁵²⁸. Bunun sebebi nafaka alacaklısı evlendiği zaman artık yoksulluk nafakası yükümlülüğünden daha öncelikli bir yükümlülüğün ortaya çıkmasıdır⁵²⁹. Başka bir ifadeyle nafaka alacaklısı açısından yoksulluk nafakasından daha öncelikli olarak bakım nafakası ortaya çıkmaktadır.

Türk Medeni Kanunu m. 185/3'e göre eşler birbirlerine yardımcı olmak zorundadırlar. TMK m. 186/3'e göre ise eşler evlilik birliğinin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar. Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesiyle, TMK'nın "*Evliliğin genel hükümleri*" başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenen aile birliğinden doğan bakım nafakası tekrar ortaya çıkmaktadır. Aile birliğinden doğan bakım nafakası aile hukukunun emredicilik niteliğini içinde barındırır. Bu nafaka aile hukukunun doğasından kaynaklanan zorunlu bir nafakadır. Buna karşın yoksulluk nafakası artık aralarında evlilik birliği olmayan eski eşlerin birbirlerine yardımını öngören, ahlâki ve vicdani hislerden doğan bir nafaka türüdür. Bu sebeple mevcut bakım nafakası yükümlüsü varken artık yoksulluk nafakasının devam etmesi nafaka hukukunun mantığıyla uyumsuzluk meydana

⁵²⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 9.1.2.

⁵²⁷ DEMİR, *Süresiz Nafaka*, s. 230; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 81; ÖCAL, s. 67.

⁵²⁸ ÇİTAK, s. 71; DEMİR, *Süresiz Nafaka*, s. 233; ERSÖZ, s. 481; GENÇCAN, s. 531; KARTAL, s. 114; KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 137; ÖZTAN, 2015, s. 854.

⁵²⁹ ERSÖZ, s. 481; KARTAL, s. 114; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 110; ODABAŞI, s. 66; ÖZYAZGAN, s. 73; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 54; SOMKAN FIRAT, s. 69; TOPKAYA, s. 65; ULUSOY, s. 56.

getirir. Netice olarak evlenmeyle birlikte, yoksulluk nafakasından daha güçlü ve önemli niteliğe haiz olan aile birliğinden doğan bakım nafakası ortaya çıktığı için yoksulluk nafakası sona ermektedir.

Yoksulluk nafakası nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi nedeniyle sona ermiş olur. Nafaka alacaklısının yaptığı ikinci evliliği sona erdirmesi halinde eski eşinden aldığı nafakanın devam etmesi söz konusu değildir⁵³⁰.

11.1.4. Nafaka Borçlusunun Yeniden Evlenmesi Sorunu

Türk Medeni Kanunu m. 176'ya göre nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi halinde nafaka kendiliğinden sona ermektedir. Bununla birlikte nafaka yükümlüsünün evlenmesi nafakayı sona erdirmemektedir⁵³¹.

Nafaka alacaklısı yeniden evlendiği zaman nafakanın sona ermesi, yoksulluk nafakası yükümlülüğünden daha güçlü, öncelikli bir yükümlülüğün doğmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Nafaka borçlusunun yeniden evlenmesi nafaka borcunu sona erdirmemektedir. Halbuki yeniden evlenme olayına nafaka alacaklısının penceresinden bakıldığı gibi nafaka borçlusunun penceresinden de bakılmalıdır.

Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi yeni bir bakım borcu ortaya çıkardığı için nafakayı sona erdirir. Fakat nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesiyle ortaya çıkan, yoksulluk nafakasına göre üstün nitelikli bulunan bakım borcu göz ardı edilmektedir. Nitekim nafaka yükümlüsü yeniden evlendiği zaman yeni eşi, ailesine karşı bir bakım yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. TMK m. 176'ya göre hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın azaltılmasına karar verilebileceği belirtilmiştir⁵³². Kanun koyucu burada hâkime bir takdir yetkisi vermiş ve hangi hallerde nafakanın azaltılmasının mümkün olabileceğinden bahsetmemiştir. Yargı kararlarında da nafakanın uyarlanmasında nafaka borçlusunun yeniden evlenmesi göz önüne alınmaktadır⁵³³. Bu husus özünde mantıklıdır.

⁵³⁰ ÖCAL, s. 70.

⁵³¹ ÖZTAN, 2015, s. 853.

⁵³² DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 161; ULUSOY, s.57.

⁵³³ Yargıtay 3. HD., 2015/9295 Esas, 2015/17246 Karar, 04.11.2015 Tarihli kararı, "Yerel Mahkemece; davacının yeniden evlendiği, 18.000TL prim borcu, 8.000TL kredi borcu bulunduğunu, kira gideri olduğu, davalının ise boşanmadan sonra özürlü maaşı almaya başladığı gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile yoksulluk nafakasının dava tarihinden itibaren 500TL'ye indirilmesine karar verilmiş, hüküm davalı tarafından süresi içerisinde temyiz edilmiştir... O halde mahkemece; dava tarihindeki şartlara göre davalının yoksulluğunun ortadan kalkmadığı, 3 ayda bir aldığı engelli

Zira uygulamada nafakanın artırılması ya da azaltılmasını nelerin gerektirebileceğini saymak mümkün değildir. Fakat kanun koyucunun bir taraf için nafakayı kendiliğinden sona erdirecek kadar önemli gördüğü yeniden evlenme olayını diğer taraf için hâkimin takdir yetkisine bırakması hakkaniyetli bir durum değildir. Burada kanun koyucunun en azından, nafaka yükümlüsünün evlenmesi gibi önemli bir durumu örnek kabilinden saymak suretiyle bir düzenleme yapması daha uygun olabilirdi.

Bu hususun aslında bir boyutu daha vardır ki, uluslararası sözleşmelerle ve devlet politikası olarak kadını korumayı kendine görev edinmiş bir hukuk sisteminde -nafaka yükümlüsünün çoğunlukla erkek olduğu kabulünden hareketle- ikinci eşlerin⁵³⁴ de korunmasının güvence altına alınması gerekmektedir. Çoğunlukla kadınların bulunduğu nafaka yükümlüsünün eşi olma hali itibariyle ikinci eşin durumu da güvence altına alınmalıdır. Bu sebeple nafaka borçlusunun yeniden evlenmesi durumunun nafakanın azaltılması sebebi olarak en azından örnek kabilinden sayılarak ikinci eşlerin halinin daha güvenilir hale getirilmesi mümkündür.

11.2. Mahkeme Kararıyla Ortadan Kalkma

Kanun koyucu TMK m. 176'da nafakanın ortadan kaldırılma hallerini iki şekilde düzenlemiştir. Maddeye göre “*nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.*” Hükme göre yoksulluk nafakası kendiliğinden veya mahkeme kararıyla olmak üzere iki şekilde ortadan kalkabilir. Kanun koyucunun böyle bir ayırım yapması tarafların ölümü yahut alacaklı tarafın yeniden evlenmesi durumlarının ispat bakımından yeniden yargılama yapmayı gerektirmeyecek durumlar olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan

maaşının asgarî ücretin altında olduğu, aradan geçen sürede paranın alım gücündeki azalma, nafakanın niteliği birlikte nazara alındığında, mahkemece yapılan indirim miktarı, tarafların tespit edilen gelirleri ile mütenasip olmayacak şekilde fazla olup, nafakada TMK'nın 4. maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesine uygun bir miktar indirime karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, bu husus bozmayı gerektirmiştir.” (Dikkat edilmelidir ki Yargıtay'ın bozma sebebi nafakadan indirimin miktarına ilişkindir. Yani nafaka borçlusunun yeniden evlenmesinin indirim sebebi sayılmaktadır), <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2015-9295-k-2015-17246-t-4-11-2015> , (E.T. 23.11.2020).

⁵³⁴ İkinci eşten kasıt nafaka yükümlüsünün yeni eşidir.

kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halleri ispat bakımından yargılamaya muhtaç, muğlak olgular olması sebebiyle mahkeme kararıyla nafakayı ortadan kaldıran sebepler olarak düzenlenmişlerdir⁵³⁵.

11.2.1. Alacaklı Tarafın Evlenme Olmaksızın Fiilen Evliymiş Gibi Yaşaması

Türk Medeni Kanunu m. 176'ya göre Nafaka alacaklısı hukuken geçerli bir evlilik olmaksızın fiilen evliymiş gibi bir ilişki içerisindeyse nafaka yükümlüsünün başvurusuyla nafaka mahkeme kararıyla ortadan kaldırılır⁵³⁶. Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi yoksulluk nafakasını kendiliğinden ortadan kaldırdığı için nafaka alacaklıları nafakanın devam etmesi amacıyla fiilen evli gibi yaşadıkları, nafaka alacağı söz konusu olmasa belki de evleneceği bir durumda evlilikten kaçınabilmektedirler⁵³⁷. Nafaka alabilmek adına, evli gibi yaşamasına rağmen evlilikten kaçınan veya karşı tarafla hukuken evlenmesi mümkün olmayan nafaka alacaklısının bu hareketi her şeyden önce dürüstlük kurallarına aykırıdır. Bu durum hakkın kötüye kullanılmasıdır⁵³⁸. Bununla birlikte Kanun koyucu söz konusu durumu TMK m. 176'da açıkça düzenlemiştir.

Hükmün lafzından çıkarılacak sonuç; nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi yaşadığı ispatlandığı takdirde hâkim takdir yetkisine dayanarak nafakanın devam etmesine karar verememekte; nafakayı sona erdirmek mecburiyetindedir⁵³⁹. Zira hüküm “kaldırılır” ifadesiyle bunu ortaya koymaktadır.

Nafaka alacaklısının evlenmemekle amacı eski eşinden aldığı yoksulluk nafakasının devam etmesi olmayabilir. Nafaka alacaklısının, birlikte yaşadığı kişiyle evlenmemesi nafaka almaya devam etmek saikiyle olmayabilir. Kanun koyucunun amacı da sadece bu kötü niyetli evlilik dışı birlikteliklerde nafakayı sona erdirmek değildir. Böyle birlikteliklerin olduğu durumlarda nafaka alacaklısının, yoksulluk nafakasını alma gerekçesi olan yoksulluk halinin ortadan kalkmış olabileceğinin kabulüdür. Zira birlikte

⁵³⁵ **KARTAL**, s. 117; **MEDAR**, s. 129, 130.

⁵³⁶ **DEDE**, İsmail, “Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 15, S. 2, s. 559; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 103; **ERSÖZ**, s. 486; **FIRTINA**, s. 124; **GENÇCAN**, s. 532; **KILIÇOĞLU**, *Aile*, s. 137; **ÖZUĞUR**, s. 289; **ÖZTAN**, 2015, s. 854.

⁵³⁷ **ÇİTAK**, s. 66; **DEDE**, 560; **DEMİRBAŞ**, s. 230; **ODABAŞI**, s. 67; **OKYAR KARAOSMANOĞLU**, s. 430; **ÖZYAZGAN**, s. 75.

⁵³⁸ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 162; **ODABAŞI**, s. 67.

⁵³⁹ **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 162; **MEDAR**, s. 130; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 112; **ÖCAL**, s. 71.

yaşama halinde (hele ki evliymiş gibi değerlendirebileceğimiz birlikteliklerde), tarafların birbirinin geçimine katkı sağlama ihtimali çok yüksektir⁵⁴⁰. Bu sebeple yoksulluk nafakasının devam ettirilmesi hakkaniyete aykırıdır. Bir başka açıdan nafaka alacaklısı evlilik olmadan evliymiş gibi hayat yaşamaktayken nafaka borçlusu da nafaka ödemeye devam etmektedir. Bu bakımdan nafaka borçlusu bir başkasıyla evlilik hayatı yaşayan eski eşine ve dolaylı olarak onun birlikte yaşadığı kişiye nafaka ödemeye devam etmektedir ki bu husus hakkaniyetli değildir⁵⁴¹.

Türk Medeni Kanunu m. 176'ya göre nafakaya son verilebilmesi için “*evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması*” gerekmektedir. Bu düzenleme iki unsuru bulunmaktadır. Buna göre evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşıyor olmak için, meşru bir evlilik ilişkisi olmamalı, fiilen evliymiş gibi bir hayat sürülmelidir. Hukuken geçerli bir evlilik ilişkisinin bulunmaması şartı açık ve anlaşılabilir bir şarttır. Fakat fiilen evliymiş gibi yaşamak tam anlamıyla net bir ifade değildir⁵⁴².

Nafaka alacaklısının evliymiş gibi birlikte olduğu kişi nafaka alacaklısı ile evlenme niteliğine haiz bulunması şart değildir. Yani nafaka alacaklısı ile birlikte olduğu kişinin evlenmeleri mümkün olmasa dahi fiilen evliymiş gibi yaşamaları halinde TMK m. 176/3'teki şartın gerçekleştiği kabul edilmelidir. Bu kapsamda nafaka alacaklısı ile birlikte yaşadığı kişi arasında evlenmeye engel derecede hısımlık bulunmuş olsa, birlikte yaşanan kişinin mevcut evliliği olsa, evlenmeye engel derecede akıl hastalığı bulursa⁵⁴³ yahut birlikte yaşanan kişi ile nafaka alacaklısı aynı cinsiyetten olsa dahi sonucu değiştirmemektedir⁵⁴⁴.

Fiilen evliymiş gibi yaşamak ve birlikte yaşamak kavramları ayırt edilmelidir. Zira birlikte yaşamamanın tek başına nafakayı sonlandırma sebebi sayılması mümkün olabileceği gibi birlikte yaşama söz konusu olduğu halde nafakayı sonlandırmaya yetmeyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Yine bu kapsamda birlikte yaşamadıkları halde evliymiş gibi hayat sürülmesi yoksulluk nafakasının sona erdirilmesini mümkün kılabilir⁵⁴⁵.

⁵⁴⁰ ERSÖZ, s. 488; FIRTINA, s. 125.

⁵⁴¹ FIRTINA, s. 125.

⁵⁴² DEDE, s. 561.

⁵⁴³ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 57 vd.

⁵⁴⁴ DEDE, s. 561.

⁵⁴⁵ DEDE, s. 562.

Ruhi'ye göre nafaka alacaklısının başka bir kimseyle dini nikahlı olarak yaşaması halinde; nafaka alacaklısının nafaka borçlusundan olmayan evlilik dışı çocuk doğurması halinde yoksulluk nafakası kaldırılmalıdır⁵⁴⁶.

Ertürk'e göre nafaka alacaklısı bir kimseyle ortak bir ev almak suretiyle uzun süredir bir arada yaşıyorsa, nişan yüzüğü takıyorlarsa fiilen karı koca gibi yaşadıkları kabul edilebilir⁵⁴⁷.

Gençcan'a göre evlilik birliği olmaksızın evliymiş gibi yaşama durumu cinsel birlikteliği de içeren bir yaşam ortaklığıdır. Bu kapsamda cinsel birlikteliği içermesi şartıyla eşcinsel birlikteliklerde de söz konusu sebebe dayanılarak yoksulluk nafakasının ortadan kaldırılmasının talebi mümkündür⁵⁴⁸.

Birlikte olduğu kişiden hamile kalan, bu birliktelikten bebek dünyaya getiren nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi yaşadığı kabul edilmelidir⁵⁴⁹.

Evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşamının olup olmadığı somut olaya göre yapacağı değerlendirmeler sonucu hâkim tarafından belirlenmelidir⁵⁵⁰. Evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşamaya ilişkin durumların sayılması pek mümkün değildir. Her birlikteliğin evliymiş gibi yaşama sayılması mümkün değildir. Bunun değerlendirmesini hâkim yapmak durumundadır.

11.2.2. Alacaklı Tarafın Haysiyetsiz Hayat Sürmesi

Türk Medeni Kanunu m. 176/3'e göre nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi halinde nafaka yükümlüsünün talebiyle yoksulluk nafakası mahkeme kararıyla sona

⁵⁴⁶ **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 55.

⁵⁴⁷ **ERTÜRK**, Erkan, *4721 Sayılı Yeni Medeni Kanuna Göre Uygulamada Nafaka Davaları*, Kazancı Kitap Ticaret, B. 1, İstanbul 2005, s. 382.

⁵⁴⁸ **GENÇCAN**, s. 532.

⁵⁴⁹ **Yargıtay 3. HD., 2003/14484 Esas, 2003/14212 Karar, 11.12.2003 Tarihli Kararı**, "Somut olayda, davacı kadının davalıdan boşandıktan sonra baba evinden ayrılarak aynı köyden Murat Buruncuk isimli şahıs ile evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi birlikte yaşadığı ve bu birliktelikten bir çocuk dünyaya getirdiği sübuta ermiş olup, kanunda fiilen evliymiş gibi birlikte yaşamının süresi konusunda bir tahdit bulunmadığına göre nafakanın kaldırılması talebinin kabulü gerekirken yanılığılı değerlendirme sonucu reddi yönünde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.", <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/3hd-2003-14484.htm>, (E.T. 09.03.2021).

⁵⁵⁰ **Yargıtay 3. HD., 2012/15375 Esas, 2012/21121 Karar, 09.10.2012 Tarihli kararı**, "Somut olayda; davacının, boşanmadan hemen sonra, tanıklarının nişanlısı olarak beyan ettikleri kişiyle, evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşadığı; dosya içerisindeki fotoğraflardan ve ceza davası dosyasından anlaşılmaktadır.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2012-15375-k-2012-21121-t-9-10-2012>, (E.T. 23.11.2020).

erdirebilecektir. Bu hükmün amacı nafaka yükümlüsünün eski eşine yardım etmesi için ödediği nafakayı nafaka yükümlüsünün haysiyetsiz yaşamına harcamasının önüne geçmektir⁵⁵¹.

Haysiyetsiz hayat sürmek değişken ve muğlak bir ifadedir. Kanunda tanımı bulunmamaktadır. Böylece hâkim yargı uygulamaları ve doktrinin ışığında somut olaya ve zamana göre haysiyetsiz hayat sürme ifadesinin içeriğini dolduracaktır⁵⁵².

Dural/Öğüz/Gümüş'e göre haysiyetsiz hayat sürme randevu evi işletme, hayat kadını olma, içkiye veya kumara düşkün olma haysiyetsiz hayat sürme olarak kabul edilebilir⁵⁵³.

Kılıçoğlu'na göre haysiyetsiz hayat sürmenin esas ölçütü toplumun ahlâk ve değer yargılarıdır. Yani bir yaşam tarzının haysiyetsiz hayat sürme olup olmadığı toplumun değer yargılarına göre belirlenmelidir. Bu kapsamda kadın veya insan ticareti yapmak, evlilik dışı ilişkilere aracılık etmek, randevu evi işletmek, hayat kadını pazarlamak, teşhircilik yapmak, ekonomik durumu iyi olduğu halde dilenmek haysiyetsiz hayat sürmek olarak kabul edilebilir⁵⁵⁴.

Akıntürk/Ateş'e göre haysiyetsiz hayat sürme “*toplumun anlayışına göre sürekli olarak namus, şeref ve haysiyet kavramlarıyla bağdaşmayacak biçimde yaşamaktır. Örneğin şereften yoksun bir meslek ve san'atla uğraşma (genelev işletmek, muhabbet tellalığı, beyaz kadın veya uyuşturucu madde ticareti yapmak gibi), ayyaşlık (içki düşkünlüğü), kumarbazlık, esrarkeşlik (uyuşturucu düşkünlüğü) haysiyetsiz hayat sürme olarak kabul edilebilir.*”⁵⁵⁵

Ruhi'ye göre ırza yönelik suç işlenmesi, anormal cinsel saplantılar, yüz kızartıcı suç işleme, randevu evi çalıştırma, kadın ticareti yapma, hayat kadını olarak çalışma, uyuşturucu ticareti yapma gibi durumlarda haysiyetsiz hayat sürmenin varlığından bahsedilebilir⁵⁵⁶.

Dikkat edilirse genelev işletme ve hayat kadınlığı genel olarak haysiyetsiz hayat sürme olarak kabul edilmektedir. Dede'ye göre yoksulluk nafakasının haysiyetsiz hayat sürme

⁵⁵¹ DEDE, s. 564; DEMİR, *Süresiz Nafaka*, s. 233.

⁵⁵² DEDE, s. 565.

⁵⁵³ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 112.

⁵⁵⁴ KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 98.

⁵⁵⁵ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 253.

⁵⁵⁶ RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 56.

nedeniyle sona erdirilmesinin temelinde doğrudan ahlâk kuralları bulunmamaktadır. Yani hayat kadınlığı ve genelev işletilmesi sadece ahlâki anlamda kötü kabul edilerek yoksulluk nafakası ortadan kaldırılamaz. Bununla birlikte haysiyetsiz hayat sürme halinin nafakanın ortaya koyulma sebebi olan yoksulluk durumunu ortadan kaldırıcı etkisi gözetilerek bir karar verilmelidir. Buna göre hayat kadını veya genelev işletmesi olarak hayatını sürdüren nafaka alacaklısı bu yaşam tarzıyla yoksulluğu ortadan kaldırıcı etkiye sahip değilse yoksulluk nafakası devam etmelidir⁵⁵⁷.

Haysiyetsiz hayat sürme kavramının içinde hangi fiiller, durumlar dikkate alınırsa alınsın söz konusu fiillerin, durumların süreklilik arz etmesi gerekmektedir⁵⁵⁸. TMK m. 176'nın "*hayat sürmek*" ifadesi haysiyetsizlik içeren halin bir veya birkaç kere yapılmasını değil bu durumların bir yaşama şekli halini almış olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

11.2.3. Alacaklı Tarafın Yoksulluğunun Ortadan Kalkması

Türk Medeni Kanunu m. 175'e göre "*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*" Hükme göre yoksulluk nafakasının şartlarından biri nafaka talebinde bulunacak olan kişinin boşanma yüzünden yoksulluğa (düşmüş ya da) düşecek olmasıdır⁵⁵⁹.

Yoksulluk nafakasının amacı boşanma yüzünden yoksulluğa düşen tarafa yardımda bulunmaktır. Yani esasen yoksulluk nafakasının temelinde yatan gerekçe yoksulluktur. Yoksulluk nafakası için gereken diğer şartlar yoksulluk halinin varlığına ihtiyaç duymaktadırlar. Yoksulluk mevcutsa veya yoksulluğa düşülecekse diğer değerlendirmeler yapılır. Yoksulluk söz konusu değilse nafakaya da hükmedilemez. Bu nedenle nafaka alacaklısının yoksulluk durumunun ortadan kalkması halinde yoksulluk nafakasının ödenmesi için hiçbir gerekçe kalmaz. Nafaka alacaklısının yoksulluk halinin ortadan kalktığı ispatlandığı takdirde mahkemece yoksulluk nafakası ortadan kaldırılmalıdır⁵⁶⁰.

⁵⁵⁷ DEDE, s. 566.

⁵⁵⁸ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 253; ÇİTAK, s. 66; DEDE, s. 585; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 112; ERSÖZ, s. 503; ODABAŞI, s. 68; OKYAR KARAOSMANOĞLU, s.431.

⁵⁵⁹ KILIÇOĞLU, *Aile*, s. 138; bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 10.2.

⁵⁶⁰ DEMİR, *Süresiz Nafaka*, s. 235; ERSÖZ, s. 492; ÖZUĞUR, s. 290; ÖZTAN, 2015, s. 854.

Nafaka alacaklısının birtakım gelirler elde etmesi lakin bu gelirin nafaka alacaklısını yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı konusunda belirsizlik bulunması halinde hâkimin TMK m. 176/4 uyarınca nafakada indirim gitmesi gerektiği kabul edilmektedir. Nafakaya hükmedilirken ortaya çıkan asgarî ücret sorunu nafakanın kaldırılması bakımından da gündeme gelmektedir.

Yargıtay uygulamasına göre asgarî ücretli çalışıyor olmak yoksulluk nafakasına hükmedilmesine engel değildir. Aynı şekilde Yargıtay uygulamasına göre nafaka alacaklısı nafaka alırken asgarî ücret aldığı bir işte çalışmaya başladığı zaman bu husus nafakayı sona erdirmeye yetmemektedir. Nitekim Yargıtay 3. HD. bir kararında nafaka alacaklısının çalıştığı işten elde ettiği asgarî ücretin onun yoksulluğunu ortadan kaldırmayacağı gerekçesiyle nafakanın kaldırılması talebini reddetmiştir. Fakat nafakanın azaltılması yoluna gitmiştir⁵⁶¹. Asgarî ücretin yoksulluk nafakasına engel teşkil edip etmeyeceği hakkındaki görüşlerimiz burada da geçerlidir⁵⁶². Yoksulluk nafakası alan bir kimsenin asgari ücret almaya başlaması halinde nafakanın kaldırılması gerekmektedir.

Nafaka alacaklısının yoksulluk nafakası aldığı esnada kendisini yoksulluktan kurtaracak bir gelir etmesi halinde yoksulluk nafakası sona erdirilecektir. Yoksulluğun sona erdiğinin tespiti hâkim tarafından yapılmaktadır.

⁵⁶¹ **Yargıtay 3. HD., 2016/15725 Esas, 2017/5244 Karar, 13.04.2017 Tarihli kararı**, “Her ne kadar mahkemece; davalının çalıştığı, yoksul olmadığı gerekçe gösterilerek davalı lehine hükmedilen yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilmiş ise de; davalının söz konusu işte asgarî ücretli olarak çalışmakta olduğu dosya kapsamına yansıyan belgeler ile sabittir. Davalının günümüz ekonomik koşullarında aldığı nafaka ile geçinmesi mümkün olmadığına göre; işe girip çalışması zorunluluk arz etmektedir. Hal böyle olunca mahkemece; davalının çalıştığı işin, elde ettiği gelirin yoksulluk durumunu ortadan kaldırmayacağı, ancak çoğun içinde az da vardır kuralı gereğince, nafakanın kaldırılması isteminin yanı zamanda nafakanın azaltılması istemini de kapsadığı gözönünde bulundurularak, nafaka miktarı hakkaniyete uygun bir miktar indirim yapılması gerekirken, yazılı şekilde yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.”, **GENÇCAN**, s. 542.

⁵⁶² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 10.2.2.2.

12. YOKSULLUK NAFKASINDA USUL HÜKÜMLERİ

12.1. Yoksulluk Nafakasında Taraflar

HMK m. 51'e göre "*Dava ehliyeti, medenî hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir.*" Buna göre tam ehliyetli kişiler yoksulluk nafakası davasını bizzat açması veya avukat aracılığıyla davayı yürütmesi mümkündür. Tam ehliyetsizlerin dava ehliyeti bulunmadığından nafaka davası açmaları mümkün değildir. Sınırlı ehliyetsizlerin kural olarak dava ehliyeti bulunmamaktadır. Bununla birlikte kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlının bizzat dava açması mümkündür. Bu sebeple sınırlı ehliyetsizlerin boşanma davası açması mümkündür⁵⁶³. Fakat TMK m. 11'e göre evlenme kişiyi ergin kılacağından ayırt etme gücüne sahip olan kişi henüz 18 yaşını doldurmamış olsa bile boşanma davasını bizzat açabilir. Boşanma davasından sonra ayrı bir nafaka davasını da açabilir. Zira artık bu kişi tam fiil ehliyetine sahip bulunmaktadır.

Ayırt etme gücüne haiz olmayanların boşanma davasını veya nafaka davasını bizzat açmaları mümkün değildir. Esasen kanuni temsilci şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakka dayanan davayı açamayacağı gibi açılan davada savunmada da bulunamaz. Fakat böyle bir durumda tam ehliyetsiz bakımından haksız neticeler ortaya çıkabileceğinden zaruret icabı onlar adına yasal temsilcilerinin boşanma davasında nafaka talep edebileceği veya nafaka davası açabileceği kabul edilmektedir⁵⁶⁴.

12.1.1. Davacı

Türk Medeni Kanunu m. 175'e göre "*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*" Taraflardan hangisinin olduğuna bakılmaksızın, nafaka talebi için şartları taşıyan kişi yoksulluk nafakasını talep edebilir. Boşanma davasında talep edilen yoksulluk nafakasından talep edenin davacı veya davalı olması önem arz etmez. Nitekim davacı veya davalı olmak kusur bakımından peşin bir sonuç ortaya

⁵⁶³ TANRIVER, Süha, *Medenî Usûl Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması*, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 496; PEKCANITEZ / TAŞ KORKMAZ, s. 585, 586.

⁵⁶⁴ PEKCANITEZ / TAŞ KORKMAZ, s. 586; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 56; TANRIVER, s. 504.

koymaz. Bu sebeple boşanma davasının davacısı nafaka talep edebileceği gibi açılacak bir karşı davada da davalı karşı davacı şartlar mevcutsa yoksulluk nafakası talep edebilir.

Boşanma davasından sonra açılacak nafaka davasında davacı boşanma yüzünden yoksulluğa düşmüş ya da düşecek olan kimsedir⁵⁶⁵. 743 sayılı MK döneminde erkeğin davacı olabilmesi için kadının hali refahta bulunması gerekmektedir⁵⁶⁶. Yani erkeğin nafaka davasında davacı olarak veya boşanma davasında nafaka talep edebilmesi için kadının refah halinde bulunması gerekmektedir. Lakin bu şart TMK’da bulunmamaktadır.

İslam Hukuku’nda erkeğin nafaka talep etme hakkı bulunmamaktadır. Yani erkek nafaka bakımından davacı olamamaktadır. Zira aileyi geçindirme yükümlülüğü erkeğin üzerine yüklenmiş bir yükümlülüktür. İslam Hukuku’nda nafaka davasının davacısı kadındır.

12.1.2. Davalı

Yoksulluk nafakasında davalı TMK m. 175’te “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf... diğer taraftan... nafaka isteyebilir*” denilmek suretiyle ifade edilmiştir. Buna göre hem erkek hem kadının nafaka talebinde bulunma imkânı vardır. Şartları taşımak suretiyle her ikisi de karşı taraftan nafaka talep edebilir. İşte boşanma davasında veya ayrı bir dava olarak nafaka davasında davalı yoksulluğa düşecek olan tarafa nafaka ödeme kabiliyeti bulunan taraftır⁵⁶⁷. Kısaca kendisinden nafaka talep edilen taraftır.

İslam Hukuku’nda kadının evi geçindirme yükümlülüğü bulunmadığı için boşanmadan sonra da nafaka davasının davalısı olması söz konusu değildir. Yani kadından nafaka talep edilemez.

12.2. Yoksulluk Nafakasında Görevli Mahkeme

09.01.2003 tarihli 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4’üncü maddesine göre “*22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli*

⁵⁶⁵ GENÇCAN, s. 592; ÖZYAZGAN, s. 57.

⁵⁶⁶ GENÇCAN, s. 591.

⁵⁶⁷ GENÇCAN, s. 592; ÖZYAZGAN, s. 57.

ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler” aile mahkemeleri tarafından görülür.

Düzenlemeye göre yoksulluk nafakası ile alakalı davalarda aile mahkemesi görevlidir. Boşanmayla birlikte talep edilen nafakada boşanma davasına bakan aile mahkemesi görevlidir⁵⁶⁸. Bununla birlikte nafaka boşanma davasından sonra ayrı bir dava ile isteniyorsa yine aile mahkemesi görevlidir. Yoksulluk nafakasının kaldırılması, azaltılması ya da artırılması ile ilgili davalar da aile mahkemesinin görev alanına girmektedir⁵⁶⁹.

Yoksulluk nafakası yükümlüsünün, nafaka ödeme yükümlülüğünü sona erdirecek birtakım sebeplerin bulunmasına rağmen alacaklı bir şekilde nafaka almaya, nafakayı cebri icra yoluyla tahsil etmeye devam etmiş olabilir. Böyle bir durumda açılacak olan istirdat davası bakımından da görevli mahkeme genel mahkemeler değil aile mahkemeleridir⁵⁷⁰.

⁵⁶⁸ ARKAN SERİM, s. 299; BARAN CELEP, s. 106; ÇİTAK, s. 75; GELMEZ, *Boşanma*, s. 143; KARTAL, s. 134; ODABAŞI, s. 70; ÖZUĞUR, s. 294; ÖZYAZGAN, s. 57; TUTUMLU, s. 1285.

⁵⁶⁹ BARAN CELEP, s. 106; BOZDAĞ, s. 92; GELMEZ, *Boşanma*, s. 143; ÖZUĞUR, s. 293, 294; RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 57.

⁵⁷⁰ **Yargıtay 3. HD., 2016/17284 Esas, 2018/7511 Karar, 03.07.2018 Tarihli kararı**, “Davacı, davalı ile ... 4. Aile Mahkemesinin 2003/417 E. 2004/1297 K. sayılı ilamı ile boşandıklarını, boşanma kararı ile davalı için aylık 200,00. TL yoksulluk nafakasına hükmedildiğini, davalının açtığı nafaka artırımı davası neticesinde nafakanın 310,00.TL'ye yükseltildiğini, davalının 2006 yılından bu yana Bağkur emeklisi olduğunu öğrenmesi üzerine açtığı nafakanın kaldırılması davasının kabul edilerek, ... 3. Aile Mahkemesinin 2012/387 E. 2013/520 K. sayılı ilamı ile nafakanın kaldırıldığını ancak davalının bu süre zarfında kötü niyetli olarak nafakaları tahsil ettiğini, davalının haksız olarak ... 2. İcra Müdürlüğü'nün 2009/13741 sayılı takip dosyası ile 01.08.2006 tarihinden itibaren kendisinden tahsil ettiği nafaka bedellerinden kaynaklanan alacağın fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydı ile şimdilik 10.000,00.-TL'sinin yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir. Davalı, görevsizlik ve derdestlik itirazında bulunmuş, bu itirazların kabul görmemesi halinde davanın reddini savunmuştur. Mahkemece davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. 1-Dava, şartları ortadan kalktığı halde ödenen yoksulluk nafakasının istirdadı talebine ilişkindir. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama usulüne dair 4787 sayılı Yasanın 4. maddesi uyarınca 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun ikinci kitabı ile (3.kısım hariç) 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun kapsamındaki Aile Hukukundan doğan dava ve işler Aile Mahkemelerinde görülür. Somut olayda, istirdadı istenilen nafaka alacağı, Türk Medeni Kanunu'nun İkinci Kitap, Birinci Kısım, İkinci Bölümünde (TMK. m.175) düzenlenmiş olup, bu niteliği itibarıyla uyuşmazlığın “Aile Hukukuna” ilişkin bulunduğu anlaşılmaktadır. Borç, Aile Hukukundan (yoksulluk nafakası alacağı) doğduğuna göre açılan bu davaya, 4787 sayılı Yasanın 4. maddesi gereğince Aile Mahkemesinde bakılması gerekmektedir. Görevli mahkeme Aile Mahkemesidir. Görev kamu düzenine ilişkin olup, davanın her aşamasında mahkemece re'sen gözetilmesi gerekir. Bu nedenle, uyuşmazlığın çözümünde Aile Mahkemesi görevli olduğu halde, anılan yasa maddelerine aykırı olarak, genel mahkemece esasa girilip hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-17284-k-2018-7511-t-3-7-2018>, (E.T. 23.12.2020).

12.3. Yoksulluk Nafakasında Yetkili Mahkeme

Yoksulluk nafakası boşanma davasında talep edilmişse yetkili mahkeme boşanma davasına bakan mahkemedir⁵⁷¹. Aynı mahkemede nafaka da talep edilebilmektedir. TMK m. 168'e göre "Boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir." Hüküm uyarınca davacı istediği yerde davayı açabilir⁵⁷².

Boşanma davasından sonra açılacak müstakil bir nafaka davasında yetkili mahkeme nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesidir⁵⁷³. TMK m. 177'de "Yetki" başlığı altında hüküm düzenlenmiştir. Bu hükümle zayıf konumda bulunan nafaka alacaklısına, nafaka davası açması için bir kolaylık sağlanmış olmaktadır⁵⁷⁴.

Yoksulluk nafakasının kaldırılması, azaltılması veya artırılması taleplerinde yetkili mahkeme konusunda da yukarıdaki kurallar geçerlidir. Yani mesela nafakanın

⁵⁷¹ **BARAN CELEP**, s. 106; **BOZDAĞ**, s. 92; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 158; **KARTAL**, s. 134; **TUTUMLU**, s. 1285.

⁵⁷² **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 57; **Yargıtay 3. HD.**, 2009/8389 Esas, 2009/11862 Karar, 07.07.2009 Tarihli kararı, "4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 177. maddesinde, "Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir" düzenlemesi ile, genellikle ekonomik ve mali açıdan güçsüz durumda olan nafaka alacaklılarının; nafaka yükümlüsünün (davalının) bulunduğu yer mahkemelerinde masraf yapıp, gelerek dava açmaları ve bu suretle mağdur olmaları önlenmek istenmiştir. Burada zayıfı korumak amacı ile genel yetki hükmü getirilmiş ve seçimlik hak tanınmış bulunmaktadır. Nafaka alacaklısı (davacılar) isterse kendi yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilecekler, isterlerse davalının ikametgahı mahkemesinde (HUMK 9. madde gereğince) dava açabileceklerdir.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2009-8389-k-2009-11862-t-7-7-2009>, (E.T. 23.12.2020).

⁵⁷³ **BOZDAĞ**, s. 92; **DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ**, s. 158; **GELMEZ**, *Boşanma*, s. 143; **KILIÇOĞLU**, s. 141; **ÖZUĞUR**, s. 294.

⁵⁷⁴ **KILIÇOĞLU**, *Aile*, s. 141; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 57; **TUTUMLU**, s. 1286; **Yargıtay 3. HD.** 2012/21986 Esas, 2012/26162 Karar, 19.12.2012 Tarihli kararı, "6100 sayılı HMK'da genel yetkili mahkeme 6.madde de düzenlenmiştir. Buna göre; "Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir." Bunun yanında 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 177. maddesinde ise nafaka davalarında yetkili olan mahkeme düzenlenmiştir. Buna göre; "Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir" Bu düzenleme ile, genellikle ekonomik ve mali açıdan güçsüz durumda olan nafaka alacaklılarının; nafaka yükümlüsünün (davalının) bulunduğu yer mahkemelerinde masraf yapıp, gelerek dava açmaları ve bu suretle mağdur olmaları önlenmek istenmiştir. Burada zayıfı korumak amacı ile genel yetki hükmü getirilmiş ve seçimlik hak tanınmış bulunmaktadır. Nafaka alacaklısı (davacılar) isterse kendi yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilecekler, isterlerse davalının ikametgahı mahkemesinde (HUMK 9. madde- HMK 6. madde gereğince) dava açabileceklerdir.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2012-21986-k-2012-26162-t-19-12-2012>, (E.T. 23.12.2020).

artırılmasını talep edecek olan nafaka alacaklısı m. 168 ve m. 177 uyarınca dava açabilecektir⁵⁷⁵.

12.4. Yoksulluk Nafakasında İspat Yükü

TMK m. 6 ispat yükü konusunda genel bir kaide koymuştur. Buna göre kural olarak herkes iddiasını dayandırdığı olguları ispat etmekle yükümlüdür. Yoksulluk nafakası talebinde de taraflar genel ispat hükümlerine göre dayandıkları olguları ispat etmelidirler.

Boşanma davasıyla birlikte talep edilen nafakada, talep eden boşanmadan sonra yoksul hale düşeceğini, kusurunun nafaka talep edilenden daha az veya eşit olduğunu ispat etmelidir⁵⁷⁶. Boşanma davasından sonra ayrı bir dava ile talep edilen nafaka için nafaka talep eden boşanma davasının kesinleştiği tarihte yoksulluğa düştüğünü ispat etmelidir⁵⁷⁷. Nafaka talep eden düştüğü ya da düşeceği yoksulluğun boşanmadan kaynaklandığını ispat etmelidir.

Nafaka taleplerinde davalı/nafaka yükümlüsü nafakayı ödeyecek durumda değilse mali durumunun nafaka ödemeye yetmeyecek durumda olduğunu ispat etmelidir. Karşı tarafın/nafaka alacaklısının mali durumunun aslında iyi olduğunu, yoksulluk içinde

⁵⁷⁵ **Yargıtay 3. HD. 2012/21986 Esas, 2012/26162 Karar, 19.12.2012 Tarihli karar**, “Davada, boşanma davasında hükmedilen 130 TL yoksulluk nafakasının yetersiz kaldığı iddiasıyla 300 TL'ye arttırılması talep edilmiştir. Mahkemece, davanın nafakanın arttırılması talebi olduğu, söz konusu dava bakımından yürürlükte bulunan 6100 sayılı HMK'da veya Türk Medeni Kanununda yetkili mahkemeye ilişkin özel hüküm bulunmadığı, HMK'nun 6. maddesinde genel yetkili mahkemenin düzenlendiği, buna göre davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğunun hükme bağlandığı, yetki itirazının süresinde ve usulüne uygun olarak yapıldığı, davalının ikametgahının da ... olduğu gerekçesiyle mahkemenin yetkisizliğine, karar kesinleştiğinde talep halinde dosyanın görevli ve yetkili ... Aile Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verilmiş, hüküm davacı tarafından temyiz edilmiştir... Mahkemece, 6100 sayılı HMK'da veya Türk Medeni Kanununda yetkili mahkemeye ilişkin özel hüküm bulunmadığı belirtilmiş ise de; yukarıda da açıklandığı gibi olayımızla ilgili yetki kuralı TMK'nun 177. maddesinde düzenlenmiş olup, buna göre de; "nafaka alacaklısının (davacının) yerleşim yeri" mahkemesi yetkili mahkemedir. Öte yandan, bu yetki kesin yetki olmayıp, kanunun gerekçesinde de açıklandığı üzere genel yetki düzenlemesidir. Nafaka alacaklısına yukarıda belirtildiği gibi seçimlik hak tanır. Bu nedenle davalı tarafın yetki itirazı bulunmadığı takdirde mahkemece re'sen de incelenemez. Davacı (nafaka alacaklısı) iş bu davayı kendi yerleşim yerleri olan Kepsut'da açmış bulunduğuna göre, mahkemece işin esasına girilip sonucu dairesinde hüküm kurulmalıdır. Yanılgılı değerlendirme sonucu, (davalının ikametgahının Burhaniye olduğundan bahisle) yazılı şekilde yetki yönünden davanın reddi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. Bu itibarla yukarıda açıklanan esaslar gözönünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz, temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde olduğundan kabulü ile hükmün bozulmasına karar verilmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2012-21986-k-2012-26162-t-19-12-2012> , (E.T. 23.12.2020).

⁵⁷⁶ **TUTUMLU**, s. 1306.

⁵⁷⁷ **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 58.

bulunmadığını iddia ediyorsa bu hususu ispat etmelidir. Nafaka yükümlüsü nafaka talep edenin kusurunun kendisinden daha ağır olduğunu ispat etmelidir⁵⁷⁸.

Nafakanın artırılması için açılan davada nafaka alacaklısı nafakanın miktarının mevcut koşullar karşısında yetersiz kaldığını ispatlamalıdır. Nafakanın azaltılması davasında nafaka yükümlüsü nafakanın mevcut koşullar karşısında kendisi için artık ağır bir yük oluşturduğunu, mali durumunun yetersiz kaldığını veya karşı tarafın mali durumunda gelişmeler yaşandığını ispat etmelidir. Yoksulluk nafakasının sona ermesiyle ilgili açılan davalarda davacı nafakanın sona erme sebeplerinden birinin gerçekleştiğini ispat etmelidir.

12.5. Yoksulluk Nafakasında Zamanaşımı

4721 Sayılı TMK m. 178'e göre "*Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.*" Nafakaya ilişkin dava açma hakkı bir yıl içinde kullanılmamakla zamanaşımına uğrar. Bir yıllık zamanaşımının amacı tarafların boşanmadan sonra sürekli karşı karşıya gelme ihtimalini en aza indirmektir⁵⁷⁹.

Boşanma davasıyla birlikte yoksulluk nafakası talep edilmemiş olabilir. Böyle bir durumda nafaka talep etmek isteyen taraf bir yıllık zamanaşımı süresi içinde ayrı bir dava açarak yoksulluk nafakası talep edebilir. Süre boşanma hükmünün kesinleşme tarihinden itibaren başlar. Bir yıllık süre geçtikten sonra kişinin yoksulluk nafakası davası açma hakkı zamanaşımına uğrar⁵⁸⁰. Hükmün kesinleşmesinden itibaren bir yıl geçmesine rağmen dava açılmışsa davalı kural olarak cevap dilekçesinde zamanaşımı def'ini ileri sürmelidir⁵⁸¹.

⁵⁷⁸ RUHİ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 58.

⁵⁷⁹ ÖZYAZGAN, s. 64; ULUSOY, s. 65.

⁵⁸⁰ ARKAN SERİM, s. 298; BARAN CELEP, s.111; ÇİTAK, s. 78; DOĞAN, *Nafaka*, s. 82.

⁵⁸¹ **Yargıtay 3. HD., 2012/22011 Esas, 2012/25316 Karar, 10.12.2012 Tarihli kararı**, "Dava, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılan, boşanma sebebiyle yoksulluk nafakası istemine ilişkindir (TMK. md. 175). TMK. nun 178. maddesine göre; evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmesi ile zamanaşımına uğrar. Maddi hukuktan kaynaklanan bir savunma aracı olan zamanaşımı def'i, ancak taraflarca ileri sürülmesi halinde dikkate alınabilir. Aksi takdirde hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınmaz (BK. md.140). Somut olayda; davalı vekilinin, cevap dilekçesinde yer alan; "Davacı boşanma tarihinin üstünden 15 yıl geçtikten sonra yoksulluk nafakası talebinde bulunmuştur;" ifadesine dayanarak "davanın reddi" isteğini ileri sürmesi, davada zamanaşımı def'inin ileri sürüldüğü anlamına gelmektedir (HGK. nun 03.05.2006gün ve 2006/4-232 E. 269 K.) Hal böyle olunca; zamanaşımı

Madde 178'in gerekçesi şöyledir: “Madde boşanma sebebiyle açılacak davaların, evliliğin boşanma nedeniyle son bulmasından itibaren bir yıllık zamanaşımı süresine tâbi olduğunu hükme bağlamaktadır. Bu hüküm sayesinde evliliğin boşanma nedeniyle son bulmasına rağmen eşlerin yıllar sonra maddî ya da manevî tazminat ya da ilk kez istenilen yoksulluk nafakası dolayısıyla karşı karşıya gelmeleri önlenmek istenmiştir. Bütün alacak istemleri gibi boşanmadan doğan tazminat ve yoksulluk nafakası istemlerinin de bir zamanaşımı süresinin olması gerekir. Bu süre, evliliğin boşanma sebebiyle son bulmasına ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren işlemeye başlayacaktır.” Esasen bu gerekçe oldukça manidardır. Zira hükmün kendisi süresiz nafakayı öngörmekteyken gerekçede, tarafların birbiriyle karşılaşmasını önlemek, gibi bir ifadeyle zamanaşımının bir yıl şeklinde kısa bir süre olarak belirlenmesi oldukça tuhaftır⁵⁸².

12.6. Yoksulluk Nafakasında Yargılama Giderleri ve Vekalet Ücreti

Yoksulluk nafakasının boşanma davasıyla birlikte istenmesi halinde nafaka için, boşanma davası için ödenenler haricinde, herhangi bir harç ve vekalet ücreti ödenmesi söz konusu değildir⁵⁸³. Boşanma davası kesinleştikten sonra ayrı bir dava ile yoksulluk nafakası talep edilmesi halinde bu dava harca tabidir⁵⁸⁴. Yoksulluk nafakasının kaldırılmasına ilişkin

definin mahkemece öncelikle ve önsorun hükümleri (HMK.md.163 vd.) uyarınca incelenmesi ve bir karara bağlanması gerekirken; bu yön gözardı edilerek, yanılıgılı değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2012-22011-k-2012-25316-t-10-12-2012>, (E.T. 30.12.2020).

⁵⁸² YAĞCI, s. 343.

⁵⁸³ DOĞAN, *Nafaka*, s. 82; GELMEZ, *Boşanma*, s. 143; GENÇCAN, s. 593; KARTAL, s. 135; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 117; ÖZUĞUR, s. 295; ÖZYAZGAN, s. 40; TUTUMLU, s. 1296; **Yargıtay 2. HD., 2014/4141 Esas, 2014/5604 Karar, 13.03.2014 Tarihli kararı**, “Mahkemece verilen 11.12.2012 tarihli kararla boşanma davasının kabulü nedeniyle davacı-davalı kadın lehine maktu vekalet ücreti takdir edilmiş olup, bu yön kesinleşmiştir. 05.06.2013 tarihli bozma kararı, davacı-davalı kadın yararına maddi ve manevi tazminat ve yoksulluk nafakası hükmedilmesi gerektiğine ve davalı-davacı kocanın tazminat isteğinin kusur durumuna göre reddedilmesi gerektiğine ilişkindir. Boşanma davasında talep edilen boşanmanın eki niteliğindeki tazminatlar ve nafakalar ayrıca harca ve vekalet ücretine tabi değildir. Bu hususlar gözetilmeden, boşanma davasının kabulü dolayısıyla 11.12.2012 tarihli kararla, davacı-davalı kadın lehine vekalet ücreti takdir edildiği de dikkate alınmaksızın, davacı-davalı kadın yararına yeniden vekalet ücreti tayini isabetsizdir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2014-4141-k-2014-5604-t-13-3-2014>, (E.T. 30.12.2020).

⁵⁸⁴ GELMEZ, *Boşanma*, s. 143; GENÇCAN, s. 593; KARTAL, s. 135; MEMİŞOĞLU BOZAN, s. 118; ÖZYAZGAN, s. 40; TUTUMLU, s. 1297; **Yargıtay 2. HD., 2016/4685 Esas, 2016/6500 Karar, 31.03.2016 Tarihli kararı**, “Boşanmanın eki niteliğinde olmakla birlikte, boşanma davası içinde istenmeyip, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra talep edilen yoksulluk nafakası talebi nisbi harca tabidir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-4685-k-2016-6500-t-31-3-2016>, (E.T. 30.12.2020).

açılacak dava harca tabidir⁵⁸⁵. Yoksulluk nafakasının artırılması için açılacak dava harca tabidir⁵⁸⁶. Söz konusu davalar nisbî peşin harca tabidir. 492 Sayılı 02.07.1964 tarihli Harçlar Kanunu (1) Sayılı Tarifeye göre yoksulluk nafakası davasının harcı bir yıllık nafaka miktarı üzerinden nisbî olarak hesaplanmalıdır. Bu oran 2020 yılı için %11,38 (binde on bir virgöl otuz sekiz)'dir.

Boşanma davası içinde talep edilen yoksulluk nafakasının reddi halinde bu talebin kabulü veya reddi karşısında ayrıca vekalet ücretine hükmedilmez⁵⁸⁷. Boşanma davası kesinleştikten sonra açılan yoksulluk nafakası davasında davanın tamamen kabulü halinde Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesine göre bir yıllık nafaka miktarı üzerinden belirlenecek vekâlet ücretinin yarısı kadar ücrete hükmedilmelidir. Fakat bu miktar maktu vekâlet ücretinden az olmamalıdır⁵⁸⁸. Bağımsız açılan davanın tamamen reddi halinde davalı lehine bir yıllık nafaka miktarı üzerinden vekalet ücretine hükmedilir⁵⁸⁹. Nafaka

⁵⁸⁵ **Yargıtay 2. HD., 2016/5794 Esas, 2016/9177 Karar, 05.05.2016 Tarihli kararı**, “Davacı, boşanma hükmü ile davalı yararına hükmedilen yoksulluk nafakasının ve intifa şerhinin kaldırılmasını talep etmiştir. Dava dilekçesinde dava değerinin 500 TL olduğunu beyan ederek yoksulluk nafakasının kaldırılması ile intifa hakkının kaldırılması olarak iki ayrı talebi yönünden maktu miktarda peşin tek harç yatırmıştır. Davacının talebi yoksulluk nafakasının kaldırılması yönünden nispi peşin harca tabidir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2016-5794-k-2016-9177-t-5-5-2016>, (E.T. 30.12.2020).

⁵⁸⁶ **İstanbul BAM., 10. HD., 2017/176 Esas, 2017/237 Karar, 15.03.2017 Tarihli kararı**, “Somut olayda, davalı süresinde vermiş olduğu cevap dilekçesinde karşı dava olarak nafakanın atırımına karar verilmesini talep etmiştir. Ne var ki, mahkemece, söz konusu karşı dava harca tabi bir dava olmasına rağmen, davalı taraftan usulüne uygun nispi harç alınmamış, sadece 29.20 TL karşı dava harcı adı altında harç alınarak yargılama bu şekilde devam ettirilerek, yazılı şekilde hüküm tesis edilmiştir... O halde dava ve karşı davada diğer yönler incelenmeksizin, davalı-karşı davacı kadının yoksulluk nafakası artırımı için açılmış bir davası bulunmakla birlikte, üzerinden nispi harç alınmamış olduğundan, Mahkemece, nispi harç eksikliğinin tamamlanması (Harçlar Kanunu madde 30-32), yönünde işlem yapılması, nispi harç eksikliğinin tamamlanması halinde hüküm kurulması için kararın kaldırılmasına, dosyanın mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerektiği kabul edilerek...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/bolge-adliye-mahkemesi/istanbul-bam10-hd-e-2017-176-k-2017-237-t-15-3-2017>, (E.T. 30.12.2020).

⁵⁸⁷ **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 119; **KAÇAK**, s. 159; **Yargıtay 2. HD., 2010/12482 Esas, 2010/15003 Karar, 21.09.2010 Tarihli kararı**, “Boşanma davası içinde talep edilen, boşanmanın eki niteliğindeki nafaka ve tazminat istekleri ayrıca harca tabi olmadığı gibi, bu isteklerin kabulü veya reddi halinde, vekalet ücretine de hükmedilemez.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2010-12482-k-2010-15003-t-21-9-2010>, (E.T. 31.12.2020).

⁵⁸⁸ **ÇİTAK**, s. 76; **MEMİŞOĞLU BOZAN**, s. 119; **ÖZÜĞÜR**, s. 295.

⁵⁸⁹ **ÇİTAK**, s. 76; **GENÇCAN**, s. 609; **Yargıtay 3. HD., 2016/5654 Esas, 2016/9822 Karar, 23.06.2016 Tarihli kararı**, “Hüküm tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesinin 9/2.maddesi uyarınca "Nafaka davalarında reddedilen kısım için avukatlık ücretine hükmedilemez". Dolayısıyla, nafaka davalarının kısmen reddi halinde vekalet ücretine hükmedilmez. Ancak, tümünden reddi halinde vekalet ücreti verilmeyeceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Buna göre; mahkemece, davacının yoksulluk nafakası talebinin reddine, müşterek çocuk Burcu için talep edilen iştirak nafakası talebinin ise feragat nedeniyle reddine karar verildiği halde, yargılamada kendisini vekille temsil ettiren davalı yararına vekalet ücreti yönünden olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi usul ve yasaya aykırı olup, bu husus bozmayı gerektirmiştir.”,

davasının kısmen kabulü/reddi halinde davacı lehine vekalet ücretine hükümlenir. Fakat AAÜT m. 9/2'ye göre “*Nafaka davalarında reddedilen kısım için avukatlık ücretine hükmedilemez.*”⁵⁹⁰

Bunun haricinde diğer yargılama giderleri de yoksulluk nafakası davasında söz konusudur. Özel bir durumu bulunmamaktadır. Yargılama giderleri konusunda genel hükümler uygulanır⁵⁹¹.

12.7. Yoksulluk Nafakasının Tahsili

12.7.1. Genel Olarak

Yoksulluk nafakası boşanma davasıyla birlikte talep edilmişse boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte talep edilebilir. Boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte artık bir ilam bulunmaktadır. Söz konusu ilama dayanarak ilamlı icra takibi yapılabilir⁵⁹².

12.7.2. Yoksulluk Nafakasının Ödenmemesi Halinde Tazyik Hapsi

2004 Sayılı İcra İflas Kanunu'nun 344'üncü maddesine göre “(1) *Nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse, borçlu tahliye edilir. (2) Borçlunun, nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açmış olması halinde, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak, tazyik hapsinin uygulanması bu davanın sonuna bırakılabilir.*”

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-5654-k-2016-9822-t-23-6-2016>, (E.T. 29.01.2021).

⁵⁹⁰ **Yargıtay 3. HD., 2016/21224 Esas, 2017/9975 Karar, 13.06.2017 Tarihli kararı**, “Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin 9/2. maddesinde; “nafaka davalarında reddedilen kısım için avukatlık ücretine hükmedilmez” hükmü gereğince davada reddedilen kısım için davalı lehine vekalet ücretine hükmedilmemesi gerekirken yazılı şekilde vekalet ücreti takdir edilmesi usul ve yasaya uygun bulunmamıştır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-21224-k-2017-9975-t-13-6-2017>, (E.T. 29.01.2021).

⁵⁹¹ HMK 4721m. 326, “(1) Kanunda yazılı hâller dışında, yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir. (2) Davada iki taraftan her biri kısmen haklı çıkarsa, mahkeme, yargılama giderlerini tarafların haklılık oranına göre paylaşır. (3) Aleyhine hüküm verilenler birden fazla ise mahkeme yargılama giderlerini, bunlar arasında paylaşırabileceği gibi, müteselsilen sorumlu tutulmalarına da karar verebilir.”

⁵⁹² **ÇİTAK**, s. 55.

Nafaka yükümlüsü hakkında tazyik hapsine hükmedilebilmesi için belli unsurların varlığı gerekmektedir⁵⁹³. Öncelikle nafakaya ilişkin bir ilama veya ara karara dayanılmak suretiyle icra takibi yapılmış olmalıdır⁵⁹⁴. Fakat yoksulluk nafakasının talebi ancak boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren mümkün olduğu için yoksulluk nafakası anlamında, ilama dayanan bir icra takibi yapılmış olmalıdır.

Söz konusu nafaka borcu maddi hukuk bakımından devam eden bir borç olmalıdır. Maddi hukuk bakımından kendiliğinden veya mahkeme kararıyla sona ermiş bulunan, mesela nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi durumunda, yoksulluk nafakası için yapılmış bulunan takip iptal ettirilmemişse bile nafaka yükümlüsünün söz konusu borcu ödememesi karşısında tazyik hapsine hükmedilemez⁵⁹⁵.

Yoksulluk nafakasının tahsili için icra takibine başlanılmış ve borçluya icra emri gönderilmiş olmalıdır. Tazyik hapsi verilebilmesi için icra emrinin borçlu vekiline tebliğ edilmiş olması yeterli değildir. Ayrıca borçlunun kendisine de tebliğ edilmelidir⁵⁹⁶.

Ödenemediği için tazyik hapsi verilecek olan nafaka icra emrinin tebliğinden sonra en az bir aylık cari nafaka borcudur. Yani birikmiş nafaka borcu için tazyik hapsi verilmesi

⁵⁹³ **Yargıtay CGK., 2005/17-7 Esas, 2005/37 Karar, 19.04.2005 Tarihli kararı**, “İcra ve İflas Yasasının 344. maddesinde düzenlenen ve şikayete tâbi bulunan nafaka hükmüne uymamak suçunun oluşabilmesi için, nafaka ödenmesinin kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayanması, aylık nafakanın tahsili için icra takibine başlanılmış ve icra emrinin borçlu-sanığa tebliğ edilmiş olması, borçlunun ilamda yazılı ödeme koşullarına uymaması, aylık nafakaya hükmedilmesi halinde icra emrinin tebliği ile şikayet tarihi arasında işlemiş en az bir aylık cari nafaka borcunun bulunması, borçlu-sanık tarafından nafakanın kaldırılması veya azaltılması hususunda açılmış bir davanın bulunmaması, dava açılmış ise sonuçlanmış olması ve şikayet hakkının suçun işlendiğinin öğrenilmesinden itibaren 3 ay ve her halde işlenmesinden itibaren 1 yıl içinde kullanılması gerekmektedir.”, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=28437> , (E.T. 31.12.2020).

⁵⁹⁴ **UYAR**, Talih, “*Takip Hukukunda Nafaka Borcunu Ödememe Suçu (İİK Madde 3544)*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2010, S. 90, s. 421; **ÇİTAK**, s. 58.

⁵⁹⁵ **ÇİTAK**, s. 59; **UYAR**, s. 424; **Yargıtay 12. HD., 2019/6624 Esas, 2019/9977 Karar, 12.06.2019 Tarihli kararı**, “Dosya kapsamına göre, sanık ... ile alacaklı ...'ın, Muğla 1. Asliye Hukuku Mahkemesinin 29/09/2006 tarihli ve 2005/419 esas, 2006/429 sayılı kararı ile boşanmalarına karar verildiği ve anılan karar ile birlikte davalıdan alınmak suretiyle ...'a ödenmek üzere 300 Türk lirası yoksulluk nafakasına hükmedilmesini takiben, Muğla Aile Mahkemesinin 03/12/2013 tarihli ve 2013/339 esas 2013/3030 sayılı kararında, Muğla 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 29/09/2006 tarihli kararı ile davalı ... lehine hükmedilen 300,000 Türk lirası yoksulluk nafakasının dava tarihi olan 14/08/2013 tarihinden itibaren kaldırılmasına karar verildiği ve bu kaldırma kararına ilişkin kararın da sanık tarafından yargılama sırasında icra dosyasına sunulduğunun anlaşılması karşısında, şikayet tarihi olan 30/11/2016 tarihinden önce söz konusu yoksulluk nafakasının ödenmesine ilişkin kararın kaldırıldığı gözetilmeden, yazılı şekilde sanığın mahkumiyetine karar verilmesinde, isabet görülmediği...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2019-6624-k-2019-9977-t-12-6-2019> , (E.T. 31.12.2020).

⁵⁹⁶ **UYAR**, s. 424, 425.

mümkün değildir⁵⁹⁷. İİK m. 347'ye göre nafaka borcunun ödenmemesi sebebiyle şikâyet hakkı, fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay içinde kullanılmalıdır. Bu şartlar altında yoksulluk nafakası yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi için 3 aya kadar tazyik hapsine hükmedilmesi mümkündür⁵⁹⁸.

12.7.3. Yoksulluk Nafakasının Haciz Sırasında Önceliği

Yoksulluk nafakası alacağından doğmasından sonra artık nafakanın tahsili gündeme gelir. Yoksulluk nafakasının tahsili, amacı ve nitelikleri gereği birtakım önceliklere sahiptir. Bunlardan biri yoksulluk nafakasının haciz sırasında öncelikli olmasıdır⁵⁹⁹.

2004 Sayılı İcra İflas Kanunu m. 140/2'de sıra cetvelinde nasıl bir sıra olacağına ilişkin madde 206'ya, iflas hükümlerine atıf yapılmıştır. Buna göre “*Alacaklılar 206'ncı madde mucibince iflas halinde hangi sıraya girmeleri lazım geliyorsa o sıraya kabul olunurlar.*”

⁵⁹⁷ **Yargıtay 12. HD., 2020/453 Esas, 2020/1402 Karar, 18.02.2020 Tarihli kararı**, “somut olayda İlgin İcra Müdürlüğünün 2016/1151 sayılı takip dosyası ile toplu yoksulluk nafakası ve 07/10/2015-07/05/2016 tarihleri arasında birikmiş yoksulluk nafakası borcunu ödenmediğinden dolayı şikâyette bulunduğu, takip talebinde cari nafaka alacağı talep edilmeyip adi alacak niteliğindeki geçmiş dönem nafaka borçlarının tahsilinin talep edildiği, işleyecek aylık nafaka talebinin bulunmadığı, müşterinin 2018 yılı Haziran, Temmuz ve ağustos aylarına ilişkin nafaka bedellerinin ödenmediği gerekçesiyle şikâyette bulunması neticesinde anılan Mahkemesince sanığın cezalandırılmasına karar verilmiş ise de, atılı suçun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, sanığın beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesinde, isabet görülmediği...”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2020-453-k-2020-1402-t-18-2-2020>, (E.T. 31.12.2020).

⁵⁹⁸ **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 33.

⁵⁹⁹ **AKIN**, Levent, “*Maaş ve Ücret Haczi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1995, C. 44, S. 1, s. 349; **Yargıtay 23. HD., 2016/6715 Esas, 2020/440 Karar, 28.01.2020 Tarihli kararı**, “İİK 140/2. maddesi yollamasıyla İİK md. 206/c maddesinin hacizde kıyasen uygulanmasından kaynaklanan rüçhan hakkı, haciz uygulamasından önceki 1 yıllık nafaka alacağını kapsar. Bu miktardaki nafaka alacağının tespit edilerek rüçhanlı olarak 1. sırada ödenmesi gerekirken alacağın tamamının rüçhanlı alacak olarak nazara alınması doğru görülmemiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/23-hukuk-dairesi-e-2016-6715-k-2020-440-t-28-1-2020>, (E.T. 04.01.2021); **Yargıtay 23. HD., 2014/7636 Esas, 2015/5064 Karar, 29.06.2015 Tarihli kararı**, “2004 sayılı İİK'nın 101. maddesi uyarınca hacze takipsiz iştirak koşullarını taşıyan şikâyet edenin İİK'nın 206/4-C maddesi uyarınca, son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan nafaka alacağı rüçhanlı olduğundan (İİK m. 140/3), şikâyetçi alacağının nafaka kısmına münhasır olmak üzere imtiyazlı kısmının son bir yıllık süre içinde doğan bölüm olduğu, bir yıllık dönem dışında doğan nafaka alacağı bulunduğu takdirde ise rüçhansız olarak hacze iştirak edeceği hususu nazara alınarak, buna göre; alacağı esas diğer kalemler yönünden ise takipsiz iştirak hakkı bulunmadığı gözden kaçırılmadan hükme varılması yerine, nafaka alacağı diğer alacaklardan ayrılmadan ve son bir yıl içinde tahakkuk etmiş eden nafaka miktarının rüçhanlı olabileceği dikkate alınmadan yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olmuş, bozmayı gerektirmiştir”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/23-hukuk-dairesi-e-2014-7636-k-2015-5064-t-29-6-2015>, (E.T. 04.01.2021).

İİK'nın "Adi ve rehinli alacakların sırası" başlıklı 206/4'üncü maddesine göre "Teminatlı olup da rehinle karşılanmamış olan veya teminatsız bulunan alacaklar masa mallarının satış tutarından, aşağıdaki sıra ile verilmek üzere kaydolunur: Birinci sıra: ...C) İflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları." Yoksulluk nafakası da bu kapsamda rüçhanlı bir alacaktır. Haciz sırasında birinci sıraya yazılmalıdır.

Hüküm sadece geriye dönük bir yıllık nafakayı öncelikli kılmaktadır. Söz konusu nafakanın geriye dönük bir yıllık nafaka olması onu birikmiş nafaka alacağı (adi alacak) yapmaktadır. Nitekim m. 206'nın başlığı "Adi ve rehinli alacakların sırası" olmakla bu durum ifade edilmektedir. Kanun koyucu birikmiş nafakaya bu maddeyle bir öncelik tanımıştır.

Yoksulluk nafakasının haczinde, nafaka alacaklısının öncelikli bir alacak olmasına ilişkin İİK m. 140/2 düzenlemesi iflas hükümlerine (İİK m. 206) atıf yapmaktadır. Madde 206 iflas halinde nafakanın önceliğini sınırlandırmıştır. Yani tüm nafaka alacağı değil yalnızca "iflasın açılmasından önceki son bir yıl" içindeki nafakanın öncelikli olacağını ifade etmektedir. Fakat haciz halinde bir yıllık sürenin hangi andan itibaren başlayacağı tam olarak belli değildir.

Hacizde sürenin nereden itibaren hesap edileceğinin belirlenebilmesi için iflas hükümlerinde iflasın açılmasının, hacizde neye karşılık geldiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. "İflâs kararı verilmekle iflâs açılır, borçlu 'müflis' sıfatını alır. İflâsın açıldığı anda nerede ve kimin elinde olduğu önem taşımaksızın müflisin haczi kabil bütün mal ve hakları, bir masa teşkil eder."⁶⁰⁰ İflâsın açılması iflâs kararının verilmesiyle gerçekleşmektedir. Bununla birlikte iflâs masası teşekkül eder. İflâsın açılmasıyla müflisin iflâs masasındaki mallar üzerindeki tasarruf yetkisi sınırlanmış olur⁶⁰¹. Hacizde ise tasarruf yetkisinin kısıtlanması haczin yapılmasıyla gerçekleşir. İİK m. 86 uyarınca borçlunun taşınır bir malı haczedilmişse artık bunun üzerinde tasarruf yetkisi

⁶⁰⁰ PEKCANITEZ / ATALAY / SUNGURTEKİN ÖZKAN / ÖZEKES, s. 404.

⁶⁰¹ ÇETİNEL, Tunahan, *Alacaklılara Zarar Verme Kastıyla Yapılan Tasarruflar Bağlamında Tasarrufun İptali ve Muvazaa Davaları*, Yetkin Yayınları, B. 1, Ankara 2020, s. 6; PEKCANITEZ / ATALAY / SUNGURTEKİN ÖZKAN / ÖZEKES, s. 412.

bulunmamaktadır. İİK m. 91'e göre de taşınmazın hacziyle birlikte tasarruf yetkisi kısıtlanmış olur⁶⁰².

Haciz icra müdürünün bu yöndeki beyanıyla gerçekleşmektedir. Haczin muhakkak fiilî anlamda gerçekleşmiş olması gerekmemektedir. Bu bakımdan hukukî el koyma yeterlidir. Fakat para ve kıymetli evrak gibi taşınırlar için fiilen el koymanın yapılması gerekmektedir⁶⁰³.

Sonuç olarak İİK m. 206'da ifade edilen iflasın açılmasından önceki bir yılın, yoksulluk nafakasının haczinde, haciz kararının verildiği tarihten önceki bir yıllık süre için söz konusu olduğu kabul edilebilir⁶⁰⁴.

12.7.4. Maaş ve Ücret Haczinin Mümkün Olması

Yoksulluk nafakasının hacz edilmesi kural olarak mümkün değildir⁶⁰⁵. Buna göre ilâma dayanan cari nafaka alacağının hiçbir şekilde haczi mümkün değildir. İlâma dayanmayan nafaka alacakları ise İİK m. 83 çerçevesinde kısmen hacz edilebilir. Birikmiş nafaka alacaklarının ise ister ilâma dayansın ister dayanmasın hacz edileceği kabul edilmektedir.

Maaş ve ücretlerin tamamen hacz edilmesi söz konusu değildir. Maaş ve ücretlerin haczi birçok hükümlerle engellenmiştir. Fakat nafakaya ilişkin alacaklar bu yasaklardan varestede tutulmuştur. 4857 Sayılı İş Kanunu m. 35'e göre "*İşçilerin aylık ücretlerinin dörtte birinden fazlası hacz edilemez veya başkasına devir ve temlik olunamaz. Ancak, işçinin bakmak zorunda olduğu aile üyeleri için hâkim tarafından takdir edilecek miktar bu paraya dahil değildir. Nafaka borcu alacaklılarının hakları saklıdır.*" Hükümlerle işçinin

⁶⁰² YÜKSEL ORHUN, Mercan, "*Haciz Tasarruf Yetkisine Etkisi*", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2016, C. 22, S. 3, s. 2080.

⁶⁰³ YÜKSEL ORHUN, s. 2082.

⁶⁰⁴ Yargıtay 23. HD., 2016/6715 Esas, 2020/440 Karar, 28.01.2020 Tarihli kararı, "...haciz uygulamasından önceki 1 yıllık nafaka alacağımı kapsar.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/23-hukuk-dairesi-e-2016-6715-k-2020-440-t-28-1-2020>, (E.T. 04.01.2021); Farklı yönde, Yargıtay 23. HD., 2015/6291 Esas, 2015/3685 Karar, 16.06.2016 Tarihli kararı, "Uyuşmazlık sıra cetveline yönelik şikayete ilişkindir. Şikayetçi nafaka alacağının rüçhanlı olduğundan bahisle sıra cetveline ilişkin şikayette bulunmuştur. Mahkemece bu talep İİK'nın 140/2 maddesi uyarınca hacizde rüçhanı düzenleyen İİK'nın 206. maddesinde belirttiği şekilde değerlendirilmelidir. Yani işçilik alacakları ile nafaka alacaklarından sadece bu alacak sahiplerinin haciz talebi tarihinden önceki bir yıllık alacakları rüçhanlı kabul edilmelidir.", <https://www.e-uyar.com/>, (E.T. 05.01.2021).

⁶⁰⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 5.2.3.

ücretinin dörtte birinden fazlasının haczedilmesi yasaklanmıştır. Fakat nafaka borcundan dolayı borçlu işçinin ücretinin dörtte birinden fazlasının haczedilmesi mümkündür⁶⁰⁶.

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu m. 95'e göre "Bu Kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu Kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez. Gelir, aylık ve ödenekler; 88 inci maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez." SSGSSK m. 95 de kural olarak Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından bağlanan gelir, aylık ve ödeneklerin kural olarak devir, temlik ve haczedilemeyeceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte nafaka borcu söz konusuysa bunların da haczi mümkündür⁶⁰⁷.

İİK "Kısmen haczi caiz olan şeyler" başlıklı m. 83'e göre "(1) Maaşlar, tahsisat ve her nevi ücretler... borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir. (2) Ancak haczolunacak miktar bunların dörtte birinden az olamaz. Birden fazla haciz var ise sıraya konur. Sırada önde olan haczin kesintisi bitmedikçe sonraki haciz için kesintiye geçilemez." Hükme göre maaş ve ücretler icra memurunun borçlu ve ailesinin geçimi için takdir ettiği miktar belirlendikten sonra kalan kısım için haciz mümkündür⁶⁰⁸. Madde haczolunacak miktar bakımından asgarî bir sınır getirmiştir. Buna göre haczedilecek kısım söz konusu maaş ve ücretlerin dörtte birinden daha az olamaz.

⁶⁰⁶ AKIN, s. 349; BİÇER YENER, s. 164.

⁶⁰⁷ Yargıtay 12. HD., 2018/3738 Esas, 2018/8845 Karar, 27.09.2018 Tarihli kararı, "Alacaklı tarafından, ... 1. Aile Mahkemesi'nin 18/07/2013 tarih ve 2012/509 E.- 2013/646 K. sayılı ilamına dayalı olarak birikmiş nafaka ve aylık 750,00 TL işleyecek yoksulluk nafakasının tahsili için ilamlı icra takibi yapıldığı, borçlunun SSK'dan aldığı emekli maaşı üzerine haciz konulduğu anlaşılmaktadır. 5510 sayılı Yasa'nın 93. maddesi; 'Bu Kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez. Gelir, aylık ve ödenekler; 88. maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez' hükmünü içermekte olup, nafaka borçları için haczedilmezlik kuralı uygulanmaz. Yine birikmiş nafaka borçları için emekli maaş haczinde de uygulanması gerekli, İİK'nun 83. maddesinde; borçlunun ve ailesinin geçimi için icra müdürlüğünce zorunlu olarak takdir edilen miktar tenzil olunduktan sonra kalan bölümünün haczedilebileceği ve bu miktarın, maaşın ¼'ünden az olamayacağı belirtilmiştir. Somut olayda, takibe konu edilen alacağın nafaka alacağı olduğuna ve aylık nafaka miktarı da mahkeme tarafından belirlendiğine göre, işleyen aylık nafakanın tamamı için ve birikmiş nafaka alacağı için de bakiye maaşın 1/4'ü oranında haczinde yasaya aykırılık bulunmamaktadır.", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/12-hukuk-dairesi-e-2018-3738-k-2018-8845-t-27-9-2018>, (E.T. 06.01.2018).

⁶⁰⁸ ATALI, Murat / ERMENEK, İbrahim / ERDOĞAN, Ersin, *İcra ve İflâs Hukuku*, Yetkin Yayınları, B. 3, Ankara 2020, s. 215.

13. BOŞANMA SONRASI YOKSULLUĞU ÖNLEMENE YÖNELİK ALTERNATİF YÖNTEMLER

Yoksulluk nafakası konusunda çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Fakat bu konuda dikkat çekici iki sorun boşanma sonrasında yoksulluğun ortaya çıkması ve bu yoksulluğun giderilmesi yükümlülüğünün yalnızca eski eşe yüklenmesidir. Yürürlükte bulunan düzenlemeyle, çeşitli sebeplerle ortaya çıkmış olan yoksulluğun eski eş aracılığıyla giderilmeye çalışılmakta ve aslında kadın yoksulluğu görmezden gelinmektedir. Yoksulluk nafakasındaki sorunların esas kaynağı nafaka hukuku değildir. Esas sorun nafaka hukukundan kaynaklanmadığı için çözümü de oldukça zorlaşmaktadır.

Yoksulluk nafakası tartışmalarını sonlandırmak için boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek/düşmüş olan tarafın -ki ülkemiz koşullarında bu taraf genelde kadındır- yoksulluğunun önlenmesi gerekmektedir. Fakat bu yoksulluğun önlenmesinde görevin, aralarında neredeyse hiçbir bağ kalmamış eski eşe yüklenmesi pek sakıncalı bir durumdur. Yoksulluk sorunu, devletin sosyal politika üretmek üzere çözmesi gereken bir mesele olduğu kadar toplumsal bir vazifedir. Toplum içerisinde yaşamının insana yüklediği bir yükümlülüktür. İnsanlığın meselesi olan yoksulluk sorununu toplum ve devlet olarak topyekûn üstlenmek elzemdir. Zira sınırı belli olmayan bir süre boyunca ayrıldığı kişiye nafaka ödenmesi, zaten belli problemler nedeniyle boşanmak zorunda kalan tarafların bağlarını birbirinden koparamama durumu, toplumsal şiddeti körükleyebilmektedir.

Bu bölümde boşanma sonrasında yoksulluğa düşen tarafın yoksulluğunun ortadan kaldırılması için birtakım öneriler sunulmuştur. Esasen önemli olan boşanmadan sonra yoksulluğun hiç ortaya çıkmamasını sağlayacak öneriler üretmektir. Fakat bu husus medeni hukukun ve tezin kapsamının dışında kalmaktadır.

13.1. Boşanma Sonrası Yoksulluğun Yardım Nafakası ile Önlenmesi

13.1.1. Genel Olarak

Yoksulluk sorununu çözmek ancak topyekûn bir mücadelenin eseri olabilir. Bu kapsamda esas görev devlete düşmekteyse de toplumun benimsemediği, dahil olmadığı hiçbir politikanın yoksulluk sorununun çözülmesinde muktedir olması mümkün değildir.

Toplumun bu konuda bilinçli ve duyarlı olması gerekmektedir. Toplumun bilinçlenmesi ve duyarlılığı en küçük birimi olan aile de başlamaktadır. Aile çoğu toplumda çok önemli bir yer teşkil etmektedir⁶⁰⁹.

Aile kavramı günümüzde daha çok çekirdek aile yani eşler ve bekar çocuklardan oluşan küçük bir aile biçimindedir. Fakat yakın döneme kadar aile, bir babanın çocukları ve onların da çocuklarından oluşan daha geniş akrabalıkları içinde barındıran büyük bir topluluktur⁶¹⁰. Bu değişikliğe, akrabalık bağlarının zayıflamasının ve insanların birbirine daha az ihtiyaç duyar hale gelmesinin sebep olmuş olması mümkündür.

Ailenin toplum içinde çok çeşitli fonksiyonları bulunmaktadır. Türklerde aile toplumun en önemli unsurudur. Kültürel ve sosyal değerlerin nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktadır. Göçebe bir millet olmasına rağmen Türklerde boylar büyük ailelerin temel yapıtaşı olmuştur⁶¹¹. Özellikle eski dönemlerde bireylerin destek ve korunmaya ihtiyaç duyduğu, ev halkının karşılayamadığı ihtiyaçların karşılanması, toplu olarak savunma veya saldırı yapılmasını gerektiren durumlarda çok daha önem arz etmektedir⁶¹².

Aile kavramı İslâm toplumunda da çok önemli bir yer tutmaktadır. Kur'ân-ı Kerim'de ve hadislerde birçok kere akrabalık ilişkilerinin önemi belirtilmiş, akrabalarla iletişim halinde olunması tavsiye edilmiş hatta emredilmiştir⁶¹³. İslâm'da akrabalarla iletişim halinde olmaya sıla-i rahim denilmektedir. Sıla kelimesi kavuşmak, ulaşmak anlamlarına; rahim kelimesiyse şefkat, merhamet anlamlarına gelmektedir⁶¹⁴. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de “*Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.*”⁶¹⁵ buyurulmaktadır. Ayet ve hadislerde bu hususta daha pek çok tavsiye ve emirler bulunmaktadır. Ayrıca “*Komşusu açken tok yatan bizden değildir*”

⁶⁰⁹ AKINTÜRK / ATEŞ, *Aile Hukuku*, s. 4; ARSEBÜK, s. 356; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 2.

⁶¹⁰ ARSEBÜK, s. 355; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, s. 1; TEKİNAY, s. 1.

⁶¹¹ ADIGÜZEL, Emel, “*Sosyal Antropolojiye Göre Akrabalık Sistemleri ve Türkiye Türkçesindeki Akrabalık Adları*”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2014, s. 35.

⁶¹² ADIGÜZEL, s. 13.

⁶¹³ DÖLEK, Adem, “*Hadisler Işığında Akrabalarla İletişim Kurmak Ve Sosyal Yardımlaşmada Akrabalık Hakkını Gözetmek (Sıla-i Rahim)*”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Y. 2010, C. 14, S. 2, s. 33.

⁶¹⁴ Sıla-i Rahim: “Hısım akrabayı ve mü'minleri ziyaret etme, onlarla görüşme ve mektuplaşma; alâkayı devam ettirme. Akrabalık bağı, yakınlarla bağ kurma.”, <https://www.luggat.com/index.php#ceviri>, (E.T. 07.01.2021).

⁶¹⁵ bkz. Nisa, 4/1.

hadisi akrabalık bağı dahi bulunmayan komşuya karşı insana çok önemli bir görev yüklemektedir. Bu husus İslâm'da dayanışma ve yardımlaşma kültürünün ne seviyede olduğunu ortaya koymaktadır.

İslâm Hukuku'nda akrabalar arasında yardımlaşma ve dayanışmanın önemini gösteren başka bir durum ise yardım nafakası yükümlülüğünün kapsamıdır. TMK yardım nafakasını usul-fürü ve refah halinde bulunması şartıyla kardeşlerle sınırlı tutmaktadır. İslâm Hukuku'nda yardım nafakası yükümlülüğü Hanefi Mezhebine göre amca, dayı, hala gibi mahrem akrabaları kapsarken, Hanbelî Mezhebine göre ashâb-ı feraizi, yani mirasçıları kapsayacak şekilde ele alınmıştır⁶¹⁶.

Açıklanan kapsamda bir Türk-İslam Medeniyeti olan toplumumuzda aile kavramı çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu bağları, aile kavramının önemini, göz ardı etmeyen kanun koyucumuz TMK m. 364'te akrabalar için bir nafaka ihdas etmiştir⁶¹⁷. Buna göre “(1) Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. (2) Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır. (3) Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır.” Bu kapsamda yoksulluğa düşen bir kimse, sayılan akrabalarından yardım nafakası talep edebilmektedir.

Yoksulluk nafakası talep etme hakkı olan kişinin bununla birlikte yardım nafakası talep etme hakkı da bulunuyorsa, bunları aynı anda talep edip edemeyeceği ve bunlardan birini daha önce talep zorunluluğunun olup olmadığı gündeme gelir. Halihazırda devam eden bir evlilikte eşlerin birbirine bakım yükümlülükleri yardım nafakası karşısında önceliklidir⁶¹⁸. Yani bir eşin yoksulluk karşısında yardım talep edeceği kişi, kanunda sayılmış bulunan, hısımlar değil diğer eştir. Fakat eşler birbirlerini yoksulluktan kurtaramıyor ve şartları da varsa yardım nafakası talep edilmesi mümkündür.

Boşanmış, ekonomik açıdan zor durumda bulunan kişinin ailesinden yardım talep etmesi TMK m. 364 uyarınca mümkündür. Bir görüşe göre kişi yardım nafakası talep etme hakkına sahipken aynı anda eski eşinden yoksulluk nafakası talep etme imkanına da sahipse, yoksulluk nafakası talep etmedikçe yardım nafakası talep edemez⁶¹⁹.

⁶¹⁶ ATEŞ, *İslam Hukukunda Nafaka*, s. 7.

⁶¹⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 4.2.1.

⁶¹⁸ ÇAKIRCA, s. 67; RUHÎ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 85.

⁶¹⁹ BOZDAĞ, s. 110; RUHÎ, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 85.

Kanunda yoksulluk nafakası ile yardım nafakasının birbirine üstünlüğüne yahut yoksulluk nafakası talep etme imkanının olmasının yardım nafakası talep etme imkanına engel olacağına dair bir husus bulunmamaktadır. Yoksulluk nafakası talep etme imkanına sahip olmanın yardım nafakası talep etme hakkına engel olmayacağı söylenebilir. Benzer şekilde, yardım nafakası talep edebilecek koşullar olmasına rağmen, koşulları varsa, yoksulluk nafakası talep edebilir⁶²⁰.

Yoksulluk nafakası talep edilmeden yardım nafakası talep edilemeyeceğine ilişkin görüşün tam aksine bir düzenleme yapılması yararlı olabilir. Yoksulluk nafakası talep etmek için yardım nafakası talep edilme yahut yoksulluk nafakasıyla birlikte yardım nafakası da talep edilme şartı getirilebilir. Böyle bir durumda hâkim bu kişinin boşandıktan sonra düştüğü veya düşeceği yoksulluktan kurtuluncaya kadar kendisine yapılması gereken yardımı belirler. Bu yardımın hakkaniyetli bir şekilde yardım nafakasıyla uyumlu olacak bir miktarının ödenmesine karar verebilir. Böylelikle nafaka alacaklısının içinde bulunduğu zor durumun sorumluluğu yalnızca eski eşe yüklenmemiş olmaktadır.

Yoksulluk nafakasını ortaya çıkaran temel fikir evlilik birliğine duyulan güvenin korunmasıdır⁶²¹. Bunun sebebi evlilik birliğinin eşlere birtakım yükümlülükler yüklemesi ve eşlerin de her iki tarafın bu yükümlülükleri yerine getireceğine güvenmesidir. Taraflar yeni bir aile kurmaktadır. Ölünceye dek birlikte olmayı taahhüt eden eşlerin belli süre tek bir hayatı bölüşmeleri yoksulluk nafakasının gerekçelerinden sayılabilir. Fakat bunun karşısında uzun yıllar kendisine bakan, onu büyüten ailesiyle hayatının sonuna kadar bitmeyecek olan bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki evlilik bitse bile bitmeyecek olan bir ilişkidir. Bu sebeple yoksulluk nafakasıyla yalnızca eski eşe yüklenen sorumluluğun, yardım nafakasıyla bölüştürülmesini adilâne bir çözüm olarak değerlendirmek mümkündür.

Ülkemizde yoksulluk nafakasına daha çok kadınların ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Bunun temelinde kadınların eğitim alma haklarını kullanırken, meslek edinmeye çalışırken yaşadıkları zorluklar ve iş hayatında kendilerine daha zor yer bulmalarının sebep olduğu söylenebilir. Bu zorlukların ortaya çıkmasında, özellikle eğitim alma ve meslek edinme konusunda kadınların zorluk yaşamalarında, ailelerinin negatif anlamda katkısı

⁶²⁰ ÖZYAZGAN, s. 36; **Yargıtay 2. HD., 19.02.1990 Tarih, 1989/10680 Esas, 1990/1999 Karar**, “Boşanan kadının yokluğa düşmesi halinde kan hısımlarından nafaka isteme hakkının bulunması, boşanma sonrasında yokluk sebebiyle eşinden nafaka isteyebilmesine engel değildir”, **ERDEM, Aile**, s. 202.

⁶²¹ **GÜNCAN**, s. 48; **DEMİR**, *Yoksulluk Nafakası*, s. 40; **DEMİR**, *Süresiz Nafaka*, s. 227; **KOCABAŞ**, s. 360; **MEDAR**, s. 37.

bulunmaktadır. Aslında boşanma sonrasında kadının yoksulluğa düşmesinde ailesinin de yoğun bir katkısı bulunmaktadır. Bu anlamda birçok etkenden ötürü yoksulluğa düşen kimsenin yoksulluğunu ortadan kaldırmak, ona yardım etmek yalnızca eski eşe yüklenmemelidir. Bu sebeple daha önce ifade edilen yoksulluk nafakası istenebilecekken yardım nafakası istenemeyeceği şeklindeki yorumun⁶²² isabetli olmadığı söylenebilir.

13.1.2. Yardım Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Karşılaştırılması

Yoksulluk nafakası ve yardım nafakası arasında birbirine yakın kurumlardır. Özellikleri birbirine oldukça benzerlik göstermektedir.

Yardım nafakasının ve yoksulluk nafakasının temelinde aynı amaçlar bulunur. Yoksulluğa düşecek olan kişiye yardım edilmesi ahlâki ve vicdani bir vazifedir. Her iki nafakanın da talep edilebilmesi yoksulluk şartının gerçekleşmesine bağlıdır. Her iki nafaka türünde de nafakayı talep edecek olan kişi, elinden gelen tüm çabayı göstermesine rağmen ihtiyacını giderememiş olmalıdır. Her iki nafakayı da talep edebilmek için, yükümlülerin nafaka ödeme gücüne sahip olması gerekmektedir. Her iki nafakada, nafaka miktarı davacının geçinmesi için gerekli olan miktardan az olamayacağı gibi karşı tarafın mali gücünü aşan bir miktar da istenemez. Her iki nafaka türünde de nafaka alacaklısının yoksulluğa düşmeden önceki hale döndürülmesi amaçlanmaz. Nafaka talep edecek olanların eski refah düzeylerinde yaşamıyor olmaları yoksulluğa düştükleri anlamına gelmez.

Yoksulluk nafakası ve yardım nafakasının oldukça benzerlik gösterdiği ortadadır. Fakat acaba toplum yapısı bu duruma müsait midir? Eski eşinden nafaka talep etme imkânı varken ailelerden nafaka talep edilmesinin toplumda nasıl karşılanacağı değerlendirilmelidir. Dikkat edilmelidir ki yoksulluk nafakasıyla taraflardan biri artık hiçbir bağı bulunmayan bir kimseye bir miktar para ödüyor; diğeri ise artık hiçbir bağı bulunmayan bir kimseden bir miktar para alıyor. Bu ilişki, nafaka yükümlüsünde nafaka alacaklısı üzerinde bir tahakküm kurma arzusu uyandırabilmektedir. Nafaka alacaklısının dava yoluyla yardım nafakası almasının, dava yoluyla eski eşinden nafaka almasının ortaya çıkardığı sonuçlardan daha sakıncalı sonuçlar ortaya koymayacağı rahatlıkla ifade edilebilir. Nitekim bunun yapılmasını engelleyecek bir düzenleme de bulunmamaktadır.

⁶²² **BOZDAĞ**, s. 110; **RUHİ**, *İçtihatlarla Nafaka*, s. 85.

13.2. Boşanma Sonrası Yoksulluk Fonu

Boşanma sonrasında eşlerin yoksulluğunu önlemek için ortaya koyulan önerilerden birisi de fon oluşturmaktır. Böylelikle eşlerden biri zor duruma düştüğünde, bu durumun kurulacak fon sayesinde giderilmesi mümkündür. Fon kurma fikri elbette önemli bir fikirdir. Boşanma sonrasında yoksulluğun önlenmesinde etkili olması mümkündür. Uygulamada, doktrinde ve kamuoyunda da pek çok kez dile getirilmiştir. Fakat esas olan bu fonun nasıl finanse edileceğinin belirlenmesidir.

13.2.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Bünyesinde Boşanma Sonrası Destek Birimi Oluşturulması veya Mevcut Birimlerin Bu Husus Çerçevesinde Yenilenmesi

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde çeşitli müdürlükler bulunmaktadır. Bakanlık söz konusu müdürlükler aracılığıyla birçok çalışma yürütmektedir. Bu müdürlüklerden, konuyla yakından ilgili olan Aile ve Toplum Hizmetleri Müdürlüğü'dür. Nitekim bu kapsamda aile eğitim programı, evlilik öncesi eğitim programı gibi uygulamaları bulunmaktadır. Ayrıca müdürlük aile danışmanlığı ve boşanma süreci danışmanlığı hizmeti de vermektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge, “*Aile Eğitimi ve Danışmanlık Hizmetleri Daire Başkanlığı*” başlıklı m. 35/1-1’ya göre “*Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı ile ilgili eğitim, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini planlamak, yürütmek ve koordine etmek.*” müdürlüğün görevleri arasında bulunmaktadır⁶²³. Söz konusu hizmet kapsamında üç aşamalı bir danışmanlık söz konusudur: Boşanma öncesi danışmanlık, boşanma sürecinde danışmanlık ve boşanma sonrası danışmanlık. Bunlardan konumuzla ilgili olanı boşanma sonrası danışmanlıktır. Boşanma sonrası danışmanlık hizmeti kapsamında, tek ebeveynliğin yüklediği yükümlülükler çerçevesinde danışmanlık hizmeti verildiği gibi “*kişinin toplumda yeni konumuyla yer alması, yeni konuta ve yaşama uyum sağlayabilme, maddi sorunlar ile başa çıkabilme konularında danışmanlık hizmeti verilmektedir.*”⁶²⁴

⁶²³ <https://ailevecalisma.gov.tr/media/37660/athgm-yonerge-ekim-2017-son-hali.pdf> (E.T. 19.01.2021).

⁶²⁴ https://ailevecalisma.gov.tr/Raporlar/ATHGM/aile_danismanligi.pdf , (E.T. 19.01.2021).

Aile ve Toplum Hizmetleri Müdürlüğü'nün yapısı ve görevleri göz önünde bulundurulduğunda, müdürlük kapsamında yeni bir birim oluşturmak mümkün görünmektedir. Bu kapsamda “Boşanma Sonrası Destek Merkezi (BODEM)” oluşturularak boşanma öncesi, süreci ve sonrası için maddi veya manevi bakımdan verilen hizmetler tek birimde toplanarak bunların yanında “boşanma sonrası yoksullukla mücadele desteği”nin eklenmesi mümkündür. Bu birimin görevlerinde biri de kurulacak boşanma sonrası yoksulluk fonu ve bu kapsamda verilecek boşanma sonrası yoksulluk desteğiyle ilgili işleri yürütmektir.

13.2.2. Boşanma Sonrası Yoksulluk Fonu Oluşturulması

Boşanma sonrası yoksulluk fonu ilk defa bu tezde dile getirilen bir öneri değildir. Daha önce uygulamada, kamuoyunda ve doktrinde dile getirilmiş bulunmaktadır⁶²⁵. Fakat tezde bu fonun nasıl finanse edileceği konusunda öneriler sunulmuştur.

Oluşturulacak olan fondaki ilk pay Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na aittir. Bakanlık belirlenecek olan miktar veya oran üzerinden Boşanma Sonrası Yoksulluk Fonuna katkıda bulunmalıdır. Anayasa'nın beşinci maddesine göre devletin amaçları “Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur

⁶²⁵ **TBMM YD. 26, YY. 1, SS. 399**, s. 83, “Eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakasını ödemesi, özellikle eşit kusur ve çok kısa süreli ve/veya fiili birliktelik olmadan sona eren evliliklerde, bu nafakanın yeni bir çatışmaya yol açmaması ve hakkaniyetli bir uygulama için, yoksulluk nafakasını ödeyecek eşin yükümlülüğünün süreli olması gerektiği, farklı ülkelerde görüldüğü gibi belirli bir sürede verilmesine ve akabinde de oluşturulacak bir fon üzerinden yoksulluk nafakasının ödenmesine yönelik ilgili kurumlarca çalışma yapılması önerilmektedir. Yoksulluk nafakasının eş tarafından ödendiği süre içinde nafaka alan yoksul eşin, sosyoekonomik açıdan güçlendirilmesi için meslek edindirme ve istihdam imkanlarından faydalanmasının sağlanması gerekmektedir. Yoksulluk nafakası alan eşin mağduriyeti tüm tebdirlere rağmen belirlenen süre sonunda hala devam ediyor ise yoksulluk nafakasının bahsi geçen fondan karşılanması önerilmektedir. Asgarî ücretle çalışanlar aleyhine hükmedilen yoksulluk nafakalarının da oluşturulan bu fondan karşılanmasını sağlayacak düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.”; **UYANIK**, s. 83, “Bir yıllık sürenin bitiminde yoksulluk nafakası alan eşin maddi imkanları geçimini sağlayacak kadar iyi değilse devlet onu bir işte istihdam edebilir. Ya da bir meslek eğitimi vererek iş sahibi yapabilir. Kişinin çalışmaya engel bir durumu varsa sosyal devlet olmanın bir gereği olarak onu maaşa bağlayabilir. Bu imkanları sağlamak için de bir fon oluşturulabilir.”; <https://www.sivilsayfalar.org/2018/10/09/bosanma-sonrasi-sosyal-devlet-desteginde-turkiye/>, (E.T. 19.01.2021), “Boşanmış Aileler ve İnsanlar Platformu başkanı İlknur Birsnel üyelerinin mağduriyetini gidermek için çalışırken bir çok örnek inceleyerek kimsenin mağdur olmayacağı bir model önermek istediklerini, bu yüzden sadece nafaka süresi kısıtlaması değil buna paralel olarak sosyal devlet destek fonu gibi başlıkları da kapsayan bir öneri oluşturduklarını ifade ediyor. Kendisi sadece süre kısıtlaması tekliflerinin değil sosyal devlet düzenlemelerinin de arkasında olacağını ifade ediyor.”.

ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.” şeklinde sayılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir sosyal hukuk devletidir. Yoksulluğun giderilmesinde öncelikle sorumluluk sahibidir. Bu sorumluluk anayasa tarafından kendisine yüklenmiştir.

1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi⁶²⁶ “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” başlıklı ikinci bölüm, “Görev” başlıklı 65’inci maddesine göre Bakanlık, “(1)-ç, Kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek, kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak”la yükümlüdür. Toplumumuz bakımından boşanma sonrası yoksulluğun daha çok tesir ettiği tarafın kadın olduğu kabul edilen bir durumdur. Bu bakımdan “ç” bendi uyarınca Bakanlık kadını korumak ve geliştirmekle, kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmekle yükümlüdür.

Kararnamenin 65’inci maddesinin “f” bendi uyarınca “Toplumun sosyal yardım ve korumaya ihtiyaç duyan kesimlerine yönelik yardım faaliyetlerini düzenli ve etkin biçimde yürütmek; yoksullukla mücadeleye ilişkin ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak”la yükümlüdür. Yoksulluğu önlemek esas olarak devletin vazifesidir. Boşanma sonrasında yoksulluğu önlemek de bu vazifelerden biridir.

Kararnamenin 65’inci maddesinin “ı” bendi uyarınca “Sosyal hizmet ve yardım faaliyetleriyle bunlardan yararlananlara ilişkin bilgileri merkezî bir sistemde oluşturulacak veri tabanı aracılığıyla işlemek, kontrol etmek, izlemek ve geliştirilecek politika, strateji ve önlemler bağlamında değerlendirmek”le yükümlüdür. Bu kapsamda

⁶²⁶ Tam metin için bkz., <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf> (E.T. 19.01.2021).

oluşturulması gerektiğini ifade ettiğimiz BODEM (Boşanma Sonrası Destek Merkezi) ve boşanma sonrası yoksulluk fonuyla ilgili takibi Bakanlığın yürütmesi gerekmektedir.

Boşanma Sonrası Yoksulluk Fonu'na katkı sağlayacak olan bir diğer kaynak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'dur. 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu "Amaç" başlıklı 1'inci maddesine göre "Bu Kanunun amacı; fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar(a)... yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir."

3294 Sayılı Kanun'un "Kapsam" başlıklı ikinci maddesine göre "Fakrî zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler bu Kanun kapsamı içindedir." Boşanma sonrasında yoksulluğa düşen tarafa yardım yapılması, nafaka ödenmesi kesin çözümler değildir. Daha önce belirtildiği üzere yardım/nafaka, yoksulluğa düşen tarafın hayata tekrar tutunması için o kişiye yapılacak bir niteliğe sahip bulunmalıdır. Bu kapsamda 3294 Sayılı Kanun'un kapsamında belirttiği, geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek üretken duruma geçirilebilecek kişiler arasında boşanma sonrası yoksulluğa düşecek olan kişilerin de bulunduğu kabul edilmelidir. Bu sebeple Boşanma Sonrası Yoksulluk Fonu'na, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan belli bir miktar veya oranda kaynak ayrılması mümkündür.

13.2.3. Boşanma Sonrası Yoksulluğa Düşecek Olan Tarafa Meslek Edindirilmesi ve Çalışma Kolaylığı Sağlanması

Boşanma sonrasında yoksulluğa düşen tarafın nafaka ve yardımlarla belli bir süre ayakta tutulması geçici bir önlemdir. Buna karşılık yoksulluğa düşen kişiyi bu yoksulluktan balık vererek değil balık tutmasını öğretmek kurtarmak gerekmektedir. Ülkemizde kadınların istihdamının düşük olması, kadınların çalışma hayatında daha zor yer bulması söz konusudur. Dolayısıyla boşanma sonrasında yoksulluğun önlenmesi bakımından kadının geçimini sağlamaya yönelik çalışmalar yapılması elzemdir.

Kadının çalışma hayatında zor yer edinmesi normal şartlar altında zaten zor iken bir de boşanma hadisesinden sonra çalışması daha da zordur. Zira kadın çalışma hayatına atılmak için gerekli eğitimlerini tamamlamış olsa dahi evlilik sebebiyle çalışmamış olabilir. Çalışmak için yeterli donanımı elde etmemişse durumu daha da zordur.

Burada ikili bir ayrım yapmakta fayda vardır: Çalışma hayatına atılmak için gerekli donanıma sahip kadınlar ve olmayan kadınlar.

Çalışma hayatına dahil olabilmek için yeterli donanımı olmayan kadınlar için öncelikle bir eğitim programı düzenlenmelidir. Nitekim böyle programlar sistemimizde mevcuttur. Türkiye İş Kurumu tarafından “İşbaşı Eğitim Programları”⁶²⁷, “Mesleki Eğitim Kursları”⁶²⁸ düzenlenmektedir. Söz konusu kişilere öncelikle bu gibi programlarla bir meslek kazandırılmalıdır.

Mesleki programlarla bir meslek edinenler ve zaten bir mesleğe sahip olan kadınların çalışma hayatına girebilmesi ve hayatını idame ettirebilmesi için kolaylıklar/teşvikler oluşturulmalı; mevcut teşviklerde boşanmış kadınlara daha fazla avantaj sağlanmalıdır⁶²⁹.

13.3. Boşanma Sonrası Yoksulluğun Giderilmesinde Karma Yöntem: Toplum Ve Devlet İş Birliği

“Boşanma Sonrası Yoksulluğu Önlemeye Yönelik Alternatif Fikirler” başlığı altında incelediğimiz fikirler ayrı ayrı birer öneri olarak Türk Medeni Hukuku’nun gündemine alınabilirler. Fakat bununla birlikte bu başlık altında açıklanan fikir, boşanma sonrasında meydana gelen yoksulluğun giderilmesi yükümlülüğünün bir kişinin (nafaka yükümlüsü) sırtına yüklenmesi yerine, toplum ve devlet ile paylaşılmasına ilişkin bir fikirdir. Nitekim yoksulluk sorununun çözümü esas olarak devletin sorumluluğundadır. İşte bu sebeple alternatif bir çözüm yolu olarak hem nafaka yükümlüsünün hem toplumun hem de devletin, elini taşın altına beraber koymaları bu sorun için hakkaniyetli bir çözüm olarak değerlendirilebilir.

⁶²⁷ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-igucu-programlari/isbasi-egitim-programlari/> , (E.T. 20.01.2021).

⁶²⁸ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-igucu-programlari/mesleki-egitim-kurslari/> , (E.T. 20.01.2021).

⁶²⁹ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.iskur.gov.tr/isveren/tesvikler/> , (E.T. 26.01.2021).

Türk Usûl Hukuku ile bağdaştırılarak yapılacak bir düzenleme ile nafakanın tahsili ve ödenmesi için devlet tarafından⁶³⁰ bir birim oluşturulmalıdır (Bu birim daha önce bahsettiğimiz, “*Boşanma Sonrası Destek Merkezi (BODEM)*” olmalıdır). Bu mekanizmanın, tarafların nafaka ödemek ve tahsil etmek için birbiriyle muhatap olmasını ve yeni başka sorunların ortaya çıkmasını engelleyeceği söylenebilir. Ayrıca bu mekanizma zayıf konumda bulunan nafaka alacaklısının nafakayı tahsil ederken yaşadığı zorlukları ortadan kaldırması sebebiyle, nafaka alacaklısının menfaatine bir mekanizmadır. Nafaka ödeme ve tahsil işlemlerini bu birim yönetmelidir.

Burada hâkim ilk olarak yoksulluk nafakasının miktarı ve süresini belirlemelidir. Bu belirlemeyi yaparken her iki tarafın mali durumlarını göz önünde bulundurmalı, çeşitli ölçütlere göre nafakayı somut olarak belirlemelidir.

Belirlenen nafakanın, 1/3’ü nafaka yükümlüsü tarafından, 1/3’ü TMK m. 364 çerçevesinde nafaka alacaklısının ailesi tarafından, 1/3’ü ise oluşturulacak olan “*Boşanma Sonrası Yoksulluk Fonu*”ndan karşılanmak üzere tahsiline karar verilmelidir. Burada yine TMK m. 364 uyarınca nafaka yükümlüsünün ailesinin bu mekanizmaya dahil edilebilmesi için gereken usûlî düzenlemeler yapılmalıdır.

Türk Medeni Kanunu m. 364’teki yardım nafakasının gerektiğinde zorla alınmasını hedefleyen bu düzenlemenin, Türk toplum yapısına uygun düşüp düşmeyeceği tartışılabilir. Fakat her şeyden önce kadının boşanma sonrasında yoksulluğa düşmesinde, bir mesleğinin bulunmamasında ailesinin katkısı göz ardı edilmemelidir. Yoksulluğun meydana gelmesine katkı sağlayan ailenin, bu yoksulluğun giderilmesinde pay sahibi yapılması hakkaniyete aykırılık teşkil etmeyeceği gibi hakkaniyet gereğidir. Bir başka açıdan nafaka alacaklısının artık hiçbir bağı olmayan bir kişiden dava yoluyla nafaka alması karşısında kendi ailesinden nafaka alması da gayet makuldür.

⁶³⁰ Benzer bir öneri için bkz. “Devletin boşanma mağduriyetini önleme bakımından iki önemli katkısı olabilir. Nafakanın ödenmesini adi bir borç olarak görmeyerek ödenmesini sağlayıcı tedbirlere yer vermek ve nafaka ödenmediğinde nafaka borçlusuna rücu etmek üzere Devletin ödemesidir.”, **OKTAY ÖZDEMİR**, s. 43 vd.

13.4. Boşanma Sonrası Yoksulluğu Önlemede Mehir

Mehir, ömür boyu birlikte yaşamının bir sembolü olarak evlenme sırasında veya daha sonra verilmek üzere üzerinde anlaşılan mal veya paradır⁶³¹. Mehir toplumumuzda oldukça yaygın bir uygulamadır⁶³². Buna paralel olarak boşanma gündeme geldiği zaman boşanma davasıyla birlikte genellikle mehir için de dava açılmaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nda aile hukuku ile alâkalı olmak üzere bir mehir düzenlemesi yoktur. Bununla birlikte mehri yasaklayan bir düzenleme de bulunmamaktadır⁶³³.

Türk Medeni Hukukunda açıkça bir mehir düzenlemesi bulunmadığından esasen mehrin hukuki niteliğinin tespiti gerekmektedir. Mehir iki şekilde olabilir: Mehri muaccel, mehri müeccel. Taraflarca miktarı belirlenmiş ve nikah akdi sırasında verilen mehre “*mehri muaccel (peşin mehir)*” denir. Mehir miktarı belirlenmekle beraber ne zaman ödeneceği belirlenmemişse buna da “*mehri müeccel (ödemesi sonraya bırakılan mehir)*” denir⁶³⁴. Mehir eğer mehri muaccel ise yani nikah akdi esnasında verilmişse bu durumda mehir elden bağışlama sayılır. Bununla birlikte mehir, mehri müeccel ise bunun hukuki niteliği bağışlama sözü vermedir⁶³⁵. Bununla beraber mehri müeccelin soyut borç tanımı veya koşullu bağışlama (kocanın ölümüyle ödeneceği kararlaştırılmışsa) olabileceği de öne

⁶³¹ ACAR, s. 367; DÖNDÜREN, s. 287; VANLIOĞLU / KALENDER / HİÇDÖNMEZ / YÜKSEL, s. 115; YAMAN / ÇALIŞ, s. 252; bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. bölüm 6.4.2.

⁶³² KILINÇ / KILINÇ, s. 104; OKUR GÜMRÜKÇÜOĞLU, s. 233, 234; SAĞLAM, s. 14; ZEHİR, s. 76, 77.

⁶³³ Yargıtay İBKG., 1959/14 Esas, 1959/30 Karar, 02.12.1959 Tarihli kararı, “Kanunu Medeni evlenme akti sırasında karı kocadan birinin diğerine bir mal veya para vermesini veyahut vermeyi taahhüt edip bir müddet tecil etmesini meneylememiştir. Bu itibarla da ahkâmı sabıkada zimmete terettüp eden mihirin, Kanunu Medeni ile kati şekilde menedilmiş bir münasebet olarak kabulü düşünülemez.”, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html> , (E.T. 26.01.2021); Yargıtay 3.HD., 2019/482 Esas, 2019/3079 Karar, 08.04.2019 Tarihli kararı, “Mehr sözleşmeleri bugün de geçerlidir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2019-482-k-2019-3079-t-8-4-2019> , (E.T. 26.01.2021).

⁶³⁴ VANLIOĞLU / KALENDER / HİÇDÖNMEZ / YÜKSEL, s. 119; YAMAN / ÇALIŞ, s. 253.

⁶³⁵ Yargıtay HGK., 2017/451 Esas, 2019/355 Karar, 26.03.2019 Tarihli kararı, ““Mihir Senedi” başlıklı belgede yazılı 150 gram altına yönelik olarak yapılan bağışlama taahhüdünün yerine getirdiği hususu tartışmasızdır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2017-451-k-2019-355-t-26-3-2019> , (E.T. 26.01.2021); Yargıtay 3. HD., 2019/482 Esas, 2019/3079 Karar, 08.04.2019 Tarihli kararı, “Öte yandan; mehri müeccel, ileriye (evliliğin boşanma ya da ölümle son bulunması haline kadar) yönelik bir bağışlama vaadidir. Koca dışında üçüncü bir kişinin de bağışlama vaadi geçerlidir. Ancak, bu durum, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 128. maddesinde (818 sayılı BK 110. maddesi) yazılı üçüncü kişi yararına borç altına girme olmayıp, TBK'nın 288. maddesinde (BK 238. maddesi) düzenlenmiş bağışlama vaadidir. Bağışlama vaaadinin geçerliliği, yazılı olma koşuluna bağlıdır. (TBK m. 288/1).”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2019-482-k-2019-3079-t-8-4-2019> , (E.T. 26.01.2021).

sürülmektedir⁶³⁶. Fakat Yargıtay'ın görüşü mehrin bağışlama sözü olduğu yönündedir. Bu nedenle mehir sözleşmesi TBK'nın bağışlamaya ilişkin hükümlerine tâbîdir.

Mehir Medeni Kanun tarafından yasaklanmış değildir. Fakat mehrin aile hukuku kapsamında mı yoksa borçlar hukuku kapsamında mı olduğu konusunda açıklık bulunmaması bazı sakıncalı neticeler ortaya koymaktadır. Söz konusu sakıncalardan biri mehirden kaynaklanan davaların aile mahkemesi mi yoksa genel mahkeme olan asliye hukuk mahkemesinde mi görüleceği konusundadır. Yargıtay'ın her iki yönde de kararı bulunmaktadır.

Mehir sözleşmesinden doğan borcun aile hukukundan kaynaklanan bir borç olmaması, TBK anlamında sözleşmeden doğan bir borç olması sebebiyle görevli mahkeme aile mahkemesi değil asliye hukuk mahkemesi olarak kabul edilebilir⁶³⁷. Bununla beraber Yargıtay bazı kararlarında mehir senedinden doğan alacak bakımından, bu hususun mal rejiminin tasfiyesiyle ilgili olduğu, aile birliğinin henüz ayakta olduğu gerekçeleriyle aile mahkemesinin görevli olduğuna da hükmetmiştir⁶³⁸.

⁶³⁶ KILINÇ / KILINÇ, s. 104.

⁶³⁷ **Yargıtay 3. HD., 2019/482 Esas, 2019/3079 Karar, 08.04.2019 Tarihli kararı**, “Bu durumda; davacının talebi, mehir olarak ödenmiş olan (mehri muaccel) bir alacak değil, bağışlama vaadi şeklinde (mehri müeccel) niteliğinde, mehir senedinden kaynaklanan alacak talebine ilişkindir. Mahkemenin de kabulünde olduğu üzere, taraflar arasında sözleşme ilişkisi bulunmaktadır. Bu sebeple, uyuşmazlık, aile hukukundan kaynaklanan alacak niteliğinde olmayıp, genel hükümlere dayalı (TBK 286 vd.) alacak istemi niteliğindedir. Görevle ilgili düzenlemeler kamu düzenine ilişkin olup, taraflar ileri sürmese dahi yargılamanın her aşamasında re'sen gözetilir. Taraflar da yargılama bitinceye kadar görev itirazında bulunabilirler. Görev itirazı yapılmamış olsa bile re'sen mahkeme, ilk önce görevli olup olmadığını inceleyip karara bağlamalıdır. Hal böyle olunca; mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde Asliye Hukuk Mahkemelerinin görevli olduğu gözetilerek, görevsizlik nedeniyle HMK'nın 114/1-c ve 115/2. maddeleri uyarınca davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken, bu yön göz ardı edilerek davanın esası hakkında yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2019-482-k-2019-3079-t-8-4-2019> , (E.T. 26.01.2021); **Yargıtay 2. HD., 2015/26750 Esas, 2016/12334 Karar, 27.06.2016 Tarihli kararı**, “Davalı-karşı davacı erkek, kadının almış olduğunu kabul ettiği mehir senedine konu alacak isteminin bağıştan rücu niteliğinde olduğunu, bu nedenle mehir senedine konu 30 adet sarı liranın aynen veya bedelini talep etmiştir. Bu istek Borçlar Kanunu'na dayanmaktadır. Talep, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine 4787 sayılı Kanununun 4. maddesinde yer alan Aile Hukukundan kaynaklanan dava ve işlerden olmayıp; talebin incelenmesinde genel görevli mahkeme olarak Asliye Hukuk mahkemesi görevlidir.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2015-26750-k-2016-12334-t-27-6-2016> , (E.T. 27.01.2021);

⁶³⁸ KILINÇ / KILINÇ, s. 112; **Yargıtay 20. HD., 2015/11891 Esas, 2015/10071 Karar, 23.10.2015 Tarihli kararı**, “Asliye hukuk mahkemesince, taraflar arasındaki ihtilaf evlilik birliği içinde yapılan bağıştan rücu talebinden kaynaklandığı, İstanbul 3. Aile Mahkemesinin 2011/466 Esas sayılı dosyasında halen boşanmaya ilişkin hükmün kesinleşmediği tarafların halen dava tarihinde evli olup, ihtilafın aile hukukundan kaynaklandığı, aile hukukundan doğan ihtilafı aile mahkemelerinin bakmakla görevli olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmiştir... Yapılan yargılamaya, toplanan delillere ve tüm dosya kapsamına göre; İstanbul 3. Aile Mahkemesinin 2011/466 Esas sayılı

Mehrin aile hukuku müessesesi olarak nitelendirilememesi sebebiyle ortaya çıkan bir diğer mesele de ispat meselesidir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu verdiği bir kararında⁶³⁹ evlilikten altı gün önce verilen mehir senedinin evliliğe yönelik olarak verildiği kabul edilse dahi bu durumun senede karşı tanıkla ispat yasağının istisnası sayılamayacağını ifade etmiştir. Mehrin bir aile hukuku kurumu olarak düzenlenmemesi, mehir senedinin evlilikten önce verilmesi durumunda ispat bakımından sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda artık HMK m. 203'te eşler arasındaki söz konusu işlemin senede karşı dahi olsa tanıkla ispat edilememesi söz konusu olmaktadır. Nitekim YHGK kararında (2017/1538 Esas, 2020/485 Karar, 30.06.2020 Tarihli kararı) bunu ifade etmiş ve senede karşı tanıkla ispatın söz konusu durum için mümkün olmadığını söylemiştir.

Türk Toplumunda mehrin yaygın olduğunu ve Türk Hukukunda bunun karşılık bulduğunu söylemek mümkündür. Mehir İslam Hukuku'nda kadın için bir sosyal güvenlik teminatıdır⁶⁴⁰. Mehir aile hukukundan kaynaklanan bir kurumdur. Bu niteliği gereği esasen aile hukuku tarafından düzenlenmelidir. Nitekim aile hukuku kuralları çoğunlukla kamu düzeninden ve emredici nitelikli olduğundan mehrin aile hukukunda düzenlenmesi, kadın için mehrin sağladığı güvenceyi artırmak anlamına gelir.

Mehri aile hukuku bakımından önemli kılan bir başka husus da ani kararlarla evliliğin sona erdirilmesini önlemeye matuf olmasıdır. Evlilik çok önemli bir müessesedir. Bu müessesenin ayakta durması için tarafların bazı fedakarlıklarda bulunması gerekebilir.

dosyasında halen boşanmaya ilişkin hükmün kesinleşmediği tarafların halen dava tarihinde evli olup ihtilafın aile hukukundan kaynaklandığı, aile hukukundan doğan ihtilaflara aile mahkemelerinin bakmakla görevli olduğu anlaşılmaktadır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/20-hukuk-dairesi-e-2015-11891-k-2015-10071-t-23-10-2015> , (E.T. 27.01.2021); **Yargıtay 20. HD., 2015/11764 Esas, 2015/10759 Karar, 06.11.2015 Tarihli kararı**, “Asliye Hukuk Mahkemesi ise, taraflar arasındaki mal varlığının tasfiyesinin söz konusu olduğu, tasfiyeden sonra bağıştan rücu şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin değerlendirilmesi gerektiği, bu yönden delillerin değerlendirilmesinin aile mahkemesine ait olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmiştir... 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4. maddesinde; 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun ikinci kitabındaki üçüncü kısım hariç olmak üzere, TMK'nın 118 - 395 maddelerinden kaynaklanan bütün davalara Aile Mahkemesinde bakılacağı hükme bağlanmıştır. Taraflar arasındaki boşanma davasında sonuçlandığı, mal varlığının tasfiyesi ile ilgili herhangi bir kararın verilmediği ve buna ilişkin ihtilaf bulunduğu, bu ihtilafın çözümlenmesi için 4787 sayılı Kanunun 4. maddesi ile 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 179. ve 225. maddeleri nazara alındığında öncelikle taraflar arasındaki mal varlığının tasfiyesinin söz konusu olduğu, tasfiyeden sonra bağıştan rücu şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin değerlendirilmesi gerektiği, bu yönden delillerin değerlendirilmesinde aile mahkemesinin görevli olduğu anlaşılmaktadır.”, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/20-hukuk-dairesi-e-2015-11764-k-2015-10759-t-6-11-2015> , (E.T. 27.01.2021).

⁶³⁹ Tam metin için bkz. **Yargıtay HGK., 2017/1538 Esas, 2020/485 Karar, 30.06.2020 Tarihli kararı.**

⁶⁴⁰ SAĞLAM, s. 12.

Nitekim Medeni Kanun m. 185 vd. hükümlerinde taraflara bu yükümlülüğü yüklemiştir. Tarafların ufak sorunlar sebebiyle boşanması veya bunu gündeme getirmesi, anlık öfkeyle ani kararlar vermesi evlilik ve aile müesseselerinin niteliği ile çelişmektedir. İşte mehir aslında bir yönüyle de erkeğin bu gibi sebeplerle aile birliğine zarar vermesini ve boşanma gibi ağır bir sonucun ortaya çıkmasını önlemek bakımından caydırıcı etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir⁶⁴¹.

Netice olarak, yapılan açıklamalar çerçevesinde boşanma sonrasında belli bir süre için de olsa kadının yoksulluğunu önlemeyi amaçlayan mehrin Türk Medeni Kanunu'na uyarlanması ve uygun bir biçimde düzenlenmesi önemli bir tedbir olarak değerlendirilebilir.

⁶⁴¹ ACAR, s. 387; SAĞLAM, s. 7; ZEHİR, s. 77.

14. SONUÇ

Çalışmada yoksulluk nafakası çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Son zamanlarda sıkça tartışma konusu haline gelen yoksulluk nafakasındaki sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Tespit ettiğimiz sorunlarla ilgili görüşler ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Yoksulluk nafakası sosyal, ahlaki ve vicdani kurallardan ortaya çıkmıştır. Yoksulluk nafakasıyla boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan eşin korunması amaçlanmaktadır. Yoksulluk nafakası bir ceza veya tazminat niteliğinde değildir. Bu çerçevede kusursuz eşin aleyhine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda nafakalar tek çatı altında düzenlenmemiştir. Bunun yerine kanunun çeşitli yerlerinde ayrı ayrı nafaka düzenlemeleri bulunmaktadır. Doktrinde nafaka genel olarak, bakım nafakaları ve yardım nafakası olarak ikiye ayrılmaktadır. Bakım nafakaları tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası olarak ikiye ayrılmaktadır. Bizim yaptığımız tasnife göreyse yoksulluk nafakası yardım nafakaları başlığı altında incelenmelidir. Yoksulluk nafakasının aile olmanın mecburi sonucu olan evlilik birliğinden doğan nafaka, tedbir ve iştirak nafakalarıyla birlikte değerlendirilmesi doğru değildir. Bakım nafakalarında nafaka alacaklısı ile nafaka yükümlüsü arasında yoğun bir ilişki bulunmaktadır. Yardım nafakasında ise ilişki ona nazaran daha gevşektir. Yoksulluk nafakasında boşanmış eşlerin birbirine yapacağı yardımı bakım nafakaları içinde olması nafakanın amacı ve niteliğiyle de bağdaşmamaktadır.

Yoksulluk nafakasıyla yoksulluğa düşen eşi yoksulluktan kurtarmak amaçlanmaktadır. Yoksulluk nafakası, evlilik birliği süresince mevcut olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliği sona ermesine rağmen kısmen devam ettirilmesi olarak nitelenmektedir. Halbuki yoksulluk nafakasının amacı yoksulluğa düşeni yoksulluktan kurtarmak olmadığı gibi yoksulluk nafakası da evlilik birliğinde bulunan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün devamı değildir. Yoksulluk nafakasının temelinde elbette yardımlaşma mantığı bulunmaktadır. Fakat evlilik birliği içindeki dayanışma ve yardımlaşma ile evlilik sona erdikten sonraki yardımlaşmayı birlikte değerlendirmemek gerekmektedir.

Yoksulluk nafakasını evlilik birliğindeki dayanışma ve yardımlaşmanın kısmen devamı olarak kabul eden görüşün temelinde evlilik sonrası dayanışma ilkesi yatmaktadır. Evlilik

sonrası dayanışma ilkesi ve clean break ilkeleri modern nafaka düzenlemelerine yön veren iki ilkedir. Bununla birlikte evlilik sonrası dayanışma ilkesi giderek önemi yitirmektedir. Clean break ilkesi tarafların boşanmadan sonra kendi ayakları üzerinde durabilmelerini esas alır. Nitekim İsviçre ve Alman hukuklarında ilke olarak kişisel sorumluluk ilkesi benimsenmiştir. Modern hukuk düzenlemelerinde bir taraftan, tarafların kendi sorumluluklarını üstelenmesi esası benimsenirken diğer taraftan dengeleyici bir unsur olarak nafaka bakımından kusur ilkesi etkisini yitirmektedir. Türk hukukunda ise evlilik sonrası dayanışma ilkesi daha ağır basmaktadır. Fakat modern hukuk sistemlerinde olduğu gibi nafaka düzenlemesi clean break ilkesi ışığında yapılmalıdır.

Yoksulluk nafakasının amacı tarafları yoksulluktan kurtarmak olmamalıdır. Tarafların boşanmadan sonra birbirine yardım etmesi doğal bir sonuçtur. Fakat bu yardım karşı tarafı yoksulluktan kurtarmayı amaçlayacak bir biçimde olmamalıdır. Yoksulluk nafakası kişisel sorumluluk ilkesi ışığında karşı tarafa yeni hayat düzenini kurma sürecinde bir katkı niteliğinde olmalıdır. Nitekim doktrinde ve yargı kararlarında, yoksulluk nafakasının miktarı karşı tarafı refah içinde veya evlilik birliğindeki hayat standardında yaşamasını sağlayacak şekilde olmaması gerektiği ifade edilmektedir. Bu durum yoksulluk nafakasının, gerçekten bir yardım olması gerektiğinin tezahürüdür.

Yoksulluk nafakasının amacının yanlış değerlendirilmesine sebep olan durumlardan birisi de “*yoksulluk nafakası*” kavramıdır. Yoksulluk nafakası birkaç açıdan sakıncalı bir kavramdır. Öncelikle yoksulluk kavramı belirsiz bir kavramdır. 743 sayılı Medeni Kanun’da “*büyük yoksulluk*” olarak ifade edilen şart 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda “*yoksulluk*” olarak ifade edilmektedir. Belirsizlik bakımından yoksulluk ve büyük yoksulluk kavramları arasında pek fazla fark bulunduğu söylenemez. Kavramla ilgili ikinci mesele “*nafaka*” ifadesindedir. Nafaka bir kimsenin geçimi için gerekli olan para veya şeylerdir. Nafakayla ilgili yapılan tanımlamalara bakıldığında, nafakanın temelinde bir kimsenin geçiminin sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Fakat yoksulluk nafakasının amacı olarak ileri sürdüğümüz fikre göre yoksulluk nafakasının amacı boşanma sonrasında karşı tarafın geçimini sağlamak değil ona yardım etmek olmalıdır. Bu sebeple “*yoksulluk nafakası*” kavramı doğru bir kavram değildir. Kanunumuzda da İsviçre Medeni Kanunu’nda olduğu gibi “*Boşanma sonrası katkı*” gibi söz konusu kurumun amacına daha uygun bir kavramın kullanılması daha isabetlidir.

TMK m. 175 uyarınca yoksulluk nafakasına hak kazanabilmek için yoksulluğa düşmüş ya da düşecek olması, yoksulluk nafakası talebinde bulunması, yoksulluğun boşanmadan kaynaklanması, nafaka talep eden eşin kusurunun nafaka talep edilen eşten daha fazla olmaması gerekir.

Kanun koyucu nafaka talep edebilmek için boşanma sebebiyle yoksulluğa düşmüş olma şartını aramaktadır. Bununla birlikte henüz yoksulluğa düşmemiş olmakla beraber boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan kişinin de yoksulluk nafakası talep edebileceğini kabul etmiştir. Yoksulluk şartının gerçekleşip gerçekleşmediğinin takdiri hâkime aittir. Hâkim yapacağı ve yaptıracağı araştırma sonucu yoksulluk şartının varlığını veya yokluğunu tespit edecektir. Yoksulluk konusunda önemli iki sorun asgari ücrete rağmen nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceği ve tazminatla birlikte nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceğidir.

Asgari ücret devlet tarafından bir ailenin geçinmesi için gerekli olan en düşük ücrettir. Asgari ücret belirlenirken bir kişinin değil bir ailenin geçinmesi için gerekli olanlar dikkate alınmaktadır. Doktrinde ve uygulamada asgari ücretle çalışan bir kimsenin yoksulluk nafakası talep edebileceği kabul edilmektedir. Fakat kanaatimizce asgari ücretle çalışan bir kimse lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir. Bir tarafın çok zengin diğer tarafın asgari ücretle çalıştığı durumda dahi yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir. Zira yoksulluk nafakasının amacı kişinin refahını sağlamak değildir. Yoksulluk nafakasının amacı tarafların mali durumları arasında bir denge oluşturmak değildir. Bir tarafın çok zengin olarak, diğer tarafın asgari ücretli olarak hayatına devam etmesi, nafaka hukuku bağlamında, hakkaniyetsiz olarak değerlendirilmemelidir. Somut durumda böyle hakkaniyetsiz bir durum ortaya çıkmaktaysa hâkim bunu başka bir yolla çözmelidir.

Boşanma sonrasında aynı anda hem tazminata hem de yoksulluk nafakasına hükmedilmesine engel bir durum kural olarak bulunmamaktadır. Fakat hâkimin burada dikkat etmesi gereken nokta, hükmedilen tazminatın yoksulluğu önleyecek bir miktar olup olmadığıdır. Tazminatların miktarı yoksulluğu sona erdirecek bir miktarsa yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir. Tazminatlar yüksek miktarlarda değilse bile hâkim yoksulluk nafakasının miktarına hükmederken tazminatları göz ardı etmemelidir.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden tarafın kusuru nafaka yükümlüsünün kusurundan daha fazla olmaması gerekmektedir. Buna göre nafaka talep edenin kusuru nafaka yükümlüsüyle eşit veya onunkinden daha az olmalıdır. Her iki tarafın da kusuru bulunmuyor olsa bile diğer şartların bulunması halinde yoksulluk nafakasına hükmedilebilir. Nitekim her iki taraf da kusursuz ise nafaka talep edenin kusuru nafaka yükümlüsünün kusurundan daha ağır olmamaktadır. TMK m. 175/1 “kusuru daha ağır olmamak koşuluyla” bunu sağlamaktadır. TMK m. 175/2’de ayrıca “Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.” şeklinde bir düzenleme bulunmaktadır. İkinci fıkrayla ulaşılmak istenilen amaç birinci fıkrayla sağlanmaktadır. Bu sebeple ikinci fıkraya gerek olmadığı ifade edilmelidir.

Yoksulluk nafakasının irat veya toptan olarak ödenmesine karar verilebilir. Hâkim yoksulluk nafakasının irat veya toptan şekilde talep edilmesiyle bağlı değildir. Talep yönünde karar vermeyebilir. Fakat bu durumda niçin nafakanın talep edilen şekilde hükmedilmediğini gerekçelendirmelidir. TMK m. 176 hükmünde bir kural-istisna ilişkisi bulunmamaktadır. Bilakis hükümden toptan ödemenin kural olduğu şeklinde bir anlam çıkmaktadır. Uygulamada yoksulluk nafakasına genel olarak irat biçiminde karar verilmektedir. Fakat bu durum boşanan kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinin, bağlantılarının devam etmesine neden olmaktadır. Bu sebeple yoksulluk nafakasından kaynaklanan sorunların çözümüne katkı sağlaması bakımından, nafakanın kural olarak toptan ödenmesi yoluna gidilebilir.

743 sayılı Medeni Kanun’da yoksulluk nafakasına bir yıllık süre için hükmedilebilmektedir. Bu durum eleştirilere maruz kaldığı için 1988 yılında 3444 sayılı Kanun ile hüküm değiştirilmiştir. Değişiklikle birlikte yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilebilmektedir. Söz konusu hüküm özellikle kadınlar açısından daha fazla önem arz etmektedir. Zira değişikliğin yapıldığı tarihte, ülkemizde kadınların eğitim alma hakkına ulaşması, eğitim olsa bile çalışma hayatında kendine yer bulması oldukça zordur. Bu zorluklar günümüzde de devam etmekteyse de değişikliğin yapıldığı zamana göre çok fazla ilerleme kaydedildiği söylenebilir. Düzenlemenin yapıldığı zamanda durumun gereğine göre süresiz hale getirilen yoksulluk nafakası, somut gelişmeler ışığında tekrar değerlendirilmelidir.

Yoksulluk nafakasına süresiz hükmedilebildiği gibi süreli talep edilmesi halinde süreli olarak da hükmedilebilir. Bununla birlikte yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilmişse veya nafaka talep edilmiş ancak süre belirtilmemişse bu durumda süreli nafakaya hükmedilemeyeceği ifade edilmektedir. İşte süresiz yoksulluk nafakası sorununu körükleyen bu mesele aslında hâkimin süre konusunda takdir yetkisinin olup olmadığı meselesidir. TMK m. 175 hükmü nafakanın süresizliği bakımından açık bir hüküm değildir. Hüküm açık olmadığından Yargıtay'ın bu husustaki görüşleri çok önem arz etmektedir. Yargıtay'ın, görüşü ise genel olarak yoksulluk nafakasının süresinde hâkimin takdir yetkisinin olmadığı yönündedir. Yani süresiz olarak nafaka talep edilmişse veya nafaka talep edilmiş fakat süresi belirtilmemişse hâkim şartları varsa nafakaya karar vermeli yoksa talebi reddetmelidir. Hâkimin süresiz nafaka talebi karşısında süreli nafakaya hükmedemeyeceği ifade edilmektedir. Kanaatimizce TMK m. 175 hükmünden kanun koyucunun hâkime nafakanın süresi konusunda bir takdir yetkisi tanıdığı çıkarılamamaktadır. Fakat bu durum bir eksikliktir. Süresizlik unsuru kaldırılmadan yapılacak bir değişiklik sonrası hükmün şöyle olması daha isabetli olacağı söylenebilir: *“(1) Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında nafaka isteyebilir. (2) Hâkim durumun gerektiği hallerde süresiz olarak nafakaya hükmedebilir.”*

Mevcut haliyle TMK m. 175'te hâkimin takdir yetkisi olduğu söylenememekle beraber bu durum hâkimin süresiz talep edilen nafaka karşısında mutlaka süresiz nafakaya karar vermesi gerektiği anlamına gelmemektedir. TMK m. 175 hükmü süre konusunda açık bir hüküm değildir. Bu çerçevede yorum yoluyla süresiz olarak talep edilen yoksulluk nafakası karşısında hâkimin süreli nafakaya hükmedebileceğinin kabul edilmesi gerekir. Nafakanın süresiz talep edilmesi durumunda süreli nafakaya hükmedilememesi süresizlik unsurunun emredici olduğu anlamına gelir. Fakat kanaatimizce süresizlik unsuru emredici nitelikte değildir. Süresizlik unsuru ilk defa getirilirken kanun koyucunun amacı süre kısıtlamasını kaldırmaktadır. Kanun koyucu hükümde nafaka talep edene bir imkân tanımaktadır. Hâkim açısından zorlayıcı bir durum yoktur. Nafaka talep eden süresiz olarak talep edebilir. Fakat hâkim süresiz olarak hükmetmek zorunda değildir. Nafakanın süresizlik unsuruyla ilgili yapılan bu değerlendirmeler aklımızda tutularak; “*süresiz*” ifadesinin hükümden çıkarılması isabetli olacaktır.

Yoksulluk nafakasının süresizlik unsuru kanundan çıkarıldıktan sonra bu hususta bir sınırlama getirilmelidir. Yoksulluk nafakasının süresi için bir üst sınır belirlenmelidir. Bu üst sınır sabit bir süre değil somut olaya göre değişebilmelidir. Bu da sınırın nisbî olarak belirlenmesini gerektirir. Bilimsel çalışmalarla belirlenecek olan bir oran evlilik süresine uygulanmalı ve ortaya çıkan süre yoksulluk nafakasının üst sınırı olmalıdır. Bununla birlikte hâkime takdir yetkisi de tanınmalıdır. Hâkim yapacağı ve yaptıracağı araştırma ile diğer koşulları da göz önünde bulundurarak, somut olay için belirlenen üst sınır çerçevesinde nafakanın süresini belirlemelidir.

İsviçre Hukuku'nda nafakayla ilgili karar verilirken kanun koyucunun belirlediği bazı ölçütler vardır. Hâkim nafakaya hükmedip hükmetmeyeceğine, hükmedecekse ne kadar miktar ve süreyle hükmedeceğine bu ölçütler ışığında karar vermektedir. Örnek kabilinden sayılan ölçütler ZGB Art. 125/2'de düzenlenmektedir. Yani kanun koyucu bu ölçütleri kanunda düzenleyerek hâkime yol göstermektedir. Türk Hukuku'nda da benzer ölçütler yargı kararları sayesinde dikkate alınmaya çalışılmaktadır. Fakat kanuni bir düzenleme olamaması karışıklıkları beraberinde getirmektedir. Zira ZGB'de kanun koyucu hem miktar hem süre konusunda hâkime takdir yetkisi vermiş akabinde hâkime yol gösterici ölçütleri sıralamıştır. Fakat TMK'daki düzenleme bunu açık ve net bir şekilde ifade etmemektedir. Kanunda nafakanın belirlenmesi konusunda dikkate alınacak ölçütler de belirtilmiş değildir. Yalnızca genel birtakım ifadeler kullanılmıştır.

Yoksulluk nafakasının sona ermesi TMK m. 176'da düzenlenmiştir. Buna göre yoksulluk nafakası "*alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fîilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararıyla kaldırılır.*" Kanunda yoksulluk nafakasının sona erme sebeplerinin düzenlenmiş olması, nafakanın süresiz olmadığına delil olarak gösterilmektedir. Halbuki sayılan durumların gerçekleşmesi ile süre arasında bir bağlantı bulunmamaktadır. Bu sebepler gerçekleşince nafakanın varlık sebebi ortadan kalkmaktadır. Kanaatimizce nafakanın ortadan kalkma hallerinin düzenlenmiş olması mevcut durumda nafakanın süresiz olmadığı anlamına gelmemektedir.

Yoksulluk nafakasının sona erme sebepleri arasında nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi hali düzenlenmektedir. Nafaka alacaklısı evlendiği zaman artık yoksulluk

nafakasından daha öncelikli olan evlilik birliğinden doğan bir bakım nafakası ortaya çıkmış olmaktadır. Bu sebeple yoksulluk nafakası sona ermektedir. Nafaka alacaklısının evlenmesinin nafakayı sona erdireceği düzenlenmekle beraber nafaka borçlusunun evlenmesi hakkında bir düzenleme bulunmamaktadır. TMK m. 176'da hakkaniyetin gerektirdiği hallerde nafakanın azaltılabileceği düzenlenmektedir. Bu çerçevede doktrinde, nafaka borçlusunun evlenmesi halinde bu durumun nafakanın azaltılması sebebi olarak değerlendirilebileceği ifade edilmektedir. Nafaka yükümlüsünün genellikle erkek olduğu göz önünde bulundurulduğunda erkeğin yeniden evlenmesi halinde yeni eşin durumu oldukça zorlaşmaktadır. Bu zorluk hem maddi hem manevi olmaktadır. Nafakanın azaltılması hâkimin takdir yetkisine bırakılmakla beraber önemine binaen bazı durumlar örnek kabilinden kanunda düzenlenmelidir. Bunların başında da nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesi hali gelmektedir.

Boşanma sonrasında tarafların düşeceği yoksulluğa düşmesi aslında bir devlet meselesidir. Çünkü yoksulluğun giderilmesi ve önlenmesi kişilerin davranışlarıyla önlenebilir değildir. Bu durum geçici bir çözümdür. Boşanma sonrasında yoksulluğa düşülmesinin temelinde çok fazla etken vardır. Çoğunlukla kadınların nafakaya ihtiyaç duyduğu günümüzde, eğitim, istihdam politikaları, -azalmış olmakla birlikte- kız çocuklarının eğitim imkanlarına daha zor ulaşabiliyor olmaları, kadınların iş hayatında daha zor yer buluyor olmaları ve ailelerin yaklaşımı bu etkenler arasında sayılabilir. Bu kadar etkenin bir araya gelerek meydana getirdiği boşanma sonrası yoksulluğun yalnızca nafaka yükümlüsü aracılığıyla giderilmesi uygun değildir.

Çalışmada son olarak boşanma sonrasında yoksulluğun giderilmesi için bazı çözüm önerileri sunulmuştur. Şöyle ki; boşanma sonrası yoksulluğun yardım nafakası ile önlenmesi, boşanma sonrası yoksulluk fonu oluşturulması, mehrin aile hukuku sistemine entegre edilmesi, boşanma sonrasında yoksulluğun giderilmesinde devlet toplum iş birliği. Fakat bunlar geçici çözüm önerileridir. Esas olan boşanma sonrasında yoksulluğu önleyecek önlemler almaktır.

Aile toplumumuzda eskiden beri çok öneme sahip olmuştur. Kişiyi yetiştiren aile, onun ahlâkında, çalışma prensiplerinde, niteliklerinde en büyük etkiye sahiptir. Bununla birlikte aile velayet hakkı kapsamında kişi üzerinde haklara da sahiptir. Netice olarak aile, kişinin hayatına yön veren bir başlangıç noktasıdır. Bu çerçevede boşanma sonrasında bir

kimsenin yoksulluğa düşmesindeki büyük bir pay muhakkak bu kimsenin ailesine aittir. Söz konusu kimse kadınsa bu pay daha artmaktadır. Kanun koyucu bu ilişkileri gözeterek, eğer aile bireylerinden birisi yoksulluğa düşecek olursa diğerlerine, yoksulluğa düşen kişiye yardım etme yükümlülüğü yüklemiştir.

Boşanma sonrasında yoksulluğa düşen kişinin yoksulluk nafakası talep etme imkânı mevcuttur. Bununla birlikte bu kişi TMK m. 364 uyarınca yardım nafakası da talep edebilir. Doktrinde yoksulluk nafakası talep etme imkânı olan kişinin yardım nafakası talep edemeyeceğine ilişkin bir görüş bulunmaktadır. Fakat kanaatimizce ikisinin aynı anda talep edilmesinde bir sakınca yoktur. Nafakanın türleri konusunda yapmış olduğumuz tasnifin bir yansımasını da burada görmekteyiz. Yoksulluk nafakasının bakım nafakaları arasında değerlendirilmesi yardım nafakasına nazaran öncelikli olmasını da gerektirir. Zira bakım nafakaları yardım nafakasına göre daha yakın ilişkilerden doğmaktadır. Yoksulluk nafakasını yardım nafakaları başlığı altında değerlendirdiğimizden yardım nafakasına bir üstünlüğünün bulunmadığı ve birlikte talep edilebileceği kanaatindeyiz. Hatta yardım nafakasının ve yoksulluk nafakasının talep edilmesini birbirine bağlamak yani birini talep etmek için diğerini de talep etmiş olmak şartı getirilmesi dahi mümkündür.

Yoksulluğun giderilmesi konusunda esas sorumlu devlettir. Bu sebeple ileri sürülecek herhangi bir çözüm önerisinde devletin bulunmaması, devletin görevini vatandaşa yüklemektir. Boşanma sonrasında yoksulluğun önlenmesinde devletin görevli unsuru Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'dır (Bakanlık olarak ifade edilecektir). Boşanma sonrasında ortaya çıkacak sorunların takibi için Bakanlık'ın Aile ve Toplum Hizmetleri Müdürlüğü (Müdürlük olarak ifade edilecektir) bünyesinde "*Boşanma Sonrası Destek Merkezi (BODEM)*" oluşturulmalıdır. Boşanma sonrası yoksulluğun giderilmesi için boşanma sonrası yoksulluk fonu kurulmalıdır. Bu fonun kurulması ve idaresiyle ilgili işler BODEM aracılığıyla yürütülmelidir. Yoksulluğun önlenmesinde öncelikli görev devlete ait olduğundan fonun finansmanındaki ilk kaynak devlettir. Devlet boşanma sonrası yoksulluk fonunun finansmanına katılmak zorundadır. Boşanma sonrası yoksulluk fonuna sağlanacak bir diğer kaynak da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'dur. Boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan kişiler, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun "*Kapsam*" başlıklı 2'nci maddesinde ifade edilen, "*küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması*

halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler” arasında sayılmalıdırlar. Bu sebeple Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’ndan da belli bir miktar veya oranda kaynak ayrılmalıdır.

Boşanma sonrasında yoksulluğa düşen kişiye devlet veya kişiler tarafından yapılan maddi yardımlar geçici çözüm olmaktan ileriye gitmeyecektir. Bu sebeple söz konusu kişiler, meslek sahibi değilse bu kişilere meslek edindirilmeli, meslek sahibi iseler çalışabilmeleri kolaylaştırılmalıdır. Zira bu kişiler ifade edildiği gibi, *“küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler”*dir.

Boşanma Sonrası Destek Merkezi (BODEM) nafakasının tahsili ve ödenmesi süreçlerinde de aktif yer almalıdır. Nafaka yükümlüsü ve alacaklısının boşanmalarına rağmen aralarındaki bağları koparamamaları başka sorunları beraberinde getirebilir. BODEM’in süreci idare etmesi tarafların birbiriyle olan ilişkilerinin en aza indirilmesi yerinde olacaktır. Ayrıca BODEM’in nafakanın tahsil ve ödenmesi işlerini yürütmesi, nafaka yükümlüsünün nafakayı toptan olarak ödenmesini kolaylaştırması da mümkündür.

Boşanma sonrasında yoksulluğun ortaya çıkmasında devlet, aile ve diğer eş en temel faktörlerdir. Sorunun çözülmesinde de bu faktörlerin birlikte yer alması gerekmektedir. Aksi takdirde ülkesel şartların ve başkalarının sebep olduğu yoksulluk sorunu nafaka yükümlüsünün sırtına yüklenmiş olmaktadır. Bu çerçevede hâkim öncelikle nafakanın miktarını ve süresini belirlemelidir. Bu belirlemeyi yaparken tarafların mali durumlarını gözetmeli, şartları bir bütün olarak değerlendirmelidir. Bu hususta ZGB m. 125’te ifade edilen ölçütlerden yararlanması mümkündür. Hâkim nafakayı belirledikten sonra, bunun 1/3’ü nafaka yükümlüsü tarafından, 1/3’ü TMK m. 364 çerçevesinde nafaka alacaklısının ailesi tarafından, 1/3’ü de Boşanma Sonrası Yoksulluk Fonu’ndan karşılanmak üzere tahsiline karar vermelidir. Bu hususta yapılması gereken usûlî düzenlemeler saklıdır. Nafakanın bu şekilde ödenmesi sırasında da nafaka alacaklısının kendi hayatını idame ettirebilmesi için gerekenler en kısa sürede sağlanmalıdır.

Boşanma sonrasında ortaya çıkan yoksulluk konusunda ifade edilebilecek olan son durum mehir kurumudur. Mehir evlenme sırasında kadına verilen veya verilmesi kararlaştırılan bir miktar mal veya para olduğundan boşanma sonrasında yalnızca kadının yoksulluğunu önlemeye yönelik bir kurumdur. Mehir İslam Hukuku’nda kadın için bir sosyal güvenlik

teminatıdır. Kadının Türk Medeni Hukuku anlamında mehir hakkı bulunmamaktadır. Mehir, İslâm Hukuku kaynaklı bir kurumdur. Mehir toplumumuzda belli yörelerde oldukça yaygındır. Bu sebeple kanun koyucu mehri yasaklamış değildir. Bununla birlikte mehir aile hukukundan kaynaklanan bir borç olarak değerlendirilmemektedir. Türk Hukukunda mehir yerine göre elden bağışlama veya bağışlama sözü verme olarak değerlendirilmektedir. Mehrin Türk Medeni Hukukuna entegre edilmesinin, belli bir süre ona kaynak sağlandığından, kadının boşanma sonrasında kendi ayakları üzerinde durma çabasına olumlu yönde katkı sağlayacağı muhakkaktır.

KAYNAKLAR

- Abay Bakırcan, S. (2013). *İslam-Osmanlı Hukukunda Nafaka: İstanbul Bab Mahkemesi Örneği (1249-1253/1833-1837)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Acar, H. İ. (2011). Mehrin İslam Hukuku açısından değerlendirilmesi, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 17, 367-388.
- Adıgüzel, E., (2014). *Sosyal Antropolojiye Göre Akrabalık Sistemleri ve Türkiye Türkçesindeki Akrabalık Adları*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Akipek, J., & Akıntürk, T. & Ateş, D. (2020). *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Birinci Cilt*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Akın, L. (1995). Maaş ve Ücret Haczi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1), 335-363.
- Akıncı, Ş. (2017). *Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler*, Konya, Sayram Yayınları. (*Borçlar*).
- Akıncı, Ş. (2016). Kaldırılması Gereken Bir Düzenleme: Yoksulluk Nafakası, *Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi*, 147, 34-37. (*Nafaka*).
- Akıntürk, T. (1967). *Aile Hukuku Dersleri*, Ankara, Sevinç Matbaası. (*Dersler*).
- Akıntürk, T. & Ateş, D. (2020). *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt*, Ankara, Beta Basım Yayım Dağıtım. (*Aile Hukuku*).
- Akıntürk, T. & Ateş, D. (2019). *Medeni Hukuk*, Ankara, Beta Basım Yayım Dağıtım. (*Medeni*).
- Aksu, R. (2016). Avukatlık Sözleşmesinin Unsurları ve Hukuki Niteliği, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 27, 861-891.
- Aras, B. (2010). Anlaşmalı Boşanma Davalarında Tarafların Tazminat ve Nafaka Taleplerinin Karara Bağlanması, *Terazi Hukuk Dergisi*, 5(47), 73-87.
- Arbek, Ö. (2005). Boşanmanın Mali Sonuçları, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54(1), 115-163.
- Arkan Serim, A. (2007). Yoksulluk Nafakası, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 65(1), 287-302.
- Arsebük, E. (1940). *Medeni Hukuk Cilt 2*, Ankara, Recep Ulusoglu Basımevi.
- Arslan, R. & Yılmaz, E. & Taşpınar Ayvaz, S. (2017). *İcra ve İflas Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları. (*İcra İflas*).
- Arslan, R. & Yılmaz, E. & Taşpınar Ayvaz, S. (2016). *Medeni Usul Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları. (*Usul*).
- Aşık, G. (2020). *Türk Medeni Kanunu ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yardım Nafakası*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

- Atalı, M. & Ermenek, İ. & Erdoğan, E. (2020). *İcra ve İflâs Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Atar, E. A. (2016). Nafakadan Feragat, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(3), 251-267.
- Ateş, M. (1998). Medeni Kanunda Yapılan Son Değişiklikler Işığında Yoksulluk Nafakası, Yargıtay Dergisi, 24(4), 559-574. (*Yoksulluk Nafakası*).
- Ateş, Ü. (2019). İslâm Hukukunda ve Türk Medeni Hukukunda Ergin Akrabaya Karşı Nafaka Yükümlülüğü, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 13, 1-31. (*İslam Hukukunda Nafaka*).
- Aydemir, E. (2018). *Türk Yargı Kararları Işığında İştirak Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Badur, E. (2018). Kadının Şiddet Nedeniyle Uğradığı Zararların Tazmini ve Nafaka, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(1), 11-28.
- Bal, E. (2018). *Sosyal Yardımların Yoksulluk Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baran Celep, E. (2015). *Boşanma Davasının Sonuçları*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Başpınar, V. (2003). Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 52(3), 79-101.
- Batur, Ç. (2020). *Türk Medeni Kanunu'nda İştirak ve Yardım Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Biçer Yener, I. (2020). *Boşanmada Maddi Tazminat*, Ankara, Seçkin Yayınları.
- Birinci Uzun, T. (2018). Eğitimine Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20(2), 89-125.
- Boele Woelki, K. (2005). The Principles of European Family Law: Its Aims and Prospects, Utrecht Law Review, 1(2), 160-168.
- Bonin, D. *Nachehelicher Unterhalt des Ehegatten und der Kinder Sicherung der Unterhaltsbeiträge*, <http://www.duribonin.ch/gewusst-wie/>, N. 15, s. 1-5.
- Boyalı Gürpınar, H. (2011). *İslam Hukukunda İddet Bekleyen Kadının Nafaka ve Süknâ Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bozdağ, G. G. (2015). *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Bozovalı, H. (1990). *Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğreti ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları*, İstanbul, Kazancı Kitap Ticaret.
- Buchler, A. & Clausen, S. (2015). Die Eigenversorgungskapazität im Recht des nachehelichen Unterhalts: Theorie und Rechtsprechung, FamPra.ch, 1, 1-40.

- Burcuoğlu, H. (2018). Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Gözlemler, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(2), 1-12.
- Can, H. (2018). *Nafaka Bağlamında Aile Hukukunda Yapılması Gerekli Değişiklikler ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar ile Çözüm Önerileri*, Ankara, (Ed. Akın Ünal & Arif Kalkan), Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Adalet Yayınevi, 85-89.
- Ceylan, E. (2018). Geçmişten Bugüne Yargıtay Kararlarında Yoksulluk Nafakası Talebinde Etkili Olan Unsurları Değerlendirme, İstanbul Barosu Dergisi, 92(5), s. 15-32. (*Yoksulluk*).
- Ceylan, E. (2017). İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 133, 299-324. (*İştirak*).
- Ceylan, E. (2013). Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 109, 14-54. (*Tedbir*).
- Ceylan Çakmak, Z. (2019). *İnsani Yoksulluk ve İnsani Gelişme Endeksi Alanında Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çakırca, S. İ. (2015). Kardeşler Arasında Nafaka Yükümlülüğü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 64(1), 65-102.
- Çetinel, T. (2020). *Alacaklılara Zarar Verme Kastıyla Yapılan Tasarruflar Bağlamında Tasarrufun İptali ve Muvazaa Davaları*, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Çetiner, B. (2018). *Boşanmada Nafaka ve Tazminat İlişkisi*, Ankara, (Ed. Akın Ünal & Arif Kalkan), Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Adalet Yayınevi, 99-103.
- Çitak, B. (2016). *Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çoban Atik, A. (2013). İdare Hukukunda Kazanılmış Hak İlkesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(1), (30. YIL ARMAĞANI), 11-53.
- Darende, Y. (2013). *Asgari Ücretle Çalışıyor Olmak Yoksulluk Nafakası Bağlanmasına Engel Midir? Ya Da Yoksulluk Nafakasının Kaldırılmasını Gerekli mi?*, Leges Hukuk Dergisi, 42, 54-59.
- Dede, İ. (2016). Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(2), 557-575.
- Demir, M. (2018). *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası*, Ankara, Seçkin Yayıncılık. (*Yoksulluk Nafakası*).

- Demir, R. (2020). Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 147, 221-249. (*Süresiz Nafaka*).
- Demirbaş, A. (2018). Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 219-235.
- Doğan, E. *Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk Siyaseti: Türkiye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. (*Yoksulluk*).
- Doğan, İ. (2015). Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 35(1), 59-95. (*Nafaka*)
- Dolu, S. (2010). *İştirak Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dölek, A. (2010). Hadisler Işığında Akrabalarla İletişim Kurmak Ve Sosyal Yardımlaşmada Akrabalık Hakkını Gözetmek (Sıla-i Rahim), *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(2), 33-56.
- Döndüren, H. (2020). *Aile İlmihali*, İstanbul, Erkam Yayınları.
- Dönmez, K. Y. (2014). Maaş ve Ücret Haczi, *Terazi Hukuk Dergisi*, 9(100), 394-401.
- Dural, M. & Sarı, S. (2019). *Türk Özel Hukuku C. 1 Temel Kavramlar ve Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri*, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Dural, M. & Öğüz, T. & Gümüş, M. A. (2020). *Türk Özel Hukuku C. 3 Aile Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi. (*Aile*).
- Dural, M. & Öğüz, T. & Gümüş, M. A. (2019). *Türk Özel Hukuku C. 2 Kişiler Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi. (*Kişiler*).
- El Meydânî, Abdülganî b. Tâlib, (2017). *Muhtasar-ı Kudûrî Şerhi Lübâb Tercümesi 2. Cilt*, (Çev. Hüsamettin Vanlıoğlu, Abdullah Hiçdönmez, Fatih Kalender, Emin Ali Yüksel), İstanbul, Muallim Neşriyat.
- Erdem, M. (2019). *Aile Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık. (*Aile*).
- Erdem, S. (1992). *Yoksulluk Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. (*Yoksulluk*).
- Eren, F. (2015). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Erol, N. (2006). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ersöz, O. (2018). Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 12, 463-509.
- Ertürk, E. (2005). *4721 Sayılı Yeni Medeni Kanuna Göre Uygulamada Nafaka Davaları*, İstanbul, Kazancı Kitap Ticaret.

- Fırtına, E. (2019). *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası*, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Gedikli, H. (2006). *Boşanma ve Ayrılık Davalarında Alınacak Geçici Önlemler ve Tedbir Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gelmez, E. (2019). *Boşanmanın Mali Sonuçları*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Genç, A. (2012). *Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gençcan, Ö. U. (2018). *Nafaka Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Gökkaya, V. (2017). Eğitimi Devam Eden Çocuğa Ana ve Babası Tarafından Verilen (Eğitim Nafakasının) Nafakanın Hukuki Niteliği ve Nafakaya Hükmedilebilme Koşulları, İstanbul Barosu Dergisi, 91(4), 274-286.
- Göktürk, H. A. (1955). *Türk Medeni Hukuku İkinci Kitap Aile Hukuku*, Ankara, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik.
- Gözler, K. (2019). *Türk Anayasa Hukuku*, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Günay, B. (2019). *Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat*, Ankara, Seçkin Yayınları.
- Günay İnan, E. (2017). *Aile Hukukunda Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri*", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güncean, H. N. (2019). *Türk Hukukunda Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürkan, Ü. (1973). Medenî Kanun Eleştirileri I: Karının İktisaden Korunması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 30(1), 317-352. (*Medeni*).
- Gürkan, Ü. (1978). Türk Kadınının Hukuki Statüsü ve Sorunları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 35(1), 381-396. (*Kadının Statüsü*).
- Hamzaçebi, M. (2002). Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(3-4), 23-48.
- Hanay, H. (2017). *İslam Aile Hukukunda Evliliğin Mali Hükümleri ve Modern Hukuktaki Durum*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Hatemi, H. (2020). *Aile Hukuku*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- İnan, A. N. (2014). *Türk Medeni Hukuku*, Ankara. Seçkin Yayıncılık.
- İnanç, A. (2018). Avukatlık Sözleşmesi, İstanbul Barosu Dergisi, 92(6), 57-73.
- Kaçak, N. (2006). *Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Kaleli, Ş. (1978). *Nafaka ve Nafaka Davaları*, Yargıtay Dergisi, 4(1-2), 115-131.

- Kaplan, G. (2008). İdari Yargılama Hukukunda Usulü Kazanılmış Hak, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 76, 231-287.
- Karahacıoğlu, A. H. & Doğrusöz, M. E. & Altın, M. (1996). *Türk Hukukunda Rehin*, Ankara, Üçbilek Matbaası.
- Karamızrak, B. *Türkiye’de Asgari Ücret ve Asgari Ücret Üzerinden Alınan Vergilerin Mali Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Kartal, N. (2019). *Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kartöz, M. (2002). *Yoksulluk Nafakası ve Tazminat*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kılıçoğlu, A. (2019). *Aile Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2019. (Aile).
- Kılıçoğlu, A. (2019). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Turhan Kitabevi. (Borçlar).
- Kılınç, A. N. & Kılınç, A. (2019). Mehrin Türk Pozitif Hukuku Açısından Yeniden Değerlendirilmesi Gerekliliği, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(1), 103-118.
- Kocabaş, G. (2013). Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 19(1), 357-392.
- Köküsarı, İ. (2015). *Anayasa Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köseoğlu, Z. (2010). *İslam Aile Hukukunda Kocanın Nafaka Yükümlülüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kulaklı, E. (2018). Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2), 237-268.
- Kurt, E. (2013). Boşanma Davasında Hakimin Alacağı Geçici Önlemler (MK m. 169), Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(1), 97-109.
- Medar, A. A. (2018). *Yargı Kararları Işığında Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Memişoğlu Bozan, A. G. (2019). *Boşanma Davalarında Nafakalar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Meyer, K. (2014). *(İsviçre’de Eş ve İştirak Nafakası)*, (Çev. Bilgen, K.), Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(3), 191-201.
- Mutluer, K. (1969). *Türk Hukukunda Asgari Ücret*, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 5(1), 373-385.

- Nomer, H. N. & Ergüne, M. S. (2016). *Eşya Hukuku Cilt: II Rehin Hukuku*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Odabaşı, B. (2020). Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, İstanbul Barosu Dergisi, 94(2), 44-82.
- Oğuz, C. (2000). Medeni Kanun Madde 174/1 ile 175 Arasındaki Farklar, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(2), 0-0.
- Oğuzman, M. K. & Öz, M. T. (2014). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1*, İstanbul, Vedat Kitapçılık.
- Oktay Özdemir, S. (2015). Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı, Public and Private International Law Bulletin, 35(1), 29-46.
- Okur Gümrükçüoğlu, S. (2013). İslam Aile Hukukunda Kadının Mehir Hakkına Toplumun Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(4), 223-256.
- Okyar Karaosmanoğlu, D. (2016). Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(2), 421-434.
- Orhan, Ş. (2016). *Boşanma Davasında Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oşar Şahin, A. (2015). *Boşanma Sebeplerinde Kusur İlkesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öcal, M. (2019). *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Özbudun, E. (2019). *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Özdemir, H. (2014). Yargıtay Kararları Işığında Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası, Terazi Hukuk Dergisi, 9(100), 65-78.
- Özdemir Kol, P. (2013). *Türk Hukukunda Tedbir Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özlük, B. (2018). Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği, Terazi Hukuk Dergisi 13(147), 40-47.
- Öztan, B. (2015). *Aile Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi. (2015).
- Öztan, B. (1983). *Aile Hukuku*, Ankara, Çağ Matbaası. (1983).
- Özüğür, A. İ. (2004). *Türk Medeni Kanununun Yeni Düzenlemelerine Göre Gerekçeli Açıklamalı İçtihatlı Nafaka Hukuku Kanunlar Milletlerarası Sözleşmeler Yönetmelikler*, Ankara, Seçkin Yayınları.
- Özyazgan, Ö. (2019). *Yoksulluk Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Palaz, F. C. (2011). *Evlilik Birliğinin Korunması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Pekcanitez, H. & Atalay, O. & Sungurtekin Özkan, M. & Özekes, M. (2019). *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Pekcanitez, H. & Taş Korkmaz H. (2017). *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Perktaş, H. (2008). *Boşanmada Yoksulluk Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ruhi, A. C. (2003). *Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili*, Ankara, Seçkin Yayıncılık. (*Türk Hukukunda Nafaka*).
- Ruhi, A. C. (2010). *Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık. (*İçtihatlarla Nafaka*).
- Sağlam, H. (2016). İslâm Hukukunda Mehir Evlilik Sigortası Mıdır?, *Universal Journal of Theology*, 1(1), 1-19.
- Sami, Ş. (1901). *Kamus-ı Türki*, İstanbul, İkdam Matbaası.
- Schlüter, W. (2012). *BGB-Familienrecht*, Münster C.F. Müller.
- Schmidt, R. (2012). *Familienrecht*, Bremen, Verlag Rolf Schmidt.
- Seçer, Ö. (2016). Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(2), 259-286.
- Serin Of, E. (2008). *Boşanmanın Mali Sonuçları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sever, D. Ç. (2006). *Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Kazanılmış Haklar*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Simil, C. (2014). Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(Özel Sayı), 1351-1376.
- Somkan Fırat, A. (2019). *Yoksulluk Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sonat, K. A. (2013). Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 236-291.
- Şahin, M. (2017). Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175-ZGB m. 125), *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(3), 75-108. (*Yoksulluk Nafakası*).
- Şahin, Y. (2009). *Yasa ve Düzenleyici İdari İşlemlerin Değişmesinin Kazanılmış Haklar Yönünden İncelenmesi*, *Danıştay Dergisi*, 39(120), I-XXVIII. (*Kazanılmış Hak*).
- Şanlı Yalın, S. (2017). *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şenyuva, A. H. (2007). *Evlilik Birliğinin Hakimin Müdahalesi Yoluyla Korunması*, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Şeren Demirel, E. (2007). *Yoksulluk Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şıpka, Ş. (2006). Avrupa Birliği Aile Hukuku ve CEFL (Avrupa Birliği Aile Hukuku Komisyonu, Prensipleri, Amaçları ve Yapılan Çalışmalar), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(10), 163-172.
- Tanrıver, S. (2016). *Medenî Usûl Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması*, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Tarakcioğlu, İ. (1974). *Türk Medeni Hukuku*, Ankara, Emel Matbaacılık.
- Tekinay, S. S. (1978). *Türk Aile Hukuku*, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası.
- Topkaya, Ş. (2017). *Yoksulluk ve İştirak Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Topuksak, Z. (2011). *Yardım Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tosun, Y. (2015). Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(129), 53-77.
- Tutumlu, M. A. (2009). *Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Türkmen, A. (2013). Eğitim Nafakası (TMK m. 328/II), Journal of Yaşar University, 8(Özel), 2707-2764.
- Ulusoy, N. (2019). *Türk Medeni Hukukunda Nafakalar*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Uyanık, M. Z. (2019). İslam Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 47, 57-88.
- Uyar, T. (2010). Takip Hukukunda Nafaka Borcunu Ödememe Suçu (İİK Madde 3544), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 90, 420-429.
- Uzun, M. (2013). *Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası*, İstanbul, Vedat Kitapçılık.
- Üresin, S. (2020). *İslam Hukuku Açısından Nikâhın Erkeğe Yüklediği Sorumluluklar*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Vanlıoğlu, H. & Kalender, F. & Hiçdönmez, A. & Yüksel, E. A. (2015). *Fikhî Meseleler Cilt 1*, İstanbul, Yasin Yayınevi.
- Yağcı, K. (2018). Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 76(1), 323-358.
- Yaman, A. (2020). *Mehir Hak Süresiz Nafaka Zulüm: Kamu Otoritesi Her İki Tarafta Düşünmeli*, Gerçek Hayat, 1050, 25.

- Yaman, A. & Çalış, H. (2018). *İslam Hukuku*, Ankara, Bilimsel Araştırma Yayınları.
- Yavaş, M. (2009). Maaş ve Ücret Haczi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 22(84), 93-120.
- Yavuz, A. F. (1993). *Açıklamalı-Muamelatlı İslâm İlmihali İslâm Fıkhı ve Hukuku*, İstanbul, Çile Yayınları.
- Yeğin, A. (2013). *İslamî İlmî Edebî Felsefî Yeni Lûgat*, İstanbul, Hizmet Vakfı Yayınları.
- Yıldırım, A. (2016). Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, *Legal Hukuk Dergisi*, 14(157), 59-89. (*Nafakada Süre*).
- Yıldırım, E. (2020). *Yoksulluk Nafakası*, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. (*Yoksulluk Nafakası*).
- Yıldırım, E. (2019). *Yasal Mal Rejiminin Tasfiyesinden Doğan Katılma Alacağı Hakkı ve Özellikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. (*Mal Rejimi*).
- Yılmaz, Ç. (2016). Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebiyle Boşanmada Tarafların Kusuruna İlişkin Yargıtay Kararı İncelemesi, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2, 149-159.
- Yılmaz Eser, B. & Terzi, H. (2010). Türkiye’de Asgari Ücret: Sorunlar Öneriler, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 129-143.
- Yılmaz, S. & Yıldırım, A. (2020). *Medeni Hukuk – I (Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku)*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, B. (2017). *2000 Yılı Sonrası Türkiye’de Yoksulluk ve Sosyal Politika*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale. (*Yoksulluk*).
- Yücel, S. (2018). Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 239-257. (*Nafaka*).
- Yüksel Orhun, M. (2016). Haczin Tasarruf Yetkisine Etkisi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(3), 2079-2104.
- Zehir, İ. P. (2017). *Boşanmanın Yan (Feri) Sonuç Sözleşmeleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zevkliler, A. & Ertaş, Ş. & Havutçu, A. & Acabey, M. B. & Gürpınar, D. (2018). *Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)*, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Zeytin Çağrı, G. (2020). *Boşanmada Maddi Tazminat*, Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Zeytin, Z. & Ergün, Ö. (2018). *Türk Medeni Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Zuhayli, V. (2020). *Hanefî Fıkhı (el-Fıkhü'l Hanefiyyü'l-Müeyesser) Cilt 3*, İstanbul, Sağlam Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Hüseyin Bulut

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : 2018, KTO Karatay Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : 2021, KTO Karatay Üniversitesi – Özel Hukuk (Tezli)

Yabancı Dil : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler : “*Hizmet Sözleşmesinin Sona Ermesinin Sonuçları (TBK Çerçevesinde)*”, Konya Barosu Dergisi, C. 3, S. 1, Ocak 2019, s. 33-48.

“*Tüketici Hukukunda Sözleşme Yapma Zorunluluğu*”, KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, Temmuz 2020, s. 173-192.

İş Deneyimi

Stajlar : 2018, Avukatlık stajı, Konya Barosu

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : KTO Karatay Üniversitesi – L.Ü. Proje Asistanı
(2020-Devam ediyor)

Tarih : 08 Haziran 2021